

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Mój region w Europie

Ewaluacja ex-ante kujawsko-pomorskiego regionalnego programu operacyjnego na lata 2014-2020

RAPORT KOŃCOWY

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Pl. Teatralny 2

87-100 Toruń

2013

Spis treści

Wykaz skrótów.....	4
STRESZCZENIE	7
1 WPROWADZENIE	10
1.1 Uzasadnienie badania.....	10
1.2 Przedmiot badania	10
1.3 Cel badania.....	10
2 SYNTETYCZNY OPIS ZASTOSOWANYCH METOD BADAWCZYCH	11
3 OGÓLNA OCENA PROJEKTU PROGRAMU	12
4 OCENA TRAFNOŚCI PROJEKTU K-P RPO 2014-2020 W ODNIESIENIU DO WYZWAŃ I POTRZEB SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH	14
4.1 Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych osiach priorytetowych Programu	14
4.2 Trafność interwencji w kontekście diagnozy społeczno-ekonomicznej	20
4.3 Priorytetyzacja zidentyfikowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb społeczno- ekonomicznych	29
4.4 Aktualność i trafność analiz trendów społeczno-ekonomicznych wykorzystanych w diagnozie	30
4.5 Trafność zaproponowanych celów w kontekście zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych	31
5 OCENA LOGIKI INTERWENCJI	31
5.1 Analiza i ocena związków przyczynowo-skutkowych	31
5.2 Ocena wpływu realizacji Programu na sytuację społeczno-ekonomiczną kraju lub regionu 35	
5.3 Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów.....	42
5.4 Sposób zastosowania zasady koncentracji tematycznej.....	46
5.5 Spójność wewnętrzna celów i działań planowych do realizacji	48
5.6 Trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego	51
5.7 Trafność zakładanych form wsparcia – instrumentów finansowych	54
5.8 Ocena stanu spełnienia warunkowości ex-ante	54
6 OCENA SPÓJNOŚCI PROGRAMU OPERACYJNEGO Z DOKUMENTAMI ZEWNĘTRZNYMI.....	55
6.1 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego	55
6.2 Strategia EUROPA 2020	58
6.3 Wspólne Ramy Strategiczne	59
6.4 Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020.....	61
6.5 Strategia Rozwoju Kraju 2020	61
6.6 Krajowy Program Reform.....	63
6.7 Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności	64
7 OCENA UWZGLĘDNIENIA W PROGRAMIE OPERACYJNYM CELÓW POLITYK HORYZONTALNYCH 65	
7.1 Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania	65

7.2	Przewidywany wkład Programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych	66	
8	OCENA SYSTEMU REALIZACJI I POTENCJAŁU ADMINISTRACYJNEGO.....	67	
8.1	Ocena adekwatności potencjału ludzkiego i zdolności administracyjnych.....	67	
8.2	Ocena sposobu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów.....	71	
8.3	Ocena koncepcji systemu realizacji zawarta w projekcie K-P RPO 2014-2020	74	
9	OCENA ZAŁOŻEŃ PROCESÓW MONITOROWANIA I EWALUACJI.....	74	
9.1	Ocena trafności wskaźników produktu i rezultatu strategicznego.....	74	
9.2	Ocena doboru wskaźników dla oceny realizacji celów pośrednich („kamieni milowych”) .	75	
9.3	Ocena sposobów umożliwiających terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych	75	
9.4	Ocena źródeł oraz metod generowania danych oraz sposobów służących zapewnieniu	wysokiej jakości pozyskiwanych danych.....	75
9.5	Ocena zasobów ludzkich oraz potencjału instytucjonalnego systemu monitorowania i	ewaluacji	76
10	NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	77	
11	ANEKSY	80	
11.1	Wstępna koncepcja procesu ewaluacji K-P RPO 2014-2020	80	
11.2	Indeks odniesień do wymagań Komisji Europejskiej dotyczących zakresu ewaluacji ex-	ante	104
11.3	Synteza Oceny Oddziaływania na Środowisko	106	
11.4	Opis zakresu i sposobu uwzględnienia wniosków i rekomendacji z ewaluacji ex-ante K-	P RPO 2014-2020	112
11.5	Raport metodologiczny.....	129	

Wykaz skrótów

Skrót	Rozwinięcie skrótu
CT	Cel tematyczny
B+R	Prace badawczo-rozwojowe
B+R+I	Prace badawczo-rozwojowo-innowacyjne
CAWI	Wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony www (ang. <i>Computer-Assisted Web Interview</i>)
CBA	Analiza kosztów i korzyści
CEA	Analiza kosztów-efektywności
CIE	Badanie kontrfaktyczne (counterfactual impact analysis)
DSRK	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FGI	Wywiady fokusowe (ang. <i>Focus Group Interview</i>)
GPR	Grupa Producentów Rolnych
GSE	Grupa Sterująca Ewaluacją
GUS	Główny Urząd Statystyczny
HDI	Wskaźnik Rozwoju Społecznego (ang. <i>Human Development Index</i>)
IDI	Indywidualny Wywiad Pogłębiony (ang. <i>Individual In-Depth Interview</i>)
IF	Instrumenty finansowe
IOB	Instytucja otoczenia biznesu
IP	Instytucja Pośrednicząca
IP2	Instytucja Pośrednicząca II Stopnia
IZ	Instytucja Zarządzająca
JBR	Jednostka Badawczo-Rozwojowa
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KEW	Kluczowe etapy realizacji (ang. <i>key implementation steps</i>)

KJE	Krajowa Jednostka Ewaluacyjna
K-P RPO 2014-2020, Program	Kujawsko-Pomorski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020
KPGO	Krajowy plan gospodarowania odpadami
KPR	Krajowy Program Reform
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020
LGD	Lokalna Grupa Działania
LSR	Lokalna Strategia Rozwoju
MIR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (dawne: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego)
MMŚP	Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
OP	Oś priorytetowa
OSI	Obszary strategicznej interwencji
OZE	Odnawialne źródła energii
P&R	System „Parkuj i jedź” (ang. <i>Park & Ride</i>)
PAPI	Wywiad bezpośredni (ang. <i>Paper and Pencil Interview</i>)
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PES	Podmioty ekonomii społecznej
PI	Priorytet Inwestycyjny
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PZP	Prawo zamówień publicznych
RFT	Regionalne Forum Terytorialne
RLKS	Rozwój lokalny kierowany przez społeczność
ROEFS	Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
ROT	Regionalne Obserwatorium Terytorialne

RPO WK-P 2007-2013	Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013
RSI	Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020
SIWZ	Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia
SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
SOPZ	Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia
SRK	Strategia Rozwoju Kraju 2020
SRWK-P	Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego
SWOT	Mocne strony, Słabe strony, Szanse, Zagrożenia (ang. <i>Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats</i>)
Szablon...	Szablon programu operacyjnego 2014-2020
TBE	Ewaluacja oparta na teorii (theory based evaluation)
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UMWKP	Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego
UP	Umowa Partnerstwa – projekt z lipca 2013 r.
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WRS	Wspólne Ramy Strategiczne
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

STRESZCZENIE

Przedmiotem ewaluacji ex-ante był projekt Kujawsko-pomorskiego regionalnego programu operacyjnego na lata 2014-2020 (K-P RPO 2014-2020, Program), tj. dokument opracowywany w okresie realizacji przedmiotowego zamówienia, począwszy od wstępnej koncepcji / zarysu tego dokumentu poprzez wstępny projekt oraz kolejne wersje projektu Programu.

Badanie tematycznie zostało podzielone na 3 moduły:

1. Ocena trafności i spójności wewnętrznej Programu,
2. Ocena trafności i spójności zewnętrznej Programu,
3. Ocena systemu realizacji Programu.

Zastosowano głównie metody typu desk research: przegląd literatury oraz wyników badań naukowych i ewaluacyjnych, które wykorzystano w odniesieniu do wszystkich modułów badania. Ponadto metodyka uwzględniała metody jakościowe (wywiady), ilościowe (ankieta wśród potencjalnych beneficjentów) i eksperckie (metoda delficka).

W projekcie K-P RPO 2014-2020 zamieszczono diagnozę wyzwań, potrzeb i potencjałów sektorów objętych Programem. W diagnozie odniesiono się do wszystkich kwestii, które są istotne z punktu widzenia właściwego ukierunkowania interwencji publicznej. W ramach badania ex-ante nie stwierdzono braku zasadności interwencji w poszczególnych Priorytetach inwestycyjnych (PI), włączonych w zakres projektu K-P RPO 2014-2020. W osiach priorytetowych (OP) zaproponowane działania są adekwatne i w większości w dużym stopniu odpowiadają na zdiagnozowane problemy i wyzwania społeczno-gospodarcze regionu. Wskazano jednakże na kilka obszarów, w których należy wprowadzić modyfikacje.

Rekomenduje się np. w OP 5 zwiększenie alokacji na projekty z zakresu rozwoju form małej retencji (ze względu na znaczne potrzeby regionu w tym obszarze) oraz dodanie nowego typu interwencji: wyposażenie służb ratowniczych w systemy monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi (nie przewidziano takiego typu wsparcia mimo zidentyfikowanej potrzeby).

Z kolei w OP 3 rekomenduje się przesunięcie alokacji z PI 3.4 Wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji (aby nie dublować wsparcia z poziomem krajowym) do PI 3.3 Wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji (co zapobiegnie zbytniemu rozproszeniu wsparcia w ramach OP).

W OP 8 rekomenduje się zmniejszenie alokacji na PI 8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się ze względu na niską trwałość programów profilaktycznych i rehabilitacyjnych, których trwałość skończy się wraz z okresem programowania.

Dobór działań wskazanych w K-P RPO 2014-2020 zapewnia oddziaływanie w stopniu bezpośrednim i pośrednim na wskazane w diagnozie problemy i wyzwania. Nie stwierdzono luk w zakresie realizacji poszczególnych wyzwań i problemów. Stwierdzono jednak nieścisłości w formułowaniu odniesień przez poszczególne obszary interwencji do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb. W nielicznych wypadkach w diagnozie zawarto szczegółowy opis zjawisk i wyzwań, do których nie odnoszą się ani bezpośrednio, ani pośrednio planowane typy operacji. Stwierdzono także występowanie obszarów interwencji, które nie znalazły w pełni udokumentowanego odniesienia w diagnozie społeczno-gospodarczej regionu.

Przyjęte teorie społeczno-ekonomiczne oraz wyniki dotychczas przeprowadzonych badań empirycznych pozwalają potwierdzić istnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zidentyfikowanymi problemami społeczno-gospodarczymi w regionie a zaproponowanymi typami interwencji. W kilku przypadkach zaproponowano zmiany, głównie odnoszące się do wskaźników.

Cele Programu są komplementarne w stosunku do założeń i wytycznych przygotowanych na poziomie wspólnotowym oraz krajowym. Wyniki analizy pokazały, że w tym zakresie nie występują

istotne odstępstwa treści Programu od dokumentów strategicznych. Brak jednak w Programie wyodrębnionego podrozdziału, w którym przedstawiono spójność zewnętrzną, tj. z najważniejszymi dokumentami strategicznymi europejskimi oraz spójność z dokumentami krajowymi i regionalnymi. Proponuje się wyodrębnić w Programie zestawienie tabelaryczne, w którym zostanie przedstawione powiązanie OP z celami i tzw. projektami flagowymi Strategii Europa 2020.

Cele szczegółowe dla poszczególnych PI przyczyniają się do realizacji celu Programu. Kierunek zmian określony jest prawidłowo w sposób spójny ze zdiagnozowanymi trendami. Występują jednak nieścisłości w formułowaniu celów, których część nie obrazuje efektów działań, ale procesy mające do nich doprowadzić. Rekomenduje się także zmianę celu głównego Programu, aby bardziej podkreślić ukierunkowanie Programu na poprawę jakości życia mieszkańców. Rekomendowane brzmienie celu to: *Uczynienie województwa kujawsko-pomorskiego konkurencyjnym i innowacyjnym regionem Europy oraz poprawa jakości życia jego mieszkańców.*

Alokacja finansowa zaproponowana w Programie nie spełnia zasad koncentracji tematycznej wynikającej z dotychczasowych ustaleń z MIR.

W projekcie K-P RPO 2014-2020 przedstawiono listę wskaźników produktu i rezultatu strategicznego (EFRR) i wskaźników rezultatu długoterminowego (EFS), choć nie dla wszystkich osi. W większości przypadków wskaźniki dobrano trafnie i spełniają one zalecenia MIR. Nie określono jednak wszystkich wartości bazowych i docelowych wskaźników. Brakuje również doboru i wartości tzw. kamieni milowych. Zaleca się uzupełnienie w projekcie K-P RPO 2014-2020 wartości docelowych i bazowych dla wskaźników rezultatu strategicznego oraz wskaźników produktu, a także źródeł pozyskiwania danych. Należy również określić cele pośrednie (2018), cele końcowe (2023) oraz KEW dla poszczególnych OP w zakresie ram wykonania.

W obecnym projekcie K-P RPO 2014-2020 proces monitorowania i sprawozdawczości, a także ewaluacji jest opisany w sposób niewystarczający, odstający od wymagań stawianych przez szablony ministerialny. W raporcie przedstawiono szereg szczegółowych rekomendacji w tym zakresie.

W poszczególnych OP przedstawiono opisy planowanego wykorzystania instrumentów finansowych (IIF). Pod tym względem ogólna ocena K-P RPO 2014-2020 jest pozytywna. Nie zidentyfikowano niezgodności z Wytycznymi MIR oraz regulacjami prawa krajowego i UE.

W projekcie K-P RPO 2014-2020 prawidłowo zamieszczono opis zintegrowanego podejścia do rozwoju terytorialnego, biorąc pod uwagę treść i cele Programu oraz projekt UP, ze wskazaniem jak takie podejście przyczyni się do realizacji celów szczegółowych Programu i oczekiwanych rezultatów Programu. Sformułowania dotyczące ZIT i RLKS są jednak bardzo ogólne, powielają dobrze znane informacje ze szczebla krajowego, w małym zakresie jednak odzwierciedlają regionalną specyfikę. Konieczne jest wypracowanie i zaprezentowanie w K-P RPO 2014-2020 zasad, na jakich RLKS i ZIT powinny być wspierane przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań regionu. Należy też zmodyfikować zapisy dotyczące polityki terytorialnej, tak aby podejście terytorialne realizować w ramach większości a nie wybranych PI Programu.

Prawidłowo w Programie przedstawiono rozdział poświęcony działaniom ukierunkowanym na zmniejszenie obciążeń administracyjnych dla beneficjentów, w którym wykorzystano proponowane zapisy w *Szablonie...* Prawidłowo zamieszczono też podstawowe informacje na temat najważniejszych podmiotów zaangażowanych w realizację K-P RPO 2014-2020 oraz ich zadań. W związku z planowanymi zmianami w strukturze wdrażania nowego Programu (kumulacja zadań w UMWKP bez udziału instytucji wdrażających), w raporcie z ewaluacji ex-ante przedstawiono mocne i słabe strony nowego systemu oraz szanse i zagrożenia, jakie się z nim wiążą. Kluczowym elementem jest optymalizacja zatrudnienia w IZ i dostosowanie struktury organizacyjnej do nowych uwarunkowań. W kontekście nowej perspektywy jest to szczególnie zasadne ze względu na to, iż równoległe z rozpoczęciem wdrażania RPO na lata 2014-2020 prowadzony będzie proces zamykania perspektywy 2007-2013.

W projekcie K-P RPO 2014-2020 znajduje się rozdział poświęcony uwzględnieniu w Programie zasad horyzontalnych. Prawidłowo określono zastosowanie tych zasad na różnych etapach wdrażania K-P RPO 2014-2020, tj. w planowanych działaniach, w procesie przygotowywania Programu, na etapie realizacji, w tym oceny projektów oraz w ramach prowadzonych działań z zakresu promocji i informacji. Niemniej opisy te nie są kompletne w przypadku poszczególnych zasad horyzontalnych i wymagają uzupełnienia.

1 WPROWADZENIE

1.1 Uzasadnienie badania

Zobowiązanie do przeprowadzenia ewaluacji ex-ante programu operacyjnego wynika z zapisów projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące EFRR, EFS i Funduszu Spójności oraz uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1083/2006 (rozporządzenie ogólne).

Zakres i ogólne zasady realizacji ewaluacji ex-ante programów operacyjnych w ramach polityki spójności w okresie 2014-2020 zostały zdefiniowane w art. 48 ww. projektu rozporządzenia ogólnego z dnia 6 października 2011 r.

Komisja Europejska (KE) doprecyzowała zapisy rozporządzenia w dokumencie *Programming Period 2014-2020. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy. Guidance document on ex-ante evaluation. European Regional Development Fund. European Social Fund. Cohesion Fund.*

Ponadto założenia metodologiczne dotyczące sposobu ewaluacji ex-ante programów operacyjnych w Polsce zawarte zostały w dokumencie *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*, przygotowanym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (MRR).

1.2 Przedmiot badania

Przedmiotem ewaluacji ex-ante jest **projekt Kujawsko-pomorskiego regionalnego programu operacyjnego na lata 2014-2020** (K-P RPO 2014-2020, Program). Przez projekt K-P RPO 2014-2020 rozumie się dokumenty opracowywane w okresie realizacji przedmiotowego zamówienia, począwszy od wstępnej koncepcji / zarysu tego dokumentu poprzez wstępny projekt oraz kolejne wersje projektu Programu.

1.3 Cel badania

Głównym celem ewaluacji ex-ante była ocena logiki interwencji przyjętej w ramach projektu Programu. Ewaluacja ex-ante udzieliła odpowiedzi na pytania sformułowane w dwóch podstawowych obszarach badawczych:

1. ocena, czy planowane w ramach Programu interwencje publiczne znalazły uzasadnienie społeczno-ekonomiczne,
2. ocena, czy realizacja tych interwencji przyczyni się do osiągnięcia pożądanych celów rozwojowych, zaspokojenia i rozwiązania zdiagnozowanych potrzeb oraz problemów społeczno-ekonomicznych.

Ewaluacja ex-ante jest ściśle powiązana z procesem programowania. Głównym produktem badania są wnioski i rekomendacje, zawierające propozycje zmian w projekcie Programu. W raporcie określono ważność rekomendacji oznaczając je kolorami:

- Rekomendacje o wysokim stopniu ważności,
- Rekomendacje o średnim stopniu ważności,
- Rekomendacje o niskim stopniu ważności.

Ewaluację ex-ante przeprowadzono według poniższej logiki oceny interwencji:

Schemat 1. Moduły badawcze w ramach oceny ex-ante K-P RPO 2014-2020

Źródło: SOPZ

Głównym produktem badania jest niniejszy raport, który będzie stanowił uzasadnienie decyzji strategicznych Instytucji Zarządzającej w trakcie negocjacji projektu Programu z KE.

2 SYNTETYCZNY OPIS ZASTOSOWANYCH METOD BADAWCZYCH

Przedmiotem badania w ramach ewaluacji ex-ante była przede wszystkim zastosowana w ramach projektu Programu teoria zmiany i zaprojektowana na jej podstawie logika interwencji. Stosowane były głównie metody typu desk research: przegląd literatury oraz wyników badań naukowych i ewaluacyjnych, które wykorzystano w odniesieniu do wszystkich modułów badania. Ponadto metodyka uwzględniała metody ilościowe, jakościowe i eksperckie¹:

- Warsztaty z udziałem członków zespołu ewaluacyjnego oraz pracowników Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (UMWKP) odpowiedzialnych za przygotowanie projektu K-P RPO 2014-2020 i przedstawicieli zespołów/grup tematycznych powołanych przy UMWKP (wykorzystane przede wszystkim w module I oraz III),
- Wywiady pogłębione (użyteczne szczególnie w module I oraz przy ocenie potencjału administracyjnego i obciążeń administracyjnych w module III) z przedstawicielami:
 - Ekspertów dziedzinowych z obszarów zbieżnych z obszarami interwencji Programu,
 - Instytucji odpowiedzialnej za zarządzanie i wdrażanie RPO WK-P 2007-2013 - Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi oraz Departament Wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego UMWKP,
 - Instytucji Pośredniczącej (IP) PO KL w kompetencji regionalnym w województwie kujawsko-pomorskim - Departament Spraw Społecznych, Wydział Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym UMWKP,
 - Instytucji Pośredniczącej PO KL II stopnia (IP2) w województwie kujawsko-pomorskim - Wojewódzki Urząd Pracy (WUP) oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS),
 - Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.
- Badanie ilościowe CAWI z potencjalnymi instytucjonalnymi beneficjentami K-P RPO 2014-2020 oraz przedsiębiorcami (wykorzystane przede wszystkim w module III),
- Spotkania z udziałem ekspertów ds. strategicznej oceny oddziaływania na środowisko,
- Badanie delfickie (wykorzystane przede wszystkim w module I oraz III przy ocenie wskaźników).

Zebrane dane były poddane analizie w wykorzystaniem narzędzi, takich jak: matryce komplementarności wewnętrznej i zewnętrznej, matryce adekwatności problemów do działań w ramach PI. Narzędzia były wykorzystywane w analizach eksperckich.

¹ Szczegółowy opis zastosowanych metod znajduje się w aneksie 11.4 Raport metodologiczny.

3 OGÓLNA OCENA PROJEKTU PROGRAMU

W projekcie K-P RPO 2014-2020 zamieszczono diagnozę wyzwań, potrzeb i potencjałów sektorów objętych Programem, a także opis, w jaki sposób Program przyczyni się do realizacji Strategii Europa 2020.

W diagnozie odniesiono się do wszystkich kwestii, które są istotne z punktu widzenia właściwego ukierunkowania interwencji publicznej. W ramach badania ex-ante nie stwierdzono braku zasadności interwencji w poszczególnych Priorytetach inwestycyjnych (PI), włączonych w zakres projektu K-P RPO 2014-2020. W osiach priorytetowych (OP) zaproponowane działania są adekwatne i w większości w dużym stopniu odpowiadają na zdiagnozowane problemy i wyzwania społeczno-gospodarcze regionu.

Dobór działań wskazanych w K-P RPO 2014-2020 zapewnia oddziaływanie w stopniu bezpośrednim i pośrednim na wskazane w diagnozie problemy i wyzwania. Nie stwierdzono luk w zakresie realizacji poszczególnych wyzwań i problemów. Stwierdzono jednak nieścisłości w formułowaniu odniesień przez poszczególne obszary interwencji do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb. W nielicznych wypadkach w diagnozie zawarto szczegółowy opis zjawisk i wyzwań, do których nie odnoszą się ani bezpośrednio, ani pośrednio planowane typy operacji. Stwierdzono także występowanie obszarów interwencji, które nie znalazły w pełni udokumentowanego odniesienia w diagnozie społeczno-gospodarczej regionu.

Przyjęte teorie społeczno-ekonomiczne oraz wyniki dotychczas przeprowadzonych badań empirycznych pozwalają potwierdzić istnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zidentyfikowanymi problemami społeczno-gospodarczymi w regionie a zaproponowanymi typami interwencji. W kilku przypadkach zaproponowano zmiany, głównie odnoszące się do wskaźników.

Diagnoza wykonana na potrzeby Programu nie określa listy, jak również nie priorytetyzuje zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych w regionie. Aktualny Szablon programu operacyjnego 2014-2020² (*Szablon...*) nie wymaga tych elementów. Nie oznacza to, że problemy te nie zostały właściwie rozpoznane – odniesienia do nich znajdują się w różnych częściach diagnozy.

Cele Programu są komplementarne w stosunku do założeń i wytycznych przygotowanych na poziomie wspólnotowym oraz krajowym. Wyniki analizy pokazały, że w tym zakresie nie występują istotne odstępstwa treści Programu od dokumentów strategicznych.

REKOMENDACJA: Sekcję 7.3 dokumentu warto uzupełnić o punkt dotyczący relacji Programu do innych dokumentów strategicznych, który to punkt byłby de facto wprowadzeniem/komentarzem do załącznika nr 2 (Spójność K-P RPO 2014-2020 z dokumentami strategicznymi). Tytuł tego punktu mógłby być następujący: *Relacja Programu do innych dokumentów strategicznych*; a jego treść mogłaby koncentrować się wokół następujących myśli: *K-P RPO 2014-2020 został przygotowany zgodnie z nowym paradygmatem polityki rozwoju, w ramach którego nacisk kładzie się na zintegrowane działania rozwojowe a nie podejście sektorowe; gdzie stosuje się podejście terytorialne, a regiony nie są traktowane homogenicznie; gdzie obszarem interwencji są jednostki funkcjonalne a nie administracyjne, i gdzie aktorami polityki rozwoju nie jest wyłącznie rząd i władze województwa, ale również samorządy terytorialne, organizacje pozarządowe i przedsiębiorstwa. Takie podejście do rozwoju regionalnego zakłada również, że modernizacja społeczno-gospodarcza nie może dokonać się wyłącznie odgórnie poprzez działania finansowane ze środków europejskich, ale że konieczne są inicjatywy oddolne, jak też zmiany o charakterze regulacyjnym zwiększające jakość rządzenia i warunki do prowadzenia biznesu. Chociaż tego rodzaju zmiany, zwłaszcza te odnoszące się do modyfikacji prawa i regulacji, muszą pozostać domeną działań rządu, to jednak władze lokalne, w tym te odpowiadające za realizację K-P RPO 2014-2020, mają tutaj pewną rolę do odegrania. Po pierwsze sama polityka regionalna musi być*

² Dokument stanowi wzór wersji papierowej programu operacyjnego dla polityki spójności 2014-2020 w Polsce.

przez nie aktywnie zarządzana a nie jedynie administrowana, a K-P RPO 2014-2020 efektywnie i sprawnie wdrażany. Co więcej, biorąc pod uwagę wady rynku wynikające często ze złych regulacji, środki Programu mogą finansować działania doradcze dla przedsiębiorców (instytucje otoczenia biznesu), tak aby mogli oni sobie skutecznie z nimi radzić. Innymi słowy, środki finansowe Programu będą uzupełniały działania podejmowane w ramach innych inicjatyw na rzecz rozwoju – w przypadku kwestii regulacyjnych zwłaszcza KPR, a w przypadku działań interwencyjnych krajowych programów operacyjnych. Zgodnie z logiką Strategii Rozwoju Kraju, a szczególnie naciskiem kładzionym przez nią na sprawnie działające państwo, K-P RPO 2014-2020 poprzez różnego typu działania, w tym w ramach Pomocy technicznej, będzie przyczyniał się do poprawy jakości działania instytucji samorządu wojewódzkiego, a także innych zaangażowanych w szerokorozumianą jego implementację. Wiele z priorytetów i celów Programu będzie realizowało na poziomie regionu zalecenia strategii zintegrowanych, a także ogólne postulaty wynikające z Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju, w tym m.in. przeciwdziałanie ryzyku wpadnięcia Polski w dryf rozwojowy. K-P RPO 2014-2020 będzie też realizował imperatyw zwiększenia udziału wydatków rozwojowych w jego całkowitym budżecie. Szczegółowy opis relacji celów/priorytetów K-P RPO 2014-2020 do zapisów innych dokumentów strategicznych zawiera załącznik nr 2 do raportu.

W projekcie K-P RPO 2014-2020 przedstawiono, zgodnie z Szablonem... uzasadnienie wyboru celów tematycznych (CT) i PI, odwołując się przy tym do założeń głównych dokumentów strategicznych na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym.

Cele szczegółowe dla poszczególnych PI przyczyniają się do realizacji celu Programu. Kierunek zmian określony jest prawidłowo w sposób spójny ze zdiagnozowanymi trendami. Występują jednak nieścisłości w formułowaniu celów, których część nie obrazuje efektów działań, ale procesy mające do nich doprowadzić.

Alokacja finansowa zaproponowana w Programie nie spełnia zasad koncentracji tematycznej wynikającej z wytycznych dotyczących minimalnych poziomów koncentracji środków w regionach słabiej rozwiniętych (ring-fencing).

W projekcie K-P RPO 2014-2020 przedstawiono listę wskaźników produktu i rezultatu strategicznego (EFRR) i wskaźników rezultatu długoterminowego (EFS), choć nie dla wszystkich osi. W większości przypadków wskaźniki dobrano trafnie i spełniają one zalecenia MIR, tj. dla większości osi finansowanych z EFRR określone zostały jeden lub maksymalnie dwa wskaźniki rezultatu strategicznego wykorzystując – tam gdzie jest to możliwe – wskaźniki z UP lub ich uszczegółowienie. Nie określono jednak wszystkich wartości bazowych i docelowych wskaźników. Brakuje również doboru i wartości tzw. kamieni milowych.

W poszczególnych OP przedstawiono opisy planowanego wykorzystania instrumentów finansowych (IIF). Pod tym względem ogólna ocena K-P RPO 2014-2020 jest pozytywna. Nie zidentyfikowano niezgodności z Wytycznymi MIR oraz regulacjami prawa krajowego i UE.

W projekcie K-P RPO 2014-2020 prawidłowo zamieszczono opis zintegrowanego podejścia do rozwoju terytorialnego, biorąc pod uwagę treść i cele Programu oraz projekt UP, ze wskazaniem jak takie podejście przyczyni się do realizacji celów szczegółowych Programu i oczekiwanych rezultatów Programu.

W odniesieniu do opisu systemu instytucjonalnego prawidłowo zamieszczono podstawowe informacje na temat najważniejszych podmiotów zaangażowanych w realizację K-P RPO 2014-2020 oraz ich zadań.

Przedstawiono rozdział poświęcony działaniom ukierunkowanym na zmniejszenie obciążeń administracyjnych dla beneficjentów. Wykorzystano proponowane zapisy w Szablonie...

W projekcie K-P RPO 2014-2020 znajduje się rozdział poświęcony uwzględnieniu w Programie zasad horyzontalnych. Prawidłowo określono zastosowanie tych zasad na różnych etapach wdrażania K-P RPO 2014-2020, tj. w planowanych działaniach, w procesie przygotowywania

Programu, na etapie realizacji, w tym oceny projektów oraz w ramach prowadzonych działań z zakresu promocji i informacji. Niemniej opisy te nie są kompletne w przypadku poszczególnych zasad horyzontalnych i wymagają uzupełnienia.

Podsumowując, ogólna ocena projektu K-P RPO 2014-2020 jest pozytywna, choć poszczególne elementy wymagają jeszcze uzupełnień. W kolejnych rozdziałach odniesiono się szczegółowo do kwestii wymagających zmian.

4 OCENA TRAFNOŚCI PROJEKTU K-P RPO 2014-2020 W ODNIESIENIU DO WYZWAŃ I POTRZEB SPOŁECZNO- EKONOMICZNYCH

Pytanie badawcze A: Czy interwencja publiczna w postaci K-P RPO 2014-2020 trafnie odpowiada na wyzwania i potrzeby społeczno-ekonomiczne zdiagnozowane w aktualnych dokumentach strategicznych na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim?

4.1 Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych osiach priorytetowych Programu

Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych OP Programu oceniana jest pod względem:

- a) odpowiedzi na wyzwania, płynące z korzystnych tendencji rozwojowych przybliżających województwo kujawsko-pomorskie do średniej europejskiej;
- b) odpowiedzi na potrzeby, wynikające z deficytów krajowych polityk, bądź z opóźnień rozwojowych potransformacyjnych. Zasadność interwencji wynika w tych przypadkach z ryzyka pogłębienia się deficytów i zwiększenia różnic rozwojowych między województwem kujawsko-pomorskim a pozostałymi regionami Europy w wyniku braku interwencji współfinansowanych ze środków europejskich;
- c) odpowiedzi na ryzyka zewnętrzne, związane z ogólnoswiatowym spowolnieniem gospodarczym. Interwencję publiczną należy uznać za zasadną w przypadku, gdy jej zastosowanie może osłabić negatywne konsekwencje spowolnienia gospodarczego, mogące zatrzymać korzystne tendencje rozwojowe regionu.

Biorąc pod uwagę, iż województwo kujawsko-pomorskie plasuje się generalnie na jednym z niższych miejsc w kraju pod względem wskaźników rozwojowych w ramach poszczególnych celów głównych projektu UP (zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawa spójności społecznej i terytorialnej, podniesienie sprawności i efektywności państwa), zasadność interwencji publicznej w ramach K-P RPO 2014-2020 uwarunkowana jest celowością odpowiedzi na ryzyka wewnętrzne oraz potrzeby wynikające z tendencji rozwojowych dywergujących województwo w stosunku do średniej europejskiej.

W ramach badania ex-ante **nie stwierdzono braku zasadności interwencji** w poszczególnych PI, włączonych w zakres projektu K-P RPO 2014-2020.

Interwencje przewidziane do realizacji w ramach OP **1 Budowa innowacyjności regionu poprzez działalność B+R przedsiębiorstw** odpowiadają na problem relatywnie niskiej innowacyjności przedsiębiorstw województwa, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów inteligentnej specjalizacji.

Działania przewidziane do realizacji w ramach PI 1.1 *Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji (B+I) i podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności leżących w interesie Europy* przyczyniają się do zwiększenia powiązania sektora przedsiębiorstw z sektorem nauki (uniwersytetami, jednostkami badawczymi). Wsparcie finansowe dla realizacji regionalnych programów badawczych oraz projektów B+R, stanowić będzie realne wsparcie w zakresie tworzenia warunków do

prowadzenia badań, rozwoju nauki (z nakierowaniem na opracowanie patentów oraz późniejszych wdrożeń), wzmocni zasoby uczelni i instytucji badawczych, jak również przyczyni się do wzrostu liczby realizowanych projektów.

Z kolei interwencje realizowane w ramach PI 1.2 *Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, powiązań pomiędzy przedsiębiorstwami, centrami B+R oraz uczelniami wyższymi, w szczególności w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii (...)* odpowiadają na brak systemowych rozwiązań dotyczących wsparcia systemu transferu innowacji i technologii, czego bezpośrednim efektem jest niska liczba wdrożeń, patentów i licencji. Jednocześnie obserwuje się, że w wielu gałęziach przemysłu zakłady działające w województwie kujawsko-pomorskim należą do krajowych liderów, generują znaczną część ogólnej produkcji krajowej, a bardzo często są liderami także w zakresie innowacyjności i rozwoju technologicznego, o czym świadczy wysoki eksport i/lub aktywne ich uczestnictwo w powiązaniach w ramach globalnych koncernów przemysłowych. Świadczy to o dużym potencjale rozwojowym przedsiębiorstw regionu. W związku z powyższym, należy uznać za w pełni zasadne podjęcie działań zmierzających do rozwoju współpracy między środowiskiem nauki i przedsiębiorstwami, tak, aby móc w pełni wykorzystać istniejący w regionie potencjał.

Ocena OP **2 Cyfrowy region** wskazuje na pełną zasadność realizowanych interwencji, opartą o potrzebę rozwijania potencjału endogenego regionu. Biorąc pod uwagę fakt, że w województwie kujawsko-pomorskim przedsiębiorstwa nie doświadczają bariery infrastrukturalnej związanej z brakiem dostępu do technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK), jest zasadnym postawienie hipotezy, że słabe wykorzystanie TIK do prowadzenia działalności gospodarczej, wynika raczej z braku tzw. „kompetencji cyfrowych”. Podnoszenie tzw. kompetencji cyfrowych w ramach PI 2.2 *Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK* jest jednym z podstawowych elementów strategii kreowania warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego³. Realizacja celu „Wsparcie wdrażania TIK, dla prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej” jest również istotne z punktu widzenia budowania w Polsce społeczeństwa informacyjnego, społeczeństwa wiedzy oraz tzw. gospodarki opartej na wiedzy.

Z kolei interwencje przewidziane do realizacji w ramach PI 2.3 *Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia* odpowiadają na problem niskiego poziomu tzw. cyfryzacji [digitalizacji] usług. Oznacza to, że aplikacja i wykorzystanie usług tzw. e-administracji, e-zdrowia oraz e-edukacji jest na niewystarczającym poziomie. Jest wysoce prawdopodobne, że względnie niski poziom wykorzystania TIK przez jednostki administracji, jednostki zdrowia oraz jednostki edukacyjne wynika z niskiego poziomu wykształcenia osób tam pracujących w zakresie wykorzystania TIK. Cele te wpisują się również w działania w Polsce związane z osiągnięciem celów zapisanych w Europejskiej Agendzie Cyfrowej, Policy Paper na rzecz rozwoju cyfrowego Polski do 2020 r. oraz projekcie Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (RSI).

Digitalizacja zasobów publicznych, w tym przede wszystkim zasobów kulturowych, edukacyjnych i naukowych jest komplementarna i logicznie spójna z inwestycjami w rozwój tzw. kompetencji cyfrowych, które stanowią warunek konieczny dla rzeczywistego i efektywnego wykorzystania digitalizowanych zasobów publicznych.

Interwencje realizowane w ramach OP **3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu** można uznać za kluczowe w zakresie wsparcia rozwoju gospodarczego w dobie spowolnienia. Zgodnie ze szkołą makroekonomiczną państwo powinno wspierać przede wszystkim prywatną działalność inwestycyjną w formie tanich kredytów i ulg podatkowych. Planowane działania odpowiadają kierunkom określonym w Europejskiej Karcie Małych Przedsiębiorstw *Think small first*

³ patrz projekty: Międzynarodowego Związku Telekomunikacyjnego; infoDev; czy Banku Światowego www.worldbank.org/projects, 2013.

(*European Charter for Small Enterprises*)⁴. Zgodnie z nią, sytuację małych przedsiębiorstw w UE można poprawić poprzez działania mające na celu pobudzenie przedsiębiorczości. Związek logiczny proponowanych działań z diagnozowanymi problemami oparty jest na teorii konwergencji⁵. Unijna polityka regionalna, która w swoim pierwszym celu wskazuje właśnie „konwergencję”, wspiera regiony biedne poprzez programy operacyjne, które z kolei promują innowacje oraz badania i rozwój dla przedsiębiorców. Jest to bardzo istotne, ponieważ zapobiega to sytuacji, w której postęp techniczny występowałby tylko w regionach bogatych. Wsparcie aktywności międzynarodowej sektora MŚP zgodne będzie również z teorią bazy ekonomicznej (*economic base theory*). Podstawowym założeniem tej teorii jest oparcie rozwoju regionalnego na działalności eksportowej. Zewnętrzny popyt na towary i usługi wytwarzane w danym regionie jest w myśl tej teorii najważniejszym elementem stymulującym wzrost gospodarczy. Planowane działania będą zgodne także z teorią produktu podstawowego (*staple theory*), opracowanej przez Harolda Innes’a i wyjaśniającej długookresowe zmiany strukturalne oraz przyczyny wzrostu ekonomicznego. Według ww. teorii drogą do rozwoju regionalnego będzie przede wszystkim stopniowa specjalizacja produkcyjna, a zwłaszcza skupienie się na wybranej grupie towarów, która może być najbardziej konkurencyjna na rynkach zewnętrznych⁶. Z kolei władze publiczne powinny wspierać proces specjalizacji oraz zmniejszać koszty transakcyjne produkcji.

Interwencje OP 3 odpowiadają również na zdiagnozowany problem utrudnionego dostępu do kapitału zewnętrznego dla MMŚP na rynku komercyjnych usług finansowych. Planowane działania zgodne są z teorią endogenicznego wzrostu, według której na tempo rozwoju technologii wpływa polityka państwa (np. zachęcanie do wydatków na badania i rozwój, czyli B+R), ostra konkurencja rynkowa i wysoki rozwój rynku kapitałowego, sprzyjający innowacyjnym formom finansowania ryzykownych inwestycji. W MŚP brak jest wyodrębnionych działów B+R. Prowadzone badania mają charakter krótkookresowy i oparte są na intuicji przedsiębiorcy. Rozwój produktów i technologii jest nastawiony najczęściej na zaspakajanie potrzeb klientów oraz zaopatrzenie i gospodarkę materiałową. Odpowiedzią na ten problem będzie wspieranie działań realizowanych na rzecz przedsiębiorców przez IOB.

Działania planowane do realizacji w ramach OP 4 **Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie** odpowiadają na konieczność uzupełniania deficytu regionu we wskazanych obszarach oraz wykorzystania naturalnych zasobów województwa dla realizacji polityki horyzontalnej zrównoważonego rozwoju. Energia pozyskiwana z OZE ma stanowić istotny udział w bilansie energetycznym województwa kujawsko-pomorskiego. W związku z tym wspierane będą zadania, które skutkować mają zwiększeniem wykorzystania energii z OZE⁷. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń RPO WK-P 2007-2013, można wnioskować o bardzo silnym wpływie planowanego wsparcia na poprawę stanu infrastruktury energetycznej (mocy wytwórczych opartych na konwencjonalnych zasobach energii – głównie węgiel i gaz⁸) oraz na wzrost wykorzystania innowacyjnych technologii. Pomimo znaczących zasobów, OZE zaspakajają jedynie niewielką część potrzeb energetycznych województwa⁹. Z kolei głównym motorem poprawy efektywności energetycznej jest zwykle chęć zmniejszenia kosztów działalności przedsiębiorstw, a zatem zwiększenia efektywności całego biznesu, co z kolei prowadzi wprost do zwiększenia konkurencyjności. Związek pomiędzy liczbą zmodernizowanych energetycznie budynków (w wielu przypadkach również zmodernizowanych źródeł zasilania energią dla tych budynków), w tym

⁴ Przyjęta przez Państwa Członkowskie na spotkaniu Rady Europejskiej w Feira 19-20 czerwca 2000 r.

⁵ Istota konwergencji sprowadza się do stwierdzenia, że w krajach zacofanych, gdzie wartość kapitału jest niska, dodatkowy nakład kapitału przynosi większy efekt w postaci wzrostu produktu na mieszkańca niż taki sam dodatkowy nakład w kraju rozwiniętym o większej wartości kapitału. Wniosek, jaki płynie z tej analizy jest następujący: kraje słabiej rozwinięte powinny importować kapitał, co umożliwi im szybsze przybliżenie wielkości dochodów do krajów wysoko rozwiniętych. Będzie to rozwój oparty na czynnikach egzogenicznych (zewnętrznych), ponieważ rozwój biednego kraju (regionu) będzie uzależniony od wystąpienia postępu technicznego w krajach bogatych, od których będzie pożyczal i importował kapitał.

⁶ Landes. D.S. Bogactwo i nędza narodów. Dlaczego jedni są tak bogaci a inni tak ubodzy; Warszawa 2000.

⁷ Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WK-P 2007-2013, luty 2013.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

budynków o standardach budownictwa pasywnego, ma bezpośrednie przełożenie na spadek zużycia energii pierwotnej¹⁰.

Podstawą zasadności interwencji realizowanych w ramach OP **5 Dostosowanie do zmian klimatu** jest konieczność przygotowania się w poszczególnych obszarach w taki sposób, aby zminimalizować skutki spowodowane zmianami klimatu. Działania odpowiadające na problem deficytu wód pokrywają się z działaniami odpowiadającymi na problem niewystarczającego poziomu retencji. Planowane interwencje odpowiadają również na potrzebę prowadzenia działań związanych z poprawą sprawności służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo ludności m.in. poprzez podniesienie potencjału ratowniczego.

Działanie planowane do realizacji w ramach OP **6 Region przyjazny środowisku** odpowiada bezpośrednio na zdiagnozowaną potrzebę zrewitalizowania obiektów i przestrzeni dla zwiększenia jej potencjału dla rozwoju społeczno-gospodarczego. W Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego (SRWK-P), w celu strategicznym *Sprawne zarządzanie* podkreślono konieczność prowadzenia działań z zakresu aktywnej ochrony przyrody, w szczególności w odniesieniu do gatunków zwierząt zmniejszających swą liczebność i narażonych na wyginięcie oraz zwiększenie powierzchni siedlisk i odtwarzanie siedlisk nieistniejących.

Zasadność interwencji realizowanych w OP **7 Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu** związana jest z potencjałem endogennym regionu (centryczną siecią dróg, skoordynowaną i spójną siecią powiązań kolejowych, położeniem regionu na ważnym szlaku tranzytowym oraz potencjałem wykorzystania transportu wodnego). Jednocześnie interwencje te odpowiadają na zdiagnozowane deficyty w zakresie dostępności potencjałowej regionu dla masy towarowej w ruchu tranzytowym, również w zakresie transportu wodnego i intermodalnego oraz w zakresie niedostosowania infrastruktury kolejowej do potrzeb pasażerskiego transportu kolejowego. Wzrastająca rola masy towarowej (obok masy pasażerskiej) w korytarzach tranzytowych pociąga za sobą konieczność udroźnienia wewnętrznej drogowej sieci regionalnej na potrzeby masy pasażerskiej poprzez umożliwienie szybkiego dojazdu do dróg wyższego rzędu (autostrad, dróg ekspresowych i dróg krajowych). Z kolei uzasadnieniem dla realizacji interwencji w ramach PI 7.4 *Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego* jest konieczność zwiększenia przepustowości transportu drogowego poprzez przeniesienie części regionalnej masy pasażerskiej do transportu kolejowego, co wymaga inwestycji zarówno w infrastrukturę szynową jak i zakup taboru kolejowego. Uzasadnieniem dla interwencji w zakresie PI 7.3 *Rozwój przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych systemów transportu, włączając transport śródlądowy, morski, porty i połączenia multimodalne* jest potencjał dróg wodnych regionu w skali kraju, stanowiący potencjał w zakresie transportu dużych gabarytów oraz w przewozie pasażerskim.

Interwencje planowane do realizacji w ramach OP **8 Aktywni na rynku pracy** odpowiadają bezpośrednio na zdiagnozowany deficyt w zakresie wysokiego zróżnicowania stopy bezrobocia między subregionami, a także między powiatami w ramach tego samego subregionu przy starzejącej się populacji. Odpowiadają one również na problem jednego z najwyższych w skali kraju współczynnika bezrobocia. Uzasadnieniem dla planowanych działań jest przyczynianie się do poprawy sytuacji osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych na rynku pracy oraz do zmniejszenia niedopasowania podaży i popytu na lokalnych i subregionalnych rynkach pracy zgodnie z teorią poszukiwań na rynku pracy opracowaną przez Alchiana, Phelps'a i Halta (1992).

Przedsięwzięcia realizowane w ramach PI 8.5 *Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników* spowodują optymalizację przepływu siły roboczej w ramach subregionu zgodnie z teorią poszukiwań na rynku pracy E.S. Phelps'a i M. Friedmana (1972). Stosowanie kompleksowych narzędzi odpowiadających na bariery

¹⁰ Ustawa o wspieraniu termomodernizacji i remontów z dnia 21.11.2008 oraz wyniki jej wdrażania publikowane przez Ministerstwo Budownictwa.

aktywizacji zawodowej osób po 50 roku życia zwiększa efektywność zatrudnieniową tej grupy wiekowej¹¹. Z kolei główną barierą podjęcia zatrudnienia przez kobiety - matki małych dzieci, jest brak dostępności terytorialnej bądź finansowej do zinstytucjonalizowanych form opieki¹². Działania mające na celu podniesienie kwalifikacji pracowników zwiększą zdolności adaptacyjne sektora przedsiębiorstw, przyczyniając się do jego większej konkurencyjności i efektywności. Należy tu również zwrócić uwagę na fakt, że w województwie kujawsko-pomorskim, w okresie 2000-2011, liczba podmiotów gospodarczych zwiększyła się zaledwie o 9%, podczas gdy aż 12 regionów w kraju notowało dynamikę na poziomie powyżej 15%, a liderzy – ok. 30%. Względnie niska dynamika tworzenia nowych firm w regionie może być pochodną niskiej adaptacyjności przedsiębiorstw z jednej strony, ale też słabego poziomu wykształcenia kadr z drugiej. Co więcej, problemy przedsiębiorców z utrzymaniem skali i zakresu działalności w sposób bezpośredni przekładają się na malejącą liczbę miejsc pracy. Jednocześnie od 2007 r. w województwie widoczny jest znaczny przyrost liczby osób tracących pracę z przyczyn leżących po stronie zakładu pracy. Interwencje planowane do realizacji ramach PI 8.10 *Aktywne i zdrowe starzenie się* odpowiadają na potrzebę wydłużenia aktywności zawodowej, co daje pozytywne efekty dla rynku pracy i całości gospodarki¹³. Działania takie można podjąć przede wszystkim w obszarze profilaktyki zdrowotnej oraz lepszego dostępu do usług medycznych, co znajduje odzwierciedlenie w doborze interwencji PI. Działania te można uznać za komplementarne w stosunku do pozostałych właściwych dla innych PI w OP 8 oraz zgodne z założeniami Programu *Solidarność Pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+* oraz *Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012 – 2013*. Aktywizacja danej grupy wiekowej przyczynia się do spadku liczby osób pobierających świadczenia społeczne, odciążając budżet państwa, a jednocześnie przyczynia się do tworzenia wartości dodanej¹⁴.

Z kolei działania planowane do realizacji w ramach OP **9 Solidarne społeczeństwo** uzasadnione są zagrożeniami wynikającymi z niskiego tempa wzrostu gospodarczego regionu przy zagrożeniach płynących z tendencji stagnacyjnych rynku pracy. Konieczne staje się zintensyfikowanie działań aktywizujących społecznie i zawodowo osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Wzrastająca liczba osób otrzymujących świadczenia z powodu niepełnosprawności, potrzeby ochrony macierzyństwa, wielodzietności, bezdomności, trudności po opuszczeniu zakładu karnego oraz starzenie się ludności przy tendencjach migracyjnych wpływają na prognozę zwiększenia dynamiki wykluczenia społecznego. Wczesna diagnostyka zagrożenia wykluczeniem społecznym oraz wczesna interwencja w kategoriach zapobiegania względnej deprywacji materialnej czy niskiej intensywności pracy jest warunkiem koniecznym włączenia społecznego. System wczesnej prewencji zwiększa szansę reintegracji społecznej.¹⁵ Aktywizacja zawodowa dorosłych członków rodziny jest bezpośrednim impulsem wyjścia z ubóstwa relatywnego. Taki charakter będą też miały kompleksowe działania wspierające zarówno dorosłych członków rodziny jak i dzieci, zapobiegające procesom dziedziczenia bezrobocia. Z kolei działania planowane do realizacji w ramach PI 9.7 *Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* są kluczowym warunkiem sukcesu realizacji programów reintegracji społecznej. Zgodnie z teorią geografii kulturowej (Andolina et al. 2005, Radcliffe 2006), brak dostępu do zinstytucjonalizowanych bądź społecznych form wczesnej interwencji i wsparcia na obszarach szczególnie dotkniętych wykluczeniem społecznym może być przyczyną gettoizacji i intensyfikacji patologii społecznych.

Interwencje PI 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych* odpowiedzą na potencjał ekonomii społecznej w generowaniu miejsc pracy dla osób wykluczonych społecznie oraz

¹¹ PBS DGA Sp. z o.o. i Human Capital Business Sp. z o.o., *Osoby w wieku 50+ na mazowieckim rynku pracy*, Sopot 2010

¹² Wieloaspektowa diagnoza sytuacji kobiet na rynku pracy, MPIPS 2008.

¹³ *Live Longer, Work Longer: A synthesis report*, OECD 2006; *Ageing and Employment Policies: Norway 2013: Working Better with Age*, OECD 2013.

¹⁴ *Live Longer, Work Longer: A synthesis report*, OECD 2006; Komp, K., T. van Tilburg and M. Broese van Groenou. (2010). *Paid work between age 60 and 70 years in Europe: A matter of socio-economic status?. International Journal of Ageing and Later Life* 5.

¹⁵ Charles Gore, Jose B. Figueiredo – International Institute for Labour Studies. *Wykluczenie społeczne i polityka przeciwdziałania ubóstwu*.

w realizacji usług społecznych. Zgodnie z teorią ekonomii społecznej Sachs 2009 i teorią ekonomii socjologicznej Granovetter 1985, cykl działania przedsiębiorstw ekonomii społecznej można podzielić na fazy: uzależnienia od dotacji (zleceń publicznych), okresu transformacji w kierunku łączenia różnych źródeł finansowania oraz okresu urynkowienia działalności przy rozszerzaniu składu przedsiębiorstwa. Wsparcie przejścia kujawsko-pomorskich przedsiębiorstw społecznych do fazy transformacji wymaga szeroko zakrojonych działań zwiększających kompetencje i umiejętności członków w radzeniu sobie na konkurencyjnym rynku. Wsparciu temu służyć też będą działania z zakresu upowszechniania ekonomii społecznej i samoorganizacji.

Ocena szacunkowa wskazuje też na zasadność działań planowanych do realizacji ramach OP **10 Innowacyjna edukacja**, głównie ze względu na relatywnie wysoki deficyt kapitału ludzkiego regionu w zakresie kwalifikacji i kompetencji niezbędnych do sprostania wyzwaniom rozwojowym województwa. Uzasadnieniem dla realizacji działań w ramach PI 10.1 *Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego* jest nierówny dostęp do wysokiej jakości instytucji edukacyjnych, głównie na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym. Występowanie dysproporcji w osiągnięciach edukacyjnych między uczniami regionu kujawsko-pomorskiego a średnią krajową, determinuje słabość analizowanego regionu w odniesieniu do kreowania społeczeństwa wiedzy i oznacza, że jakość oferowanej pracy na rynku będzie niższej jakości, co bezpośrednio przekłada się na średni - niższy - poziom osiąganych dochodów. Rozwiązania systemowe mające na celu systematyczne podnoszenie kwalifikacji nauczycieli są warunkiem wstępnym dla poprawy jakości i wydajności całego systemu edukacji. Upowszechnianie praktyk dydaktycznych opartych na TIK poprzez wspieranie ich zastosowania i wykorzystania przez nauczycieli tworzy podstawy dla tzw. innowacyjnej edukacji.

Uzasadnieniem dla realizacji działań w ramach PI 10.3 *Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy (...)* jest niewystarczający i niespójny system kształcenia zawodowego w województwie, skutkujący niedopasowaniem oferty szkolnictwa zawodowego do regionalnego rynku pracy. Wymaga on kompleksowych przemian, przede wszystkim w kierunku podniesienia efektywności oraz jakości. W długookresowej perspektywie współpraca taka mogłaby przebiegać w formie dualnego systemu kształcenia zawodowego. Poziom kształcenia ustawicznego osób w wieku 25-64 lata w województwie kujawsko-pomorskim od 2006 r. kształtuje się znacznie poniżej średniej dla kraju. Zasadnym jest więc podjęcie działań w kierunku wzrostu wykorzystania tej formy kształcenia, co przyczyni się do podniesienia ogólnego poziomu edukacji, wiedzy i umiejętności, polepszając sytuację na rynku pracy poprzez obniżenie stopy bezrobocia.

Działania realizowane w ramach OP **11 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry** uzasadnione są koniecznością wsparcia infrastrukturalnego dla interwencji realizujących cele OP 9, OP 8 oraz OP 10. Wskazaniem dla realizacji interwencji infrastrukturalnych są zdiagnozowane deficyty w dostępności terytorialnej infrastruktury umożliwiającej realizację celów innowacyjnej edukacji, ekonomii społecznej oraz usług społecznych wspierających proces wychodzenia z wykluczenia społecznego.

Realizacja w ramach OP **12 Polityka terytorialna** czterech CT należy uznać za strategiczne z punktu widzenia wykonania pozostałych celów stawianych w K-P RPO 2014-2020. Wynika to z faktu, iż działania te przyczynią się m.in. do zrównoważonego rozwoju (np. w zakresie transportu), podniesienia konkurencyjności województwa, a także wspierania działań, których celem jest wzrost zatrudnialności. Planowane działania mają za zadanie zaspokoić zdiagnozowane potrzeby społeczno-ekonomiczne i przyczynić się do rozwiązania wiążących się z nimi problemów. Problemy te dla regionu kujawsko-pomorskiego stanowią ważne bariery, ponieważ ograniczają rozwój gospodarczy i społeczny, a także istotnie utrudniają realizację polityki zrównoważonego rozwoju. Bariery te wyrażają się przede wszystkim w niskiej efektywności energetycznej budynków, niewystarczających działaniach z zakresu gospodarki niskoemisyjnej i wodno-ściekowej oraz

ochrony i promocji przyrody, występowaniu zdegradowanych terenów miejskich, zanieczyszczeniu atmosfery, wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem, a także zbyt niskim rozwojem infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

W OP **13 Polityka terytorialna – Rozwój lokalny przyjazny rodzinie EFS** założono realizację dwóch CT, czyli walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz rozwój edukacji, które należy uznać za strategiczne z punktu widzenia wykonania pozostałych celów stawianych w K-P RPO 2014-2020. Wynika to z faktu, iż działania te przyczynią się m.in. do podniesienia konkurencyjności województwa, a także wspierania działań, których celem jest wzrost zatrudnienia. Odpowiadają na bariery, które wyrażają się przede wszystkim: niskim poziomem aktywności zawodowej osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, niewystarczającym wspieraniem podmiotów ekonomii społecznej (PES), niską jakością edukacji na wszystkich jej poziomach, nierównym dostępem do edukacji przedszkolnej, niedostosowanie systemu kształcenia do potrzeb regionalnego rynku pracy oraz niewystarczającymi działaniami na rzecz wsparcia modelu uczenia się przez całe życie.

OP **14 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność** realizuje lokalne potrzeby i wyzwania rozwojowe. Głównym celem osi jest wzrost aktywności społeczeństwa realizowany w sposób oddolny. Dodatkowo instrument terytorialny RLKS przyczyni się do lepszej koncentracji wsparcia na obszarach wskazanych jako zagrożone wykluczeniem społecznym ze szczególnym uwzględnieniem procesów długotrwałego bezrobocia.

4.2 Trafność interwencji w kontekście diagnozy społeczno-ekonomicznej

Trafność interwencji w kontekście diagnozy społeczno-ekonomicznej określana jest poprzez dobór PI oraz planowanych grup działań (obszarów interwencji) w ramach poszczególnych OP w stosunku do zdiagnozowanych wyzwań i problemów.

Na podstawie technik macierzowych ustalono, iż w OP zaproponowane działania są adekwatne i w większości w dużym stopniu odpowiadają na zdiagnozowane problemy i wyzwania społeczno-gospodarcze.

Dobór działań wskazanych w K-P RPO 2014-2020 zapewnia oddziaływanie w stopniu bezpośrednim i pośrednim na wskazane w diagnozie problemy i wyzwania. Nie stwierdzono luk w zakresie realizacji poszczególnych wyzwań i problemów.

Stwierdzono jednak nieścisłości w formułowaniu odniesień poszczególnych obszarów interwencji do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb. W nielicznych wypadkach w diagnozie zawarto szczegółowy opis zjawisk i wyzwań, do których nie odnoszą się ani bezpośrednio, ani pośrednio planowane typy operacji. Stwierdzono także występowanie obszarów interwencji, które nie znalazły w pełni udokumentowanego odniesienia w diagnozie społeczno-gospodarczej regionu.

Poniżej przedstawiono zestawienie deficytów, luk i niespójności w poszczególnych OP Programu wraz z rekomendacją zmian.

Tabela 1. Zestawienie deficytów, luk i niespójności w poszczególnych OP Programu wraz z rekomendacją zmian

Problem	Opis/źródło	Czy problem ma odzwierciedlenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020
OP 1. Budowa innowacyjności regionu poprzez działalność B+R przedsiębiorstw		
Słabe powiązanie sektora przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz towarzyszący mu brak	Ważnym problemem zidentyfikowanym w województwie kujawsko-pomorskim jest słabe powiązanie sektora przedsiębiorstw prywatnych z sektorem nauki.	Ocena: problem został niewystarczająco uzasadniony w diagnozie. Uzasadnienie: w K-P RPO 2014-2020 pojawia się jedynie wzmianka na ten temat, bez konkretnych danych liczbowych, opisu dynamiki

Problem	Opis/źródło	Czy problem ma odzwierciedlenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020
systemowych rozwiązań dotyczących wsparcia systemu transferu innowacji i technologii.	Bezpośrednim negatywnym efektem takiego stanu jest niska liczba wdrożeń, patentów i licencji w sektorze prywatnym. Dodatkowym efektem negatywnym jest mała liczba klastrów.	itp. Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o dany problem; zaleca się wykorzystanie źródeł i informacji przy przeprowadzaniu analizy SWOT, a nieuwzględnionych bezpośrednio w diagnozie.
OP 2 Cyfrowy region		
Niski poziom wykorzystania TIK przez przedsiębiorstwa, co przejawia się niskim udziałem telepracy w strukturze zatrudnienia, niskim udziałem transakcji handlowych przeprowadzanych z wykorzystaniem TIK (e-handel).	Niskie wykorzystanie TIK przez przedsiębiorstwa regionu skutkuje niskim poziomem oraz słabą dynamiką wzrostu znaczenia TIK w procesie produkcji dóbr i usług. Niesatysfakcjonujący stopień wykorzystania TIK w bieżącej działalności przedsiębiorstw (np. otrzymywaniu i składaniu zamówień przez sieci komputerowe ¹⁶). Słaba znajomość rozwiązań cyfrowych usprawniających działalność przedsiębiorstwa, współpracę biznesową czy kontakty z klientami osłabia konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku. Niedorozwój tej dziedziny stanowi problem głównie ze względu na niewykorzystywanie szansy dla zwiększania potencjału lokalnych przedsiębiorstw.	Ocena: problem został niewystarczająco opisany/uzasadniony w diagnozie. Uzasadnienie: Problem został jedynie wzmiankowany przy opisie OP 2; brakuje potwierdzających go argumentów (danych, wyników badań itp.). Rekomendacja: Należy uzupełnić diagnozę o dane tematyczne stanowiące podstawę zidentyfikowanego problemu; dane (np. z GUS) powinny być na poziomie regionalnym (dotychczas, jeśli jakieś dane są uwzględniane są one agregatem krajowym).
Relatywnie niski współczynnik cyfryzacji [digitalizacji] gospodarki i społeczeństwa, czego przejawem jest przede wszystkim niski poziom rozwoju e-edukacji, e-medycyny [e-zdrowia], e-administracji.	Niedostateczny (niski) poziom wykorzystania e-usług (e-administracji, e-zdrowia, e-edukacji) przez społeczeństwo polskie, czego efektem jest niska efektywność instytucji publicznych a ich działania są często niesprawne.	Ocena: problem został niewystarczająco opisany/uzasadniony w diagnozie. Uzasadnienie: Problem został jedynie zasygnalizowany przy opisie Osi 2; brakuje potwierdzających go argumentów (danych, wyników badań itp.). Rekomendacja: Należy uzupełnić diagnozę o dane tematyczne stanowiące podstawę zidentyfikowanego problemu; dane (np. z GUS) powinny być na poziomie regionalnym (dotychczas, jeśli jakieś dane są uwzględniane są one agregatem krajowym).
OP 3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu		
Trudności przedsiębiorców z pozyskaniem	Analiza wsparcia przedsiębiorczości w ramach Regionalnego Programu	Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie. Rekomendacja: Należy uzupełnić diagnozę oraz

¹⁶ W 2011 r. odpowiednio 11% i 19,5% przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim otrzymywało/składało zamówienia przez sieci komputerowe (stronę internetową, systemy typu EDI). Źródło: bank danych lokalnych GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks.

Problem	Opis/źródło	Czy problem ma odzwierciedlenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020
kapitału zewnętrznego.	Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, Agrotec Polska sp. z o.o., maj 2013	analizę SWOT o opis ze strony 151 z przywołanego obok raportu Agrotec 2013. Poruszone są w nim kwestie adaptacyjności przedsiębiorców, w tym brak wiedzy nt. zewnętrznych źródeł finansowania działalności.
Słaby stan rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego (przy dużej produkcji rolniczej – nieproporcjonalnie mała produkcja żywności).	Michna, W. red. (2007) Ocena wpływu rozwoju sektora spożywczego na kierunki modernizacji gospodarstw rolnych w poszczególnych regionach IERiGŻ, Raport Szanse i zagrożenia oraz potencjalne kierunki rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w ujęciu regionalnym, FAPA, Agrotec Polska sp. z o.o., Warszawa 2012	<p>Ocena: Problem niewystarczająco opisany w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: W rozdziale dotyczącym przemysłu w diagnozie znajduje się informacja o przemyśle żywnościowym oraz o zagrożeniu niepełnego wykorzystania jego potencjału. Brakuje informacji o nieproporcjonalnej produkcji żywności do produkcji rolniczej regionu.</p> <p>Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy oraz analizy SWOT.</p>
Ograniczona wiedza przedsiębiorców o możliwym wsparciu oferowanym przez IOB.	<p>Brussa A., Tarnawa A. (red.), Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, Warszawa 2011, Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Model działania Instytucji Otoczenia Biznesu stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim</p> <p>Analiza wsparcia przedsiębiorczości w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, Agrotec Polska sp. z o.o., maj 2013</p>	<p>Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: Opisano korzyści ze wsparcia oferowanego przez IOB, nie określono jednak samego problemu polegającego na ograniczonej wiedzy przedsiębiorców o możliwym wsparciu oferowanym przez IOB.</p> <p>Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy oraz analizy SWOT o informacje z rozdziału: Korzystanie przedsiębiorstw z oferty IOB str. 33 opracowania „Model działania IOB stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim”. Według tego źródła: jedynie 8% przedsiębiorców korzystało z IOB, 46% deklaruje brak wiedzy w tym zakresie, 5% wskazań ma charakter współpracy sporadycznej, 11% spotkało się z promocją IOB.</p>
Brak wypracowanej trwałej struktury i praktyk współpracy JBR z IOB i sektorem MŚP.	<p>Brussa A., Tarnawa A. (red.), Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, Warszawa 2011</p> <p>Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Model działania Instytucji Otoczenia Biznesu stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim</p>	<p>Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: Opisano korzyści ze wsparcia oferowanego przez IOB, ale nie ujęto problemu z praktyką współpracy.</p> <p>Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy oraz analizy SWOT o informacje z rozdziału: Związki pomiędzy instytucjami otoczenia biznesu str. 22 opracowania Model działania IOB stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim.</p> <p>Zróżnicowana sytuacja w zakresie współpracy, przedsiębiorcy posiadają wiedzę o istnieniu IOB, ale współpraca nie ma skonsolidowanej formy.</p>

Problem	Opis/źródło	Czy problem ma odzwierciedlenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020
<p>Małe zainteresowanie firm współpracą z innymi firmami oraz IOB.</p>	<p>Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Model działania Instytucji Otoczenia Biznesu stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim</p>	<p>Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: Opisano korzyści ze współpracy, jednak nie ujęto problemu braku zainteresowania.</p> <p>Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy oraz analizy SWOT o informacje z rozdziałów: Korzystanie przedsiębiorstw z oferty IOB str. 33 oraz Innowacyjność i współpraca przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim z opracowania Model działania IOB stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim. Wyniki badań potwierdzają ograniczony zakres współpracy IOB między sobą. Tylko 8% przedsiębiorców współpracowało z IOB, 20% z izbami gospodarczymi oraz parkami naukowo-technologicznymi w województwie kujawsko-pomorskim. W latach 2008-2010 5,6% ogółu przedsiębiorstw przemysłowych oraz 2,1% przedsiębiorstw z sektora usług podjęło współpracę w zakresie działalności innowacyjnej.</p>
<p>Niekorzystna sytuacja w zakresie rozwoju klastrów w regionie.</p>	<p>Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Model działania Instytucji Otoczenia Biznesu stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim, 2010</p> <p>Analiza wsparcia przedsiębiorczości w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, Agrotec Polska sp. z o.o., maj 2013</p>	<p>Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: W K-P RPO 2014-2020 znajdują się tylko informacje o konieczności rozwoju współpracy z klastrami, jednak nieopisana została obecna sytuacja ich funkcjonowania na rynku.</p> <p>Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy oraz analizy SWOT o dane z opracowania Toruńskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A., wymienionego obok.</p> <p>Współpraca w ramach klastrów wygląda słabo na tle kraju. Badanie benchmarkingowe z 2012 roku oparte na rozpoznawalności w mediach, analizie strategii wykazało, że tylko Bydgoski Klaster Przemysłowy jest wart wyróżnienia. W roku 2011 w województwie kujawsko-pomorskim odnotowano najniższy odsetek przedsiębiorstw przemysłowych współpracujących w ramach klastrów (6,5% wobec 12,4% w skali kraju i 8,1% w 2010 roku).</p> <p>Region kujawsko-pomorski, obok województw: dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego funkcjonuje też jako ten, w którym nie odnotowano udziału przedsiębiorstw usługowych w klastrach (w roku 2010 w inicjatywach klastrowych wzięło udział 4,8% przedsiębiorstw usługowych). W skali wszystkich przedsiębiorstw regionu można stwierdzić, że zaledwie 5,6% wszystkich przedsiębiorstw przemysłowych i 2% usługowych podejmowało współpracę w ramach działalności innowacyjnej. Spośród tych</p>

Problem	Opis/źródło	Czy problem ma odzwierciedlenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020
		przedsiębiorstw zaledwie 8% uczestniczyło w klastrach, co stanowi 0,5% wszystkich przedsiębiorstw regionu ¹⁷ .
OP 4 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie		
Brak nowoczesnych, innowacyjnych technologii wytwarzania energii (w tym OZE).	<p>Energetyka polska bazuje na węglu. Większość produkowanej energii pochodzi z węgla kamiennego i brunatnego. Szacuje się, że do 2015 roku zużycie energii elektrycznej w Polsce wzrośnie co najmniej dwukrotnie, do ponad 7000 kWh/osobę/rok. Dalszy rozwój gospodarczy Polski wymagać będzie radykalnego programu oszczędności energii oraz wzrostu produkcji nowych źródeł energii, ciepła i prądu. Znaczną część potrzebnej energii, zwłaszcza ciepła, będzie można uzyskać z odnawialnych źródeł. Skutkuje to dużą redukcją emisji zanieczyszczeń.</p> <p>Zgodnie z danymi GUS w 2011, województwo kujawsko-pomorskie zajęło 5. pozycję pod względem wielkości emisji pyłowej i 11. pozycję ze względu na ilość wprowadzanych do powietrza gazów – według GUS.</p>	<p>Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: Opis sytuacji województwa związanej z energetyką odnawialną odnosi się jedynie do lakonicznego opisu pozycji województwa w zakresie wytwarzania energii z odnawialnych źródeł na tle innych regionów, nie opisuje natomiast problemów zdiagnozowanych w tym obszarze tematycznym.</p> <p>Rekomendacja: Należy uzupełnić część diagnostyczną o opis/analizę problemów związanych z OZE w województwie.</p>
Straty i zużycie energii przez MŚP	<p>Mimo rzeczywistej poprawy efektywności energetycznej gospodarki, Polska nadal charakteryzuje się nadmiernym, ponad dwukrotnie wyższym niż w innych krajach UE wykorzystaniem surowców, materiałów i energii w tworzeniu dochodu narodowego brutto¹⁸. W perspektywie 2020 r. techniczny potencjał dla efektywności energetycznej wynosi 50%, natomiast ekonomicznie uzasadniony to nawet 25%.</p> <p>Poprawa efektywności energetycznej daje wiele wymiernych korzyści gospodarce.</p> <p>Efektywność energetyczna, tzw.</p>	<p>Ocena: Jednym z PI jest 4.2 Promowanie efektywności energetycznej i użycia OZE w przedsiębiorstwach, jednakże problem, na który odpowiada ten PI nie został opisany w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: Nieprawidłowością jest, jak w poprzednim przypadku, brak odniesienia w diagnozie do problemów zaobserwowanych w województwie, związanych z niniejszym obszarem tematycznym.</p> <p>Rekomendacja: Należy uzupełnić część diagnostyczną o opis/analizę problemów związanych z OZE w województwie. Szczególnie w przypadku, kiedy planowane przedsięwzięcie (tu cel szczegółowy oraz PI) wydaje się bezpośrednio odpowiadać na wskazany problem.</p>

¹⁷ Działalność innowacyjna przedsiębiorstw 2008-2010. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw 2009-2011, GUS.

¹⁸ Według Eurostatu w 2009 r. zużycie energii na jednostkę PKB wynosiło 364 ktoe /1000 euro, a w UE-27 to 165 ktoe/1000 euro: Eurostat, Energy, transport and environment indicators, Luxemburg 2011.

Problem	Opis/źródło	Czy problem ma odzwierciedlenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020
	<p>„czwarte paliwo”, jest najtańszym¹⁹ i powszechnie akceptowanym²⁰ sposobem redukcji emisji gazów cieplarnianych.</p>	
<p>Energochłonny sektor publiczny i mieszkaniowy.</p>	<p>Średnio - budownictwo w sektorze publicznym i mieszkaniowym w ponad 95% jest starsze niż 10 lat (dane GUS), a przez to energochłonne, niedostosowane technicznie do wzrastających cen, drogie w eksploatacji, często zagrażające zdrowiu mieszkańców i niedopasowane do współczesnego standardu życia. Przeciętnie wskaźnik energetycznego (E) zapotrzebowania na ciepło budynków wznoszonych w Polsce do 1984 roku, wahał się w granicach 220-350 kWh/m²/rok.</p> <p>Przyczyną techniczną tak wysokich wartości była zarówno słaba pod względem termicznym jakość ścian, jak i złej jakości, nieuszczelniona stolarka okienna. Przyczyną ekonomiczną to niskie ceny energii, z drugiej zaś strony – wysokie ceny materiałów izolacyjnych.</p> <p>Największy potencjał poprawy przypada na sektory budownictwa mieszkalnego i użyteczności publicznej.</p> <p>Polskę i inne kraje UE czeka również wdrożenie wielu nowych regulacji dotyczących efektywności energetycznej m. in. zapisów odnowionej dyrektywy 2010/31/UE o charakterystyce energetycznej budynków, która zakłada, że od 31 grudnia 2018 r. wszystkie nowe budynki publiczne, a od 31 grudnia 2020 r. – wszystkie nowe budynki powinny spełniać kryterium budynku prawie zero-energetycznego.</p>	<p>Ocena: Problem nie został opisany w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: Zagadnienie nie zostało opisane w diagnozie, mimo, iż w ramach PI 4.3 przewidziano wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym.</p> <p>Rekomendacja: Należy uzupełnić część diagnostyczną o opis obserwowanych problemów w zakresie gospodarki niskoemisyjnej i OZE w województwie.</p>

¹⁹ McKinsey & Company, Ocena potencjału redukcji emisji gazów cieplarnianych dla Polski do roku 2030, Warszawa 2009.

²⁰ Jak wynika z badań świadomości ekologicznej Polaków 2010, realizowanych przez Instytut na rzecz Ekorozwoju, ponad 80% respondentów uważa, że efektywność energetyczna powinna być dotowana ze środków publicznych. Badania świadomości ekologicznej Polaków, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2010.

Problem	Opis/źródło	Czy problem ma odzwierciedlenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020
OP 5 Dostosowanie do zmian klimatu		
Niedostateczne wyposażenie służb ratowniczych.	Stan zabezpieczenia przeciwpowodziowego w województwie kujawsko-pomorskim, KPZMiUW Włocławek 2011	<p>Ocena: Brak opisu problemu w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: W K-P RPO 2014-2020 znajdują się jedynie informacje o konieczności przeprowadzenia działań odpowiadających na problem. Brak stwierdzenia problemu.</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy oraz analizy SWOT o zapisy z raportu.</p> <p>W raporcie znajdują się informacje o istotności działalności służb ratowniczych przy działaniach przeciwpowodziowych.</p>
OP 6 Region przyjazny środowisku		
Wzrost presji na zasoby przyrodnicze i bioróżnorodność.	Prognoza oddziaływania na środowisko „Strategii Rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020”, październik 2013, Agrotec Polska sp. z o.o.	<p>Ocena: Brak opisu problemu w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: W diagnozie znajduje się jedynie informacja o zasobach przyrodniczych. Nie opisano, w jakim stanie znajdują się zasoby, ani nie wspomniano o występowaniu problemu, jakim jest wzrost presji na zasoby przyrodnicze i bioróżnorodność.</p> <p>Rekomendacja: O zagrożeniu wspomina się w prognozie oddziaływania na środowisko, dlatego rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o te informacje.</p> <p>Problem został przedstawiony w rozdziale Prognozy OOS mówiącym o zagrożeniach, które pogłębią się, jeżeli nie zostaną podjęte odpowiednie działania. Zaniechanie działań w zakresie wzmocnienia zasobów przyrodniczych i bioróżnorodności (rekultywacja, renaturyzacja, odtwarzanie siedlisk, restytucja rodzimych gatunków roślin i zwierząt, odtwarzanie populacji narażonych na wyginięcie) skutkować będzie pogłębieniem się presji na te komponenty przyrody.</p>
OP 7 Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu		
Brak luk i nieściśłości		
OP 8 Aktywni na rynku pracy		
Brak luk i nieściśłości		
OP 9 Solidarne społeczeństwo		
Brak luk i nieściśłości		
OP 10 Innowacyjna edukacja		
Brak luk i nieściśłości		

Problem	Opis/źródło	Czy problem ma odzwierciedlenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020
OP 11 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry - EFRR		
Niedostateczne wyposażenie szkół kształcenia ogólnego oraz zawodowego i ustawicznego w infrastrukturę edukacyjną.	Brak opisu oraz danych statystycznych.	Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o braki infrastruktury dydaktycznej i edukacyjnej.
Konieczność doposażenia infrastrukturalnego istniejących przedsiębiorstw społecznych.	Główną barierą rozwoju PES są problemy finansowe, z którymi boryka się ponad połowa (57%) podmiotów. Pozostałe trudności wskazywane są dużo rzadziej i należy do nich brak chętnych do współpracy (22%) a w 12% biurokracja i niejasne przepisy. Źródło: Kujawsko-Pomorski Program Na Rzecz Ekonomii Społecznej na lata 2013-2020 - projekt	Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie zapisów diagnozy o potrzebę wsparcia infrastrukturalnego PES, na przykład w związku z planami powierzenia im realizowania zadań sektora usług społecznych, przewidzianych do wsparcia w ramach OP 9.
OP 12 Polityka terytorialna - EFRR		
Niska efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkaniowych i związany z nią problem zanieczyszczenia powietrza	Działania zmierzające do poprawy (podniesienia) efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkaniowych sprzyjają spełnieniu wymogów osiągnięcia celów pakietu klimatyczno-energetycznego określonych dla Polski. Działania te stanowią jeden ze sposobów ograniczenia zużycia energii, wydatków na utrzymanie budynków oraz zanieczyszczenia powietrza.	Ocena: Problem nie został opisany w diagnozie. Uzasadnienie: zagadnienie nie zostało opisane w diagnozie, mimo iż w ramach PI 4.3 przewidziano wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania OZE w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym. Rekomendacja: Należy uzupełnić część diagnostyczną o opis obserwowanych problemów w zakresie gospodarki niskoemisyjnej i OZE w województwie.
OP 13 Polityka terytorialna – Rozwój lokalny przyjazny rodzinie - EFS		
Brak luk i nieściśłości		
OP 14 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność		
Koncentracja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych.	Zmiany zróżnicowań rozwoju społeczno-gospodarczego województwa kujawsko-pomorskiego w I dekadzie XXI wieku, październik 2012 Analiza potrzeb rozwojowych województwa kujawsko-pomorskiego w kontekście nowej perspektywy finansowej UE 2014-2020, IBS, październik 2012	Ocena: Problem został niewystarczająco opisany w diagnozie. Uzasadnienie: Problem został ujęty w analizie SWOT i wynika z analizy wielu innych zjawisk, jednak nie został jednoznacznie podsumowany. Analiza poszczególnych zjawisk przedstawiona jest w podziale na podregiony. Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy o informacje z przywołanych obok raportów. W pierwszym raporcie zróżnicowanie społeczno-gospodarcze zostało przedstawione za pomocą

Problem	Opis/źródło	Czy problem ma odzwierciedlenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020
		<p>analizy wielu zmiennych dotyczących ludności (m. in. opieka żłobkowa, bezrobocie), gospodarki (m. in. przedsiębiorczość, poziom wynagrodzeń) oraz infrastruktury (m. in. kanalizacja, gazociągi). Rekomenduje się umieszczenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020 wniosków z raportu.</p> <p>Uzupełnienie diagnozy o informacje z drugiego raportu znajdujące się na stronie 113. Wszystkie największe miasta województwa zostały zaliczone do ośrodków, w których występuje silna koncentracja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych. Wynika to z degradacji przestrzennej śródmiejskich i staromiejskich części miast oraz na osiedlach blokowisk. Region zajmuje 4. miejsce pod względem liczby mieszkańców blokowisk przeznaczonych do rewitalizacji oraz 5. miejsce w Polsce pod względem terenów poprzemysłowych i liczby mieszkańców dzielnic przedwojennych.</p> <p>Mieszkańców regionu cechuje najwyższy w kraju odsetek osób wykluczonych oraz bezrobotnych. Przyczyną może być niski poziom przedsiębiorczości, niegenerujący miejsc pracy (s. 157).</p>
<p>Jeden z najniższych w kraju poziom kapitału ludzkiego i społecznego.</p>	<p>Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce, GUS, Urząd Statystyczny w Łodzi, Warszawa 2013</p> <p>Analiza potrzeb rozwojowych województwa kujawsko-pomorskiego w kontekście nowej perspektywy finansowej UE 2014-2020, IBS, październik 2012</p>	<p>Ocena: Problem został niewystarczająco opisany w diagnozie.</p> <p>Uzasadnienie: Problem został ujęty w analizie SWOT i wynika z analizy wielu innych zjawisk, jednak nie został jednoznacznie podsumowany.</p> <p>Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy o dane dotyczące kapitału ludzkiego i społecznego.</p> <p>Elementy kapitału ludzkiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena zdrowia (bardzo dobra i dobra 58%, kraj 55%, ani dobra, ani zła 29%, kraj 32%, bardzo zła i zła 13%, kraj 13%) • Korzystanie z Internetu (61%, kraj 62%) • Wskaźnik umiejętności indywidualnych (bardzo niski lub brak 35%, kraj 30%, niski 10%, kraj 12%, średni 26%, kraj 25%, wysoki 21%, kraj 24%, bardzo wysoki 8%, kraj 9%). <p>Elementy kapitału społecznego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osoby odczuwające związek ze swoją miejscowością 92%, kraj 92% • Osoby odczuwające związek z ludźmi z sąsiedztwa i okolicy 79%, kraj 80% • Wskaźnik zaangażowania w sieć formalną 23%, 24% kraj

Problem	Opis/źródło	Czy problem ma odzwierciedlenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020
		<ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik dobrych relacji sąsiedzkich, 56%, kraj 57%, wskaźnik izolacji społecznej 9%, kraj 9%. <p>Str. 7 raportu drugiego: mieszkańców regionu charakteryzuje najniższy w kraju poziom kapitału społecznego.</p>
Degradacja przestrzeni miast i wsi.	Zgodnie z Załoženiami <i>Krajowej polityki Miejskiej do roku 2020</i> , Warszawa 20 lipca 2012, (s. 5), działania rewitalizacyjne powinny być przeprowadzane w sposób kompleksowy, co oznacza, że realizowane będą projekty zintegrowane przynoszące korzyści środowiskowe, ekonomiczne, ale przede wszystkim społeczne. W celu przeciwdziałania dalszej degradacji terenu planowane są przedsięwzięcia zmierzające do przekształcenia i wykorzystania obszarów problemowych do celów społecznych, gospodarczych, środowiskowych oraz kulturalnych.	Ocena: Problem nie został wskazany w diagnozie K-P RPO 2014-2020, ale jest adekwatny dla planowanego do realizacji PI 9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich. Działania będą spójne z celami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

Źródło: opracowanie własne

4.3 Priorytetyzacja zidentyfikowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych

Diagnoza wykonana na potrzeby Programu nie określa listy, jak również nie priorytetyzuje zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych w regionie. Aktualny *Szablon...* nie wymaga tych elementów. Nie oznacza to, że problemy te nie zostały właściwie rozpoznane – odniesienia do nich znajdują się w ramach różnych części diagnozy. Mocną stroną diagnozy jest właściwy sposób łączenia podejścia tematycznego (sektorowego) z przestrzennym.

Zidentyfikowane w dokumentach strategicznych kierunki polityki regionu były główną – poza uwarunkowaniami wynikającymi z wytycznych dotyczących programowania krajowego – kategorią danych determinujących zakres i strukturę interwencji zaplanowanych w K-P RPO 2014-2020. Niemniej cele sformułowane dla poszczególnych OP nie pozwalają na rangowanie, a więc priorytetyzację poszczególnych celów szczegółowych, odpowiadającym PI. Kwestia ta utrudnia skwantyfikowaną ocenę wpływu poszczególnych celów szczegółowych na realizację celu głównego K-P RPO 2014-2020 oraz ocenę konstrukcji Programu pod względem celowości alokacji środków dla poszczególnych CT.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się rozważenie rekonstrukcji zapisów diagnozy w kierunku priorytetyzacji potrzeb wskazanych w diagnozie zgodnie ze strukturą kosztów przewidzianych dla poszczególnych CT i PI w celu zapewnienia większej spójności wewnętrznej logiki interwencji Programu.

4.4 Aktualność i trafność analiz trendów społeczno-ekonomicznych wykorzystanych w diagnozie

Dane wykorzystane w diagnozie należy uznać za aktualne, oparte na szeregach czasowych umożliwiających wektorowanie zmiany społeczno-gospodarczej w poszczególnych obszarach. Trendy społeczno-gospodarcze zostały określone prawidłowo. Związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy przedstawionymi problemami i wyzwaniem oraz spodziewanymi efektami i rezultatami zostały opisane szczegółowo dla poszczególnych osi w materiałach dodatkowych (Diagramy osi oraz opisy związków przyczynowo-skutkowych).

W niektórych OP zidentyfikowano także luki i nieścisłości w obrazowaniu trendów społeczno-gospodarczych, mogących mieć wpływ na założenia dotyczące planowanych rezultatów. Przedstawia je poniższa tabela.

Tabela 2. Luki i nieścisłości w obrazowaniu trendów społeczno-gospodarczych zdiagnozowane w K-P RPO 2014-2020

Luki i nieścisłości w opisie statystycznym	Rekomendacja
OP 1 Budowa innowacyjności regionu poprzez działalność B+R przedsiębiorstw	
Brak danych przekrojowych i dynamicznych dotyczących problemu słabych powiązań sektora przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz towarzyszącego mu braku systemowych rozwiązań dotyczących wsparcia systemu transferu innowacji i technologii.	Rekomenduje się podparcie stawianej tezy o problemie polegającym na „Słabych powiązaniach sektora przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz towarzyszącym mu braku systemowych rozwiązań dotyczących wsparcia systemu transferu innowacji i technologii” stosownymi danymi w tym zakresie.
OP 2 Cyfrowy rozwój	
Brak danych regionalnych dotyczących wykorzystania TIK w przedsiębiorstwach oraz obrazujących stopień cyfryzacji administracji publicznej uniemożliwiają pełne rozpoznanie sytuacji w województwie kujawsko – pomorskim.	Rekomenduje się uzupełnienie opisu OP 2 oraz stosownych fragmentów diagnozy o dane powiązane tematycznie z danym obszarem, dotyczącej województwa kujawsko – pomorskiego (np. dezagregacja danych GUS).
Brak danych regionalnych dotyczących wykorzystania TIK w przedsiębiorstwach oraz obrazujących stopień cyfryzacji administracji publicznej uniemożliwiających określenie wektora tendencji.	Rekomenduje się nie tylko uzupełnienie opisu OP 2 oraz stosownych fragmentów diagnozy o aktualne dane powiązane tematycznie z danym obszarem, dotyczące województwa kujawsko – pomorskiego, ale także o dane historyczne i – w miarę możliwości – prognozy. Ma to na celu umożliwić określenie wektora tendencji, a docelowo lepsze postawienie diagnozy i zaproponowanie działań zaradczych.
OP 4 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie	
Brak danych statystycznych obrazujących stan województwa w odniesieniu do zagadnień energetyki odnawialnej czy też gospodarki niskoemisyjnej. Informacje zawarte w diagnozie Programu opisują sytuację regionu (mocne strony, konkurencyjność obszaru), nie opisują natomiast słabych stron województwa. Na plus należy uznać aktualność danych (dane z Urzędu Regulacji Energetyki z września 2013 roku) jednak zakres danych dla jednego roku nie obrazuje dynamiki zmian w regionie w zakresie wykorzystania/	Zaleca się uzupełnienie diagnozy o opis stanu województwa w zakresie energetyki odnawialnej i gospodarki niskoemisyjnej wraz z danymi statystycznymi, obrazującymi słabe strony, zdiagnozowane problemy oraz ich zmianę w latach (dynamika).

Luki i nieścisłości w opisie statystycznym	Rekomendacja
produkcji energii z OZE. Brak też danych statystycznych potwierdzających zasadność obrania poszczególnych działań/ PI w tym obszarze tematycznym.	

Źródło: opracowanie własne

4.5 Trafność zaproponowanych celów w kontekście zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych

Cele szczegółowe dla poszczególnych PI przyczyniają się do realizacji celu Programu. Kierunek zmian określany jest prawidłowo w sposób spójny ze zdiagnozowanymi trendami. Jednakże w niektórych przypadkach cele nie obrazują efektów działań, ale procesy mające do nich doprowadzić. Taka sytuacja występuje w przypadku:

- PI 2.2 *Rozwój e-usług sektora publicznego – cel Wsparcie zastosowania technologii komunikacyjnych i informacyjnych (TIK) w produkcji i usługach* został sformułowany w kategoriach planowanych działań, a nie efektów,
- PI 3.1 *Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm – cel Tworzenie korzystnych warunków dla powstawania i rozwoju przedsiębiorstw* nie pokazuje wektora pożądaných zmian,
- PI 3.2 *Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji – cel Internacjonalizacja przedsiębiorstw z województwa kujawsko-pomorskiego* podobnie jak w PI 3.1, nie obrazuje wektora pożądaných zmian,
- PI 6.3 *Ochrona promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego – cel Ochrona dziedzictwa kulturowego* został sformułowany w kategorii zadań publicznych nie zaś oczekiwanego efektu Programu.

5 OCENA LOGIKI INTERWENCJI

Pytanie badawcze B. Czy zaproponowana w ramach K-P RPO 2014-2020 logika interwencji umożliwi realizację zakładanych celów rozwojowych?

Ten komponent stanowi meritum ewaluacji ex-ante. Składają się na niego kompleksowe i wzajemnie powiązane zagadnienia, stanowiące podstawę oceny zasadności zaproponowanej strategii.

5.1 Analiza i ocena związków przyczynowo-skutkowych

W ramach niniejszego rozdziału została oceniona spójność planowanych działań z oczekiwanymi efektami i rezultatami. Generalnie w trakcie oceny ex-ante stwierdzono pełną zasadność planowanych działań i PI w stosunku do zdiagnozowanych potrzeb i wyzwań. Stwierdzono jednak w licznych przypadkach niekompletność i niespójność logiki interwencji w zakresie mierników efektów w odniesieniu do planowanych działań. W poniższej tabeli przedstawiono propozycję uzupełnienia wskaźników produktu i rezultatu strategicznego lub rezultatu odroczonego o pozycje umożliwiające pomiar większości planowanych efektów.

Uzupełnienie listy mierników ma również uzasadnienie w potencjale ewaluacyjnym systemu monitorowania. Brak standaryzowanych na poziomie projektu Programu wskaźników uniemożliwiłaby pomiar skuteczności i efektywności planowanej interwencji w okresie n+2.

Tabela 3. Rekomendacje w zakresie zmian i uzupełnienia listy wskaźników

Oś priorytetowa	Rekomendacja	Uzasadnienie
OP 1 Budowa innowacyjności regionu poprzez działalność B+R przedsiębiorstw	PI 1.1: Dodanie wskaźnika produktu <i>Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu [szt.]</i>	Zaproponowane wskaźniki znajdują odniesienie w Programie Operacyjnym Inteligentny Rozwój.
	PI 1.2: Dodanie wskaźnika produktu <i>Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu - ośrodki innowacji [szt.]</i>	Wraz z ujętym w projekcie Programu wskaźnikiem <i>Liczba wprowadzonych innowacji produktowych badawczymi [szt.]</i> , będzie stanowić mierzalną weryfikację prowadzonych działań.
	PI 1.2: Dodanie wskaźnika produktu <i>Liczba wspartych klastrów [szt.]</i> oraz <i>Liczba przedsiębiorstw zaangażowanych we wsparte klastry [szt.]</i> .	Wskaźniki będą stanowić mierzalną weryfikację prowadzonych działań inwestycyjnych w ramach PI 1.2.
OP 2 Cyfrowy region	PI 2.2: Dodanie wskaźnika produktu <i>Liczba nowych wspieranych przedsiębiorstw [szt.]</i>	Wskaźnik powiązany logicznie ze wskaźnikiem zapisanym w projekcie Programu <i>Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy [szt.]</i> , jako że przedsiębiorstwa wspierane w celu wprowadzenia na rynek produktów nowych dla firm, stanowią pewną część liczby wspieranych przedsiębiorstw ogółem.
	PI 2.3: Dodanie wskaźnika produktu: <i>Liczba osób objętych pomocą doradczo-szkoleniową w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych [osoby]</i> .	Brak wskaźnika produktu mierzącego efekty działań w zakresie podnoszenia kompetencji cyfrowych.
	PI 2.3: Dodanie wskaźnika produktu <i>Liczba utworów z zasobów publicznych zdigitalizowanych i udostępnionych on-line [szt.]</i>	Wskaźnik produktu będzie stanowić mierzalną weryfikację prowadzonych działań związanych ze wsparciem digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych będących w posiadaniu instytucji szczebla regionalnego/lokalnego, a także zapewnieniem powszechnego, otwartego dostępu w postaci cyfrowej do tych zasobów.
	PI 2.3: Dodanie wskaźnika produktu <i>Liczba usług cyfrowych opartych na ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego i otwartych zasobów [szt.]</i> ,	Wskaźnik produktu <i>Liczba urzędów, które usprawniły funkcjonowanie dzięki awansowi cyfrowemu</i> nie obejmuje całości złożonych i wielowymiarowych aspektów związanych z cyfryzacją instytucji publicznych. Proponowany wskaźnik będzie odnosił się do działań mających na celu wdrożenie nowoczesnych form kształcenia, wykorzystujących dostępne narzędzia TIK.
OP 3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu	Należy wprowadzić wskaźnik rezultatu strategicznego odpowiadający wskaźnikowi z UP, październik 2013: <i>Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa kujawsko-pomorskiego [mln PLN]</i> . Wskaźnik będzie obejmował PI 3.1, PI 3.2, PI 3.3.	Wskaźnik z UP: <i>Udział przedsiębiorstw przemysłowych oraz z sektora usług, które wprowadziły innowacje w % ogółu przedsiębiorstw</i> (sektor średnich przedsiębiorstw) w wersji UP z października 2013 został przeniesiony do CT1. W UP dla CT3 ustalono wskaźnik: <i>Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako % PKB)</i> . Należy wprowadzić odpowiadający wskaźnik strategiczny dla Programu.
	PI 3.1: Dodanie wskaźnika produktu <i>Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie</i>	Wskaźnik z WLWK. Zgodnie z <i>Szablonem...</i> , wskaźniki powinny być tak dobrane, aby były miernikiem adekwatnym do większości interwencji podejmowanych w ramach danego PI, umożliwiającym ocenę postępów wdrażania. Wskaźnik pozwoli na pomiar efektów projektów mających na celu wsparcie rozwoju MŚP w regionie, w tym szczególnie rozwój innowacyjności: rozwój inkubatorów przedsiębiorczości i ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką oraz wsparcie inwestycyjne dla nowopowstałych przedsiębiorstw/start-up. Wskaźnik będzie spójny z drugim wskaźnikiem produktu <i>Powierzchnia wspartych</i>

		(przygotowanych) terenów inwestycyjnych [ha].
OP 5 Dostosowanie do zmian klimatu	PI 5.2: W projekcie Programu przyjęto wskaźnik produktu <i>Liczba wprowadzonych do użycia systemów monitorowania zagrożeń i systemów wczesnego ostrzegania [szt.].</i>	Wskaźnik nie mierzy bezpośrednio produktu zaproponowanego działania, gdyż w opisie OP 5 nie występuje taki typ interwencji, pomimo że cel szczegółowy OP 5 to poprawa organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa. Należy wprowadzić typ interwencji odpowiadający celowi OP albo dokonać zastąpienia wskaźnika innym mierzącym poziom realizacji: <i>Liczba zakupionego sprzętu specjalistycznego ratowniczo-gaśniczego [szt.]</i> , bądź <i>Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof [szt.].</i>
OP 10 Innowacyjna edukacja	Pi 10.1: Dodanie wskaźnika rezultatu bezpośredniego <i>Liczba uczniów, którzy osiągnęli wyższe wyniki w nauce dzięki realizacji wsparcia (OKE)</i>	Wskaźnik: <ul style="list-style-type: none"> • bezpośrednio związany z produktem <i>Liczba uczniów objętych wsparciem w programie</i>, co z kolei jest efektem działań inwestycyjnych. • stanowi mierzalny wynik działań wspierania uczniów w regionie, w celu podniesienia wyników w nauce oraz dostępu do systemu edukacji. • znajduje odniesienie do Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Podwyższenie wyników będzie mierzone poprzez porównanie wyników egzaminów zewnętrznych osiąganych przed objęciem wsparciem i po udzieleniu wsparcia. Dane zostaną pozyskane z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej.
OP 11 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry	Zamiana wskaźnika rezultatu strategicznego <i>Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (po uwzględnieniu transferów społecznych)</i> na wskaźnik <i>Oczekiwany wzrost liczby pacjentów, objętych leczeniem nowotworów lub chorób układu krążenia po zakończeniu działań w projekcie.</i>	Wskaźnik proponowany do usunięcia nie będzie mógł być generowany poprzez pomiar efektów PI. Nowy wskaźnik odwołuje się do wskaźnika szczegółowego monitorowania Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 <i>Zgony na nowotwory oraz choroby układu krążenia – suma na 10 000 mk.</i> Wskaźnik mierzony będzie na poziomie projektu. Odpowiadać będzie wskaźnikowi produktu, jakim jest <i>Liczba wspartych podmiotów leczniczych [szt.].</i>
	PI 9.3: Dodanie wskaźników produktu: <i>Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które skorzystały z podstawowych usług społecznych w ramach programu</i> <i>Liczba nowych miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej.</i>	Proponowane wskaźniki produktu monitorują wskaźnik rezultatu strategicznego. Są łatwe do mierzenia na poziomie projektu. Odnoszą się też do działań wspieranych w ramach PI.
	PI 10.4: Dodanie wskaźników produktu: <i>Liczba wybudowanych /przebudowanych/ rozbudowanych obiektów infrastruktury placówek oświatowych [szt.],</i> <i>Liczba szkół wyposażonych w ramach programu w infrastrukturę technologiczno-dydaktyczną do prowadzenia zajęć [szt.].</i>	Wskaźnik zaproponowany w Programie nie jest wystarczający, gdyż nie mierzy zaplanowanych w OP inwestycji infrastrukturalnych w zakresie technologiczno-dydaktycznym.
	PI 10.4: Dodanie wskaźnika rezultatu strategicznego <i>Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach, opartych na</i>	<i>Wskaźnik stanowi uzupełnienie wskaźnika Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych edukacją przedszkolną (ujętego w SRWK-P).</i> Zgodnie z logiką interwencji projektowane działania

	<i>zmodernizowanej infrastrukturze techniczno-dydaktycznej.</i>	obejmować będą zarówno edukację przedszkolną, jak i kształcenie ogólne. Uzupełnienie wskaźnika rezultatu strategicznego o dodatkowy wskaźnik (dopuszczalne jest zastosowanie dwóch wskaźników rezultatu strategicznego w ramach jednego PI) umożliwi pomiar rezultatów wszystkich typów interwencji zaplanowanych do realizacji.
OP 12 Polityka terytorialna	PI 4.3: Dodanie wskaźników strategicznych: <i>Emisja gazów cieplarnianych [1990=100], Zużycie energii pierwotnej [tys. ton].</i>	Rezultat strategiczny w postaci emisji gazów cieplarnianych [1990=100], jest logicznym wynikiem wskaźnika rezultatu bezpośredniego <i>Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych [tony ekwiwalentu CO2]</i> . Zmniejszenie zapotrzebowania na energię elektryczną i ciepłą w budynkach użyteczności publicznej i częściach wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkaniowych skutkuje ograniczeniem spalania paliw kopalnych, a to przekłada się na spadek emisji zanieczyszczeń do atmosfery w tym gazów cieplarnianych. Podjęte działania inwestycyjne w celu modernizacji energetycznej budynków skutkują przede wszystkim zmniejszeniem zużycia energii pierwotnej, co jest zjawiskiem korzystnym dla środowiska oraz przyczynia się do ograniczenia wydatków na utrzymanie budynków. W pełni logicznym powiązaniem dla wskaźnika rezultatu strategicznego w postaci zużycia energii pierwotnej [tys. ton], jest wskaźnik rezultatu bezpośredniego <i>Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych [kWh/rok]</i> . Obydwa wskaźniki należy uznać za spójne ze sobą i znajdujące odniesienie przy realizacji PI 4.3.
	PI 4.5: Dodanie wskaźnika produktu: <i>Liczba zmodernizowanych lamp oświetlenia ulicznego [szt.]</i>	Wskaźnik w sposób najbardziej wymierny mierzy skutek podjętych działań modernizacji oświetlenia.
	PI 6.2: Dodanie wskaźnika rezultatu strategicznego: <i>Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej [%]</i>	Wskaźnik jest konieczny do prawidłowej mierzalnej weryfikacji wskaźnika rezultatu bezpośredniego <i>Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę [osoby]</i> . Wskaźnik ten pochodzi ze statystyki publicznej (GUS), ponieważ określone możliwe do wykorzystania wskaźniki wytyczone w UP nie znajdują tu zastosowania.
	PI 6.4: Dodanie wskaźnika rezultatu strategicznego: <i>Korzystający z noclegów na 1000 ludności [osoby] Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem [%]</i>	Zaproponowane wskaźniki pochodzą ze statystyki publicznej (GUS), ponieważ możliwe do wykorzystania wskaźniki określone w UP nie znajdują tu zastosowania. Pierwszy z zaproponowanych wskaźników podkreśla liczbę turystów, którzy spędzili dłużej niż jeden dzień podczas pobytu w województwie kujawsko-pomorskim w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Osiągnięcie rezultatu bezpośredniego wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne [szt.] znajduje, więc uzasadnienie przy realizacji tego rezultatu. Drugi z zaproponowanych wskaźników jest logicznie spójny z rezultatem bezpośrednim <i>Powierzchnia siedlisk wspartych w zakresie uzyskania lepszego statusu ochrony [ha]</i> . Przeprowadzane badania w celu lepszego poznania środowiska i zasobów przyrodniczych powinny przyczynić się do m.in. określenia obszarów cennych przyrodniczo, które wymagają objęcia ich ochroną lub też zmiany dotychczasowego statusu ochrony prawnej. Należy spodziewać się, że w wyniku inwentaryzacji przyrodniczej i stworzonych na jej podstawie dokumentów planistycznych przyczynią się do zwiększenia powierzchni obszarów objętych ochroną prawną.

	<p>PI 6.5: Dodanie wskaźnika rezultatu strategicznego:</p> <p><i>Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji [ha],</i></p> <p><i>Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych ogółem [t/r]</i></p> <p><i>Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych ogółem [t/r]</i></p>	<p>Wskaźniki są konieczne do prawidłowej mierzalnej weryfikacji wskaźników rezultatu bezpośredniego. Wskaźniki te pochodzą ze statystyki publicznej (GUS), ponieważ możliwe do wykorzystania wskaźniki określone w UP nie znajdują tu zastosowania.</p>
	<p>PI 9.5: Dodanie wskaźnika produktu:</p> <p><i>Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg dla rowerów [km]</i></p>	<p>Istotne jest dodanie produktu, który znajduje odniesienie do podejmowanych działań inwestycyjnych w ramach PI 4.5 i odzwierciedla wpływ na realizację wskaźnika bezpośredniego <i>Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych [tony ekwiwalentu CO₂]</i>.</p>
	<p>PI 9.6: Dodanie wskaźnika produktu:</p> <p><i>Liczba budynków wybudowanych z uwzględnieniem standardów budownictwa pasywnego [szt.],</i></p>	<p>Realizacja poprawy gospodarki niskoemisyjnej powinna opierać się na prowadzeniu kampanii informacyjnych i promujących rozwiązania przyjazne środowisku przyrodniczemu. W szczególności więc należy uświadamić społeczeństwo i zachęcać do budowy budynków tylko z uwzględnieniem standardów budownictwa pasywnego. Budownictwo zeroemisyjne, w porównaniu z tradycyjnym, charakteryzuje się mniejszym zapotrzebowaniem na energię cieplną. W celu weryfikacji podjętych działań inwestycyjnych w postaci kampanii informacyjno-promocyjnych należy dodać produkt <i>Liczba budynków wybudowanych z uwzględnieniem standardów budownictwa pasywnego [szt.]</i>, który przyczyni się do realizacji wskaźnika rezultatu bezpośredniego <i>Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych [tony ekwiwalentu CO₂]</i>.</p>
	<p>PI 9.7: Dodanie wskaźnika produktu:</p> <p><i>Liczba budynków przebudowanych z uwzględnieniem standardów budownictwa pasywnego [szt.].</i></p>	<p>Zaproponowany wskaźnik jest konieczny dla weryfikacji prowadzonych kampanii promujących budownictwo zeroemisyjne. Działania informacyjne ukazując zalety nie tylko dla środowiska przyrodniczego, ale także inne, jak obniżenie kosztów związanych z utrzymaniem budynku, powinny skłaniać mieszkańców regionu kujawsko-pomorskiego do przebudowy budynków według standardów budownictwa pasywnego, a tym samym umożliwić osiągnięcie wskaźnika rezultatu bezpośredniego <i>Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych [tony ekwiwalentu CO₂]</i>.</p>

Źródło: opracowanie własne.

Ocena szacunkowa pozostałych **OP** wskazuje na pełną kompletność mierników efektów i rezultatów w odniesieniu do planowanych działań w ramach przyjętej logiki interwencji.

5.2 Ocena wpływu realizacji Programu na sytuację społeczno-ekonomiczną kraju lub regionu

W toku oceny ex-ante nie stwierdzono zagrożenia negatywnego oddziaływania Programu na sytuację społeczno-gospodarczą. Architektura celów i interwencji jest bowiem zgodna z kierunkiem pożądanym zmian oraz zdiagnozowanymi trendami.

Należy podkreślić pewne symptomy i zależności oddziaływania Programu na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu, wynikające z logiki interwencji. Nie zidentyfikowano negatywnych efektów realizacji OP, z wyłączeniem dwóch, gdzie takie ryzyko występuje. Szczegóły przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Opis wpływu realizacji osi oraz poszczególnych PI na sytuację społeczno-ekonomiczną

Nr i nazwa Osi priorytetowej	Ogólny opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną	Opis wpływu poszczególnych PI
<p>OP 1 Budowa innowacyjności regionu poprzez działalność B+R przedsiębiorstw</p>	<p>W krótkim okresie (bezpośrednio w trakcie realizacji projektów) realizacja osi powinna wpłynąć na zwiększenie skali prowadzonych prac w zakresie B+R+I oraz ich sukcesywności i efektywności.</p> <p>W średnim okresie (w okresie do pół roku od zakończenia projektów) realizacja osi powinna zwiększyć innowacyjność regionu, zatrudnienie w branżach związanych z B+R+I.</p> <p>W długim okresie (termin oddalony po zakończeniu Programu) realizacja osi powinna zmniejszać obciążenia dla środowiska oraz sprzyjać tworzeniu oszczędnych produktów, usług i procesów; implikować wzrost innowacji wdrażanych w przedsiębiorstwach, a w konsekwencji rozwój gospodarki regionu i wzrost jego znaczenia w skali kraju i UE.</p>	<p>PI 1.1 przyczyni się do zapewnienia infrastrukturalnego oraz kompetencyjnego zaplecza niezbędnego do realizacji projektów B+R+I, co w dalszej perspektywie znajdzie wyraz we wzroście innowacyjności gospodarki, a ostatecznie w przemianach społeczno-ekonomicznych regionu.</p> <p>PI 1.2 przyczyni się do wzrostu kooperacji podmiotów różnego typu w zakresie B+R+I, co w konsekwencji powinno zaowocować zwiększeniem liczby wdrażanych wyników prac, wzrostem innowacyjności gospodarki, a ostatecznie przemianami społeczno-ekonomicznymi regionu.</p>
<p>OP 2 Cyfrowy region</p>	<p>Efektom OP będzie wzrost innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorców korzystających z TIK (w tym tych udostępnianych przez administrację), a także generowanie wzrostu przedsiębiorczości związanego z powstawaniem nowych podmiotów, produktów i usług, kanałów ich dostarczania (co za tym idzie – wzrost zatrudnienia). Rezultatem będzie też efektywniejsze monitorowanie i wykorzystywanie posiadanych zasobów oraz poprawa jakości oraz usprawnienia w zarządzaniu administracją publiczną.</p> <p>Wszystko to, w długim okresie, powinno wygenerować wzrost gospodarczy, za którym powinny iść zmiany warunków społecznych.</p>	<p>PI 2.2 Rozwój już istniejących i nowych obszarów przedsiębiorczości; w konsekwencji – wzrost zatrudnienia (w tym nowe miejsca pracy), poprawa sytuacji gospodarczej i – w konsekwencji – społecznej.</p> <p>PI 2.3 Poprawa jakości oraz usprawnienia w zarządzaniu administracją publiczną; ułatwienie korzystania z dóbr publicznych przekładające się na korzyści w obszarze edukacji, zdrowia, kultury itp. Poprawa dobrostanu społecznego i ekonomicznego.</p>
<p>OP 3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu</p>	<p>Efekty wsparcia będą widoczne od razu poprzez wsparcie bezpośrednie przedsiębiorców. Efektem długoterminowym będzie wzmocnienie potencjału kujawsko-pomorskiej przedsiębiorczości oraz tworzenie korzystnych warunków do lokowania na jego obszarze przedsiębiorstw i inwestycji. Zakłada się, że wpływ realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu będzie następujący:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój innowacyjności • wzrost zatrudnienia • efekt ekologiczny • rozwój produkcji lokalnej • skuteczne radzenie sobie przez małe firmy z recesją • efekt regionalnej decentralizacji – poprzez przyjęcie uwarunkowań terytorialnych wsparcia przedsiębiorców • mobilizacja kapitału – poprzez realizację 	<p>PI 3.1 przyczyni się do profesjonalizacji i zwiększenia zdolności IOB w zakresie inkubacji przedsiębiorstw oraz wsparcia ich rozwoju.</p> <p>PI 3.2 przyczyni się do wsparcia procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw z regionu oraz promocji gospodarczej i turystycznej województwa w wymiarze krajowym i międzynarodowym.</p> <p>PI 3.3 przyczyni się do wsparcia inwestycyjnego przedsiębiorstw z regionu oraz rozwoju kooperacji biznesowych w szczególności klastrów lokalnych i regionalnych.</p> <p>PI 3.4 przyczyni się do profesjonalizacji usług IOB oraz efektywnego wsparcia procesów wzrostu i rozwoju przedsiębiorstw.</p>

Nr i nazwa Osi priorytetowej	Ogólny opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną	Opis wpływu poszczególnych PI
<p>OP 4 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie</p>	<p>wsparcia w ograniczonym zakresie w formie dotacji i realizacji instrumentów finansowych.</p> <p>Realizacja działań w ramach OP 4 wiąże się z poprawą sytuacji społeczno-gospodarczej regionu. W kontekście ekonomicznym przedsięwzięcia przyczynią się do oszczędności wydatków wynikającej ze zwiększenia efektywności energetycznej budynków (w tym przypadku publicznych i mieszkalnych). Audyty energetyczne przedsiębiorstw oraz wprowadzanie nowych rozwiązań technologicznych w zakresie energetyki, przyczynią się do rozwoju efektywności ekonomicznej oraz innowacyjności MŚP. Zwraca uwagę, podkreślany w K-P RPO 2014-2020, aspekt społeczny związany z koniecznością zmiany zachowań i postaw spowodowanych zastosowaniem nowych rozwiązań i podnoszeniem wymogów w zakresie gospodarki niskoemisyjnej, w tym efektywnego gospodarowania zasobami.</p> <p>Negatywne oddziaływanie OP: Inwestycje w zakresie wykorzystania OZE wiążą się z ryzykiem negatywnego wpływu na środowisko przyrodnicze. W ramach OP przewidziano jednak działania minimalizujące to ryzyko (np. wsparcie małych elektrowni wodnych zależne od możliwości wykorzystania istniejących warunków wodnych, wykorzystanie elektrowni wiatrowych z poszanowaniem cennych walorów krajobrazowych).</p>	<p>PI 4.1 przyczynić się ma do wzrostu udziału OZE w bilansie energetycznym województwa.</p> <p>Rozwój energetyki w oparciu o źródła odnawialne przyczynić się ma do poprawy wykorzystania oraz oszczędności zasobów ekologicznych i energetycznych. Ponadto działania skupiające się na wsparciu pozyskiwania energii z OZE wpływają na zwiększanie bezpieczeństwa energetycznego, tworzenie nowych miejsc pracy oraz, pośrednio, zwiększania innowacyjności regionu.</p> <p>PI 4.2 pozwoli zmniejszyć energochłonność sektora prywatnego oraz zwiększyć bezpieczeństwo energetyczne regionu poprzez dywersyfikację źródeł energii w kierunku OZE. Przełoży się to na wymierne korzyści ekonomiczne, a także na zwiększanie innowacyjności przedsiębiorstw. Przyczyni się to również do poprawy konkurencyjności gospodarki regionu.</p> <p>PI 4.3 Projekty polegające na przeprowadzeniu audytu energetycznego, modernizacji urządzeń oraz wspieraniu wykorzystania instalacji OZE i wymiany źródeł ciepła doprowadzą do znaczącej redukcji zużycia energii cieplnej i elektrycznej, co bezpośrednio przyczyni się do oszczędności publicznych środków finansowych.</p> <p>PI 4.5 przysłużyć się ma zwiększeniu znaczenia inteligentnego i ekologicznego transportu publicznego, a docelowo ograniczeniu emisji substancji szkodliwych do atmosfery. W połączeniu z działaniami w ramach OP 12 PI 4.5 potencjalnie przyczynić się ma do zwiększenia znaczenia transportu publicznego na całym obszarze województwa.</p>
<p>OP 5 Dostosowanie do zmian klimatu</p>	<p>Wpływ OP 5 na sytuację społeczno-ekonomiczną może być znaczący. Działania zapobiegające występowaniu zjawisk powodzi i suszy zabezpieczają gospodarkę rolną, jak i produkcyjną oraz społeczeństwo przed negatywnymi ich skutkami. Działania realizowane w ramach OP 5 mogą przyczynić się do zmniejszenia potencjalnych strat w gospodarce.</p>	<p>PI 5.2 zmniejszy skutki niedoboru opadów występujących na Kujawach. Zostanie rozbudowany kompleksowy system małej retencji oraz nawodnień, wyeliminowane lub złagodzone skutki podtopień w okresie opadów, co wpłynie na sektor rolno-spożywczy. PI wpłynie również na zwiększenie wydajności produkcji rolniczej poprzez zmniejszenie deficytu wód.</p>
<p>OP 6 Region przyjazny środowisku</p>	<p>Wpływ ex-ante projektowanych interwencji można określić jako znaczący w zakresie wykorzystania potencjału rozwojowego województwa kujawsko-pomorskiego.</p>	<p>PI 6.3 przyczyni się do integracji społecznej oraz wzrostu atrakcyjności województwa.</p>

Nr i nazwa Osi priorytetowej	Ogólny opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną	Opis wpływu poszczególnych PI
	<p>Prognozowane działania przyczynią się do wzrostu odwiedzin, co pociągnie za sobą efekty mnożnikowe w animowaniu gospodarki regionu. Inwestycje zaplanowane w obszarze parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody zahamują negatywną tendencję dewastacji dziedzictwa przyrodniczego, skutkującego potencjalnym osłabieniem tempa wzrostu gospodarczego wynikającego z ograniczenia ruchu turystycznego na terenach atrakcyjnych przyrodniczo. Pozytywny wpływ przyniesie objęcie planami ochrony tych terenów, co pozwoli na kanalizowanie i racjonalizację ekonomiczną przepływów ruchu.</p>	<p>PI 6.4 przyczyni się do aktywnej ochrony przyrody, w szczególności gatunków zwierząt zmniejszających swą liczebność oraz narażonych na wyginiecie. Zwiększy się powierzchnia siedlisk oraz zostaną odtworzone siedliska nieistniejące. Wszystkie te efekty przyczynią się do wzrostu atrakcyjności turystycznej oraz inwestycyjnej regionu.</p>
<p>OP 7 Spójność wewnętrzna i dostępność wewnętrzna regionu</p>	<p>Wpływ osi na sytuację społeczno-ekonomiczną jest bezsporny. W skali lokalnej nowoczesną infrastrukturę drogową traktować trzeba jako warunek konieczny, ale z pewnością niewystarczający dla lokalnego rozwoju gospodarczego.²¹ Efekt ekonomiczny jest też z pewnością bardzo selektywny branżowo. Jest on już zauważalny w branży logistyczno-magazynowej, a wyraźnie mniej w sferze produkcyjnej²². Nowe inwestycje drogowe nie mają generalnie znaczącego oddziaływania na mikro i małe firmy w skali lokalnej. Z kolei sam fakt budowy przekłada się wprost na lokalizację w węzłach drogowych zakładów przemysłowych i produkcyjnych, generujących nowe miejsca pracy.²³ Skrócenie czasu dojazdu do pracy jest też zazwyczaj czynnikiem zmniejszającym depopulację terenów odległych od centrów rozwojowych. Tym samym zwiększa się lokalny efekt ekonomiczny.</p> <p>Negatywne oddziaływanie OP: Potencjalne negatywne efekty w skali regionu związane są z cyklem inwestycyjnym i zamykaniem tras ruchu w związku z przeprowadzanymi pracami. Konieczne staje się więc zapewnienie efektu komplementarności z pracami na szczeblu krajowym tak, aby nie spowodować efektu przeniesienia się korytarzy transportowych na tereny nieobjęte interwencją, wpływając tym samym na wartości wskaźników bezpieczeństwa ruchu i wzrost zanieczyszczenia środowiska.</p>	<p>PI 7.2 Ze względu na wzrastający udział transportu drogowego zarówno w zakresie masy towarowej jak i pasażerskiej działania planowane do realizacji w ramach PI 7.2. przyczyniają się w sposób kluczowy do generowania wzrostu społeczno-gospodarczego w regionie.</p> <p>PI 7.3 przyczyni się do wzrostu atrakcyjności turystycznej województwa oraz do zwiększenia potencjału transportu intermodalnego.</p> <p>PI 7.4 może przyczynić się do wzrostu społeczno-gospodarczego poprzez zwiększenie mobilności pracowników oraz potencjału dopasowania podaży i popytu na rynku pracy. Wpłynie także na zmniejszenie natężenia ruchu drogowego w zakresie masy pasażerskiej.</p>
<p>OP 8 Aktywni na rynku pracy EFS</p>	<p>Realizację CT 8 można uznać za strategiczną z punktu widzenia możliwości realizacji pozostałych Celów zapisanych w K-P RPO 2014-2020, gdyż wysoki poziom wykorzystania zasobów siły roboczej</p>	<p>PI 8.5 Przedsięwzięcia planowane do realizacji spowodują wzrost atrakcyjności osób aktualnie bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo dla pracodawców, co zwiększy skalę ich</p>

²¹ Button K., 1998, *Infrastructure Investment, Endogenous Growth and Economic Convergence*, The Annals of Regional Science, 35, s. 142-162.

²² Komornicki T., 2007a, *Rola infrastruktury transportowej w rozwoju kraju - wyzwania wobec kohezji przestrzennej*, [w:] T. Markowski, A. Stasiak (red.), *Rola polskiej przestrzeni w integrującej się Europie*, Biuletyn KPZK PAN, 233, Warszawa, s. 63-86.

²³ Krugman P., 1999, *Development, Geography, and Economic Theory*, The MIT Press, Cambridge-Massachusetts-London.

Nr i nazwa Osi priorytetowej	Ogólny opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną	Opis wpływu poszczególnych PI
	<p>w gospodarce przyczynia się do wzrostu wartości dodanej, a tym samym dochodów ludności, decydując o podniesieniu konkurencyjności regionu oraz jakości życia jego mieszkańców.</p>	<p>wejścia lub powrotów na rynek pracy, a w dalszej perspektywie – zwiększenie mobilności zawodowej pracowników regionu i zmniejszenie skali niezaspokojenia popytu na pracę.</p> <p>PI 8.7 Gospodarka regionu zostanie wzmocniona dzięki instrumentom finansowym dostępnym dla nowych przedsiębiorców; sytuacja na rynku pracy poprawi się z powodu powstania nowych miejsc pracy i odpływu z bezrobocia osób, które założą własne firmy; odpływ mieszkańców regionu w wieku produkcyjnym zostanie zahamowany w skutek zwiększenia możliwości zakładania własnych firm.</p> <p>PI 8.8 wpłynie na wzrost mobilności zawodowej osób (głównie kobiet) opiekujących się osobami zależnymi.</p> <p>PI 8.9 wesprze rozwój gospodarczy regionu oraz poprawi sytuację na rynku pracy. Jeżeli kondycja i konkurencyjność przedsiębiorstw nie pogorszą się w efekcie dobrego radzenia sobie z przemianami gospodarczymi, sytuacja na rynku pracy nie pogorszy się dodatkowo (ponieważ przedsiębiorstwa nie tylko utrzymają obecne zatrudnienie, ale również będą w stanie absorbować nadwyżki siły roboczej).</p> <p>PI 8.10 będzie miał wpływ na kondycję gospodarczą regionu oraz stan zdrowia wspieranej grupy. Programy rehabilitacji medycznej i profilaktyczne z jednej strony zatrzymają w zatrudnieniu osoby, które bez takiego wsparcia uległyby czasowej lub trwałej dezaktywacji zawodowej, a z drugiej strony zapobiegą wystąpieniu negatywnych skutków społecznych w postaci konieczności poniesienia skutków społecznych i ekonomicznych ich dezaktywacji.</p>
<p>OP 9 Solidarne społeczeństwo EFS</p>	<p>Wpływ interwencji będzie hamował pogłębianie negatywnych tendencji liczby ludności zagrożonej wykluczeniem społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin i osób niepełnosprawnych, przy jednoczesnych deficytach systemowych związanych z sektorem usług społecznych dobra ogólnego. Brak interwencji spowodowałby pogłębienie skali wykluczenia społecznego przy utrzymywaniu stagnacyjnych tendencji kujawsko-pomorskiego rynku pracy.</p>	<p>PI 9.7 Stworzenie nowych usług, zwiększających zatrudnialność osób opiekujących się osobami zależnymi będzie wywierać efekt zarówno na zmniejszenie skali wykluczenia społecznego rodzin, ale także przyczyni się do generowania nowych miejsc pracy w ramach tzw. silver market, stworzenia perspektywnego sektora usług ekonomizującego się w dłuższej perspektywie.</p> <p>PI 9.8 Ekonomia społeczna wspierana w ramach PI 9.8 dostarczy nowe miejsca pracy dla osób wykluczonych społecznie. Wprowadzenie mechanizmów komercjalizacji i konkurencyjności działań oraz podniesienie kompetencji kadry PES</p>

Nr i nazwa Osi priorytetowej	Ogólny opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną	Opis wpływu poszczególnych PI
		przyczyni się do zwiększenia popularności ekonomii społecznej oraz szerszego jej wykorzystania w regionie. Wsparcie dostarczy także bazy do outsourcingu i deinstytucjonalizacji usług społecznych.
<p>OP 10 Innowacyjna Edukacja</p>	<p>Realizację CT 10, można uznać za strategiczną z punktu widzenia możliwości realizacji pozostałych CT zapisanych w K-P RPO 2014-2020, gdyż wysoki poziom edukacji oraz kształcenia na potrzeby gospodarki, przyczynia się do redukcji problemu bezrobocia (w tym przede wszystkim bezrobocia tzw. strukturalnego i chronicznego), podniesienia jakości kapitału ludzkiego oraz produktywności pracy, pozwalając na osiągnięcie wyższych dochodów. Wszystko to przyczynia się do poprawy jakości życia w regionie.</p>	<p>PI 10.1 Podniesienie jakości kształcenia na poziomie ogólnym i wyrównanie dostępu do edukacji zmniejszy duplikowanie nierówności społecznych będących następstwem uzależnienia szans edukacyjnych uczniów od miejsca zamieszkania, kapitału społeczno-kulturowego (i ekonomicznego) rodziny, a nie od ich zdolności i chęci do nauki. Powstrzymanie tego procesu spowoduje, że w długiej perspektywie społeczeństwo zyska, ponieważ zwiększy się grupa uzdolnionych, dobrze wyedukowanych przedsiębiorców, naukowców i działaczy społecznych.</p> <p>PI 10.3 Podniesienie jakości edukacji zawodowej i ustawicznej spowoduje, że zwiększy się zaangażowanie przedsiębiorców we współpracę ze szkołami i innymi placówkami kształcenia zawodowego, co z kolei wpłynie korzystnie na rozwój gospodarczy regionu oraz innowacyjność branż, w których zaznaczy się to zjawisko. Zwiększenie współpracy placówka-przedsiębiorstwo w kształceniu zawodowym w dłuższej perspektywie zracjonalizuje wydatki publiczne na ten rodzaj kształcenia.</p>
<p>OP 11 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry EFRR</p>	<p>Wpływ interwencji uzależniony będzie od lokalizacji wsparcia i jej trafności w stosunku do zdiagnozowanych wyzwań i potrzeb wykluczenia społecznego w regionie.</p>	<p>PI 9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych odpowiadają na zdiagnozowane wyzwania wynikające z wykluczenia związanego z opieką nad osobami zależnymi oraz niską dostępnością usług zdrowotnych wysokiej jakości.</p> <p>PI 9.3 Interwencje wspierające infrastrukturalnie przedsiębiorstwa społeczne przyczynią się do zwiększenia spektrum ich działalności, poprawy trwałości oraz do wzrostu liczby miejsc pracy w tym sektorze. Jednocześnie zapewnią one wsparcie dla kadr sektora usług społecznych.</p> <p>PI 10.4 Inwestycje infrastrukturalne umożliwią rozszerzenie dostępu do zmodernizowanej oferty edukacyjnej wysokiej jakości.</p>

Nr i nazwa Osi priorytetowej	Ogólny opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną	Opis wpływu poszczególnych PI
<p>OP 12. Polityka terytorialna EFRR</p>	<p>Planowane działania mają za zadanie zaspokoić zdiagnozowane potrzeby społeczno-ekonomiczne i przyczynić się do rozwiązania wiążących się z nimi problemów. Bariery te wyrażają się przede wszystkim w niskiej efektywności energetycznej budynków, niewystarczających działaniach z zakresu gospodarki niskoemisyjnej i wodno-ściekowej oraz ochrony i promocji przyrody, występowaniu zdegradowanych terenów miejskich, zanieczyszczeniu atmosfery, wysokim stopniem zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem, a także zbyt niskim rozwojem infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.</p>	<p>PI 4.3 Projekty polegające na przeprowadzeniu audytu energetycznego, modernizacji urządzeń oraz wspieraniu wykorzystania instalacji OZE i wymiany źródeł ciepła doprowadzą do znaczącej redukcji zużycia energii cieplnej i elektrycznej, co bezpośrednio przyczyni się do oszczędności publicznych środków finansowych.</p> <p>PI 4.5 przysłużyć się ma zwiększeniu znaczenia inteligentnego i ekologicznego transportu publicznego, a docelowo ograniczeniu emisji substancji szkodliwych do atmosfery. W połączeniu z działaniami w ramach OP 4, PI 4.5 potencjalnie przyczynić się ma do zwiększenia znaczenia transportu publicznego na całym obszarze województwa.</p> <p>PI 6.2 przysłuży się przywróceniu różnorodności biologicznej, ochronie i rekultywacji gleby.</p> <p>PI 6.4 przyczyni się do aktywnej ochrony przyrody, w szczególności gatunków zwierząt zmniejszających swą liczebność oraz narażonych na wyginiecie. Zwiększy się powierzchnia siedlisk oraz zostaną odtworzone siedliska nieistniejące. Wszystkie te efekty przyczynią się do wzrostu atrakcyjności turystycznej oraz inwestycyjnej regionu.</p> <p>PI 6.5 umożliwi przywrócenie zdegradowanych terenów do powtórnego użytkowania.</p> <p>PI 9.2 wpłynie na zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia na obszarach problemowych.</p> <p>PI 10.4 Inwestycje infrastrukturalne umożliwią rozszerzenie dostępu do zmodernizowanej oferty edukacyjnej wysokiej jakości.</p>
<p>OP 13. Polityka terytorialna – Rozwój lokalny przyjazny rodzinie EFS</p>	<p>Planowane działania mają za zadanie przyczynić się do rozwiązania problemów, które wyrażają się przede wszystkim: niskim poziomem aktywności zawodowej osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, niewystarczającym wspieraniem PES, niską jakością edukacji na wszystkich jej poziomach, nierównym dostępem do edukacji przedszkolnej, niedostosowaniem systemu kształcenia do potrzeb regionalnego rynku pracy oraz niewystarczającymi działaniami na rzecz wsparcia modelu uczenia się przez całe życie.</p>	<p>PI 9.4 wpłynie na zwiększenie potencjału społecznego oraz aktywności zawodowej osób i grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p> <p>PI 9.8 W ramach wsparcia ekonomii społecznej tworzone będą bezpośrednio miejsca pracy dla osób wykluczonych społecznie oraz tworzone będą struktury realizujące zadania sektora usług społecznych dobra ogólnego.</p> <p>PI 10.1 Podniesienie jakości kształcenia w wyniku zniesienia dysproporcji w dostępie do dobrej jakości edukacji oraz w wyniku podnoszenia kwalifikacji nauczycieli.</p> <p>PI 10.3 Podniesienie jakości kształcenia w szkołach i placówkach oświaty</p>

Nr i nazwa Osi priorytetowej	Ogólny opis wpływu realizacji osi na sytuację społeczno-ekonomiczną	Opis wpływu poszczególnych PI
<p>OP 14 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność</p>	<p>Interwencje w zakresie rewitalizacji fizycznej i społecznej oraz rekultywacji obszarów miejskich i przemysłowych ze szczególnym uwzględnieniem uzdrowisk i miejsc potencjalnie atrakcyjnych turystycznie przyczynią się do zmniejszenia salda migracji, co skutkować będzie ożywieniem gospodarczym i społecznym tych obszarów, dyskontującym w kierunku wzrostu ruchu turystycznego i atrakcyjności regionalnej terenów wymagających rekultywacji i rewitalizacji. Działania wspierające przedsiębiorczość bezpośrednio wpłyną na rozwój społeczno-gospodarczy.</p>	<p>prowadzących kształcenie zawodowe, nauczanie ustawiczne, prowadzące do lepszego dopasowania do rynku pracy.</p> <p>PI 9.2 przyczyni się do aktywizacji społeczeństwa i usprawnienia usług, zmniejszenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego. Poziom atrakcyjności regionu wzrośnie.</p> <p>PI 9.9 przyczyni się do aktywizacji społeczeństwa obywatelskiego, czego efektem będzie wzrost poziomów sieci współpracy oraz zaufania, co stanowi bazę rozwoju gospodarczego.</p>

Źródło: opracowanie własne

5.3 Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów

W ramach oceny ex-ante nie zidentyfikowano potrzeby uwzględnienia alternatywnego scenariusza dla realizacji celów **OP 1** oraz celów **OP 2**. Uznano, iż dobrany zestaw interwencji, wynikający z linii demarkacyjnej w sposób najbardziej trafny i optymalny realizuje cele i pozwala na osiągnięcie zamierzonych rezultatów.

Ocena szacunkowa **OP 3** pozwala na stwierdzenie, iż dobrano optymalne PI dla realizacji zakładanych celów i rezultatów. **REKOMENDACJA:** Można wskazać natomiast typy interwencji w PI 3.1, które z uwagi na rozdrobnienie alokacji, niską wysokość docelową wskaźników, niegenerującą zmiany społeczno-gospodarczej, należy rozważyć do usunięcia. Dotyczy to wsparcia inwestycyjnego dla nowopowstałych firm (start-up), tworzenie i rozwój infrastruktury inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką. Wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia realizowane będzie ze środków EFS w ramach CT8. W badaniach nt. przedsiębiorczości podkreśla się, że ilościowy rozwój przedsiębiorczości w województwie nie idzie w parze z rozwojem jakościowym, prowadzącym do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności regionu. Jednocześnie niewystarczająca jest liczba nowych wysoko innowacyjnych firm działających na styku gospodarka - sektor B+R lub realizujących nowatorskie przedsięwzięcia. Przy ograniczonej alokacji środków zasadne będzie raczej wsparcie branż określonych w RSI. Podobnie jest w PI 3.4: w przypadku projektów doradczych i szkoleniowych zwiększających zdolność MŚP i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku oraz projektów dotyczących sieciowania IOB w ramach Regionalnych Systemów Innowacji. Wsparcie dla GPR dostępne będzie ze środków PROW 2014-2020 w ramach dedykowanego grupom działania²⁴, natomiast wsparcie IOB dostępne będzie na poziomie krajowym w ramach POIR 2014-2020.

Środki z alokacji przeznaczone zostałyby na wsparcie istniejących innowacyjnych firm z regionu w ramach RSI. Takie rozwiązanie będzie miało na celu ograniczenie zbytniego rozdrobnienia środków kierowanych do prowadzących działalność innowacyjną.

²⁴ W regionie kujawsko-pomorskim funkcjonuje 118 GPR, 23 wstępnie uznanych i 19 uznanych grup producentów owoców i warzyw. Wsparcie skierowane do GPR dostępne będzie – podobnie jak w obecnej perspektywie finansowej – ze środków PROW 2014-2020, działanie „Tworzenie grup producentów”. Ze środków WPR realizowane będzie również wsparcie dla GPR owoców i warzyw. Oprócz wsparcia finansowego ze środków unijnych i krajowych, grupy producenckie korzystają również ze zwolnień podatkowych: z podatku od nieruchomości budynków i budowli zajętych przez GPR oraz podatku dochodowego.

Analizując efektywność kosztową zasadne będzie rozszerzenie zakresu usług wpieryanych w ramach projektu systemowego o usługi doradcze dotyczące oceny potencjału rynkowego i ekonomicznego oraz dotyczące wdrożenia rynkowego nowego produktu lub usługi (promocja, dystrybucja, finansowanie)²⁵. Realizowane powinny być usługi o charakterze diagnostyczno - doradczym skierowane do MŚP: audyt innowacyjności. W przyszłym okresie programowania warto zatem kontynuować doświadczenia systemowego wsparcia MŚP Enterprise Europe Network, w ramach projektu prowadzonego przez Toruńską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A.

Dla **OP 4** nie zidentyfikowano potrzeby uwzględnienia alternatywnego scenariusza realizacji celów.

REKOMENDACJA: W ramach analizy opcji (alternatywnych scenariuszy) dla **OP 5** wskazano zasadność zwiększania alokacji wybranych typów interwencji z uwagi na brak wsparcia na poziomie krajowym finansowania projektów z zakresu rozwoju form małej retencji. Rekomenduje się ponadto wprowadzenie nowego typu interwencji w ramach PI 5.2 - przedsięwzięć związanych z tworzeniem i rozwijaniem systemów monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi mającymi kluczowe znaczenie dla zwiększenia bezpieczeństwa ludności. Będą one dopełnieniem działań związanych z wyposażeniem służb ratowniczych w sprzęt ratowniczy.

Ocena szacunkowa **OP 6** wskazuje na zastosowanie w propozycji Programu optymalnych rozwiązań. W ramach analizy nie rekomenduje się rezygnacji z poszczególnych PI.

REKOMENDACJA: W OP 6 należy rozważyć jednak uwzględnienie PI 6.1 *Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami*, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego.

REKOMENDACJA: W opisie OP 6 wskazuje się, że projekty będą realizowane na obszarze parków krajobrazowych. Proponuje się dodanie również obszarów rezerwatów przyrody. Obszar realizacji i wsparcia w ramach PI 6.4. spójny będzie z wybranym wskaźnikiem produktu: *Liczba parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody objętych wsparciem [szt.]*.

Analiza opcji realizowania interwencji w ramach **OP 7** jest utrudniona ze względu na brak przedstawionej w ocenianej wersji Programu wartości docelowej wskaźników rezultatu strategicznego i wskaźników produktu. Nie jest bowiem możliwe do oszacowania do jakiej zakładanej zmiany wewnętrznej dostępności potencjałowej planowane interwencje będą się przyczyniać. Brak określenia paritetu dróg po nowym śladzie i modernizacji już istniejących tras komunikacyjnych uniemożliwia oszacowanie wpływu poszczególnych typów interwencji na realną zmianę wartości proponowanego wskaźnika rezultatu strategicznego. Nie można jednak wskazać typów interwencji, niewymagających wsparcia w świetle diagnozy społeczno-ekonomicznej i dokumentów strategicznych województwa. Należy przyjąć, iż po określeniu wartości docelowych wskaźników produktu i wskaźnika rezultatu strategicznego możliwe będzie oszacowanie zasadności realizacji PI 7.3. w zakresie transportu intermodalnego. Obecne zapisy programowe nie precyzują wkładu, jaki może przynieść planowana inwestycja do poprawy dostępności do głównych węzłów komunikacyjnych oraz zapewnienia właściwej dostępności województwa w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych. **REKOMENDACJA:** Należy uwzględnić w finansowaniu OP 7 odpowiednią przewagę dla inwestycji kolejowych, które są ważnym priorytetem podejścia KE do programowania polityki spójności w latach 2014-2020.

Brak przedstawionej w ocenianej wersji Programu wartości docelowej wskaźników rezultatu długoterminowego i wskaźników produktu utrudnia pełną analizę alternatywnych sposobów realizacji założonych celów w **OP 8**.

REKOMENDACJA: Mimo tych ograniczeń rozważyć należy dokonanie przesunięcia alokacji pomiędzy poszczególnymi PI w świetle zdiagnozowanych ryzyk. Wydaje się, iż PI 8.10 został zaprojektowany w sposób ryzykowny ze względu na niską trwałość programów profilaktycznych i rehabilitacyjnych, na które kierowany jest główny strumień pieniędzy. Koncentracja alokacji na programach

²⁵ Badanie rynku wybranych usług wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności w Polsce. Transfer technologii, PSDB, 2010.

profilaktycznych i rehabilitacyjnych, których trwałość skończy się wraz z okresem programowania, nie wydaje się być rozwiązaniem efektywnym kosztowo. Rekomenduje się zmniejszenie alokacji na ten PI.

REKOMENDACJA: Jednocześnie procent alokacji przeznaczony na realizację PI 8.9 nie odpowiada randze problemu, przedstawionego w diagnozie społeczno-gospodarczej, dlatego zaleca się zwiększenie alokacji na ten PI. Uzasadnieniem jest spodziewany wpływ PI na utrzymanie zatrudnienia osób aktywnych zawodowo, co ma kluczowe znaczenie w sytuacji spowolnienia gospodarczego.

W świetle badań ewaluacyjnych należy warunkować długoterminową efektywność zatrudnieniową dotacji na samozatrudnienie (zwłaszcza przy zidentyfikowanych czynnikach ryzyka) oraz trwałość subsydiowanych miejsc pracy²⁶. Należy przyjąć, iż zasadność subsydiowania miejsc pracy (biorąc pod uwagę ich trwałość określoną wskaźnikiem rezultatu długoterminowego) jest silnie zależna od wprowadzenia kryteriów dostępu i kryteriów strategicznych wydłużających wymagany okres utrzymania przez pracodawcę miejsca pracy. **REKOMENDACJA:** Proponuje się zastosowanie instrumentów zwrotnych bądź ograniczenie alokacji na PI 8.7 i ograniczenie grup docelowych do grup defaworyzowanych.

Analiza komplementarności typów interwencji w ramach poszczególnych PI nie wskazuje na wystąpienie ryzyka rozdrobnienia alokacji. Interwencje przewidziane do wsparcia dają możliwość konstruowania komplementarnych pakietów właściwych dla danej kategorii grupy docelowej. Wszystkie - z wyjątkiem wskazanych powyżej nieefektywnych i nietrwałych obszarów działania - przyczyniają się w sposób pośredni lub bezpośredni do uzyskania rezultatu odroczonego czyli zwiększenia efektywności zatrudnieniowej.

W ramach analizy wskazano zasadność zmniejszenia alokacji niektórych typów interwencji z uwagi na kompleksowość wsparcia realizowanego na poziomie krajowym. Rozważeniu należy poddać konieczność realizowania projektów szkoleniowych skierowanych do sektora MŚP w zakresie adaptacyjności do zmian, strategicznego zarządzania zmianą, itp. Działania przewidziane do realizacji w ramach PI 8.9 na szczeblu krajowym mogą budzić wystarczający popyt przedsiębiorstw na te usługi oraz prowadzić do jego realizacji na rynku komercyjnym w sposób niewymagający wsparcia bezpośredniego ze strony środków europejskich. Przykładowo na szczeblu krajowym na zlecenie PARP realizowany jest projekt, którego celem jest złagodzenie negatywnych skutków zmiany gospodarczej, tj. „Instrument Szybkiego Reagowania”. W ramach tego partnerskiego projektu, realizowanego wspólnie z Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie (Małopolska Szkoła Administracji Publicznej), udzielane jest kompleksowe, długoterminowe wsparcie szkoleniowo-doradcze, w wyniku którego 210 przedsiębiorstw w skali kraju ma otrzymać kompleksową pomoc przy opracowaniu i wdrażaniu Indywidualnych Planów Rozwoju²⁷. **REKOMENDACJA:** Rekomenduje się stosowanie interwencji w zakresie adaptacyjności do zmian jedynie jako narzędzia wspomagającego utrzymanie zatrudnienia w sektorze MŚP, koncentrując wydatkowanie środków w ramach PI 8.9 na programy przekwalifikowujące pracowników oraz wsparcie outplacementowe.

Ocena ex-ante **OP 9** nie pociąga za sobą opcji alternatywnej rekonstrukcji logiki interwencji Programu. W ramach Osi zastosowano wyczerpujący pakiet typów interwencji spośród możliwości płynących z Linii Demarkacyjnej²⁸. Planowane obszary działania zostały skonstruowane w sposób kompleksowy, komplementarny oraz w pełni uzasadniający szerokie spektrum oddziaływania. Zaproponowany w projekcie Programu scenariusz logiczny optymalizuje możliwość osiągnięcia efektu synergii z pozostałymi CT EFS oraz z OP 14. Zwraca jednak uwagę dublowanie się niektórych form wsparcia, przewidzianych do realizacji w ramach PI 9.4 i PI 9.7. Planowane w ramach 9.4. wsparcie w zakresie opieki środowiskowej dla osób niepełnosprawnych pokrywa się

²⁶ Badanie skuteczności osiągania wskaźników rezultatu komponentu regionalnego PO KL, PAG Uniconsult 2012.

²⁷ Wśród 210 przedsiębiorstw były również z województwa kujawsko-pomorskiego. Informacja została potwierdzona przez biuro projektu Instrumenty Szybkiego Reagowania.

²⁸ Linia demarkacyjna jest dokumentem określającym rozdział skali i typów interwencji pomiędzy poziomem krajowym i poziomem regionalnym (krajowe programy operacyjne i regionalne programy operacyjne) w celu zachowania komplementarności i unikania powielania wydatkowania.

zakresem z zadaniem asystenta osoby niepełnosprawnej w PI 9.7. **REKOMENDACJA:** Rekomenduje się ponowną rekonstrukcję zapisów szczegółowych typów interwencji w ramach OP 9, w celu unikania dublowania się zakresów działania.

Nie stwierdzono zasadności alternatywnego scenariusza realizacji celów **OP 10**. Stwierdzono optymalizację PI w stosunku do zaplanowanych rezultatów. Brak przedstawionej w ocenianej wersji Programu wartości docelowej wskaźników rezultatu strategicznego i wskaźników produktu utrudnia pełną analizę alternatywnych sposobów realizacji założonych celów w OP 10. Nie jest bowiem możliwe do oszacowania do jakiej zakładanej zmiany społeczno-gospodarczej planowane interwencje będą się przyczyniać. Propozycje przesunięć alokacji będą możliwe dopiero po przedstawieniu zakładanych wartości docelowych wskaźników produktu i rezultatu.

Interwencje realizowane w ramach **OP 11** wspierają inwestycyjnie realizację celów Osi 8, 9,10 i 12. Przewidziano wsparcie dla obszarów zdrowia, edukacji, infrastruktury społecznej ze szczególnym uwzględnieniem PES. Alternatywne sposoby realizacji celów wiążą się z ewentualnymi przesunięciami alokacji w ramach poszczególnych pozycji. Wydaje się, iż na wsparcie inwestycyjne podmiotów leczniczych przeznaczono relatywnie wysoką kwotę, co nie znajduje uzasadnienia w logice interwencji Programu. **REKOMENDACJA:** Wskazane jest rozważenie przesunięcia alokacji na infrastrukturę mieszkalnictwa chronionego, wsparcie infrastrukturalne podmiotów realizujących deinstytucjonalizowane usługi społeczne.

W ramach **OP 12** należy dokonać zmian w logice interwencji. **REKOMENDACJA:** Wskazane jest dodanie nowego działania inwestycyjnego dla PI 6.5 - wsparcie inwestycji związanych z poprawą jakości powietrza dla sektora MŚP (w tym inwestycji w instalacje i urządzenia do redukcji zanieczyszczeń powietrza), a także systemy monitoringu powietrza – gdyż w celu poprawy stanu środowiska miejskiego konieczna jest redukcja zanieczyszczeń powietrza.

REKOMENDACJA: Wskazane jest dodanie nowego działania inwestycyjnego dla PI 10.4 - wsparcie inwestycji w infrastrukturę służącą do szkoleń zawodowych i uczenia się przez całe życie. Podjęcie tej interwencji jest konieczne do rozwiązania problemu niedostatecznego rozwoju infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

REKOMENDACJA: W **OP 13** należy uzupełnić interwencje działaniem wspieranie przedsięwzięć skierowanych na uczenie się przez całe życie (*Long Life Learning*). Dodanie interwencji jest szczególnie zasadne, ponieważ, jak zauważono w K-P RPO 2014-2020, w województwie kujawsko-pomorskim poziom kształcenia ustawicznego dla osób w wieku 25-64 lata kształtuje się poniżej średniej krajowej. Działanie należy uznać za korzystne z uwagi na poprawę sytuacji na rynku pracy osób korzystających z kształcenia ustawicznego. Znaleźć może to przełożenie na spadek bezrobocia, podniesienie kwalifikacji pracowników, poprawę ich efektywności, mobilności oraz elastyczności zawodowej. Realizacja działań na rzecz rozwoju uczenia się przez całe życie wpisuje się w cele zapisane w Strategii Europa 2020, SRWK-P, SRK, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Krajowym Programie Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020, POWER oraz dokumencie Perspektywa uczenia się przez całe życie.

W **OP 14** realizowane będą typy interwencji, które nie zostały przewidziane w Linii Demarkacyjnej dla PI 9.2. i PI 9.9. Działania związane z pobudzeniem lokalnej przedsiębiorczości (w tym wsparcie inwestycyjne i rozwój inkubatorów przedsiębiorczości, budowanie postaw przedsiębiorczych oraz wsparcie doradczo-szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej) zaplanowane zostały w ramach PI 3.1. Natomiast wsparcie animacji w zakresie tworzenia spółdzielni socjalnych (oraz innych PES), a także budowy sieci współpracy lokalnych podmiotów na rzecz rozwoju spółdzielni socjalnych, określone zostały w ramach PI 9.8. Nie ma natomiast w typach interwencji projektów przewidzianych dla PI 9.2, co jest wynikiem konsultacji ze środowiskami, które będą korzystały ze wsparcia z tej osi:

- odnowa tkanki miejskiej powiązanej z nadaniem i wzmocnieniem nowych funkcji społeczno-gospodarczych i kulturalnych na obszarach objętych lokalnymi programami rozwoju,
- odnowa tkanki miejskiej powiązanej z nadaniem i wzmocnieniem nowych funkcji społeczno-gospodarczych i kulturalnych na pozostałych obszarach,
- poprawa środowiska i estetyki przestrzeni w celu dalszego lub powtórnego wykorzystania terenu.

Zapisy zakresu interwencji OP 14 nie są sprzeczne z celami, którym ma służyć RLKS. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż zakres interwencji w podziale na PI przez MIR nie został jeszcze sprecyzowany.

5.4 Sposób zastosowania zasady koncentracji tematycznej

Ogólne zapisy dotyczące koncentracji tematycznej (tzw. *ring-fencing*) w Programach Operacyjnych zawarte zostały w UP²⁹, a następnie uszczegółowione na poziom regionów przez MRR w piśmie kierowanym do IZ z dn. 31 lipca 2013 r. Zaproponowany w projekcie K-P RPO 2014-2020 podział środków finansowych pomiędzy poszczególne CT spełnia wymogi dotyczące minimalnych poziomów koncentracji środków wyznaczonych przez MRR. Warunek ten **został spełniony** zarówno w przypadku alokacji, jaka została przeznaczona na CT1-CT4 - w projekcie Programu wynosi ona 44,5% przy minimalnym poziomie ustalonym na 38,3% - jak i w przypadku zapisów dotyczących poziomu finansowania CT4 i CT9. Należy jednak zaznaczyć, że pierwotne założenia wpisane do UP nie zostały spełnione.

Tabela 5. Ocena zachowania zasady koncentracji tematycznej wg wytycznych MRR z lipca 2013

	Alokacja [mln EUR]	Udział w alokacji K-P RPO 2014-2020	Poziom ring-fencingów wg wytycznych MRR z 30.07.13	Przyjęty poziom ring-fencingu	Fundusz
CT1, CT2, CT3, CT4	592,33	44,5%	38,3%	59%	EFRR
CT4	226,28	17,0%	13,1%	20%	EFRR
C9	116,76	31,1%	7,8%	21%	EFS
Cała alokacja	1706,50				
EFRR	1331,07				
EFS	375,43				

Źródło: opracowanie własne.

Alokacja przeznaczona na pomoc techniczną w ramach K-P RPO 2014-2020 spełnia wytyczne³⁰ określające maksymalny pułap przeznaczonych na ten cel środków na poziom 3,5% alokacji. Zgodnie z wymaganiami, środki te w całości pochodzą z funduszu EFS.

Nie został spełniony wymóg związany z obowiązkiem przeznaczenia co najmniej 60% środków EFS na maksymalnie cztery PI³¹. Suma środków przeznaczonych na cztery najintensywniej wspierane PI EFS (PI 8.5, 9.4, 9.7 i 10.1) osiągnęła poziom 186,21 mln EUR, co stanowi 49,6%

²⁹ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, październik 2013r, s. 100.

³⁰ Szablon Programu Operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem – wersja końcowa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2013, s. 20.

³¹ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, październik 2013r, s. 100.

alokacji z funduszu EFS.

W związku ze zmianami dotyczącymi zarówno zwiększenia alokacji w K-P RPO 2014-2020 (do 1901,7 mln euro), jak i z nowymi wytycznymi MIR zawartymi w piśmie z dn. 19 listopada 2013 r., analizie poddano zgodność wysokości środków przeznaczanych na poszczególne CT z wytycznymi MIR. Wnioski przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Ocena zachowania zasady koncentracji tematycznej wg wytycznych MIR z listopada 2013

	Przyjęty poziom ring-fencingu dla K-P RPO 2014-2020 w piśmie MRR z 19.11.2013	Alokacja w K-P RPO 2014-2020 [mln EUR]	Udział w alokacji K-P RPO 2014-2020
Min. 50% środków EFRR musi zostać przeznaczonych na CT 1,2,3,4	54,5%	663,176	45%
Min. 15% środków EFRR musi zostać przeznaczonych na CT4	19,8%	226,28	16%
Min.20% środków EFS musi zostać przeznaczonych na CT9	28,9%	116,76	24,6%
Cała alokacja		1901,7	
Alokacja EFRR		1473,725	
Alokacja EFS		427,975	

Źródło: opracowanie własne.

Niespełnione zostały wymogi dotyczące zarówno minimalnego udziału alokacji CT 1,2,3,4 w ogóle środków z EFRR, jak i szczególne założenia w tej kwestii dotyczące CT4. Również alokacja przypisana CT9 nie spełnia wymogów dotyczących jej relacji z ogółem środków z EFS. Niewystarczający z punktu zasad koncentracji tematycznej jest też planowany udział alokacji czterech największych PI (9.7, 10.1, 10.3, 9.9), gdyż wynosi on jedynie 47,4% środków EFS.

Założenia ring-fencingów spełnia jedynie wysokość alokacji na pomoc techniczną (3,15% wobec założonego maksymalnego pułapu równego 3,5%).

REKOMENDACJA: Wskazane jest dostosowanie podziału środków do w/w wymogów, chyba że w wyniku negocjacji z MIR zostaną podjęte inne ustalenia.

5.5 Spójność wewnętrzna celów i działań planowych do realizacji

Zaplanowane działania charakteryzują się dużą komplementarnością wewnątrzfundusową. Szczegóły przedstawia poniższa matryca.

Tabela 7. Spójność wewnętrzna pomiędzy celami i działaniami OP

OP1	OP1													
OP2	0	OP2												
OP3	2	1	OP3											
OP4	1	0	1	OP4										
OP5	0	0	0	2	OP5									
OP6	0	0	0	2	2	OP6								
OP7	1	0	0	2	0	0	OP7							
OP8	2	1	1	0	0	0	0	OP8						
OP9	0	1	0	0	0	0	1	2	OP9					
OP10	2	1	1	0	0	0	0	2	1	OP10				
OP11	0	0	1	0	0	0	0	1	2	2	OP11			
OP12	0	0	0	2	1	2	0	1	1	2	1	OP12		
OP13	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	1	1	OP13	
OP14	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	2	2	OP14

Źródło: opracowanie własne, 0 – brak komplementarności, 1 – średni efekt wzmocnienia, 2 – wysoki efekt wzmocnienia

Poniżej szczegółowo opisano zależności pomiędzy PI i OP.

OP 1/OP 3 (siła zależności +2): Projekty związane z zapewnieniem wysokiej jakości infrastruktury naukowo-badawczej w jednostkach naukowych (PI 1.1) oraz kompleksowe wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw (PI 1.2) - działania te są kluczowe dla konkurencyjności gospodarki, stanowią zatem uzupełnienie działań w ramach OP 3.

OP 1/OP 4 (siła zależności +1): Można zakładać, iż działalność w zakresie B+R wybranych przedsiębiorstw przyczyni się do wzrostu wykorzystania nowoczesnych źródeł energii.

OP 1/OP 7 (siła zależności +1): Realizacja OP 7 poprzez realizację inwestycji drogowych wzmacnia osiągnięcie celu OP 1, zwłaszcza na terenach peryferyjnych zagrożonych depopulacją.

OP 1/OP 8 (siła zależności +2): W ramach PI 1.2 nastąpi kompleksowe wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw. Działania te wpłyną pozytywnie na zwiększenie konkurencyjności rynku, a następnie na efekt w postaci większej aktywności zawodowej ludności w regionie (cele OP 8).

OP 1/OP 10 (siła zależności +2): Działania realizowane w ramach OP 10, sprzyjające kształtowaniu innowacyjnej edukacji, są interwencjami bazowymi wobec działań przewidzianych w ramach OP 1. Dobry system kształcenia nie tylko jest w stanie zapewnić regionowi naukowców i innowatorów, ale także przedsiębiorców umiających korzystać z efektów ich pracy.

OP 2/OP 3 (siła zależności +1): Działania w PI 2.2 oraz 2.3 wpłyną na wzmocnienie konkurencyjności gospodarki. Stanie się ona bardziej atrakcyjna dla inwestorów. Zastosowanie TIK

w gospodarce oraz administracji sprzyja szybszemu i efektywniejszemu załatwianiu spraw biznesowych oraz umożliwia stałą kontrolę nad procesami.

OP 2/OP 8 (siła zależności +1): Realizacja OP 2 jest w stanie nie tylko zwiększać popyt na usługi TIK (co przekłada się np. na wzrost zatrudnienia przy ich obsłudze), ale przede wszystkim generuje możliwość realizacji zupełnie nowych typów przedsięwzięć, o odmiennych kanałach komunikacji, logistyki itp. Daje to szansę na nowe miejsca pracy (cel OP 8).

OP 2/OP 9 (siła zależności +1): Z celem OP 9 - zwiększenie dostępności i jakości usług społecznych i zdrowotnych w regionie, komplementarne są interwencje OP 2 w zakresie rozwoju regionalnych i ponadlokalnych systemów teleinformatycznych, zapewniających dostępność, integrację i poprawę jakości usług publicznych świadczonych on-line.

OP 2/OP 10 (siła zależności +1): Innowacyjna edukacja to edukacja czerpiąca ze zdobyczy technologii i potrafiąca zaprzęć je do przekazywania wiedzy. Zwiększanie ilości i jakości TIK w edukacji, jak również digitalizowanie zasobów edukacyjnych, powinny dodatnio wpłynąć na innowacyjność i jakość edukacji w regionie.

OP 3/OP 4 (siła zależności +1): OP 3 i OP 4 wzmacniają wizerunek województwa jako nowoczesnego, korzystającego z OZE, dbającego o regionalne zasoby środowiska naturalnego.

OP 3/OP 8 (siła zależności +1): Realizacja OP 8 wpłynie pozytywnie na cele OP 3 poprzez: zmniejszenie poziomu bezrobocia, likwidację barier związanych z zakładaniem i prowadzeniem działalności, wzrost aktywności zawodowej, adaptację pracowników i przedsiębiorców do zmian. OP 3 wpłynie z kolei na wzmocnienie kapitału ludzkiego i wzmocni konkurencyjność regionu.

OP 3/OP 10 (siła zależności +1): W OP 10 realizowane będą działania pozytywnie wpływające na OP 3: poprawa jakości nauczania oraz dostosowanie edukacji do potrzeb rynku. Działania te wpłyną na wzmocnienie kapitału ludzkiego i wzmocnią konkurencyjność regionu.

OP 3/OP 11 (siła zależności +1): Inwestycje infrastrukturalne (OP 11) wzmocnią kondycję lokalnych firm, przez co wpłyną na realizację celów OP 3.

OP 4/OP 5 (siła zależności +2): OP 4 w zamierzeniu przyczyni się do respektowania ograniczoności zasobów naturalnych oraz konieczności dostosowywania się człowieka do zmian klimatu. Jest to istotne w kontekście celów OP 5. Ponadto, działania polegające na promowaniu OZE mogą mieć wpływ na zmniejszenie ekstremalnych zjawisk metrologicznych związanych ze zmianami klimatu.

OP 4/OP 6 (siła zależności +2): OP 4 poprzez zwiększenia efektywności energetycznej przyczyni się do zmniejszenia presji na środowisko sprzyjając realizacji celów OP 6.

OP 4/OP 7 (siła zależności +2): Inwestycje w zakresie transportu miejskiego (PI 4.5) zwiększą efekty PI 7.4. Wybudowanie systemów P&R zwiększy popyt na usługi kolei regionalnych.

OP 4/OP 12 (siła zależności +2): OP 12 pozytywnie wpłynie na realizację celów OP 4 poprzez działania: poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkaniowych, działania wymienione w strategiach niskoemisyjnych dla danych obszarów, w tym ukierunkowane na rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego.

OP 5/OP 6 (siła zależności +2): Realizacja PI 6.4 dzięki przywróceniu różnorodności biologicznej, ochronie i rekultywacji gleb będzie miała pozytywny wpływ na OP 5. Zachowanie terenów zielonych, zwłaszcza siedlisk leśnych, ma pozytywny wpływ na regulację stosunków wodnych. Natomiast OP 5 wpłynie pozytywnie na OP 6 poprzez rozwój systemu monitoringu i ostrzegania przed zagrożeniami. Ograniczy to presję na środowisko.

OP 5/OP 12 (siła zależności +1): W ramach OP 12 nie przewiduje się działań wprost komplementarnych do działań ujmowanych w OP 5, należy jednak podkreślić możliwe pozytywne oddziaływanie działania „poprawa gospodarki wodno – ściekowej” (choć w bardzo ograniczonym zakresie) na ogólną gospodarkę wodną i zapobieganie zagrożeniom z nią związanym.

OP 6/OP 12 (siła zależności +2): W ramach OP 6 realizowane będą kluczowe projekty z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego. Pozostałe działania z tego zakresu wspierane będą m.in. w ramach osi przeznaczonej na realizację polityki terytorialnej (OP 12). W ramach OP 12 przewiduje się m.in. działania, które wzmocnią efekt OP 6: z zakresu ochrony przyrody na obszarach miejskich i pozamiejskich, dotyczące działalności wykorzystującej lokalne zasoby przyrodnicze wraz z promocją, z zakresu edukacji ekologicznej oraz prowadzenie komplementarnych i uzupełniających do ogólnopolskich działań i kampanii informacyjno-edukacyjnych, a także dotyczące sporządzenia inwentaryzacji przyrodniczej gmin.

OP 6/OP 14 (siła zależności +1): Realizacja działań z zakresu rewitalizacji w ramach OP 14 będzie uzupełnieniem OP 6, gdzie realizowane będą kluczowe projekty z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego regionu.

OP 7/OP 9 (siła zależności +1): W zakresie zwiększenia dostępu do usług społecznych i zdrowotnych (OP 9, PI 9.7) kluczowe mogą stać się działania realizowane w ramach PI 7.4 (OP 7). Założyć można, iż usługi społeczne i zdrowotne skoncentrowane będą raczej w miastach. Przy założeniu lokalizacji centrów kształcenia ustawicznego oraz szkół zawodowych w miastach średnich, inwestycje te mogą wpłynąć na zwiększenie ich atrakcyjności poprzez większą dostępność terytorialną.

OP 8/OP 9 (siła zależności +2): OP 9 jest komplementarna z OP 8 w zakresie wzmocnienia celów aktywizacji społecznej i zawodowej (OP 9) w ramach działań nakierowanych na aktywizację zawodową (OP 8). Poza tym, PI 9.7 jest synergiczny z PI 8.8, ponieważ przedsięwzięcia polegające na świadczeniu usług opiekuńczych i specjalistycznych dla rodziny w sytuacji, gdy członek rodziny jest osobą zależną poprawi warunki umożliwiające godzenie życia zawodowego i prywatnego.

OP 8/OP 10 (siła zależności +2): Poprawa poziomu edukacji oraz kształcenia (OP 10) odpowie na potrzeby gospodarki i przyczyni się do redukcji problemu bezrobocia (w tym przede wszystkim bezrobocia tzw. strukturalnego i chronicznego; cele OP 8).

OP 8/OP 11 (siła zależności +1): Interwencje realizowane w ramach OP 11 będą wpływać pozytywnie na skuteczność działań w obszarze rynku pracy (OP 8). Ponadto inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną (PI 9.1) są komplementarne wobec działań w ramach PI 8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się.

OP 8/OP 12 (siła zależności +1): W ramach OP 12 nie przewiduje się działań bezpośrednio komplementarnych wobec tych przewidzianych w ramach OP 8, natomiast uzasadnionym wydaje się stwierdzenie, iż działania ukierunkowane na włączenie społeczne i *life- long learning* dodatnio wpływają na działania związane z pobudzaniem aktywności na rynku pracy.

OP 8/OP 13 (siła zależności +1): Realizacja działań OP 13 z zakresu aktywnej integracji oraz PES powinna być synergiczna względem działań z zakresu aktywizacji zawodowej (OP 8).

OP 9/OP 10 (siła zależności +1): OP 9 i 10 są komplementarne wobec siebie poprzez wzmocnienie celów aktywizacji społecznej i zawodowej w ramach kształcenia ustawicznego.

OP 9/OP 11 (siła zależności +2): Inwestycje w ramach OP 11 mogą mieć pozytywny wpływ na skuteczność działań realizowanych w obszarze włączenia społecznego (OP 9): działania infrastrukturalne w PI 9.3 (OP 11) umożliwią rozszerzenie kompetencji PES planowanych do realizacji w ramach PI 9.8 (OP 9).

OP 9/OP 12 (siła zależności +1): Działania z obu osi będą miały wpływ na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

OP 9/OP 13 (siła zależności +2): Realizacja działań OP 13 powinna stymulować efekty działań OP 9 z zakresu wspierania gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

OP 9/OP 14 (siła zależności +1): Działania realizowane w ramach PI 9.2, jak również 9.9 (OP 14) pozostają komplementarne do OP 9 w zakresie prowadzonej polityki prospołecznej. W ramach OP 9

przewiduje się pozostałe PI dostępne w CT 9. Wsparcie w ramach OP 14 i OP 9 może wywołać efekt synergii z uwagi na wspólnych beneficjentów docelowych.

OP 10/OP 11 (siła zależności +2): OP 11 będzie wpływać na skuteczność interwencji w zakresie edukacji (OP 10) - występuje synergia między PI 10.1 (OP 8, poprawa jakości edukacji szkolnej) a realizacją celów PI 10.4 (OP 11, rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej).

OP 10/OP 12 (siła zależności +2): Działania przewidziane w ramach OP 12 są kluczowe dla działań przewidzianych w ramach OP 10 w zakresie uczenia się przez całe życie, poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

OP 10/OP 13 (siła zależności +2): Działania OP 13 są komplementarne wobec działań przewidzianych w ramach OP 10 w zakresie uczenia się przez całe życie.

OP 11/OP 12 (siła zależności +1): Pomiędzy działaniami planowanymi w ramach OP 12 a działaniami OP 11 powinien wystąpić efekt synergii, choć trzeba pamiętać o ryzykach związanych z realizacją podobnych działań w ramach dwóch osi i koniecznych tu rozgraniczeń.

OP 11/OP 13 (siła zależności +1): Działania OP 13 są istotne dla działań OP 11 w zakresie uczenia się przez całe życie, zapewniając możliwe najlepsze wykorzystanie wspartej w OP 11 infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

OP 11/OP 14 (siła zależności +1): W ramach OP 11 i OP 14 przewidziane są do realizacji projekty inwestycyjne odnoszące się do tych samych potrzeb i skierowane do tych samych beneficjentów docelowych.

OP 12/OP 13 (siła zależności +1): Działania przewidziane w OP 13 powinny dodatkowo wpływać na efekty OP 12 w obszarze włączenia społecznego i uczenia się przez całe życie.

OP 12/OP 14 (siła zależności +2): W obu osiach przewiduje się realizację PI 9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich. Różnicą będzie tryb realizacji projektów w ramach ZIT.

OP 13/OP 14 (siła zależności +2): W PI 9.8 (OP 12) Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych planuje się realizację projektów podobnych do tych z OP 14 – wsparcie PES: spółdzielni socjalnych.

Realizacja **OP 15** będzie komplementarna do działań wszystkich pozostałych OP, gdyż jej celem jest wsparcie realizacji całego Programu.

Podsumowując, wzmacnianie się efektów wewnątrz Programu będzie występowało zarówno na poziomie całych OP (spójność celów) oraz na poziomie poszczególnych PI, a nawet typów interwencji.

5.6 Trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego

W wyniku prowadzonych prac stwierdzono, że wyjaśnienie celu i sposobu zastosowania podejścia terytorialnego w Programie jest dość ogólne. K-P RPO 2014-2020 jedynie w pewnym zakresie uwzględnia wymiar terytorialny. Jest to tradycyjny dokument sektorowy i wyczerpujące uwzględnienie ujęcia przestrzennego wymagałoby *de facto* fundamentalnych zmian w treści Programu. Ponieważ na obecnym etapie rozwiązanie to wydaje się niemożliwe, proponuje się wprowadzenie mniejszych, lecz istotnych zmian.

REKOMENDACJA: Na wstępie Sekcji 4. należy przedstawić analizę/diagnozę możliwości wykorzystania i przydatności instrumentów terytorialnych (ZIT, RLKS, OSI) do osiągania celów OP 1-11, a więc tych, które nie uwzględniają w sposób bezpośredni podejścia terytorialnego.

Istotne jest, aby uzasadnić rezygnację ze stosowania tych instrumentów w ramach ww. OP i wyjaśnić, dlaczego nie potrzebują dostosowania interwencji do potrzeb i potencjałów określonego typu terytoriów. Sugerowanym rozwiązaniem jest, aby w ramach sekcji 4. został sporządzony opis

efektów, jakie Samorząd chce osiągnąć dzięki stosowaniu zintegrowanego podejścia terytorialnego w OP 12-14. W ramach opisu istotne wydaje się wskazanie sposobu pomiaru realizacji zapisanego w K-P RPO 2014-2020 celu, jakim jest integrowanie polityk i dostosowywanie interwencji do określonych typów terytoriów.

Kolejnym z kryteriów oceny ex-ante było oparcie K-P RPO 2014-2020 na sterytorializowanej diagnozie. W naszej opinii diagnoza zawarta w Programie nie posiada wymiaru terytorialnego. Wspomniana część Programu posiada tradycyjną formę - wskazuje najważniejsze wyzwania rozwojowe, problemy i sektory gospodarcze. Niektóre zagadnienia są prezentowane przestrzennie (mapy ze strony 12, rysunki 6, 7, 8, 9, 10, 11), niemniej zastosowanie tych odniesień do przestrzeni województwa nie odnajduje odbicia w układzie i zasięgu przestrzennym interwencji w ramach poszczególnych OP.

Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, iż diagnoza RPO bazuje wprawdzie na SRWK-P, w której wymiar terytorialny jest silniej zaznaczony (np. w ramach priorytetu *silna metropolia*), jednak analizy przeprowadzone w ramach wspomnianej strategii nie zostały w wystarczającym stopniu zaadaptowane do K-P RPO 2014-2020 – tu uwagę zwraca chociażby rozbieżność wniosków wynikających ze strategii z dobozem OSI w ramach Programu.

W diagnozie sytuacji społeczno-ekonomicznej odniesiono się do wszystkich kwestii, które są istotne z punktu widzenia właściwego ukierunkowania interwencji publicznej, aczkolwiek w przypadku problemów dotyczących obszarów miejskich diagnoza wydaje się niewystarczająca, szczególnie, że cała OP 12 w istotnej mierze jest temu zagadnieniu poświęcona.

REKOMENDACJA: W związku z powyższym sugerowanym rozwiązaniem jest uzupełnienie diagnozy o przestrzenny wymiar opisywanych w tej części Programu zjawisk społecznych i ekonomicznych, między innymi wzbogacenie części graficznej (map) o opis wyjaśniający przedstawione na nich zjawiska oraz możliwie szczegółowo wyjaśniający zasadność interwencji na wskazanych obszarach.

REKOMENDACJA: Osobny rozdział należy poświęcić obszarom miejskim, biorąc pod uwagę ważność tego zagadnienia, potwierdzoną utworzeniem odrębnej OP poświęconej miastom i otaczającym je jednostkom (OP 12). To z kolei pozwoliłoby wskazać tematy/dziedziny/problemy wymagające w K-P RPO 2014-2020 albo przestrzennego różnicowania interwencji albo ponadsektorowej i wielopodmiotowej współpracy, czyli zintegrowanego podejścia terytorialnego. Dałoby to asumpt lub przynajmniej materiał umożliwiający refleksję nad terytorialnym różnicowaniem interwencji w ramach pozostałych Osi (1-11).

W kontekście wykorzystania mechanizmu terytorialnego różnicowania celów i intensywności podejmowanych działań, dostosowanych do zróżnicowań przestrzennych ujętych w diagnozie należy zwrócić uwagę, iż w K-P RPO 2014-2020 pojawia się odwołanie do OSI, zidentyfikowanych w załączniku nr 3 do SRWK-P. Niepokojącym jest jednak fakt, iż spośród wymienionych we wspomnianym załączniku 9 OSI w Programie przywołano 7 z nich, nie podając uzasadnienia wyboru oraz odrzucono dwa pozostałe. Zwraca uwagę również fakt, że w treści Programu wskazuje się zasadniczo tylko 4 z OSI jako element K-P RPO 2014-2020.

Wybrane OSI mają charakter tematyczny (np. oczekiwany wzrost zatrudnienia dotyczy całego województwa) lub ich delimitacja przestrzenna jest określona niezbyt precyzyjnie. Jedynie w ramach OP 12 realizowany będzie *de facto* stosunkowo jednoznacznie zdefiniowany OSI dotyczący aglomeracji Torunia i Bydgoszczy. Niemniej, nawet te istniejące odwołania do koncepcji OSI w niewielkim stopniu wpływają na strukturę samego dokumentu. W zasadach dotyczących wyboru operacji w ramach kryteriów brakuje nawiązania do OSI. Preferencje obszarowe są faktycznie przewidywane dla interwencji w ramach OP 12, 13 i 14, a także w pewnym stopniu OP 5, w której jako terytorialny obszar realizacji podano całe województwo, ze szczególnym uwzględnieniem Kujaw - niestety nie wynika to jednak z wcześniej zidentyfikowanych OSI.

Znamienny jest w kontekście podejścia terytorialnego brak zapewnienia w ramach Programu faktycznych mechanizmów preferencji obszarowych interwencji K-P RPO 2014-2020.

W ramach K-P RPO 2014-2020 przewidywane jest wykorzystanie ZIT i RLKS. Sformułowania dotyczące ZIT i RLKS są dość ogólne, wartościowym wydaje się odniesienie w większym stopniu do regionalnej specyfiki, a także na podstawie zdiagnozowanych lokalnych warunków, wskazanie przebiegu procesu selekcji obszarów ZIT, czy RLKS.

Dodatkowo ZIT wydaje się znacznie zawężony co do zakresu przedmiotowego interwencji. Wzbudza to wątpliwości odnośnie jego zintegrowanego charakteru. Brakuje np. części społecznej.

Równocześnie należy docenić przypisanie RLKS odrębnej OP – województwo pod tym względem wyróżnia się poziomem zaawansowania prac nad uwzględnieniem działań lokalnych – większość województw bowiem nie przystąpiła do tej pory do zagadnień związanych z kreowaniem rozwoju przez lokalne społeczności.

REKOMENDACJA: Zalecanym działaniem jest wypracowanie i zaprezentowanie w K-P RPO 2014-2020 wewnętrznych zasad, na jakich RLKS i ZIT powinny być w województwie realizowane, w odniesieniu do specyfiki regionu. Miałyby to na celu zapewnienie zintegrowanego charakteru interwencji i uniknięcie sytuacji, w której będą realizowane nie powiązane ze sobą projekty. Punkt wyjścia mogłyby stanowić dyskusje wstępne pomiędzy IZ i potencjalnymi beneficjentami ZIT i RLKS, dotyczące założeń i wybranych elementów narzędzi ZIT czy RLKS.

W wyniku analizy poziomu zapewnienia mechanizmu koordynacji pionowej i poziomej przy wdrażaniu K-P RPO 2014-2020, uwzględniającej wymóg podejścia terytorialnego i zintegrowanego, zdiagnozowano brak takiego mechanizmu na poziomie Programu. Istnieje mechanizm rutynowy, zwykle stosowany w K-P RPO 2014-2020, zbudowany w oderwaniu od zintegrowanego podejścia terytorialnego. Osie priorytetowe 12, 13 i 14 są zarządzane w sposób scentralizowany. Podejście takie ułatwia koordynację, ale może stwarzać pokusy do koncentrowania się na wynikach absorpcji funduszy UE, a nie na wzmacnianiu synergii między OP. Nie obserwuje się koordynacji dotyczącej OSI, co, jak można założyć, wynika z braku preferencji obszarowych w OP 1-11.

REKOMENDACJA: Należy określić kwotę szacunkowej alokacji EFS i EFRR na RLKS zgodnie z UP. Rekomenduje się wprowadzenie trybu wyboru LGD do realizacji LSR. Wybór LGD powinien być dokonywany przez komitet wybierający LGD na poziomie Urzędu Marszałkowskiego. Instytucją zatwierdzającą wybór LSR powinien być samorząd województwa. Rekomenduje się dodatkowo określenie kryteriów wyboru projektów innowacyjnych w ramach RLKS oraz wprowadzenie uproszczonych zasad rozliczania kosztów operacji Leader i wprowadzenie systemu zarządzania kosztami w formie kosztów standardowych, płatności ryczałtowych i dotacji według stawki ryczałtowej (ang. *lump sums*). Zgodnie z *Szablonem...*, w Sekcji 4.1. należy wprowadzić ustalenia dotyczące wsparcia przygotowawczego RLKS.

Doświadczenie wdrożenia w kraju Leader 2007-2013 finansowanego ze środków EFRR oraz osi 4 PO RYBY finansowej ze środków EFRR pozwalają rekomendować zwiększenie roli lokalnych partnerstw poza ocenę zgodności operacji z LSR. Rekomenduje się wprowadzenie uprawnień LGD na rzecz przeprowadzania niezbędnych weryfikacji i kontroli w celu podjęcia decyzji o kwalifikowalności danej operacji do finansowania.

REKOMENDACJA: W K-P RPO 2014-2020 należy rozważyć stworzenie mechanizmu w ramach IZ, zapewniającego koordynację OP 11 i 12 z rezultatami pozostałych Osi. Taki mechanizm powinien koncentrować się na identyfikacji i wzmacnianiu efektów synergicznych oraz niwelowaniu dyssynergii.

W kontekście zapewnienia monitoringu osiągniętych rezultatów w zakresie podejścia terytorialnego zdiagnozowano brak takiego mechanizmu – w ramach K-P RPO 2014-2020 nie zdefiniowano efektów specyficznych dla podejścia terytorialnego. Brak jest również wskaźników monitorowania realizacji sterytorializowanych OP 12-14.

Dlatego tak istotne jest określenie w Programie efektów wdrażania podejścia terytorialnego i sposobów monitorowania ich osiągnięcia. Chodzi nie tylko o przewidywane efekty realizacji OP 12-

14, ale o szersze monitorowanie celu/zamiaru/intencji, jakim jest integrowanie polityk i dostosowywanie interwencji do określonych typów terytoriów.

Istotne wydaje się również wskazanie udziału podmiotów realizujących ZIT i RLKS w tym procesie.

5.7 Trafność zakładanych form wsparcia – instrumentów finansowych

Projekt K-P RPO 2014-2020 w ograniczonym stopniu określa formy wsparcia planowane do zastosowania w ramach realizacji poszczególnych działań Programu. W większości przypadków decyzja o wyborze formy finansowania została wstrzymana do czasu przeprowadzenia analizy ex-ante dotyczącej instrumentów finansowych. Na obecnym etapie programowania, jedynym PI, w ramach którego jasno określono plany wykorzystania finansowania zwrotne, jest PI 8.7 – będą to udzielane na preferencyjnych warunkach pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz utworzenie miejsc pracy. Zastosowanie tej formy wsparcia jest zasadne.

Należy zwrócić uwagę, że finansowanie zwrotne w nowym okresie programowania ma być wykorzystywane na znacznie większą skalę niż dotychczas. Uważa się je za jeden z kluczowych sposobów służących lepszemu wydatkowaniu środków z funduszy strukturalnych³². Uwzględniając powyższe, należy rozszerzyć pakiet działań wspieranych IF i rozważyć wykorzystanie zwrotnego finansowania również w innych PI realizowanych w ramach Programu.

5.8 Ocena stanu spełnienia warunkowości ex-ante

W Suplemencie do K-P RPO 2014-2020 - Warunkowość ex-ante, określony został opis spełnienia warunków ex-ante. Jest on spójny z Załącznikiem 4. do projektu UP - Stan spełnienia przez Polskę warunkowości ex-ante dla funduszy Europejskich 2014-2020³³. Natomiast w Sekcji 9.2 znajduje się Tabela 26: Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących tematycznych warunków ex-ante³⁴.

REKOMENDACJA: W K-P RPO 2014-2020 należy wskazać termin przyjęcia przez Zarząd Województwa RSI na lata 2014-2020 (projekt z dnia 29 maja 2013 r.) po konsultacjach społecznych. Należy wprowadzić informację o etapie przygotowania prognozy OOS dla projektu RSI na lata 2014-2020.

Oдноśnie Warunku 6.2. Ochrona środowiska i promowanie zrównoważonego wykorzystania zasobów błędnie wskazano, że kryterium to będzie realizowane wyłącznie na poziomie krajowym i nie dokonano opisu spełnienia kryterium na poziomie regionalnym.

REKOMENDACJA: Aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego, należy uwzględnić w projekcie K-P RPO 2014-2020 realizację PI 6.1 *Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami*.

REKOMENDACJA: Należy opisać przyjęcie wojewódzkiego planu gospodarki odpadami na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023.

Oдноśnie warunku 7.1. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych oraz warunku – drogi oraz warunku 7.2. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych – kolej, należy odnieść się do SRWK-P³⁵ - Plan modernizacji 2020+, cel strategiczny Strategiczna infrastruktura techniczna.

³²European Commission, *Conclusions of the fifth report on economic, social and territorial cohesion: the future of cohesion policy*, COM (2010) 242/3, Brussels, 09.11.2010.

³³ Załącznik do Umowy Partnerstwa, projekt z 23.10.2013.

³⁴ Należy zaznaczyć, że numeracja tabel w Sekcji wynika z *Szablonu projektu programu...*, MRR i nie powinna ulegać zmianie wraz z kolejnymi wersjami programu operacyjnego.

³⁵ Strategia została przyjęta przez Sejmik 21 października 2013 r.

REKOMENDACJA: Należy zastosować się do zapisów Szablonu... Zgodnie z art. 17 CPR, w każdym programie znaleźć się będzie musiało odniesienie do wszystkich warunków ex-ante, które go dotyczą, niezależnie od tego, która instytucja i na jakim szczeblu odpowiada za działania prowadzące do spełnienia tych warunków. Ze względu na szeroki zakres tematyczny regionalnych programów, konieczne będzie odwołanie się do wszystkich ogólnych i większości tematycznych warunków ex ante, w oparciu o samoocenę zawartą w UP (mimo, że odpowiedzialność za spełnienie większości warunków ponosi poziom centralny)³⁶.

6 OCENA SPÓJNOŚCI PROGRAMU OPERACYJNEGO Z DOKUMENTAMI ZEWNĘTRZNYMI

Pytanie badawcze C. Czy założenia i cele Programu są spójne z najważniejszymi politykami i strategiami unijnymi, krajowymi i regionalnymi, w tym w szczególności ze strategią Europa 2020, Wspólnymi Ramami Strategicznymi oraz Umową Partnerstwa i Strategią Rozwoju Kraju 2020?

Odpowiedź na powyższe pytanie uwzględnia kwestie:

- spójność założeń i celów Programu operacyjnego (w tym zdefiniowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb rozwojowych) z najważniejszymi unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi (w jakim stopniu spodziewane efekty Programu operacyjnego przyczynią się do realizacji celów strategicznych na różnych poziomach, w tym w szczególności do realizacji celów strategii Europa 2020);
- spójność Programu operacyjnego ze wskazanymi w projekcie rozporządzenia (art. 48 pkt 3 (d)) rekomendacjami Rady Unii Europejskiej.

6.1 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

Analizowany dokument jest generalnie zgodny z KSRR, a niespójności, które zostały wskazane poniżej nie mają zasadniczego charakteru.

W załączniku nr 2 do K-P RPO 2014-2020 (wersja załącznika z czerwca 2013 r.) przedstawiono relację celów Programu do tych określonych w KSRR. Przedmiotem niniejszej oceny jest m.in. to, na ile zgodne według tabeli z zał. nr 2 cele tych dokumentów są spójne w rzeczywistości, tj. na ile ich zawartość tematyczna jest niesprzeczna. Nie wystarczy bowiem napisać, że zarówno K-P RPO 2014-2020 i KSRR stawiają chociażby na wzrost zasobu kapitału ludzkiego, ale konieczne jest sprawdzenie, czy w tych dokumentach ten rodzaj kapitału definiuje się podobnie i czy narzędzia jego wzmacniania są zbliżone. To samo dotyczy również celu głównego K-P RPO 2014-2020, w którym występują odwołania do konkurencyjności i innowacyjności, a więc pojęć silnie obecnych w KSRR. Autorzy K-P RPO 2014-2020 rozumieją konkurencyjność szeroko i podobnie jak w KSRR silny nacisk kładą na mobilizowanie endogenicznych zasobów rozwojowych. Natomiast pojęcie innowacyjności, choć odnoszone w Programie nie tylko do przedsiębiorstw i gospodarki jako takiej, jednak jest wężiej rozumiane niż w KSRR, gdzie jest immanentnie związane z kreatywnością indywidualną mieszkańców. Pojęcie kreatywności w analizowanym dokumencie nie występuje. Kreatywność i innowacyjność nie są synonimami, ale różnymi kategoriami i pierwsza z nich odnosi się bardziej do postaw indywidualnych, budowanych pod wpływem różnych procesów socjalizacyjnych i edukacji, niż do działań podejmowanych przez firmy, uczelnie i instytucje publiczne; innowacyjność z kolei bardziej stosuje się do opisu zdolności do wykorzystania w praktyce społecznej i gospodarczej pomysłów i rozwiązań wychodzących od indywidualnych podmiotów.

REKOMENDACJA: Należy zwrócić większą uwagę na znaczenie kreatywności w rozwoju

³⁶ Szablon programu..., MRR, wrzesień 2013, str. 44.

regionalnym, w tym wzroście innowacyjności gospodarki. Można rozważyć dodanie następującego zapisu do Programu, uzupełniającego opis dotyczący wzrostu konkurencyjności gospodarki np. *Wzrost szeroko rozumianej innowacyjności, w tym tej nie technologicznej, będzie wspierany działaniami na rzecz zwiększenia kreatywności mieszkańców regionu, w tym zwłaszcza osób młodych, poprzez m.in. inwestycje w ich kapitał kulturowy i nowoczesne programy edukacyjne.* Warto w części Programu poświęconej głównie edukacji (OP 10), pisząc o konieczności poprawy jej jakości, wskazać na konieczność promowania takich programów nauczania, które będą sprzyjały postawom kreatywnym i uczyły twórczego myślenia. Należy również wprowadzić do dokumentu wątek przemysłów kreatywnych i napisać, iż wzrost ich znaczenia będzie służył zwiększeniu innowacyjności gospodarki regionu. W tym kontekście należy też wzmocnić narzędzia inwestowania w kapitał kulturowy i na poziomie celów Programu pisać o kulturze bardziej jako o zasobie warunkującym kreatywność, a nie jedynie jako o dziedzictwie, które należy zachować.

W celach i PI K-P RPO 2014-2020 pominięto kapitał społeczny. W KSRR podkreśla się rolę kapitału społecznego w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego i postuluje się wspieranie budowania jego zasobu poprzez angażowanie partnerów społecznych w procesy rozwoju, budowanie sieci współpracy, itp. (zob. np. str. 64 i 94). Odwołanie się do tego rodzaju inicjatyw w K-P RPO 2014-2020 występuje np. w OP 14, ale brak tam odniesień do kapitału społecznego, a przecież tego rodzaju działania jego zasób będą budowały. Uwzględnienie w Programie osobnego Priorytetu mechanizmu Rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność ocenić należy bardzo pozytywnie.

REKOMENDACJA: W większym stopniu należy podkreślić w K-P RPO 2014-2020 znaczenie kapitału społecznego w rozwoju regionu; w tym celu można m.in. przededagować opis OP 14. Warto też w opisie OP 2 wskazać, że wykorzystywanie TIK pozytywnie wpływa na kreację kapitału społecznego.

W KSRR mocno się to podkreśla, np. *Korzystanie z Internetu pobudza aktywność i zaangażowanie w życiu publicznym. Internauci znacznie częściej angażują się na rzecz społeczności lokalnej, znacznie częściej są aktywni, częściej głosowali w wyborach w 2007 r. Wskazuje to, jak duże znaczenie ma wysoki poziom rozwoju społeczeństwa informacyjnego na wzrost kapitału społecznego i tym samym na rozwój regionalny* (str. 63).

Niewielkich modyfikacji wymaga również treść dokumentu w następującym zakresie: Skoro integralną częścią dokumentu jest załącznik 2 do Programu, to należy wnioskować, że jego autorzy z założenia dbali o zgodność Programu z KSRR, ale wśród dokumentów, które były brane pod uwagę przy uwzględnianiu celów Programu (str. 61), KSRR nie jest wymieniana. **REKOMENDACJA:** KSRR powinna zostać wymieniona na str. 61 K-P RPO 2014-2020 wśród dokumentów, które były uwzględniane przy opracowywaniu celów tematycznych Programu.

W K-P RPO 2014-2020 OSI zostały określone tak szeroko (np. wzrost zatrudnienia, czy ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej), że poziom koncentracji działań Programu trudno ocenić jako wysoki.

REKOMENDACJA: OSI powinny zostać szczegółowo opisane poprzez przedstawienie konkretnych działań na rzecz ich realizacji, tak aby można było mówić o realizacji zasady koncentracji tematycznej w ramach Programu.

Nie może mieć miejsca taka sytuacja jak obecnie, gdzie np. jednym z OSI jest zachowanie potencjału produkcyjnego rolnictwa, a później w celach/priorytetach nie ma do tego odniesień. Biorąc pod uwagę zapisy linii demarkacyjnej oczywiście nie jest możliwe finansowanie bezpośredniej modernizacji rolnictwa z poziomu regionalnego, ale już pośrednie wspieranie jego modernizacji z tego poziomu jest możliwe, np. w ramach szkoleń ukierunkowanych na przekwalifikowanie osób dotychczas zajmujących się rolnictwem – warunkiem koniecznym modernizacji sektora rolnego jest spadek liczby osób z nim związanych.

REKOMENDACJA: Wskazana jest też ponowna analiza przez autorów Programu, czy rzeczywiście wszystkie wymienione w K-P RPO 2014-2020 OSI są niezbędne, gdyż brak redukcji ich liczby

w połączeniu z aż 15 OP powoduje, iż w obecnym kształcie Program nie realizuje w pełni zasady koncentracji tematycznej interwencji.

W kontekście zgodności celów K-P RPO 2014-2020 odnoszących się do kwestii instytucjonalnej opieki nad dzieckiem, trzeba zauważyć, że KSRR nie ogranicza jej wyłącznie do przedszkoli, ale wskazuje na konieczność *zwiększenia różnorodności form opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym (z udziałem JST, partnerów społecznych)* (str. 126). W analizowanym Programie występują odwołania wyłącznie do przedszkoli i brak postulatów popularyzacji instytucji dziennych opiekunów, czy też przedszkoli rodzinnych (domowych), co jest szczególnie istotne w przypadku obszarów wiejskich, gdzie przy niskiej gęstości zaludnienia budowanie tradycyjnych przedszkoli jest często nieopłacalne.

REKOMENDACJA: W kontekście działań zmierzających do ułatwienia godzenia życia rodzinnego z zawodowym nie można pisać wyłącznie o przedszkolach, ale konieczne jest wspomnienie o dziennych opiekunach, przedszkolach rodzinnych/domowych, czy klubach przedszkolaka.

W KSRR podkreśla się rolę dyfuzji impulsów rozwojowych w modernizacji regionów m.in. poprzez postulat inwestycji w infrastrukturę transportową łączącą ośrodki miejskie z peryferiami (str. 66), w tym popularyzację tzw. mobilności wahadłowej (str. 43). W warstwie diagnostycznej K-P RPO 2014-2020 można odnaleźć refleksję nad słabymi powiązaniem funkcjonalnymi obszarów wiejskich i peryferyjnych z większymi miastami, co utrudnia dyfuzję impulsów rozwojowych, ale już wśród celów Programu tego podejścia brakuje, a przecież często najprostszym sposobem poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy jest jego „zbliżenie” do najbliższego większego miasta.

REKOMENDACJA: W kontekście działań na rzecz trwałej poprawy sytuacji na rynku pracy należy więcej uwagi poświęcić budowie efektywnych systemów transportu publicznego, zwłaszcza na linii miasta-obszary wiejskie, w tym promowaniu tzw. mobilności wahadłowej. Można tutaj wykorzystać następujący zapis z KSRR: *Kluczowe jest zarówno podniesienie atrakcyjności regionów wiejskich przez zwiększenie dostępu do dóbr i usług publicznych, jak również zwiększenie mobilności wahadłowej ludności, poprawiające spójność przestrzenną w relacji miasto-wieś* (str. 47).

W K-P RPO 2014-2020 znalazł się zapis ograniczający podejście terytorialne tylko do PI w 3 osiach. Zgodnie z KSRR podejście terytorialne ma być stosowane we wszystkich działaniach rozwojowych (KSRR, str. 15), a *Polityka oparta o zasadę zintegrowanego podejścia terytorialnego (place based policy) jest to polityka: (1) ukierunkowana na wykorzystanie endogenicznego potencjału, zasobów terytorialnych i wiedzy, (2) umożliwiająca realizację interwencji ukierunkowanych na wyzwania rozwojowe a jednocześnie precyzyjnie dostosowanych do lokalnych uwarunkowań* (str. 16). W KSRR podejście terytorialne przeciwstawiane jest sektorowemu i towarzyszy temu postulat zwiększenia roli szczebla regionalnego w procesach rozwojowych. Innymi słowy, w K-P RPO 2014-2020 polityka terytorialna nie powinna być ograniczona do OP 12, 13 i 14, ale w tym paradygmacie powinny być prowadzone również inne działania.

REKOMENDACJA: Należy zmodyfikować zapisy dotyczące polityki terytorialnej (m.in. na str. 59) i podejście terytorialne (*place based policy*) realizować w ramach większości a nie wybranych PI K-P RPO 2014-2020. W części diagnostycznej dokumentu można też dodać wyjaśnienie, że podejście to jest elementem nowego paradygmatu polityki regionalnej i ewentualnie tenże paradygmat opisać (można wykorzystać tabelę ze str. 15 KSRR; zob. też rekomendacja przy opisie spójności K-P RPO 2014-2020 ze SRK).

Należy zadbać o większą wewnętrzną spójność dokumentu, np. skoro postuluje się uczynienie ochrony rolniczej przestrzeni produkcyjnej jednym z OSI, to kwestie rolnictwa powinny znaleźć się w opisie celów i priorytetów Programu, a tego w K-P RPO 2014-2020 brakuje. Byłoby to zresztą zgodne z KSRR, gdzie wskazuje się na to, iż wiele problemów rozwojowych sytuuje się na obszarach wiejskich (str. 34), a modernizacja rolnictwa jest jednym ze sposobów ich rozwiązywania (str. 105-106).

REKOMENDACJA: Zapisy tzw. linii demarkacyjnej wskazują na to, że wsparcie na poziomie

regionalnym może być kierowane do rolników w celu poprawy ich sytuacji na rynku pracy, np. w ramach zdobywania nowych kwalifikacji³⁷. Należy uzupełnić opis celów i priorytetów o te kwestie.

6.2 Strategia EUROPA 2020

W kilku miejscach Programu pojawiają się odniesienia do Strategii Europa 2020 (np. na str. 10, 62), ale bez omówienia spójności K-P RPO 2014-2020 z celami Strategii. Ponadto, nie ma wyodrębnionego podrozdziału, w którym przedstawiono spójność zewnętrzną z najważniejszymi europejskimi dokumentami strategicznymi oraz spójność z dokumentami krajowymi i regionalnymi (podrozdział obecny w projekcie z czerwca 2013).

REKOMENDACJA: Należy wyodrębnić w K-P RPO 2014-2020 podrozdziały dotyczące spójności zewnętrznej i wewnętrznej lub przywrócić obecny w projekcie z czerwca 2013 roku podrozdział dotyczący spójności z dokumentami krajowymi i regionalnymi oraz uzupełnić go o wymiar spójności zewnętrznej. W szczególności należy wskazać, w jaki sposób główne cele Strategii będą realizowane przez K-P RPO 2014-2020.

Przykładowo cel Rozwój inteligentny Strategii Europa 2020 będą realizowały OP 1, 2, 3 oraz 12. Cel Rozwój zrównoważony tej Strategii będą realizowały OP 2, 4, 5, 6, 7, 11 i 12. Natomiast cel Rozwój sprzyjający włączaniu społecznemu omawianej Strategii będą realizowały OP 8, 9, 10 i 12. Wskazane jest też, aby opracować osobne szczegółowe zestawienie tabelaryczne, w którym zostaną przedstawione powiązania kolejnych OP w K-P RPO 2014-2020 z celami i tzw. projektami flagowymi Strategii Europa 2020. Spójność poszczególnych OP z projektami flagowymi przedstawiono w tabeli poniżej.

³⁷ Na poziomie regionalnym nie można jednak finansować działań ukierunkowanych na wzrost ich umiejętności związanych z prowadzeniem rolniczej działalności produkcyjnej.

Tabela 8. Spójność OP z projektami flagowymi Strategii Europa 2020

		Projekty flagowe EUROPA 2020						
		Unia innowacji	Młodzież w drodze	Europejska agenda cyfrowa	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Polityka przemysłowa w erze globalizacji	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia	Europejski program walki z ubóstwem
Oś priorytetowa	1							
	2							
	3							
	4							
	5							
	6							
	7							
	8							
	9							
	10							
	11							
	12							
	13							
	14							
	15							

Źródło: opracowanie własne

Ponadto w K-P RPO 2014-2020 można wskazać elementy, których wprowadzenie do K-P RPO 2014-2020 dodatkowo podniesie spójność ze Strategią Europa 2020:

REKOMENDACJA: W przypadku OP 1 brakuje wskazania na inteligentne specjalizacje. W opisie OP 3 wspomina się jedynie o sektorze uzdrowiskowym, produkcji żywności i turystyce (projekt K-P RPO 2014-2020 v.2.0, str. 107, akapit 3).

REKOMENDACJA: W przypadku OP 2 należy rozważyć włączenie działań zwiększających dostępność obywateli do korzystania z Internetu.

6.3 Wspólne Ramy Strategiczne

Wspólne Ramy Strategiczne (WRS) są ważnym dokumentem programowania środków pomocowych UE, w tym również planowania europejskiej polityki spójności w okresie 2014-2020. Projekt K-P RPO 2014-2020 jest spójny z WRS, choć można rozważyć pewne zmiany lub uzupełnienia, które będą poprawiały tę spójność. Zgodnie z tabelą zamieszczoną na str. 52 projektu Programu - wszystkie cele tematyczne wymienione we WRS będą realizowane przez priorytety K-P RPO 2014-2020, za wyjątkiem celu 11 (Podwyższenie potencjału administracyjnego i efektywności administracji publicznej). Wspomniany cel będzie jednak w części realizowany poprzez OP Pomocy technicznej. Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski i rekomendacje dotyczące ewentualnych zmian w ocenianym dokumencie.

REKOMENDACJA: W projekcie K-P RPO 2014-2020 warto wskazać na spójność OP z celami tematycznymi WRS. Spójność przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9. Spójność OP z celami tematycznymi WRS

		Cele tematyczne WRS												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		
Oś priorytetowa K-P RPO 2014-2020	1													
	2													
	3													
	4													
	5													
	6													
	7													
	8													
	9													
	10													
	11													
	12													
	13													
	14													
	15													

Źródło: opracowanie własne

REKOMENDACJA: W OP 1 można rozważyć uzupełnienie projektowanych działań Programu operacyjnego o wsparcie w formie wzmocnienia działań budujących kooperację między przedsiębiorstwami a instytucjami badawczymi w regionie bądź też o kooperacją mającą na celu bardziej efektywne wykorzystanie posiadanej infrastruktury B+R.

REKOMENDACJA: W OP 2 działania można poszerzyć o inne działania sugerowane w drugim celu tematycznym WRS, przede wszystkim związane z poprawą dostępu do infrastruktury TIK na obszarach słabiej rozwijających się.

REKOMENDACJA: W OP 3 działania można poszerzyć o inne działania sugerowane w trzecim celu tematycznym WRS, a mianowicie o wspieranie powstawania przedsiębiorstw innowacyjnych i wykorzystujących nowoczesne technologie, a także rozwój narzędzi internetowych w przedsiębiorstwach. Wskazane jest także uzupełnienie fragmentu omawiającego cele szczegółowe Osi 3 o działanie wspierające wprowadzanie nowych modeli biznesowych (jest tylko tutaj odwołanie do PI 3.2 [na str. 109]).

Brak rekomendacji dla OP 4.

REKOMENDACJA: W OP 5 proponuje się szersze uwzględnienie innego działania wymienionego w celu tematycznym 5 WRS, tj. rozwoju planowania strategicznego, w tym planów działań i zarządzania w sytuacji kryzysowej w regionie.

REKOMENDACJA: W OP 7 proponuje się ewentualne włączenie działania wspierającego planowanie zintegrowanego transportu miejskiego, o ile takie działanie mieści się w SRWK-P.

REKOMENDACJA: W OP 9 proponuje się szersze uwzględnienie działań wymienionych w 9 celu tematycznym WRS, przede wszystkim związanych z aktywizacją zawodową i modernizacją systemu ochrony socjalnej w regionie.

REKOMENDACJA: W OP 10 proponuje się szersze uwzględnienie działań wymienionych w 10 celu tematycznym WRS, przede wszystkim związanych ze wspieraniem szans edukacyjnych dzieci i młodzieży defaworyzowanej oraz szczególnie uzdolnionej.

REKOMENDACJA: W OP 11 proponuje się szersze uwzględnienie działań 9 celu tematycznego WRS realizowanego ze środków EFRR, tj. związanego z wsparciem przedsiębiorstw społecznych.

REKOMENDACJA: Niektóre działania OP 12 mogą być realizowane w ramach przedsiębiorstw społecznych lub strategii rozwoju lokalnego. W takim wypadku należałoby wpisać LGD do listy beneficjentów.

REKOMENDACJA: W OP 13 proponuje się szersze uwzględnienie działań 9 celu tematycznego WRS realizowanego ze środków EFS.

REKOMENDACJA: W OP 14 proponuje się włączenie działań przewidzianych w tej Osi do odpowiednich wcześniejszych OP (np. 9, 10 i ewentualnie 11).

6.4 Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020

UP jest ważnym dokumentem, z którym powinna być zgodna treść Programów operacyjnych realizujących politykę spójności UE. Potwierdza to szereg zapisów K-P RPO 2014-2020 (np. na str. 7, 62 – 74). Ponieważ w chwili oceny projektu Programu nie była jeszcze gotowa UP, dlatego dalsze rozważania zostaną oparte na stanowisku Komisji Europejskiej w tym zakresie. Będzie ono miało zasadnicze znaczenie dla ostatecznego kształtu UP przygotowanej na lata 2014-2020 w Polsce. Poniżej przedstawione zostały najważniejsze wnioski i rekomendacje dotyczące uzupełnień w projekcie K-P RPO 2014-2020.

*Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020*³⁸ przedstawia cztery priorytety w zakresie finansowania i powiązane z nimi cele tematyczne. Projekt K-P RPO 2014-2020 jest spójny z tymi priorytetami, choć można rozważyć pewne zmiany lub uzupełnienia, które będą poprawiały tę spójność.

REKOMENDACJA: Wskazane jest przedstawienie w formie tabelarycznej spójności K-P RPO 2014-2020 z UP.

Pierwszy priorytet UP jest zgodny m.in. z OP 7 i 2 K-P RPO 2014-2020. **REKOMENDACJA:** W celu zwiększenia spójności projektu K-P RPO 2014-2020 z UP należy uwzględnić w finansowaniu OP 7 odpowiednią przewagę dla inwestycji kolejowych, które są ważnym priorytetem podejścia Komisji do programowania polityki spójności w latach 2014-2020.

Drugi priorytet Komisji w zakresie finansowania tj. Otoczenie biznesu sprzyjające inwestycjom - jest spójny z OP 1, 2, 3 i - w ograniczonym stopniu - z OP 14. **REKOMENDACJA:** Wskazane jest uwypuklenie w OP 1 kwestii wzmacniania relacji między sferą biznesu a ośrodkami naukowo-badawczymi i wspierania transferu technologii i wiedzy z tych ośrodków do przedsiębiorstw.

Trzeci priorytet Komisji w zakresie finansowania tj. Zwiększanie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji - jest spójny z OP 8, 9, 10, 11, 13 i - w ograniczonym zakresie - z OP 14. Stwierdzono, że nie trzeba wprowadzać żadnych uzupełnień w celu poprawy spójności projektu Programu z UP.

Czwarty priorytet Komisji w zakresie finansowania tj. Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna jest spójny z OP 4, 6 i 12. Stwierdzono, że nie trzeba wprowadzać uzupełnień w celu poprawy spójności projektu Programu z UP.

6.5 Strategia Rozwoju Kraju 2020

Celem SRK jest „wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności” (str. 23). Perspektywa obywatela jest więc tutaj silnie widoczna. W K-P RPO 2014-2020

³⁸ „Position of the Commission Services on the development of Partnership Agreement and programmes in POLAND for the period 2014-2020 - Draft as of 26 September 2012”

interwencja publiczna ma służyć natomiast wzrostowi konkurencyjności i innowacyjności regionu, natomiast kwestia poprawy jakości życia mieszkańców ujmowana w ramach celów szczegółowych Programu. Cel główny K-P RPO 2014-2020 jest więc zgodny z celem SRK.

Warto też zastanowić się nad tym, na ile pojęcia konkurencyjności i innowacyjności są w tych dokumentach rozumiane podobnie. Jeśli chodzi o konkurencyjność to w SRK bardzo mocno podkreśla się, iż dotychczasowe przewagi konkurencyjne budowane w dużej mierze na niskich kosztach pracy wyczerpują się i muszą zostać zastąpione „nowymi atutami” (SRK, str. 62), tj. w szczególności wzrostem innowacyjności gospodarki – takie też podejście obecne jest w K-P RPO 2014-2020. Dokumenty te są więc w tym obszarze ze sobą zgodne.

W przypadku innowacyjności, poza brakiem odniesień do kreatywności, podstawowa niezgodność ze SRK dotyczy dużo węższego rozumienia innowacyjności, która w K-P RPO 2014-2020 odnosi się do technologii i rozwiązań w przedsiębiorstwach (np. str. 92), natomiast w SRK rozumiana jest szeroko i może mieć charakter technologiczny, procesowy, produktowy, marketingowy, organizacyjny i społeczny (SRK, np. str. 13).

REKOMENDACJA: K-P RPO 2014-2020 należy uzupełnić postulatem wspierania innowacyjności nietechnologicznej, np. społecznej. W tym celu warto przeredagować i uzupełnić zapisy określające OP 14. Kierunek interwencji tej osi – „rozwój ekonomii społecznej na poziomie lokalnym”, mógłby zostać sformułowany w sposób następujący: *rozwój ekonomii społecznej na poziomie lokalnym i promowanie innowacji społecznych. Wcześniej, w części diagnostycznej dokumentu, gdy omawia się podejście terytorialne, można dać przypis przy pierwszym wystąpieniu odwołania do RLKS o następującej treści: *Do działań na rzecz rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność zalicza się wszelkiego rodzaju innowacje społeczne, w tym działania z zakresu ekonomii społecznej, budujące sieci współpracy pomiędzy różnymi podmiotami działającymi na rzecz rozwoju i kreujące nowe narzędzia modernizacji regionu. Często podawanym w literaturze przykładem innowacji społecznych są programy udzielania mikrokredytów, czy klastry społeczne.**

Innym ważnym elementem, który jest silnie obecny w SRK, a którego znaczenie nie jest eksponowane w K-P RPO 2014-2020, są kwestie związane z jakością rządzenia. W kontekście regionalnych programów operacyjnych warto wspomnieć o podkreślanej w SRK konieczności przechodzenia od administrowania do zarządzania rozwojem, a także wykorzystywania „energii samoorganizującego się społeczeństwa obywatelskiego” (str. 24). Ten ostatni postulat realizowany jest w K-P RPO 2014-2020 chociażby w ramach OP 14. Natomiast w K-P RPO 2014-2020 brakuje odniesień do kwestii dobrego rządzenia (*good governance*) i propozycji działań, które eliminowałyby administracyjne/regulacyjne bariery rozwoju. Co prawda w analizowanym dokumencie znajduje się sekcja 10 (Redukcja obciążeń administracyjnych z punktu widzenia beneficjenta), ale dotyczy ona wdrażania Programu, a nie szerszych działań, które mogłyby poprawiać m.in. kompleksowe zarządzanie rozwojem poprzez zwiększenie sprawności podmiotów odpowiadających za ten proces³⁹.

Istnieją też inne kwestie, które mogłyby zostać w K-P RPO 2014-2020 zmodyfikowane/uzupełnione w celu zwiększenia spójności tego dokumentu ze SRK. Istotnym celem SRK jest wzrost wielkości wydatków rozwojowych kierowanych na modernizację kraju (str. 137-138). W opisie celów OP brak takiej kategorii wydatków. Wydatki rozwojowe to wydatki związane z podejmowaniem trudnych wyzwań modernizacyjnych (m.in. zmiana struktury gospodarki, kwestie demograficzne, podniesienie wydajności produkcji, wzrost zatrudnienia). W tym kontekście fakt, iż dany wydatek w krótkim okresie pozytywnie stymuluje wzrost PKB nie wystarcza, aby ten wydatek móc uznać za rozwojowy. Co więcej, możliwa jest taka sytuacja, gdy interwencje finansowane na przykład ze środków UE będą w krótkim okresie pozytywnie wpływały na poszczególne agregaty makroekonomiczne, ale w długiej perspektywie ich wpływ będzie negatywny (np. transfery

³⁹ O znaczeniu jakości systemu zarządzania rozwojem w SRK napisano w sposób następujący: „[...] od jakości [systemu zarządzania rozwojem] na wszystkich szczeblach organizacji państwa w dużej mierze zależy zdolność do identyfikowania wyzwań i problemów strategicznych oraz zdolność adekwatnej reakcji” (str. 23).

o charakterze socjalnym, zwiększając PKB poprzez stymulowanie konsumpcji prywatnej, ale które jednocześnie dezaktywizują poszczególne grupy społeczne i pogłębiają ich wykluczenie). Można też sobie wyobrazić taką sytuację, gdy krótkookresowe oddziaływanie wydatków będzie dla wzrostu negatywne, ale w długim okresie będą one podnosiły konkurencyjność gospodarki (np. finansowanie programów związanych z zamykaniem nierentownych branży gospodarki).

REKOMENDACJA: Wraz z dalszymi pracami nad K-P RPO 2014-2020, a zwłaszcza jej częścią finansową (obecna sekcja 3, str. 220), odwołanie się do kategorii wydatków rozwojowych powinno znaleźć się w dokumencie. Odwołanie do kategorii wydatków rozwojowych mogłoby znaleźć się w podrozdziale 1.1.2. i sama ta kategoria powinna zostać tam zdefiniowana i warto napisać wprost, że celem K-P RPO 2014-2020 jest to, aby jak najwięcej realizowanych w ramach niego wydatków miało charakter rozwojowy w rozumieniu SRK.

6.6 Krajowy Program Reform

Biorąc pod uwagę zakres przedmiotowy KPR, obszar oddziaływania K-P RPO 2014-2020, a także ustalenia w ramach tzw. Linii demarkacyjnej, można wskazać na pewne niespójności analizowanego Programu z KPR (nie mają one jednak zasadniczego charakteru)⁴⁰.

W KPR podkreśla się, że dla wzrostu jakości życia obywateli podstawowe znaczenie ma stan ich zdrowia (str. 24) i proponuje zarówno dofinansowanie służby zdrowia, jak też zmiany o charakterze organizacyjnym. Również w SRK wskazuje się na znaczenie zdrowotności populacji, np. dla rynku pracy (SRK, str. 83). Jakkolwiek reformy o charakterze regulacyjnym w tym sektorze są poza zakresem oddziaływania K-P RPO 2014-2020, to już dofinansowanie placówek ochrony zdrowia w regionie, w tym zwłaszcza tych samorządowych, leży w jego kompetencji. Tymczasem w opisie celów/priorytetów Programu zdrowie pojawia się najczęściej w kontekście cyfryzacji służby zdrowia (e-zdrowie, str. 98 – 99), aktywności zawodowej pracowników (str. 154) i jedynie w OP 11 wspomina się o ogólnych inwestycjach w system ochrony zdrowia, choć ich się szczegółowo nie precyzuje. W K-P RPO 2014-2020 nie wskazuje się też jednoznacznie, że nowoczesna ochrona zdrowia musi wiązać się z postawieniem priorytetu, w tym wydatkowego, na profilaktykę.

REKOMENDACJA: Należy rozwinąć kwestie związane z inwestycjami w ochronę zdrowia, a zwłaszcza działaniami z zakresu profilaktyki zdrowotnej, np. opisać w ramach OP 11, iż działania realizowane w ramach Programu będą prowadziły do zwiększania środków finansowych kierowanych na szeroko rozumianą profilaktykę zdrowotną.

KPR wskazuje na konieczność „skoordynowanych działań po stronie administracji” (str. 4) w prowadzeniu polityki regionalnej oraz „zachowania wysokiej jakości usług publicznych świadczonych przez administrację publiczną” (str. 5). Jednocześnie jednak KPR postuluje wzrost znaczenia partnerstwa publiczno-prywatnego w realizacji inwestycji finansowanych ze środków europejskich. W K-P RPO 2014-2020 odniesień do PPP brakuje.

REKOMENDACJA: Należy w większym stopniu postulować realizowanie wielu inwestycji ze środków europejskich w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP), stąd w opisie większości OP należy uzupełnić listę potencjalnych beneficjentów o PPP.

Wśród celów KPR (str. 7) wymienia się zmniejszenie odsetka osób kończących wcześniej naukę i wzrost liczby osób z wyższym wykształceniem. W K-P RPO 2014-2020 znajdują się bezpośrednio odniesienia wyłącznie do pierwszej kwestii, choć jednocześnie w części diagnostycznej wskazano na to, iż odsetek osób z wyższym wykształceniem w województwie kujawsko-pomorskim jest niższy niż średnia dla kraju. **REKOMENDACJA:** W kontekście działań ukierunkowanych na budowę kapitału ludzkiego trzeba wyraźnie wskazać, że celem Programu jest wzrost liczby osób z wyższym

⁴⁰ KPR ma inny charakter niż strategię bezpośrednio ukierunkowane na wydatkowanie środków europejskich, m.in. SRK i KSRR, i odnosi się do kwestii takich, jak reforma finansów publicznych i regulacji, które siłą rzeczy nie są przedmiotem oddziaływania regionalnych programów operacyjnych, dlatego analiza obejmuje tutaj jedynie kilka wybranych kwestii podnoszonych w KPR, które powinny znaleźć odzwierciedlenie w Programie.

wykształceniem.

6.7 Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności

Celem DSRK jest poprawa jakości życia Polaków (str. 42), co jest w dokumencie bardzo mocno podkreślane i co przejawia się m.in. w tym, iż jednym z dwóch głównych mierników jego realizacji, oprócz PKB, jest HDI. W celu głównym K-P RPO 2014-2020 perspektywa obywatela nie pojawia się, chociaż obecna jest w celach szczegółowych. W kontekście zapisów SRK, tożsamy w tym obszarze ze SRK, wydaje się, że perspektywa mieszkańca regionu mogłaby pojawić się na poziomie celu głównego Programu.

REKOMENDACJA: Do rozważenia pozostaje modyfikacja celu K-P RPO 2014-2020 tak, aby jego brzmienie było następujące: *Uczynienie województwa kujawsko-pomorskiego konkurencyjnym i innowacyjnym regionem Europy oraz poprawa jakości życia jego mieszkańców.*

REKOMENDACJA: Z pewnością natomiast należy zmienić fragment dotyczący poprawy jakości życia mieszkańców, który to opis mógłby być następujący: *Podmiotem polityki regionalnej prowadzonej za pomocą Programu są mieszkańcy regionu, dlatego wszelkie działania realizowane za jego pomocą muszą prowadzić do poprawy jakości ich życia. Cel ten będzie pochodną szeregu działań realizowanych za pomocą Programu, w tym tych sprzyjających poprawie sytuacji na rynku pracy, zwiększających jakość oferty edukacyjnej placówek oświatowych, czy modernizujących infrastrukturę komunikacyjną. W kontekście jakości życia mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego szczególne znaczenie będą miały również inicjatywy na rzecz poprawy jakości usług publicznych, w tym tych wspierających łączenie pracy zawodowej z opieką nad dzieckiem. Jednocześnie wsparciem muszą być objęte te usługi, zwłaszcza ochrony zdrowia, na które popyt będzie rósł ze względu na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Powyższe działania będą prowadzone w paradygmacie upodmiotowienia wszystkich interesariuszy polityki rozwoju, w szczególności mieszkańców regionu, poprzez m.in. inicjatywy w ramach Rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.*

DSRK stawia jasno kwestię znaczenia wydatków finansowanych ze środków europejskich w kreowaniu rozwoju. Przesłanie DSRK jest takie, iż rozwój regionalny nie może uzależnić się od środków UE, których prawdopodobnie po 2020 r. będzie dużo mniej niż obecnie. Taka perspektywa musi być obecna w K-P RPO 2014-2020.

REKOMENDACJA: We wprowadzeniu do Programu lub ewentualnie przy opisie jego celu głównego należy wskazać, że realizowane działania będą budowały fundamenty dla długoterminowego rozwoju społeczno-gospodarczego, a nie wyłącznie stymulowały rozwój poprzez proste transfery gotówkowe. Brzmienie tego akapitu mogłoby być następujące: *Polityka rozwoju prowadzona w paradygmacie wynikającym z zapisów DSRK – dokumentu nadrzędnego w stosunku do K-P RPO 2014-2020, będzie służyła budowaniu fundamentów długoterminowego rozwoju regionu i nie będzie go uzależniała od transferów finansowych z UE. W tym celu maksymalizowane będą wydatki rozwojowe, zgodnie z ich definicją ze SRK, tak aby budować zasób kapitału technicznego, ludzkiego i społecznego.*

W DSRK podkreśla się znaczenie mobilności społecznej, zawodowej i przestrzennej, co związane jest z przyjętym modelem terytorialnego równoważenia rozwoju – warto to pojęcie wykorzystać w K-P RPO 2014-2020. **REKOMENDACJA:** W kontekście zapisanego w DSRK terytorialnego modelu równoważenia rozwoju proponowany w powyższej rekomendacji zapis mógłby zostać uzupełniony poprzez dodanie: *Działania Programu będą prowadzone w paradygmacie modelu terytorialnego równoważenia rozwoju, co oznacza, iż promowana będzie równowaga pomiędzy jego celami odnoszącymi się do stymulowania biegunów wzrostu (m.in. inwestycje na obszarach miejskich), budowania kanałów dyfuzji impulsów rozwojowych (m.in. infrastruktura transportowa), a także wspierania zdolności absorpcyjnych regionów peryferyjnych (m.in. inwestycje w kapitał ludzki i lokalną infrastrukturę).*

W kontekście wcześniejszych uwag do spójności K-P RPO 2014-2020 z różnymi dokumentami strategicznymi, wychodzącymi w dużej mierze od DSRK – dokumentu w stosunku do nich nadrzędnego, warto pośilkować się odpowiednimi zapisami strategii długookresowej przy modyfikowaniu Programu. I tak, np. w przypadku inwestycji w kapitał społeczny można odnieść się do następujących zapisów DSRK: „[konieczne jest] zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym ludzi poprzez stałe zwiększanie dostępności zasobów kultury i kształcenie nawyków kulturowych” (str. 125), czy też „[niezbędna jest] modernizacja infrastruktury oraz rozszerzenie ról społecznych instytucji kultury, w tym bibliotek i ośrodków kultury” (str. 126).

Zasadniczo rekomendować można zwiększenie ukierunkowania K-P RPO 2014-2020 na obywatela, a także tworzenie długoterminowych fundamentów rozwoju regionu, w tym poprzez budowanie projektu jęgo modernizacji w trzech wymiarach: polaryzacji, dyfuzji i absorpcji.

7 OCENA UWZGLĘDNIENIA W PROGRAMIE OPERACYJNYM CELÓW POLITYK HORYZONTALNYCH

Pytanie badawcze D: Czy i w jakim zakresie K-P RPO 2014-2020 uwzględnia i przyczynia się do realizacji celów polityk horyzontalnych (realizacja zasady równych szans, w tym kobiet i mężczyzn, niepełnosprawnych, niedyskryminacji i zrównoważonego rozwoju)?

7.1 Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania

Zgodnie z zapisami programowymi realizacja K-P RPO 2014-2020 ma przyczynić się do realizacji następujących celów horyzontalnych Strategii Europa 2020:

1. Zasady zrównoważonego rozwoju,
2. Zasady równości szans: przedsięwzięć mających na celu zapobieganie dyskryminacji ze względu na płeć pochodzenie rasowe lub etniczne, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną,
3. Zasady równości płci.

Zgodnie z zapisami UP oraz *Szablonu...* zapisy programowe powinny umożliwiać ocenę wkładu i wpływu Programu w promowanie zasad horyzontalnych oraz uwzględniać ich cele na etapie programowania, wdrażania, oceny oraz monitoringu, ewaluacji i kontroli.

W ramach EFS obowiązkowa jest realizacja zasady równości szans i równości płci. **REKOMENDACJA:** Konieczne jest opisanie sposobu realizacji zasady w odniesieniu do poszczególnych wyzwań w tym obszarze, planowanych przedsięwzięć zapewniających włączenie zasady równości płci na etapie wdrożeniowym Programu, w tym zwłaszcza do procedur wyboru projektów oraz samego procesu realizacji projektów, szczególnych rozwiązań z zakresu monitorowania i ewaluacji służących śledzeniu poprawności wdrażania zasady równości płci wraz z opisem, w jaki sposób wyniki monitorowania i ewaluacji będą brane pod uwagę. Wyszczególnienie tych przedsięwzięć w Programie powinno odnosić się do poszczególnych PI, realizujących cele i zasady.

Opis stopnia i zakresu uwzględniania **zasady zrównoważonego rozwoju** należy uznać za niewystarczający. **REKOMENDACJA:** Zgodnie z *Szablonem...* w projekcie Programu – oprócz wskazania tzw. *specific action* (OP i działań poświęconych realizacji zasady zrównoważonego rozwoju) należy także przedstawić instrumenty zapewnienia zgodności z tą zasadą. Instrumenty te mogą dotyczyć mechanizmów selekcji, mechanizmów kontroli bądź mechanizmów sprawozdawczych – wskaźników dla pozostałych projektów infrastrukturalnych.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się, aby w opisie sposobu i zakresu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju uwzględnić konkretne sposoby egzekwowania od beneficjentów

przestrzegania realizacji jej celów zarówno w interwencjach EFRR, jak i EFS. Na przykład rekomenduje się wprowadzenie zapisu, iż warunkiem formalnym (kryterium dostępu) projektów w OP 7 będzie uwzględnienie środków finansowych na realizację działań zapobiegawczych i łagodzących oddziaływanie infrastruktury na środowisko. W zakresie inwestycji modernizacyjnych w ramach rewitalizacji fizycznej (Oś 14 oraz Oś 12) rekomenduje się przyznanie premii punktowej za efektywność energetyczną i oszczędność energii.

Zgodnie z zapisami UP należy uzasadnić wyłączenie niektórych Osi EFS (Oś 8) z konkretnych zapisów dotyczących realizowania zasady zrównoważonego rozwoju. **REKOMENDACJA:** Można jednak rozważyć możliwość realizowania interwencji skierowanych na tzw. „zielone” miejsca pracy w ramach inteligentnej specjalizacji regionu.

Zgodnie z zapisami *Szablonu...*, IZ powinna zapewnić realizację równości **szans płci** w ramach zaproponowanego systemu wdrażania proponując konkretne rozwiązania z zakresu procedury wyboru i realizacji projektów, czy systemu monitorowania i ewaluacji. Powiązane jest to z zapisami rozporządzenia ramowego, które w ramach sprawozdań składanych w 2017 i 2019 roku nakładają obowiązek umieszczenia odpowiednich informacji określonych w art. 101.2 CPR. W sprawozdaniu konieczne będzie także przedstawienie oceny konkretnych przedsięwzięć mających na celu promowanie równouprawnienia płci oraz zapobieganie dyskryminacji, w tym dostępność dla osób niepełnosprawnych i wdrożone uzgodnienia zapewniające włączenie perspektywy płci do Programu i projektów.

W przypadku systemu monitorowania należy również zwrócić uwagę, że IZ ma za zadanie dopilnować, aby dane dotyczące wskaźników były podzielone według płci w przypadkach wymaganych załącznikiem nr 1 do rozporządzenia EFS (*Common output and result indicators for ESF investments*).

W projekcie Programu uwzględnienie **zasady równości szans** zostało przeprowadzone w sposób niewystarczający. Nie wskazano konkretnych grup docelowych, objętych interwencją horyzontalną, nie wskazano obszarów realizacji celów horyzontalnych (PI, typy interwencji) oraz konkretnych mechanizmów selekcji i monitoringu interwencji wraz z procedurami kontroli. W ramach diagnozy społeczno-gospodarczej nie przeprowadzono dokładnego opisu sytuacji enumerowanych kategorii społecznych w obszarach wskazanych w Programie.

W K-P RPO 2014-2020 przyjęto zasadę prowadzenia odrębnej statystyki monitorującej dla poszczególnych kategorii społecznych objętych zasadą równości szans i równości płci. Treść warto uzupełnić też o opis, w jaki wyniki monitorowania i ewaluacji zostaną wykorzystane.

REKOMENDACJA: W projekcie Programu uzasadnić należy wyłączenie kwestii zapobiegania dyskryminacji i nierówności szans z projektów współfinansowanych z EFRR.

7.2 Przewidywany wkład Programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych

W projekcie wytycznych dotyczących stosowania zasady równości płci i zasady równości szans w projektach EFS w latach 2014-2020⁴¹ podkreślono potrzebę adekwatnego zaplanowania środków, mających na celu promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie dyskryminacji. Jest to kwestia o tyle istotna, iż będzie ona podlegać analizie w ramach obowiązkowej ewaluacji ex-ante dla każdego programu operacyjnego. Dlatego też obowiązkiem każdej IZ jest przeznaczenie odpowiednio wysokich środków na realizację tej zasady horyzontalnej. Zapisy Programu – wskutek braku wytycznych i zaleceń MIR w tym zakresie – nie odnoszą się jednak do udziału celów zasad horyzontalnych w projekcie Programu. Wartość docelowa podwskaźników odnoszących się do grup dyskryminowanych oraz do kobiet zostanie przedstawiona dopiero na poziomie Uszczegółowienia.

⁴¹ Wrzesień 2013.

Innym instrumentem realizacji polityki równościowej na etapie finansowania Programu i projektu może być przeznaczenie odrębnej puli środków tylko i wyłącznie na działania równościowe, które konkretnie zostaną zdefiniowane w toku konsultacji z ich ostatecznymi odbiorcami.

Należy jednak nadmienić, iż zobowiązania dla IZ, wynikające z projektu UP nie nakładają obowiązku określania budżetu przeznaczonego na realizację celów horyzontalnych. Wskaźniki monitorowania – z wyjątkiem wskaźników realizujących zasadę zrównoważonego rozwoju w osiach tematycznych (OP 4 oraz 5) zostaną określone dopiero na poziomie Uszczegółowienia Programu.

8 OCENA SYSTEMU REALIZACJI I POTENCJAŁU ADMINISTRACYJNEGO

Pytanie badawcze E: Czy i w jakim zakresie istniejący układ instytucjonalny, w tym zasoby ludzkie są wystarczające do realizacji założeń i celów Programu operacyjnego? Jaki jest stopień spodziewanej skuteczności przedsięwzięć zaplanowanych w celu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów?

8.1 Ocena adekwatności potencjału ludzkiego i zdolności administracyjnych

Wdrożenie i realizacja Programu będą zagrożone bez odpowiednich zasobów, organizacji i zdolności związanych z zarządzaniem i administrowaniem. Głównym zadaniem ewaluatora w tej części badania była zatem ocena potencjału administracyjnego, w tym zasobów ludzkich instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie RPO WK-P 2007-2013 oraz komponentu regionalnego POKL. Analiza przeprowadzona została w szczególności pod kątem identyfikacji obszarów ryzyka i barier dla skutecznej i efektywnej realizacji Programu.

W projekcie K-P RPO 2014-2020 zaplanowano system administracyjny, w którym nie będzie Instytucji Pośredniczących ani Wdrażających, co stanowić będzie zmianę w stosunku do obecnego okresu programowania, gdzie we wdrażanie komponentu regionalnego PO KL zaangażowane były instytucje pośredniczące II stopnia – WUP oraz ROPS. Poniżej przedstawiono argumenty, które przemawiają za zastosowaniem nowego systemu administracyjnego Programu w takim kształcie oraz te, które stanowią argument przeciwny, a także szanse i zagrożenia, jakie stoją przed tym systemem.

Przyczyny, dla których warto wprowadzić nowy system administracyjny:

- Szansa na większą efektywność komunikacyjną

Wdrożenie nowego systemu zarządzania będzie wiązać się z koniecznością wypracowania nowych kanałów komunikacji, co będzie musiało potrwać, a w pierwszym okresie kanały te mogą nie funkcjonować efektywnie. Niemniej w dłuższej perspektywie mniejsza liczba jednostek oznaczać może, choć nie musi, szybszą i lepszą komunikację oraz skrócenie czasu oczekiwania na decyzje.

- Szansa na budowanie marki UMWKP jako partnera we wdrażaniu środków unijnych na poziomie regionalnym – zarówno EFRR, jak i EFS

Ze względów wizerunkowych warto rozważyć, czy celem jest budowanie marki instytucji wdrażającej projekty różnych typów, zarówno infrastrukturalnych lub społecznych, czy też specjalizacja instytucji, tj. UMWKP jako podmiotu odpowiedzialnego za projekty infrastrukturalne, a WUP/ROPS – projekty miękkie. Niewątpliwie utrzymanie całości zadań związanych z wdrażaniem Programu po stronie UMWKP sprzyjać będzie budowaniu marki urzędu jako jedyne podmiotu dystrybuującego środki unijne na poziomie regionu.

- Większa szansa na jednolite podejście w zakresie informacji i interpretacji

Ryzykiem jest, iż złożone struktury w jednym podmiocie paradoksalnie mogą utrudnić zarządzanie nim. W tak złożonej strukturze muszą być zapewnione precyzyjne ścieżki procedur, co może utrudniać skuteczną realizację Programu, gdyż nie pozostawia miejsca na elastyczność i szybkie reagowanie na potrzeby. Z drugiej strony w jednej instytucji łatwiej zadbać o jednolitość interpretacji, jednolitego podejścia w zakresie informacji, promocji, a także baz danych/systemów informatycznych. To samo dotyczy działań informacyjno-promocyjnych: dzięki jednemu ośrodkowi odpowiadającemu za punkty informacyjne, gwarantowana jest bliskość i dostępność informacji, spójna, kompleksowa informacja o Programie.

- Możliwość lepszej koordynacji harmonogramów konkursów

Mniejsza liczba instytucji pośredniczących to możliwość łatwiejszej synchronizacji konkursów. Jest to istotne z punktu widzenia potencjalnych beneficjentów. Jest to szczególnie istotne w świetle konieczności zapewnienia komplementarności wsparcia ze środków EFRR i EFS.

Przyczyny, dla których nie należy wprowadzać systemu administracyjnego w nowym kształcie:

- Niewystarczające zatrudnienie w już funkcjonujących komórkach

Jednym z największych ryzyk jakie niesie ze sobą skumulowanie całości wdrażania nowego Programu po stronie UMWKP, jest niewystarczające zatrudnienie przy zakładanej ilości zadań. Już teraz komórki UMWKP cierpią na brak pracowników. W przypadku IZ RPO WK-P 2007-2013 obecnie brakuje 33 etatów (co stanowi aż 16% całej liczby etatów), a w IP PO KL jest to 6 etatów (5%). Należy podkreślić, iż kadry stanowią mocną stronę UMWKP, gdyż zarówno w IZ RPO WK-P 2007-2013, jak i IP PO KL występuje niska fluktuacja pracowników.

Już teraz pracownicy IZ RPO WK-P 2007-2013 i IP PO KL odczuwają przeciążenie pracą, co skutkuje często pojawianiem się „wąskich gardeł” w procesie wdrażania. Warto pamiętać, że przeniesienie całości zadań związanych z wdrażaniem nowego Programu do jednego podmiotu oznaczać będzie przejęcie zadań, które do tej pory były delegowane do innych jednostek (z czego część będzie zupełnie nowa dla UMWKP). Należy też wziąć pod uwagę to, iż województwo będzie dysponować większymi środkami finansowymi niż w obecnej perspektywie, co dodatkowo oznaczać będzie większą skalę Programu. **REKOMENDACJA:** Należy zoptymalizować zatrudnienie w IZ RPO WK-P 2007-2013. Aczkolwiek w kontekście następnego punktu, traktującego o zbyt rozbudowanych strukturach jednostek realizujących zadania IZ, proste zwiększenie zatrudnienia może nie rozwiązać problemu.

- Nasycone struktury UMWKP

Jednocześnie niedostatecznemu zatrudnieniu towarzyszy nasylenie struktur UMWKP. Na koniec II połowy 2013 roku zatrudnionych w IZ RPO WK-P 2007-2013 było 237 osób⁴². W Departamencie Wdrażania występują nawet 20 osobowe zespoły, co, zdaniem ich kierowników, jest liczbą zbyt dużą, gdyż zarządzanie taką liczbą pracowników przestaje być efektywne i sprowadza się do funkcji administracyjnej, tracąc funkcję zarządczą i merytoryczną. Planując kolejną perspektywę należy wziąć pod uwagę, iż dotychczasowe struktury IZ RPO WK-P 2007-2013 są już nasycone pod względem liczby pracowników i nie powinny być dodatkowo rozbudowywane. Z tego względu lepszym rozwiązaniem może być wykorzystanie potencjału zewnętrznych jednostek, niż uzupełnianie struktur UMWKP. Ponadto utworzenie nowych komórek wymaga: wybrania lokalizacji, wyposażenia i przygotowania pomieszczeń, zatrudnienia i przeszkolenia kadr, stworzenia wydziałów, zespołów.

- Zamiar odejścia od mechanizmu oceny merytorycznej dokonywanej przez ekspertów

⁴² Zdolność administracyjna jednostek zaangażowanych we wdrażanie NSRO 2007-2013 - cykliczne badanie prowadzone przez MRR - stan na 30.06.2013.

zewnątrznych

Dodatkowym ryzykiem, w kontekście niewystarczającego zatrudnienia oraz przeciążenia obowiązkami, jest założenie, iż w nowym okresie programowania zrezygnuje się z rozwiązania, gdzie ocenę merytoryczną wniosków o dofinansowanie dokonuje zewnętrzny asesor. Samo rozwiązanie jest zasadne biorąc pod uwagę z jednej strony liczne problemy związane z małą dostępnością ekspertów wysokiej klasy, a z drugiej coraz lepsze przygotowanie merytoryczne pracowników IZ do pełnienia tych zadań. Natomiast oznaczać to będzie zwiększenie ilości obowiązków, które będą nowe w porównaniu z obecną perspektywą finansową.

- Utrata wiedzy i doświadczenia nabytych przez jednostki wdrażające komponent regionalny PO KL

W istniejące instytucje wdrażania funduszy UE oraz w osoby w nich zatrudnione „inwestuje się” pod kątem odpowiedniego przygotowania do wykonywania zadań od lat. Jest to poważny kapitał. Rezygnacja z WUP i ROPS jako IW oznacza przynajmniej częściową utratę tego potencjału. Częściową a nie całkowitą – gdyż założyć można, że część zatrudnionych tam pracowników zostanie zatrudniona w kadrach EFS nowego systemu.

Za pozostawieniem WUP i ROPS jako IW przemawia również fakt, że są jednostkami organizacyjnymi samorządu województwa realizującymi jego zadania w obszarze rynku pracy i polityki społecznej. Środki EFS zwiększają środki publiczne na realizację tych zadań i powinny stanowić uzupełnienie środków krajowych. Realizacja działań obu rodzajów środków w tych samych podmiotach pozwoli na większe ich uspołnienie.

- Obniżona efektywność związana z brakiem kontynuacji zadań w strukturze instytucjonalnej

W sytuacji, kiedy system zarządzania i wdrażania znacznie się zmieni, istnieje ryzyko obniżenia efektywności pracy wynikającej z następstwa odpowiedzialności jednostek i zespołów pracowników. Brak doświadczenia w przypadku komórek, których nie ma obecnie w systemie (np. ds. wdrażania EFS), może ujemnie wpłynąć na sprawność procesu przygotowania do zadań wdrożeniowych (niedoskonałe procedury, brak wypracowanych kanałów przepływu informacji) oraz samego procesu wdrażania (niedostateczna umiejętność przewidywania ryzyk i ich eliminowania, ryzyko słabej koordynacji posiadanych zasobów), a także procesu rozliczania (sprawność obsługi funduszy).

- Niewystarczająca wiedza merytoryczna pracowników UMWKP w obszarze EFS

Wiedza na temat wdrażania projektów EFS w IZ RPO WK-P 2007-2013 (w dotychczasowych strukturach) nie jest wystarczająca. REKOMENDACJA: Wskazane jest zbudowanie w nowym systemie administracyjnym, zakładającym brak IP/IW, zespołów pracowników ds. EFS, którzy mają doświadczenie i wiedzę merytoryczną, tj. np. brali udział we wdrażaniu PO KL po stronie WUP i ROPS.

- Dezorientacja wnioskodawców

Zmiana systemu administracyjnego może oznaczać duże zmiany dla dotychczasowych beneficjentów PO KL, przyzwyczajonych do współpracy z ROEFS, WUP i ROPS. Rozważając kształt tego systemu warto również ten element wziąć pod uwagę.

- Ryzyko późniejszego otrzymania desygnacji

Z dużą dozą prawdopodobieństwa można założyć, iż bazowanie w nowej perspektywie na dotychczasowych strukturach, rozwiązaniach, procedurach, systemach informatycznych, zapewni szybką i bezproblemową desygnację. Znacząca zmiana systemu, włączenie w struktury nowych jednostek (szczególnie bez doświadczenia we wdrażaniu funduszy UE) może utrudnić i spowolnić ten proces. Konieczne będzie opracowanie od nowa procedur, ścieżek komunikacji, a także systemów informatycznych. Proces ten może być nie tylko długi, ale i kosztochłonny.

- Wyższe koszty zamknięcia perspektywy finansowej 2007-2013

Istotnym aspektem, jaki musi zostać wzięty pod uwagę w konstruowaniu modelu instytucjonalnego jest konieczność zakończenia (rozliczenia) okresu programowania za lata 2007-2013. Pozostawienie „starego” modelu instytucjonalnego w tym aspekcie może być korzystne (możliwe będzie płynniejsze przejście do nowego okresu programowania). Planując system zarządzania i wdrażania K-P RPO 2014-2020 należy brać pod uwagę koszty i czasochłonność procesu zamknięcia perspektywy 2007-2013. Można przewidywać, że proces ten będzie trwał jeszcze kilka lat, zważywszy, że województwo nadal ma niewydatkowaną kwotę ponad 1,8 mld złotych.

Inne zagrożenia dla systemu zarządzania i wdrażania K-P RPO 2014-2020:

- Ryzyko rotacji kadr

Znaczące zmiany w systemie zarządzania mogą spowodować odpływ doświadczonych pracowników. Szczególnie początek wdrażania kolejnej perspektywy może nieść to ryzyko, gdyż wraz z uruchomieniem środków wzrośnie zapotrzebowanie na konsultantów przygotowujących dokumentację projektową. Doświadczeni pracownicy IZ mogą tutaj mieć szczególne szanse. Ryzyko negatywnego wpływu odchodzenia doświadczonych pracowników z urzędu na efektywność systemu administracyjnego będzie tym większe, że po stronie IZ planuje się pozostawienie całości zadań związanych z merytoryczną oceną wniosków o dofinansowanie. Bez doświadczonych pracowników będzie to niemal niemożliwe. Ryzyko rotacji kadr zwiększa także niezadowalający poziom wynagrodzeń i brak finansowego systemu motywacyjnego. Pracownicy UMWKP otrzymują najniższe zarobki (średnio) na tle wszystkich pozostałych urzędów marszałkowskich – na koniec 2012 roku było to 3220 zł. W regionach porównywalnych z kujawsko-pomorskim pod względem przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto (dane GUS), tj. warmińsko-mazurskim i lubuskim, wartości te wyniosły odpowiednio 3436 zł oraz 3991 zł. Nawet w podkarpackim, które charakteryzuje się najniższymi zarobkami w kraju, przeciętna pensja brutto w IZ w urzędzie marszałkowskim to 3980 zł⁴³. **REKOMENDACJA:** Czynnikiem zmniejszającym ryzyko rotacji kadr jest satysfakcjonujący poziom płac, adekwatny jednocześnie do zakresu i ilości wykonywanych obowiązków, a także odpowiedni system motywacyjny, zależny m.in. od jakości wykonywanych zadań i poziomu odpowiedzialności.

- Dwufunduszowość oraz różnice między EFRR i EFS

W kontekście nowej perspektywy finansowej ryzykiem są różnice między wdrażaniem wsparcia w ramach RPO WK-P 2007-2013 oraz regionalnego komponentu PO KL. Wynikają one nie tylko z różnego zakresu i charakteru projektów (infrastrukturalne versus miękkie), ale także z różnego podejścia do sposobu wdrażania i rozliczania. Zagrożenie jest szczególnie istotne w przypadku realizacji osi dwufunduszowych, gdzie zespoły zajmujące się tymi obszarami powinny posiadać wiedzę i doświadczenie zarówno z wdrażania EFS, jak i EFRR. Zakładając, że w przyszłej perspektywie system w dużym stopniu bazować będzie na doświadczeniu kadr z wdrażania RPO WK-P 2007-2013 i komponentu regionalnego PO KL, a także zakładając, że K-P RPO 2014-2020 będzie łączył środki EFRR i EFS w ramach jednej OP – należy szczegółowo określić sposoby wdrażania takich działań. Warto również zadbać o właściwe przygotowanie kadr nie tylko poprzez szkolenia, ale także wymianę informacji i doświadczeń pracowników zajmujących się środkami EFRR i EFS.

REKOMENDACJA: Konieczne będzie połączenie wiedzy i doświadczenia we wdrażaniu obu funduszy, wypracowanie procedur, które będą jasne dla beneficjentów korzystających w ramach jednego Programu ze środków z dwóch funduszy.

⁴³ Dane o przeciętnych zarobkach w urzędach marszałkowskich pochodzą z raportu Potencjał administracyjny systemu instytucjonalnego Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 – 2013 (stan na 31 grudnia 2012 r.); MRR.

- Wymiar terytorialny

Jednym ze sposobów wydatkowania środków mogą być ZIT. Wyzwaniem będzie wypracowanie takiego modelu współpracy w ramach ZIT, który pozwoli na wyselekcjonowanie projektów o odpowiedniej jakości i oddziaływaniu.

REKOMENDACJA: Warto wykorzystać doświadczenia z obecnego okresu programowania do opracowania kryteriów oceny projektów w ramach ZIT, a także opracowaniu procedur oceny wniosków o dofinansowanie (kto bierze udział w ocenie merytorycznej, w jakich sytuacjach korzysta się z ekspertów zewnętrznych, jakie wymagania stawia się wobec takich osób).

- Rozbudowa IZ o funkcje związane z certyfikacją wydatków

IZ powierzone zostaną zadania związane z certyfikacją wydatków do KE. Warunkiem niezbędnym dla pełnienia przez IZ tych zadań jest zapewnienie rozdzielenia realizacji zadań zarządczo - kontrolnych od certyfikacji⁴⁴. Są to zadania nowe, wymagające zmian w strukturach UMWKP i odpowiedniego przygotowania pracowników.

8.2 Ocena sposobu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów

Zgodnie z *Szablonem...* sekcja w programach operacyjnych traktująca o redukcji obciążeń dla beneficjentów, powinna zawierać informacje na temat:

1. głównych źródeł obciążeń w latach 2007-2013,
2. głównych działań już podjętych w celu zmniejszenia obciążeń w latach 2014-2020,
3. zakresu dalszych redukcji, odnosząc się do danych statystycznych, wyników ewaluacji i analiz,
4. głównych działań planowanych w celu zmniejszenia obciążeń, z podaniem szacunkowej daty początkowej i końcowej.

W projekcie Programu nie wskazano głównych źródeł obciążeń administracyjnych beneficjentów zidentyfikowanych w latach 2007-2013 na poziomie regionalnym (w odniesieniu do RPO WK-P 2007-2013 oraz komponentu regionalnego POKL) wraz z działaniami podjętymi w celu ich redukcji.

Z przeprowadzonych dotychczas badań, analiz informacji zawartych na stronach internetowych oraz badania ilościowego CAWI przeprowadzonego na potrzeby ewaluacji ex-ante wśród beneficjentów RPO WK-P 2007-2013 i komponentu regionalnego PO KL wynika, iż główne źródła obciążeń w latach 2007-2013 to:

- Wymóg przygotowania złożonej dokumentacji oraz duża ilość i obszerność wymaganych załączników,
- Mało przejrzysta formuła wniosku o dofinansowanie oraz konieczność składania licznych załączników, które nie są istotne dla danego wniosku,
- Ilość i obszerność dokumentacji wymaganej w formie papierowej na poszczególnych etapach wdrażania,
- Konieczność zaangażowania w przygotowanie tej dokumentacji konsultantów zewnętrznych, co stanowi obciążenie finansowe dla wnioskodawcy,
- Duży poziom skomplikowania informacji zawartych w dokumentacji konkursowej,
- Bariery finansowe - brak środków na sfinansowanie wymaganego wkładu własnego oraz pozyskanie środków na finansowanie inwestycji przed rozliczeniem kosztów,

⁴⁴ Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 - Umowa Partnerstwa – (wstępny projekt).

- Niewystarczający poziom wsparcia ze strony instytucji wdrażającej Program (utrudniony kontakt i przepływ informacji, długi czas oczekiwania na decyzje, a także częste zmiany opiekunów projektów i związane z tym zmiany wymagań oraz niewystarczające wsparcie realizacji projektów przez opiekunów – szczególnie odnośnie PO KL),
- Zbyt formalny język informacji i dokumentów skierowanych do wnioskodawców i beneficjentów, który niewiele różni się od języka dokumentów programowych,
- Niejasne, niejednoznaczne przepisy i ich częste zmiany i aktualizacja stanowią utrudnienie nie tylko dla wnioskodawców i beneficjentów, ale również pracowników IZ/IP,
- Zmieniające się wytyczne na etapie realizacji projektów (np. dotyczące kwalifikowalności wydatków).

W projekcie Programu nie przedstawiono listy działań zmierzających do usprawnienia relacji z beneficjentami oraz redukcji obciążeń administracyjnych, które będą podejmowane w perspektywie finansowej 2014-2020. W świetle problemów i potrzeb opisanych w punkcie 1, pozytywnie należy ocenić dotychczasowe działania IZ związane z:

- Prowadzeniem działań informacyjno-promocyjnych;
REKOMENDACJA: Ze względu na silnie sygnalizowaną przez wnioskodawców potrzebę merytorycznego wsparcia na etapie aplikowania, powinien zmienić się profil punktów informacyjnych Programu, ukierunkowanych w większym stopniu na doradztwo, niż udzielanie prostych informacji.
- Prowadzeniem szkoleń dla potencjalnych beneficjentów dotyczących m.in. przygotowania projektów;
- Prowadzeniem szkoleń dla beneficjentów. Analiza błędów popełnianych przez beneficjentów w latach 2007-2013 wskazuje na ciągłą potrzebę podnoszenia ich wiedzy w zakresie realizacji i rozliczenia projektów (błędy w stosowaniu PZP, błędy na etapie postępowań przetargowych, ponoszenie wydatków poza okresem kwalifikowalności, wprowadzanie zmian do projektu bez informowania IZ, niewłaściwe stosowanie zasad wizualizacji i promocji, etc.);
- Funkcjonowaniem portalu internetowego – pozytywnie ocenić należy fakt, że na portalu zamieszczane są najczęściej zadawane przez beneficjentów pytania oraz najczęściej popełniane błędy;
- Stosowaniem elastycznych form finansowania projektów, poprzez wypłacanie zaliczek – w świetle barier finansowych, na jakie napotykają beneficjenci, rozbudowany system zaliczkowy jest dobrym rozwiązaniem. Jednocześnie beneficjenci sygnalizują potrzebę uproszczenia zasad rozliczania zaliczek;
- Opracowaniem nowego, bardziej przejrzystego i przyjaznego dla odbiorcy wniosku o dofinansowanie;
- Tworzeniem praktycznych dokumentów ułatwiających aplikowanie, realizację projektu i jego rozliczenie.

Inne działania, jakie odpowiadałyby na potrzeby wnioskodawców i beneficjentów to:

- Dalsze uproszczenie zapisów (język) oraz sporządzenie w jednym, łatwo dostępnym miejscu instrukcji i materiałów – dotyczy zarówno etapu ubiegania się o finansowanie, jak i realizacji i rozliczenia projektu (np. dotyczącej przygotowania wniosków o płatność);
- Organizacja pracy punktów konsultacyjnych w sposób umożliwiający konsultantom korzystanie ze wsparcia pracowników merytorycznych;

- Wsparcie merytoryczne - zdaniem beneficjentów wsparcie ogranicza się do kwestii finansowo-administracyjnych, brakuje natomiast wsparcia merytorycznego w całym cyklu życia projektu (szczególnie PO KL);
- Potrzeba potwierdzania pisemnie (e-mail) ustaleń telefonicznych. Beneficjenci w badaniu zdecydowanie podkreślali, że należy wprowadzić mechanizm, który będzie czynił informacje przekazane przez pracowników jednostek jako wiążące;
- Większa elastyczność przy realizacji wskaźników projektu – dotyczy PO KL, gdzie wystąpiły problemy z pozyskaniem grupy docelowej, do której adresowany jest projekt. Sugerowano, aby w przypadku projektów dłuższych, punktem odniesienia było osiągnięcie wskaźników na koniec projektu, a nie rocznie. Ponadto sugerowano wprowadzenie możliwości zmiany zakładanych wartości wskaźników w uzasadnionych sytuacjach;
- Uproszczenie procedur rozliczania projektów i opisywania dokumentów finansowych – również w odniesieniu do zniesienia konieczności przekazywania dokumentów w tak dużych ilościach, kopiowania i przesyłania w wersji papierowej;
- Stworzenie nowego generatora wniosków – co będzie odpowiedzią na problem częstych błędów popełnianych przez aplikujących i dodatkowo zmniejszy obciążenia dla wnioskodawców, którzy deklarowali w badaniu CAWI liczne problemy z poszczególnymi elementami wniosku;

Dążenie do informatyzacji relacji z beneficjentem – co będzie odpowiadać na potrzebę zmniejszenia przepływu papierowych wersji dokumentów. **REKOMENDACJA:** Warto wprowadzić rozwiązanie umożliwiające przesyłanie przez beneficjentów nawet dużych plików (np. dokumentacji technicznej) w wersji elektronicznej i otrzymywanie do nich uwag ze strony opiekunów (odpowiednio zabezpieczona platforma do wymiany plików i korespondencji z beneficjentem);

Dążenie do skrócenia czasu oczekiwania na decyzję dotyczącą oceny projektu i przyznania dofinansowania – co będzie odpowiedzią na często sygnalizowany problem, że procedury przyznawania dofinansowania trwają zbyt długo. **REKOMENDACJA:** Wskazane jest stworzenie elektronicznego systemu informacji, gdzie wnioskodawca (ale też każdy pracownik IZ/IP/IP2) może sprawdzić, na jakim etapie oceny znajduje się wniosek. Rozważyć można również wprowadzenie rozwiązania, polegającego na informowaniu wnioskodawcy przy pomocy smsa;

- Dążenie do krótszych terminów rozliczania wniosków o płatność – podobnie, jak w przypadku wniosków o dofinansowanie, będzie odpowiedzią na problem długotrwałego oczekiwania przez beneficjenta na wypłatę środków.

Na kwestię długiego oczekiwania na decyzje IZ/IP/IP2 należy też spojrzeć z punktu widzenia obciążenia pracą pracowników tych instytucji.

REKOMENDACJA: Wskazane jest opisanie głównych elementów zarządzania kadrami, które usprawnią proces realizacji Programu, np. zastosowanie mechanizmu elastycznego przemieszczania kadr w cyklu życia Programu umożliwiającego sprawny przebieg procedur w okresach największych obciążeń i szybkie reagowanie na opóźnienia na poszczególnych etapach wdrażania, a z drugiej strony wykorzystanie doświadczeń pracowników znających projekty z wcześniejszych etapów realizacji.

Kolejną kwestią jest usprawnienie przepływu informacji wewnątrz i pomiędzy instytucjami systemu wdrażania. Temu celowi sprzyjać będzie dalsza informatyzacja relacji pomiędzy instytucjami systemu wdrażania oraz wewnątrz instytucji, rozwój wewnętrznych baz danych zapewniający wykorzystanie w obsłudze beneficjenta już posiadanych informacji. Takie rozwiązanie zmniejszy też ryzyko, jakie niosą ze sobą częste zmiany opiekunów projektów lub brak wyznaczonej jednej osoby do obsługi projektu.

8.3 Ocena koncepcji systemu realizacji zawarta w projekcie K-P RPO 2014-2020

W projekcie Programu znajduje się rozdział poświęcony systemowi instytucjonalnemu. Rozdział ten zawiera czytelny i kompletny opis systemu instytucjonalnego Programu, z odwołaniem do zakresu odpowiedzialności, jakie pełnić będą poszczególne instytucje, w szczególności IZ. Przedstawiono najważniejsze rozwiązania i zadania na wszystkich etapach realizacji Programu – od jego przygotowania i konsultacji, poprzez wdrażanie, w tym wybór i ocenę wniosków o dofinansowanie, monitoring i ewaluację, po kwestie rozliczeń finansowych i sprawozdawcze.

9 OCENA ZAŁOŻEŃ PROCESÓW MONITOROWANIA I EWALUACJI

W obecnym projekcie K-P RPO 2014-2020 proces monitorowania i sprawozdawczości, a także ewaluacji jest opisany w sposób niewystarczający, odstający od wymagań stawianych przez szablon ministerialny⁴⁵. Braki te w znaczący sposób utrudniają wykonanie oceny rozwiązań, jakie zapewniono dla skutecznej realizacji powyższych procesów.

REKOMENDACJA: Uzupełnienia wymagają sekcje dotyczące Systemu Monitorowania i sprawozdawczości oraz Systemu ewaluacji, zgodnie z zapisami Rozporządzenia ogólnego, *Szablonem...* oraz Wytycznymi dla procesu ewaluacji, przygotowywanymi przez MRR.

9.1 Ocena trafności wskaźników produktu i rezultatu strategicznego

W nadchodzącej perspektywie finansowej dobór wskaźników został w znacznej mierze uproszczony dzięki wprowadzeniu Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych⁴⁶ (WLWK). Pozwoliło to na wyeliminowanie części potencjalnych słabych stron systemów monitoringowych, takich jak na przykład problem niemierzalności wskaźników. Skoro wskaźniki produktu proponowane dla poszczególnych PI mają bazować na wskaźnikach zawartych na WLWK, przeprowadzanie oceny pod kątem przejrzystości, wiarygodności statystycznej, agregowalności, dostępności i solidności przestaje być zasadne.

Korzystanie jedynie z WLWK wiąże się z ograniczeniami, na przykład z trudnością doboru wskaźników adekwatnych do realizowanych działań, stąd czasem niezbędne może się okazać sięgnięcie do wskaźników spoza listy. Istotnym elementem oceny wskaźników staje się więc trafność wskaźników zaproponowanych spoza WLWK wobec zaproponowanej logiki interwencji.

System wskaźników zawarty w K-P RPO 2014-2020, oparty na wskaźnikach zaczerpniętych z WLWK, należy uznać za nie w pełni kompletny. Znajdują się w nim wskaźniki produktu oraz wskaźniki rezultatu strategicznego, lecz nie wskazano wartości docelowych i bazowych (dla wskaźników strategicznych), a także brak w nim źródeł pozyskiwania danych.

REKOMENDACJA: Zaleca się uzupełnienie wartości docelowych i bazowych (dla wskaźników strategicznych), a także źródeł pozyskiwania danych.

Zgodnie z *Szablonem...*, wskaźniki powinny być tak dobrane, aby były miernikiem adekwatnym do większości interwencji podejmowanych w ramach danego PI, umożliwiającym ocenę postępów wdrażania (por. efekty działania mierzone przez jeden wskaźnik).

⁴⁵ Szablon Programu Operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem – wersja końcowa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2013, s. 37-38.

⁴⁶ Katalog wskaźników, który oprócz wskaźników wspólnych dla UE (common indicators), zawierać będzie wskaźniki produktu i rezultatu (bezpośredniego) dla EFRR/FS oraz wskaźniki produktu i rezultatu (bezpośredniego) dla EFS, planowanych do realizacji w ramach poszczególnych Celów tematycznych i Priorytetów inwestycyjnych obowiązujących w okresie programowania 2014-2020.

9.2 Ocena doboru wskaźników dla oceny realizacji celów pośrednich („kamieni milowych”)

W projekcie K-P RPO 2014-2020 nie określono wartości celów pośrednich. Zgodnie z informacjami zawartymi w rozdziale „System monitorowania i sprawozdawczości” zakłada się monitorowanie stopnia osiągania kamieni milowych (celów pośrednich) począwszy od sprawozdania rocznego przedkładanego do KE w 2017 (za rok 2016). Dodatkowo w roku 2017 i 2019 KE przedłożone zostaną raporty z postępów we wdrażaniu oraz w roku 2019 dokonana będzie ocena wykonania Programu. Zapisy te są zgodne z wytycznymi z UP.

Braki w projekcie K-P RPO 2014-2020 dotyczą określenia celów pośrednich (2018), celów końcowych (2023), jak i KEW (ang. *key implementation steps*). W związku z czym nie jest możliwe dokonanie oceny realności wybranych celów pośrednich i końcowych, ani analizy ryzyka.

REKOMENDACJA: Konieczne jest uzupełnienie K-P RPO 2014-2020 o cele pośrednie, cele końcowe, KEW.

Sugerowanym rozwiązaniem jest wprowadzenie kwoty rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.

9.3 Ocena sposobów umożliwiających terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych

Ocena sposobów umożliwiających terminowe dostarczenie odpowiedniego zakresu danych jest utrudniona ze względu na ograniczony zakres informacji opisujących planowany system monitoringu i sprawozdawczości (sekcja 7.1.1) oraz systemu ewaluacji (sekcja 7.1.2). Program nie określa dedykowanych rozwiązań organizacyjnych w tym zakresie, ogranicza się do określenia zadań przypisanych jednostkom/institucjom uczestniczącym w procesach monitoringu i ewaluacji oraz wskazania na komisyjne wymogi w zakresie realizacji procesu sprawozdawczości i ewaluacji. Zapewnienie odpowiednich rozwiązań z zakresu terminowego dostarczania odpowiedniego zakresu danych jest szczególnie istotne w związku z nałożeniem obowiązku przedkładania KE m.in. rocznych sprawozdań z realizacji Programu, uwzględniających dane finansowe, ogólne, specyficzne dla Programu oraz wartości docelowe wskaźników.

Jednym ze sposobów umożliwiających terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych będzie niewątpliwie Lokalny System Informatyczny wdrożony w oparciu o rozwiązania z okresu programowania 2007-2013. System ten powinien gromadzić dane komplementarne do danych zbieranych w ramach centralnego systemu informatycznego SL 2014 oraz zachować z nim kompatybilność. Zakres danych SL 2014 jest w fazie standaryzacji⁴⁷. W Programie brakuje jednak informacji o innych rozwiązaniach, jakie zostały zapewnione w odniesieniu do terminowego dostarczania odpowiedniego zakresu danych.

REKOMENDACJA: Wskazane jest uzupełnienie K-P RPO 2014-2020 o informacje dotyczące sposobów zapewniania terminowego dostarczania danych.

9.4 Ocena źródeł oraz metod generowania danych oraz sposobów służących zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych

W ocenianym projekcie K-P RPO 2014-2020 brak jest informacji pozwalających jednoznacznie odpowiedzieć na pytania o metody generowania danych, sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych czy spójność zaplanowanych narzędzi pozyskania i przechowywania danych. Podobnie jak w przypadku określenia sposobów umożliwiających terminowe dostarczanie

⁴⁷ Katalog gromadzonych danych ma zostać zawarty w dokumencie *Fiche No 17 Delegated Act on Data to be recorded and stored in computer form*. W odniesieniu do okresu programowania 2007-2013, zakres informacji ma zostać rozszerzony ze względu na m.in. poszerzenie katalogu użytkowników systemu oraz zwiększenie funkcjonalności systemu.

odpowiedniego zakresu danych, zapisy Programu odnoszą się do określenia zadań przypisanych jednostkom/institucjom uczestniczącym w procesach monitoringu i ewaluacji Programu oraz wskazania na komisyjne wymogi w zakresie realizacji procesu sprawozdawczości i ewaluacji.

Źródła oraz metody gromadzenia danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych zostały zaproponowane przez ewaluatora w ramach wstępnej koncepcji procesu ewaluacji. Działania te obejmą m.in. konieczność utrzymywania ścisłej współpracy merytorycznej z kluczowymi instytucjami uczestniczącymi w procesach ewaluacji na poziomie regionalnym i krajowym (Regionalne Obserwatorium Terytorialne ROT, Krajowe Obserwatorium Terytorialne KOT, GUS, KJE), lepszą koordynację badań ewaluacyjnych realizowanych przez instytucje zewnętrzne, wprowadzenie skutecznych rozwiązań technicznych (w ramach m.in. lokalnego systemu informatycznego). Zaproponowane rozwiązania będą punktem wyjścia dla opracowania organizacji tych procesów na poziomie regionu.

REKOMENDACJA: Konieczne jest opracowanie metod generowania danych oraz sposobów służących zapewnianiu wysokiej jakości pozyskiwanych danych, przy wykorzystaniu przygotowanej przez ewaluatora wstępnej koncepcji procesu ewaluacji, stanowiącej załącznik do niniejszego raportu.

9.5 Ocena zasobów ludzkich oraz potencjału instytucjonalnego systemu monitorowania i ewaluacji

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z Art. 44 CPR IZ zobowiązana jest do corocznego raportowania najważniejszych wyników z ewaluacji i postępów z realizacji planów ewaluacji, w tym wdrożonych rekomendacji, należy zapewnić odpowiednie zasoby kadrowe, które będą realizowały zadania nowe w stosunku do bieżącego okresu programowania.

W projekcie Programu znajduje się stwierdzenie, że jednostka ewaluacyjna (JE) *posiada odpowiedni potencjał kadrowy i organizacyjny*, ale nie zostało one potwierdzone danymi liczbowymi.

REKOMENDACJA: Wskazane jest doszczegółowienie zapisów, powołanie się m.in. na doświadczenia pracowników JE z realizacji procesu ewaluacji w latach 2007-2013⁴⁸.

Projekt uwzględni informacje na temat obowiązków JE, ale określa je w sposób bardzo ogólny. Według projektu do zadań JE należy np. *realizacja i koordynacja procesu ewaluacji programu*.

REKOMENDACJA: Wskazane jest uszczegółowienie zadań JE na poziomie realizacji konkretnych funkcji, jakie pracownicy JE będą pełnić w różnych etapach realizacji procesu ewaluacji, m.in. uczestnictwo w wyborze tematów na badania ewaluacyjne, organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych dla ewaluacji, upublicznianie wyników przeprowadzonych badań. Należy również uzupełnić opis o ew. plany w zakresie przeprowadzania szkoleń i innych inicjatyw mających na celu rozwój kompetencji pracowników JE, w zakresie m.in. metodologii badań ewaluacyjnych.

REKOMENDACJA: Zalecane jest także doprecyzowanie roli innych instytucji, jakie będą uczestniczyć w procesach monitorowania i ewaluacji, w tym m.in. Komitetu Monitorującego, grup zadaniowych powoływanych przez IZ, GUS, ROT i Krajowe Forum Terytorialne. Uwzględnić należy sposób na zapewnienie skutecznej komunikacji pomiędzy JE a poszczególnymi uczestnikami procesów monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji.

⁴⁸ Biorąc pod uwagę rozszerzenie wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji Programu zapewne konieczne będzie również rozszerzenie zespołu zajmującego się ewaluacją wobec zasobów pełniących podobne funkcje w okresie programowania 2007-2013.

10 NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI I REKOMENDACJE⁴⁹

Lp.	Miejsce w raporcie	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji
1.	4.2 Trafność interwencji w kontekście diagnozy społeczno-ekonomicznej.	Wybrane problemy w diagnozie zostały opisane w sposób niewystarczający.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy zgodnie z rekomendacjami szczegółowymi zawartymi w rozdziale 4.2 Trafność interwencji w kontekście diagnozy społeczno-ekonomicznej (Tabela 1).	operacyjna
2.	4.4 Aktualność i trafność analiz trendów społeczno-ekonomicznych wykorzystanych w diagnozie.	W niektórych OP zidentyfikowano luki i nieścisłości w obrazowaniu trendów społeczno-gospodarczych, mogących mieć wpływ na założenia dotyczące planowanych rezultatów.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy zgodnie z rekomendacjami szczegółowymi zawartymi w rozdziale 4.4 Aktualność i trafność analiz trendów społeczno-ekonomicznych wykorzystanych w diagnozie (Tabela 2).	operacyjna
3.	5.3 Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów	Analiza alternatywnych scenariuszy dla OP 5 wskazuje na zasadność zwiększania alokacji na projekty z zakresu rozwoju form małej retencji. Brak jest działania dotyczącego wyposażenia służb ratowniczych w systemy monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi.	Rekomenduje się zwiększenie alokacji na projekty z zakresu rozwoju form małej retencji. Rekomenduje się dodanie nowego typu interwencji: wyposażenie służb ratowniczych w systemy monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi.	operacyjna
4.	5.3 Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów	PI 8.10 został zaprojektowany w sposób ryzykowny ze względu na niską trwałość programów profilaktycznych i rehabilitacyjnych, na które kierowany jest główny strumień pieniędzy. Koncentracja alokacji na działaniach, których trwałość skończy się wraz z okresem programowania, nie wydaje się być rozwiązaniem efektywnym kosztowo. Ponadto zakres chorób wpływających na absencję i utratę bądź ograniczenie zdolności do pracy mieszkańców regionu pokrywa się ze statystykami ogólnopolskimi. Stąd istnieje ryzyko powielania efektów działań na szczeblu krajowym w ramach programów profilaktycznych	Rekomenduje się zmniejszenie alokacji na ten PI 8.10.	strategiczna
5.	5.3 Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów	OP 8: Działania szkoleniowe, skierowane do przedsiębiorców przewidziane do realizacji na szczeblu krajowym mogą budzić wystarczający popyt przedsiębiorstw na te usługi oraz prowadzić do jego realizacji na rynku komercyjnym w sposób niewymagający wsparcia bezpośredniego ze strony środków europejskich.	Proponuje się stosowanie tej kategorii interwencji jedynie jako narzędzia wspomagającego utrzymanie zatrudnienia w sektorze MŚP, koncentrując środki w ramach PI 8.9 na programy przekwalifikowujące pracowników oraz wsparcie outplacementowe.	strategiczna
6.	5.3 Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów	W świetle badań ewaluacyjnych należy podważyć długoterminową efektywność zatrudnieniową dotacji na samozatrudnienie (zwłaszcza przy zidentyfikowanych czynnikach ryzyka) oraz trwałość subsydiowanych miejsc pracy.	Proponuje się zastosowanie instrumentów zwrotnych bądź ograniczenie grup docelowych do grup defaworyzowanych.	strategiczna

⁴⁹ W tabeli przedstawiono wyłącznie rekomendacje mające ważność wysoką.

Lp.	Miejsce w raporcie	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji
7.	5.3 Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów	Zwraca uwagę dublowanie się niektórych form wsparcia, przewidzianych do realizacji w ramach PI 9.4 i PI 9.7. Na przykład: planowane w ramach 9.4. wsparcie w zakresie opieki środowiskowej dla osób niepełnosprawnych pokrywa się zakresem z zadaniem Asystenta osoby niepełnosprawnej w PI 9.7.	Rekomenduje się ponowną rekonstrukcję zapisów szczegółowych typów interwencji w ramach OP 9 w celu unikania dublowania się zakresów działania.	operacyjna
8.	5.6 Trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego	Diagnoza zawarta w K-P RPO 2014-2020 nie posiada wymiaru terytorialnego. Niektóre kwestie są prezentowane przestrzennie (mapy ze strony 12, rysunki 6, 7, 8, 9, 10, 11), ale ich treść „nie przekłada się” na układ i zasięg przestrzenny interwencji w ramach OP. Diagnoza K-P RPO 2014-2020 bazuje wprawdzie na strategii województwa, w której wymiar terytorialny jest silnie zaznaczony (np. priorytet silna metropolia), analizy ze strategii nie zostały jednak wykorzystane w ramach K-P RPO 2014-2020. Diagnoza jest niespójna z późniejszym wyborem priorytetów, np. brakuje diagnozy spraw miejskich a OP 12 w istotnej mierze jest temu zagadnieniu poświęcona.	Diagnozę należałoby wzbogacić o przestrzenny wymiar opisywanych zjawisk społecznych i ekonomicznych. Wskazane jest, aby osobny rozdział poświęcić kwestii miejskiej, jeżeli ma ona tak duże znaczenie dla rozwoju województwa (osobna OP 12). To z kolei pozwoliłoby wskazać tematy /dziedziny/problemy wymagające w K-P RPO 2014-2020 albo przestrzennego różnicowania interwencji i/albo ponadsektorowej i wielopodmiotowej współpracy, czyli zintegrowanego podejścia terytorialnego. Dałoby to asumpt, lub przynajmniej materiał umożliwiający refleksję nad terytorialnym różnicowaniem interwencji w ramach osi 1-11.	operacyjna
9.	5.6 Trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego	Przewidywane jest wykorzystanie ZIT i RLKS (CLLD). Sformułowania dotyczące ZIT i RLKS są bardzo ogólne, powielają dobrze znane informacje ze szczebla krajowego, w małym zakresie jednak odzwierciedlają regionalną specyfikę.	Konieczne jest wypracowanie i zaprezentowanie w K-P RPO 2014-2020 zasad, na jakich RLKS i ZIT powinny być wspierane przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań regionu.	operacyjna
10.	5.6 Trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego	Brak mechanizmu koordynacji pionowej i poziomej przy wdrażaniu K-P RPO 2014-2020, uwzględniającej wymóg podejścia terytorialnego i zintegrowanego. Osie 12, 13 i 14 są zarządzane w sposób scentralizowany.	Należy określić kwotę szacunkowej alokacji EFS i EFRR na RLKS zgodnie z UP. Rekomenduje się wprowadzenie trybu wyboru LGD do realizacji LSR. Rekomenduje się dodatkowo określenie kryteriów wyboru projektów innowacyjnych w ramach RLKS. Zgodnie z <i>Szablonem...</i> , w Sekcji 4.1. należy wprowadzić ustalenia dotyczące wsparcia przygotowawczego RLKS. Rekomenduje się wprowadzenie uprawnienia LGD na rzecz przeprowadzania niezbędnych weryfikacji i kontroli w celu podjęcia decyzji o kwalifikowalności danej operacji do finansowania. W K-P RPO 2014-2020 w obecnym kształcie potrzebny jest mechanizm w ramach IZ zapewniający koordynację efektów OP 12, 13 i 14 z rezultatami pozostałych osi.	operacyjna
11.	6.2 Strategia EUROPA 2020	W kilku miejscach Programu pojawiają się odniesienia do Strategii Europa 2020, ale bez omówienia spójności K-P RPO 2014-2020 z celami Strategii. Ponadto, nie ma wyodrębnionego podrozdziału, w którym przedstawiono spójność zewnętrzną, tj. z najważniejszymi dokumentami strategicznymi europejskimi oraz spójność z dokumentami krajowymi i regionalnymi (podrozdział obecny w projekcie z czerwca 2013).	Należy wyodrębnić w K-P RPO 2014-2020 podrozdziały dotyczące spójności zewnętrznej lub przywrócić obecny w projekcie z czerwca podrozdział dotyczący spójności z dokumentami krajowymi i regionalnymi. Proponuje się wyodrębnić w Programie zestawienie tabelaryczne, w którym zostanie przedstawione powiązanie OP z celami i tzw. projektami flagowymi Strategii Europa 2020.	operacyjna

Lp.	Miejsce w raporcie	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji
12.	6.5 Strategia Rozwoju Kraju 2020	Kategoria wydatków rozwojowych, postulowana i definiowana szczegółowo w SRK, powinna zostać wykorzystana w Programie, co będzie automatycznie powodowało większą koncentrację na działaniach budujących trwałą potencjał rozwojowy regionu i umożliwi budowanie spójności pomiędzy celami/priorytetami Programu a jego strukturą finansowania.	Zdefiniowanie i odwołanie do kategorii wydatków rozwojowych powinno znaleźć się w podrozdziale 1.1.2.	operacyjna
13.	7.1 Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania	Sposób uwzględnienia celów zasad horyzontalnych jest niewystarczający. Nie wskazano konkretnych grup docelowych, objętych interwencją horyzontalną, nie wskazano obszarów realizacji celów horyzontalnych (PI, typy interwencji) oraz konkretnych mechanizmów selekcji i monitoringu interwencji wraz z procedurami kontroli. Nie wskazano sposobu, w jaki wyniki monitorowania i ewaluacji zostaną wykorzystane.	Rekomenduje się uzupełnienie zapisów rozdziału „Zasady horyzontalne” o enumerację PI oraz typów interwencji odnoszących się do poszczególnych zasad horyzontalnych, wskazanie grup docelowych oraz określenie sposobów monitorowania, ewaluacji oraz metod uwzględniania wyników monitorowania i ewaluacji w dalszym wdrażaniu Programu.	horyzontalna
14.	8.1 Ocena adekwatności potencjału ludzkiego i zdolności administracyjnych	W IZ RPO WK-P 2007-2013 i IP POKL występuje niewystarczające zatrudnienie przy obecnej i zakładanej ilości zadań. Już teraz komórki UMWKP cierpią na brak pracowników. W przypadku IZ RPO WK-P 2007-2013 obecnie brakuje 33 etatów (co stanowi aż 16% całej liczby etatów), a w IP PO KL jest to 6 etatów (5%).	Należy zwiększyć zatrudnienie w IZ RPO WK-P 2007-2013. W kontekście nowej perspektywy jest to szczególnie zasadne ze względu na to, iż równoległe z rozpoczęciem wdrażania K-P RPO 2014-2020 prowadzony będzie proces zamykania perspektywy 2007-2013.	operacyjna
15.	9.1 Ocena trafności wskaźników produktu i rezultatu strategicznego	System wskaźników zawarty w K-P RPO 2014-2020, oparty na wskaźnikach zaczerpniętych z WLWK, należy uznać za niekompletny. Znajdują się w nim wskaźniki produktu oraz wskaźniki rezultatu strategicznego, lecz nie wskazano wartości docelowych i bazowych (dla wskaźników strategicznych), a także brak w nim źródeł pozyskiwania danych. Braki dotyczą również określenia celów pośrednich (2018), celów końcowych (2023), jak i KEW.	Zaleca się uzupełnienie K-P RPO 2014-2020 w zakresie wartości docelowych i bazowych (dla wskaźników strategicznych), a także brak w nim źródeł pozyskiwania danych.	kluczowa
16.	9.3 Ocena sposobów umożliwiających terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych	W obecnym projekcie K-P RPO 2014-2020 proces monitorowania i sprawozdawczości, a także ewaluacji jest opisany w sposób niewystarczający.	W odniesieniu do <i>Szablonu...</i> , uzupełnień wymagają elementy systemu monitorowania i sprawozdawczości (7.1.1) oraz systemu ewaluacji (7.1.2). Szczegółowe propozycje uzupełnień znajdują się w rozdziale dotyczącym monitoringu.	operacyjna

11 ANEKSY

11.1 Wstępna koncepcja procesu ewaluacji K-P RPO 2014-2020

Wprowadzenie

W niniejszym dokumencie przedstawiamy wstępną koncepcję procesu ewaluacji, która będzie podstawą do przygotowania przez Zamawiającego *Planu ewaluacji Kujawsko-Pomorskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020*. Według Art. 49 CPR⁵⁰, IZ K-P RPO 2014-2020 ma obowiązek sporządzenia planu oceny Programu i przedłożenie do KE zgodnie z przepisami dotyczącymi poszczególnych funduszy.

Krajowa Jednostka Ewaluacyjna (KJE) jest obecnie na etapie opracowywania zaleceń dla tworzenia planów ewaluacyjnych, m.in. zawierających konkretne tematy strategicznych badań ewaluacyjnych, które muszą zostać ujęte w planach ewaluacyjnych programów operacyjnych⁵¹. Przyjęcie wytycznych przez MIR jest planowane na I kwartał 2014 roku.

W odniesieniu do poprzedniego okresu programowania, w latach 2014-2020 KE nakłada jeszcze większy nacisk na zwiększanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych w procesie programowania i wdrażania programów operacyjnych.

W nowym okresie programowania realizacja procesu ewaluacji ma podlegać stałej kontroli ze strony KE. IZ jest zobowiązana do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji oraz postępów z realizacji planów ewaluacji w tym wdrożonych rekomendacji⁵². Ponadto, w ramach każdego z programów musi zostać przygotowany raport ewaluacyjny stanowiący syntezę/podsumowanie wyników wszystkich zrealizowanych ewaluacji zawierający osiągnięte rezultaty programu wraz z komentarzem.

Nowa zasada zostanie zastosowana również w aspekcie zachowania niezależności ewaluatorów. Zgodnie z art. 47 CPR, ewaluacje powinny być realizowane przez zewnętrznych lub wewnętrznych ekspertów funkcjonalnie niezależnych od instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie programu operacyjnego. Wcześniej niezależność wymagana była jedynie od instytucji audytowej i certyfikującej.

⁵⁰Komisja Europejska, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, s.69.

⁵¹ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, październik 2013r, s. 171.

⁵² Monitoring dotyczący stopnia wdrażania rekomendacji będzie realizowany w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania Wnioskami i Rekomendacjami z Badań Ewaluacyjnych (ZSZWiR).

Lista tematów badań ewaluacyjnych

Badania ewaluacyjne zaproponowane w ramach niniejszej listy mają na celu zbadanie jakości, efektywności i skuteczności programu na osiągnięcie celów założonych do realizacji w ramach każdej z osi priorytetowej K-P RPO 2014-2020.

Według ministerialnej bazy ewaluacji, w perspektywie 2007-2013 IZ RPO WK-P zleciła realizację 30 badań ewaluacyjnych⁵³. Definiowaniem badań ewaluacyjnych zajmowała się Jednostka Ewaluacyjna wydzielona w ramach IZ (Biuro Ewaluacji RPO). Proces wyboru tematów opierał się na przeglądzie zapisów „Planu ewaluacji (..)“⁵⁴, wskazaniach/zaleceniach KE przesyłanych do IZ w drodze odpowiedzi na roczne sprawozdania z realizacji programu, konsultacjach z Grupą Sterującą RPO, Komitetem Monitorującym RPO, dyrekcją Departamentu Wdrażania RPO oraz osobami kierującymi Wydziałem Zarządzania RPO.

Głównymi utrudnieniami, jakie zidentyfikowano w ramach definiowania tematów badań ewaluacyjnych było zgłaszanie zbyt dużej liczby tematów, które często obejmowały analizy o zbyt wąskich zakresach i/lub których realizacja często nie była poparta wyczerpującymi uzasadnieniami. Uwidaczniał się również problem związany z ograniczonymi możliwościami kadrowymi i czasowymi podczas ustalania liczby badań w takim roku⁵⁵.

Przedstawiona w niniejszym rozdziale lista tematów może zostać rozszerzona lub zmodyfikowana w razie potrzeby m.in. na wniosek Komitetu Monitorującego. KE rekomenduje systematyczny przegląd i aktualizację planu ewaluacji przynajmniej raz do roku. Wprowadzenie niniejszego planu nie wyklucza możliwości realizacji dodatkowych ewaluacji, zgodnie z nowymi, pojawiającymi się potrzebami⁵⁶. Instytucja Zarządzająca powinna zapewnić odpowiednią rezerwę finansową na potrzeby ewentualnych dodatkowych ewaluacji ad hoc, które „z definicji” nie mogą być powyższym planem objęte.

W związku z koniecznością stosowania w przypadku części badań metod kontrfaktycznych, które wiążą się ze znacznie wyższymi kosztami niż badania nieopierające się na metodach kontrfaktycznych, przewidujemy, że średnia wartość badania istotnie przekroczy średnią z obecnego okresu programowania.

Poniżej zaprezentowano listę proponowanych badań ewaluacyjnych.

⁵³ Baza badań ewaluacyjnych udostępniona przez MRR, stan na 04/11/2013r.

⁵⁴ Plan ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, Toruń, grudzień 2007.

⁵⁵ Rudnicka J., *Problemy w ewaluacji na przykładzie badań prowadzonych przez Jednostkę Ewaluacyjną RPO w województwie kujawsko-pomorskim*, Międzyregionalna Konferencja Ewaluacyjna Toruń, 25-26.06.2013 r.

⁵⁶ Komisja Europejska, *The Programming Period 2104-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation, European Regional Development Fund and Cohesion Fund - Concepts and Recommendations*, October 2013, s. 16.

Plan ewaluacji K-P RPO 2014-2020

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Podstawowe metody	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	Obszary problemowe, w tym priorytety inwestycyjne K-P RPO 2014-2020, w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
1. Budowa innowacyjności regionu poprzez działalność B+R przedsiębiorstw	Ocena wpływu wsparcia w ramach K-P RPO 2014-2020 na wzrost innowacyjności regionu oraz na poprawę pozycji konkurencyjnej małych i średnich przedsiębiorstw z województwa kujawsko-pomorskiego	ZEW	B	EF	I kw. 2020	5 miesięcy	170.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Głównie dane zastane i metody jakościowe (ze względu na wskazany okres realizacji badania, nie będą mogły jeszcze być dokonane analizy ilościowe wpływu programu)	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje uczestniczące w procesie wdrażania, MSP, instytucje sfery B+R Eksperti dziedzinowi	Badanie pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia. Ze względu na znaczenie obszaru wsparcia dla realizacji celów strategii Europa 2020 (innowacyjność i konkurencyjność) zalecane jest badanie w połowie okresu wdrażania K-P RPO 2014-2020, aby możliwe były zmiany w przypadku zidentyfikowania niewystarczających efektów.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw (...)
	Ocena wpływu interwencji w ramach K-P RPO 2014-2020 na podniesienie potencjału rozwojowego i wzrost zatrudnienia w sferze B+R	ZEW	B	EF	IV kw. 2017- I kw. 2018	4 miesiące	170.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych. Metody ilościowe (kwestionariusze) i jakościowe, w szczególności IDI	Dane pierwotne pozyskiwane od beneficjentów oraz instytucji zaangażowanych we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, Eksperti dziedzinowi	Badanie pozwoli na ocenę efektów wsparcia. Powinno też pozwolić na ocenę efektywności działań ukierunkowanych na sferę badawczo-rozwojową, która może ulegać zmianom spowodowanym szeregiem czynników. Badanie powinno zostać przeprowadzone w połowie okresu wdrażania K-P RPO 2014-2020.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 1.1. Wzmacnianie infrastruktury B+R
2. Cyfrowy region	Ocena wpływu realizacji K-P RPO 2014-2020 na zwiększenie podaży e-usług w przedsiębiorstwach	ZEW	B	EK	I-II kw. 2018	4 miesiące	75.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe i jakościowe, Analiza danych zastanych	Beneficjenci potencjalni beneficjenci (przedsiębiorcy) Eksperti dziedzinowi	Badanie pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia w ramach osi priorytetowej 2. Biorąc pod uwagę, że system wdrażania będzie w tym działaniu inny niż dotychczas (zwiększenie zastosowania instrumentów zwrotnych) konieczne będzie zidentyfikowanie potrzeb potencjalnych beneficjentów oraz ich możliwości finansowania inwestycji, a także barier w realizacji projektów w celu ich wyeliminowania. Badanie powinno zostać przeprowadzone po pierwszej połowie okresu programowania.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 2.2. Rozwój produktów i usług opartych na TIK
	Ocena wpływu realizacji K-P RPO 2014-2020 na zwiększenie podaży e-usług świadczonych drogą elektroniczną przez administrację publiczną	ZEW	EP	EK	I-II kw. 2020	4 miesiące	40.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (IDI, FGI), Analiza danych zastanych	Beneficjenci (administracja oraz instytucje publiczne) oraz odbiorcy usług Eksperti dziedzinowi	Badanie pozwoli na ocenę efektów wsparcia w ramach osi priorytetowej 2. Badanie powinno identyfikować obszary krytyczne w realizacji projektów informatycznych, z uwzględnieniem ich efektywności, użyteczności dla odbiorców oraz trwałości. Badanie należy rozpocząć pod koniec okresu programowania K-P RPO 2014-2020.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii ICT w administracji
3. Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu	Ocena wpływu działalności instytucji otoczenia biznesu na rozwój sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim	ZEW	B	EF	II-III kw. 2019	5 miesięcy	105.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe i jakościowe. W badaniu należy uwzględnić metody kontrfaktyczne, na przykład badanie z grupą porównawczą składającą się z MSP, które zostały wyłączone z interwencji (czyli próbą MSP kwalifikujących się do skorzystania z pomocy IOB ale niekorzystających z oferty IOB).	MSP korzystające z usług IOB z próbą kontrolną, IOB, IZ K-P RPO 2014-2020 Eksperti dziedzinowi	Jedną z grup beneficjentów objętych wsparciem w ramach K-P RPO 2014-2020 są instytucje otoczenia biznesu realizujące zadania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Identyfikacja i rozwój najefektywniejszych usług IOB stwarza szansę na wzmocnienie gospodarki regionu, a w szczególności sektora MSP. Wykonanie badania pod koniec okresu programowania będzie mogło służyć do oceny, czy wsparcie tych instytucji powinno mieć miejsce w kolejnych latach, a jeżeli tak, to na jakie działania powinno być ukierunkowane.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 3.4 Wspieranie zdolności MSP do udziału w procesach wzrostu i innowacji
	Ocena wsparcia przedsiębiorczości w ramach K-P RPO 2014-2020	ZEW	B	EF	I-II kw. 2018	4 miesiące	90.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020,	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna w zakresie pytań badawczych, katalogu technik i doboru prób.	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna w zakresie pytań badawczych,	Badanie powinno zostać zaplanowane jako kontynuacja badania „Analiza wsparcia przedsiębiorczości w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013” ⁵⁷ , należy je przeprowadzić po upływie połowy okresu programowania.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 3.1 Wspieranie

⁵⁷ Analiza wsparcia przedsiębiorczości w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 – raport końcowy, Agrotec Polska Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Warszawa 2013 r.

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Podstawowe metody	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	Obszary problemowe, w tym priorytety inwestycyjne K-P RPO 2014-2020, w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
								MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska		katalogu technik i doboru prób.	Celem badania ewaluacyjnego będzie określenie skuteczności i efektywności zaangażowania środków K-P RPO 2014-2020 na dofinansowanie projektów w ramach osi priorytetowych i poszczególnych działań Programu, skierowanych na bezpośrednie i pośrednie wsparcie przedsiębiorczości w regionie.	zdolności MSP do udziału w procesach wzrostu i innowacji
4. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie	Wpływ K-P RPO 2014-2020 na zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach	ZEW	EP	EK	II-III kw. 2021	4 miesiące	105.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (kwestionariuszem) i jakościowe (FGI, analiza danych zastanych)	Beneficjenci, instytucje zaangażowane w proces wdrażania K-P RPO 2014-2020 Eksperti dziedzinowi	Region posiada niewykorzystane zasoby odnawialnych źródeł energii w takich dziedzinach jak energia słoneczna, wodna, geotermalna, bioenergetyka. Badanie powinno pozwolić na ocenę, czy dzięki funduszom unijnym ten potencjał zaczął być wykorzystywany. Przeprowadzenie badania będzie zasadne pod koniec okresu programowania.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystania OZE PI 4.2 Promowanie efektywności energetycznej i użycia OZE w przedsiębiorstwach
	Wpływ K-P RPO 2014-2020 na upowszechnienie strategii niskoemisyjnych	ZEW	EP	EK	III kw. 2020	3 miesiące	30.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (kwestionariuszem) danych zastanych	Beneficjenci, użytkownicy powstałej infrastruktury Eksperti dziedzinowi	Badanie może służyć do oceny wkładu w realizację Strategii Europa 2020, powinno zostać przeprowadzone w drugiej połowie okresu wdrażania.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych
5 Dostosowanie do zmian klimatu	Ocena wdrażania działań K-P RPO 2014-2020 ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa ludności i eliminację skutków zagrożeń naturalnych	ZEW	B	EF	I kw. 2019	3 miesiące	30.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych, metody jakościowe (IDI)	Beneficjenci i potencjalni beneficjenci Eksperti dziedzinowi	Ze względu na stosunkowo ograniczoną liczbę projektów planowanych w Osi 5 oraz stosunkowo niską alokację, ich wdrażanie powinno podlegać ewaluacji pod kątem możliwości osiągnięcia planowanych celów, użyteczności oraz możliwości zapewnienia trwałości efektów. Badanie powinno zostać przeprowadzone w drugiej połowie okresu wdrażania.	PI 5.2. Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniające odporność na klęski żywiołowe
6 Region przyjazny środowisku	Wypełnienie zobowiązań wynikających z prawa UE jako skutek realizacji priorytetów 6.2 K-P RPO 2014-2020 – realizacja wskaźników	ZEW	EP	EK	II-III kw. 2019	4 miesiące	50.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych. Metody jakościowe (IDI)	instytucje zaangażowane we wdrażanie 6 osi K-P RPO 2014-2020	Ocena osiągnięcia celów szczegółowych osi 6 K-P RPO 2014-2020 w zakresie odpadów i gospodarki wodnościekowej. Badanie należy przeprowadzić w przedostatnim roku wdrażania K-P RPO 2014-2020.	PI 6.2 Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej...
	Wpływ K-P RPO 2014-2020 na wzrost atrakcyjności turystycznej regionu	ZEW	B	EF	IV kw. 2018	3 miesiące	30.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Badanie ilościowe (PAPI lub CAPI), badanie jakościowe (IDI), pomiar ruchu turystycznego	Mieszkańcy, turyści, instytucje zaangażowane we wdrażanie 6 osi K-P RPO 2014-2020	Ocena wpływu działań związanych z rozwojem i promocją kultury i dziedzictwa naturalnego w województwie kujawsko-pomorskim na zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu.	PI 6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Podstawowe metody	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	Obszary problemowe, w tym priorytety inwestycyjne K-P RPO 2014-2020, w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
7 Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu	Ocena wpływu realizacji K-P RPO 2014-2020 na wzrost powiązań sieci drogowej (wewnętrznej i zewnętrznej) oraz spójności terytorialnej regionu	ZEW	EP	EK	II kw. 2021	3 miesiące	70.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych (metoda podstawowa), pomiary napełnienia taboru, pomiary natężenia ruchu	Mieszkańcy, turyści, instytucje zaangażowane we wdrażanie Eksperti dziedzinowi	Badanie na koniec okresu programowania pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia w ramach osi priorytetowej 7 – Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców. Badanie powinno wykazać, czy fundusze K-P RPO 2014-2020 przyczyniły się do eliminacji problemów zidentyfikowanych w diagnozie.	PI 7.2 Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów ... PI 7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego
8 Aktywni na rynku pracy EFS	Ocena wpływu interwencji w ramach K-P RPO 2014-2020 na wzrost zatrudnienia w regionie	ZEW	B	EK	III-IV kw. 2022	6 miesięcy	90.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (FGI), analiza danych zastanych	Beneficjenci, MSP, instytucje zaangażowane we wdrażanie OP 8 Eksperti dziedzinowi	Badanie przeprowadzone pod koniec okresu programowania powinno odpowiedzieć na pytanie, jakie rodzaje działań są najbardziej efektywne, a jakie najmniej i dlaczego, co będzie pomocne przy projektowaniu działań na kolejny okres finansowania.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 8.5 Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy ... PI 8.7 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy
	Ocena trwałości i efektywności wsparcia udzielonego na rozpoczęcie działalności gospodarczej w ramach K-P RPO 2014-2020	ZEW	EP	EK	I-II kw. 2022	6 miesięcy	105.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna w zakresie pytań badawczych, katalogu technik i doboru prób.	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna w zakresie pytań badawczych, katalogu technik i doboru prób.	Badanie powinno zostać zaplanowane jako kontynuacja badania „Ocena trwałości i efektywności wsparcia udzielonego na rozpoczęcie działalności gospodarczej w ramach SPO RZL, ZPORR oraz PO KL” ⁵⁸ Badanie skupiło się na kondycji w warunkach rynkowych firm powstałych przy współudziale środków z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), a dokładnie na przeżywalności firm powstałych w projektach zrealizowanych w ramach RPO RZL, ZPORR oraz PO KL. Przedmiotem ewaluacji była również ocena efektywności wsparcia dla przedsiębiorstw oraz dodatkowych efektów generowanych przez projektu ukierunkowane na rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej (w tym generowanie nowych miejsc pracy).	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 8.7 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy
9 Solidarne społeczeństwo EFS	Ocena wsparcia udzielonego w ramach K-P RPO 2014-2020 w obszarze ekonomii społecznej	ZEW	B	EF	I-II kw. 2017	5 miesięcy	90.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe (CATI) i jakościowe (FGI, IDI) metody zbierania danych, analiza danych zastanych	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperti dziedzinowi	Ekonomia społeczna to stosunkowo nowy obszar wsparcia, więc istnieje potrzeba całościowej oceny sposobu realizacji działań w tym zakresie, ich rezultatów w obszarze instytucjonalnym i jednostkowym, a także wypracowanych dotąd systemowych rozwiązań służących dalszemu rozwojowi tego sektora w regionie. Ocenie powinien podlegać m.in. rodzaj i zakres potrzeb, związanych z rozwojem oraz poprawą jakości funkcjonowania sektora ekonomii społecznej. Badanie powinno być przeprowadzone na początku drugiej połowy okresu wdrażania K-P RPO 2014-2020.	PI 9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych

⁵⁸ Ocena trwałości i efektywności wsparcia udzielonego na rozpoczęcie działalności gospodarczej w ramach SPO RZL, ZPORR oraz PO KL – raport końcowy, PAG Uniconsult Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Warszawa 2012 r.

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Podstawowe metody	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	Obszary problemowe, w tym priorytety inwestycyjne K-P RPO 2014-2020, w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
10 Innowacyjna edukacja EFS	Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach K-P RPO 2014-2020	ZEW	B	EF	I-II kw. 2017	5 miesięcy	150.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperci dziedzinowi	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperci dziedzinowi	Badanie przeprowadzone na początku drugiej połowy okresu wdrażania K-P RPO 2014-2020, powinno zostać zaplanowane jako kontynuacja badań ewaluacyjnych działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie kujawsko-pomorskim. Badanie powinno zostać zaplanowane jako kompleksowa ewaluacja projektów edukacyjnych realizowanych w ramach K-P RPO 2014-2020.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 10.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki (...) PI 10.3 Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie (...)
11 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry EFRR	Wpływ wsparcia K-P RPO 2014-2020 na poprawę jakości i zwiększenie dostępności świadczeń zdrowotnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego	ZEW	B	EF	I-II kw. 2019	5 miesięcy	90.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania, grupy docelowe (mieszkańcy regionu) Eksperci dziedzinowi	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperci dziedzinowi	Badanie, przeprowadzone pod koniec okresu wdrażania będzie miało na celu zbadanie, w jaki sposób inwestycje zdrowotne i społeczne wspierane w ramach programu przyczynią się do poprawy jakości i dostępności usług zdrowotnych w regionie. Prowadzone działania mogą być nowatorskie, w związku z czym istnieje szczególna potrzeba monitorowania sposobu wdrażania, w tym w szczególności adekwatności, efektywności i skuteczności działań.	PI 9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych
12 Polityka terytorialna	Ocena wpływu K-P RPO 2014-2020 na zwiększenie potencjału ośrodków stołecznych regionu, w tym na rozwój funkcji metropolitalnych	ZEW	EP	EK	IV kw. 2021	3 miesiące	130.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna w zakresie pytań badawczych, katalogu technik i doboru prób.	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna w zakresie pytań badawczych, katalogu technik i doboru prób.	Badanie powinno zostać zaplanowane jako kontynuacja badania „Ocena wpływu RPO WK-P na lata 2007-2013 na zwiększenie potencjału ośrodków stołecznych regionu, w tym na rozwój funkcji metropolitalnych” ⁵⁹ , należy je przeprowadzić w drugiej połowie okresu wdrażania K-P RPO 2014-2020. Badanie ewaluacyjne ukierunkowane było na analizę skuteczności i efektywności wpływu programu na zwiększenie potencjału Bydgoszczy i Torunia jako centralnych ośrodków województwa kujawsko-pomorskiego, aspirujących do grona miast metropolitalnych i tym samym na rozwój funkcji metropolitalnych.	Wszystkie realizowane w ramach OP 12
13 Polityka terytorialna – Rozwój lokalny przyjazny rodzinie EFS	Wpływ K-P RPO 2014-2020 na równowagę struktur społecznych regionu	ZEW	B	EF	III-IV kw. 2019	5 miesięcy	105.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe i jakościowe metody zbierania danych	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperci dziedzinowi	Badanie będzie miało na celu przeanalizowanie wpływu działań podejmowanych w ramach K-P RPO 2014-2020 na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluceniem społecznym oraz dotkniętych ubóstwem ukierunkowanych w szczególności na zwiększanie zatrudnienia i samodzielności społecznej i ekonomicznej w celu przywrócenia na rynek pracy oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym. Badanie powinno zostać przeprowadzone pod koniec okresu wdrażania K-P RPO 2014-2020.	Wszystkie realizowane w ramach OP 13

⁵⁹ Ocena wpływu RPO WK-P na lata 2007-2013 na zwiększenie potencjału ośrodków stołecznych regionu, w tym rozwój funkcji metropolitalnych – raport końcowy, EPRD Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionalnego Sp. z o.o., na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Kielce 2012 r.

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Podstawowe metody	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	Obszary problemowe, w tym priorytety inwestycyjne K-P RPO 2014-2020, w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
14 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność	Ocena trwałości i efektywności przedsięwzięć RKLS w ramach K-P RPO 2014-2020	ZEW	EP	EF	IV kw. 2022	3 miesiące	80.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe i jakościowe metody zbierania danych	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania, grupy docelowe (mieszkańcy regionu)	Badanie będzie miało na celu zbadanie wpływu projektów RLKS na sytuację społeczno-gospodarczą regionu, a także przeanalizowanie poziomu zainteresowania mechanizmem RLKS, identyfikację potrzeb w zakresie jego dalszego rozwoju. Badanie będzie szczególnie istotne dla regionu ze względu na wyodrębnienie OP w zakresie RKLS.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 9.2 (EFRR) Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich; PI 9.9 (EFS) Lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność.
15 Pomoc techniczna EFS	Ocena trafności przyjętych rozwiązań w systemie wdrażania Pomocy technicznej, w tym identyfikacja trudności i problemów we wdrażaniu K-P RPO 2014-2020 mogących stanowić bariery w wykorzystaniu alokacji	ZEW	B	EF	III kw 2016	3 miesiące	60.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych, IDI, metody ilościowe (CAWI), metody heurystyczne	IZ K-P RPO 2014-2020 i inne instytucje zaangażowane we wdrażanie systemu, beneficjenci, eksperci	Ewaluacja powinna służyć usprawnieniu wdrażania K-P RPO 2014-2020, a więc powinna dostarczyć wiedzy na temat trafności przyjętych rozwiązań w systemie wdrażania K-P RPO 2014-2020, oraz wpływu wsparcia udzielanego w ramach Priorytetu 15 na osiągnięcie celów dotyczących wdrażania K-P RPO 2014-2020. Badanie powinno też pomóc zidentyfikować trudności i problemy we wdrażaniu, mogące stanowić bariery w wykorzystaniu alokacji oraz dostarczyć rekomendacji służących usprawnieniu systemu wdrażania, dlatego też należy je przeprowadzić w stosunkowo wczesnym okresie wdrażania.	n.d.
Systemowe	Ocena dotychczasowych działań informacyjnych i promocyjnych prowadzonych przez IZ K-P RPO 2014-2020	ZEW	B	EF	I kw 2016	3 miesiące	100.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna w zakresie pytań badawczych, katalogu technik i doboru prób.	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna w zakresie pytań badawczych, katalogu technik i doboru prób.	Badanie powinno zostać zaplanowane jako kontynuacja badania „Ocena dotychczasowych działań informacyjnych i promocyjnych prowadzonych przez IZ K-P RPO ⁶⁰ ”, najlepiej przeprowadzić je dwa lata od rozpoczęcia wdrażania K-P RPO 2014-2020. Badanie powinno się koncentrować na ocenie działań informacyjnych i promocyjnych IZ K-P RPO 2014-2020 pod kątem ich skuteczności i efektywności. Warto również rozważyć uwzględnienie wybranych elementów metodologii innych badań z podobnego obszaru, w tym: „Ewaluacja działań informacyjno-promocyjnych realizowanych w ramach RPO WK-P oraz nowego portalu o funduszach – www.mojregion.eu ; ⁶² ; „Metodologia badań dla działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych ze środków Unii Europejskiej w Województwie Kujawsko-Pomorskim”.	n.d.
	Badanie, w zakresie określenia problemów z osiągnięciem wskaźników dla ram wykonania K-P RPO 2014-2020	ZEW	B, EP	BF, BK	I kw. 2018, III kw. 2020	3 miesiące	50.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe i jakościowe metody zbierania danych	IZ K-P RPO 2014-2020 i inne instytucje zaangażowane we wdrażanie systemu, beneficjenci, eksperci	Istotny jest bieżący monitoring efektów osiągniętych w ramach K-P RPO 2014-2020 w odniesieniu do przyjętych wskaźników dla ram wykonania. Rekomenduje się przeprowadzenie łącznie dwóch ewaluacji, jednej w okresie mid-term (pod kątem wdrożenia odpowiednich dodatkowych działań z obszarów „problemowych”), jak również ex-post, podsumowującego realizację K-P RPO 2014-2020.	n.d.
	Badanie podsumowujące wdrażanie K-P RPO 2014-2020	ZEW	EP	EK	IV kw 2023	3 miesiące	350.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE,	Ilościowe i jakościowe metody zbierania danych	IZ K-P RPO 2014-2020 i inne instytucje zaangażowane we wdrażanie systemu, beneficjenci,	Badanie obejmować będzie całościową analizę efektywności i skuteczności wdrażania K-P RPO 2014-2020.	n.d.

⁶⁰ Ocena dotychczasowych działań informacyjnych i promocyjnych prowadzonych przez IZ RPO WK-P – raport końcowy, Agrotec Polska Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu, Warszawa 2009 r.

⁶¹ Ewaluacja działań informacyjno-promocyjnych realizowanych w ramach RPO WK-P oraz nowego portalu o funduszach – www.mojregion.eu, Dyspersja na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2011 r.

⁶² Metodologia badań dla działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych ze środków Unii Europejskiej w Województwie Kujawsko-Pomorskim, Proksen Sp. z o.o., Pracownia Badań Społecznych i Marketingowych „Soma” na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Toruń 2008 r.

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Podstawowe metody	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	Obszary problemowe, w tym priorytety inwestycyjne K-P RPO 2014-2020, w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
	Ocena realizacji celów polityk horyzontalnych w K-P RPO 2014-2020	ZEW	EP	EK	IV kw 2020	3 miesiące	95.000	beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe i jakościowe metody zbierania danych	eksperti	Badanie obejmować będzie analizę wpływu programu na poprawę sytuacji osób dyskryminowanych. Badanie może być realizowane we współpracy z instytucjami na poziomie krajowym.	n.d.
	Ocena znajomości K-P RPO 2014-2020 wśród mieszkańców regionu	ZEW	B	EF	II kw 2015	3 miesiące	75.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe i jakościowe metody zbierania danych	IZ K-P RPO 2014-2020 i inne instytucje zaangażowane we wdrażanie systemu, beneficjenci, potencjalni beneficjenci, eksperci	Badanie będzie miało na celu sprawdzenie znajomości K-P RPO 2014-2020 wśród wszystkich jego interesariuszy. Wnioski z badania mogą pomóc zidentyfikować trudności we wdrażaniu wynikające z niewiedzy potencjalnych beneficjentów oraz pozwolić zaprojektować działania naprawcze.	n.d.
	Badanie skuteczności, jakości i użyteczności wybranych narzędzi informacji i promocji K-P RPO 2014-2020 dla beneficjentów i potencjalnych beneficjentów	ZEW	B	EF	IV kw 2015	3 miesiące	105.000	IZ K-P RPO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie K-P RPO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe i jakościowe metody zbierania danych	IZ K-P RPO 2014-2020 i inne instytucje zaangażowane we wdrażanie systemu, beneficjenci, potencjalni beneficjenci, eksperci	Badanie będzie miało na celu sprawdzenie skuteczności, jakości i użyteczności wybranych narzędzi informacji i promocji K-P RPO 2014-2020 dla beneficjentów i potencjalnych beneficjentów. Wiedza uzyskana w badaniu może pomóc zidentyfikować zastane bariery komunikacyjne pomiędzy stronami wdrażania oraz służyć ewentualnej modyfikacji początkowych działań w celu zapewnienia sprawniejszej, skuteczniejszej komunikacji na dalszym etapie wdrażania.	n.d.

Legenda:

Kolumna (1): Sposób organizacji procesu ewaluacji

- ewaluacja zewnętrzna (ZEW)
- ewaluacja wewnętrzna (WEW)

Kolumna (2): Rodzaj ewaluacji (podział ze względu na moment przeprowadzenia ewaluacji)

- ewaluacja ex-ante (EX)
- ewaluacja bieżąca (B)
- ewaluacja ex post (EP)

Kolumna (3): Typ ewaluacji (kryterium funkcji ewaluacji)

- ewaluacja konkluzyjna (EK)
- ewaluacja formatywna (EF)

Metody badawcze w procesie ewaluacji programu

W okresie programowania 2014-2020 KE rekomenduje szersze zastosowanie badań ewaluacyjnych ukierunkowanych na analizę wpływu interwencji publicznej na dobrobyt obywateli UE w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym (ang. *impact evaluation*). Jest to istotna zmiana w stosunku do dotychczasowego modelu opartego głównie na ocenie aspektów związanych z procesem wdrażania programów wsparcia (ang. *implementation evaluation*)⁶³.

KE kładzie przy tym nacisk na stosowanie ewaluacji oddziaływania opartych na teorii. Podejście to zakłada, że ewaluacja obejmuje zarówno pytania dotyczące procesu, jak i wielkości uzyskanych efektów. Trafność danej polityki jest uwydatniona, jeśli badanie nie ograniczy się tylko do wskazania, czy oceniana interwencja wywarła zamierzony wpływ, ale odpowie również na pytanie, dlaczego miało – albo dlaczego nie miało – to miejsca⁶⁴. Typowymi metodami stosowanymi w ewaluacji oddziaływania opartych na teorii są: *desk research*, analiza danych gromadzonych przez organy *administracji* rządowej, studia przypadku, wywiady, badania kwestionariuszowe, a także inne badania jakościowe i ilościowe, które dostarczą kompleksowych informacji pozwalających zbadać logikę interwencji programu i odtworzyć jego „teorię”.

Nowym wyzwaniem dla ewaluatorów będzie ocena oddziaływania zintegrowanych programów, tj. ewaluacja tego jak poszczególne komponenty programu na siebie oddziałują, w tym wzajemnie wzmacniają osiągnane w danym obszarze efekty.

Poniżej zaprezentowano główne metody badawcze rekomendowane do wykorzystania w badaniach ewaluacyjnych planowanych w ramach ewaluacji K-P RPO 2014-2020. Przy zaprezentowanych technikach wskazano, w których typach badań ewaluacyjnych mogą znaleźć zastosowanie, a także wykorzystania jakich danych wymagają.

Analiza danych zastanych

Typ ewaluacji	ex-ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	(brak)

Desk research polega na wykorzystaniu w ewaluacji dostępnych danych wtórnych takich jak publikacje, raporty, biuletyny, bazy danych, katalogi, informacje dostępne na stronach internetowych itp. Przed wykorzystaniem danych w badaniu są one analizowane pod kątem wiarygodności, rzetelności i aktualności. Analiza danych zastanych jest użyteczna ze względu na wysoki stopień obiektywizmu oraz możliwość wykorzystania zebranych informacji na potrzeby procedur badawczych realizowanych w kolejnych etapach badania.

W ramach zaplanowanych ewaluacji szczególne duże znaczenie będzie miała metaewaluacja, czyli analiza wyników wszystkich dotychczas przeprowadzanych ewaluacji (*ex-ante*, *mid-term*, *ex-post*) z wybranego obszaru odnoszących się zarówno do obecnego, jak i poprzednich okresów programowania. Wskazuje się, że wyniki metaewaluacji powinny być prezentowane w układzie zgodnym ze strukturą/logiką strategii Europa 2020 (w szczególności na użytek KE).

W ramach analizy danych zastanych wykorzystywane będą w szczególności typy źródeł zaprezentowane w poniższej tabeli.

⁶³Komisja Europejska, *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation – European Regional Development Fund and Cohesion Fund – Concepts and Recommendations*, October 2013.

⁶⁴White H., *Ocena oddziaływania oparta na teorii: zasady i praktyka* [w:] Haber A, Trzeciński R., *Ocena wpływu i prognozowanie efektów w badaniach ewaluacyjnych*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011, s. 65.

Główne źródła danych zastanych dla realizacji procesu ewaluacji w latach 2014-2020

Nazwa źródła	Opis
SL 2014	Centralny system informatyczny będzie wspierał realizację programów operacyjnych, stając się głównym kanałem komunikacji pomiędzy beneficjentami a instytucjami związanymi z realizacją programu, jak również platformą gromadzenia i przetwarzania danych dotyczących realizacji programów operacyjnych ⁶⁵ . Zakres danych jest w fazie standaryzacji ⁶⁶ . W porównaniu do KSI SIMIK 07-13, system będzie gromadził więcej zasobów danych i będzie pozwalał na raportowanie danych w układach przydatnych dla procesów ewaluacji (dzięki systemowi raportującemu opartemu na hurtowni danych).
Lokalny system Informatyczny	System mający na celu wsparcie bieżącego procesu zarządzania i monitorowania K-P RPO 2014-2020.
Statystyka publiczna, instytucjonalne bazy danych	Statystyki krajowe udostępniane przez Główny Urząd Statystyczny, a także inne instytucjonalne bazy danych dotyczące dziedzin związanych z obszarami wsparcia w ramach programu, m.in. ministerstw, urzędów marszałkowskich, agencji rządowych, urzędów pracy. Źródła te będą przydatne dla większości zaplanowanych badań ewaluacyjnych, w tym w szczególności przy realizacji badań kontryfaktycznych ⁶⁷ .
Badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym	Badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym, które wspomogą ewaluację przeprowadzaną na poziomie regionalnym m.in. oceny oddziaływania opracowywane przy wykorzystaniu modeli makroekonomicznych, które bazują na rezultatach badań ekonomicznych i ekonometrycznych oraz uwzględniają oddziaływania i wzajemne powiązania w całej gospodarce; modele te pozwalają na ocenę wpływu funduszy unijnych wraz ze środkami finansowymi z krajowego sektora publicznego na gospodarkę kraju i gospodarki regionalne ⁶⁸ .
Bazy danych dotyczące okresu programowania 2007-2013	Dane historyczne dotyczące wdrażania programu w poprzednim okresie programowania 2007-2013, w tym m.in. KSI SIMIK 07-13 i PEFS (Podsystem monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego); do wykorzystania głównie w ewaluacjach ex-ante.
Dotychczas zrealizowane badania w regionie	Dotychczas zrealizowane badania w regionie, w tym w szczególności badania ewaluacyjne odnoszące się zarówno do obecnego, jak i poprzednich okresów programowania (metaewaluacja); szczególnie istotne z punktu widzenia okresu programowania 2014-2020 będą wyniki badań ewaluacyjnych ex-post pozwalające ocenić skuteczność interwencji publicznej w ramach programów operacyjnych wdrażanych w latach 2007-2013.
Dokumenty strategiczne	Dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym istotne z punktu widzenia obszarów wsparcia w ramach programu.

⁶⁵ Uwzględniając wymagania dla państw członkowskich zawarte w art. 112 CPR, do 31 grudnia 2014 roku cała komunikacja pomiędzy beneficjentami a instytucjami zarządzającymi, certyfikującymi, audytowymi oraz pośredniczącymi będzie się odbywać za pomocą systemu informatycznego (Komisja Europejska, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju, op. cit., s.117).

⁶⁶ Katalog gromadzonych danych ma zostać zawarty w dokumencie *Fiche No 17 Delegated Act on Data to be recorded and stored in computer form*. W odniesieniu do okresu programowania 2007-2013, zakres informacji ma zostać rozszerzony ze względu na m.in. poszerzenie katalogu użytkowników systemu oraz zwiększenie funkcjonalności systemu.

⁶⁷ W ramach ekspertyzy wykonanej na zlecenie MRR, zidentyfikowano 366 źródeł danych instytucjonalnych i indywidualnych możliwych do wykorzystania w ramach ewaluacji EFS [ICF GHK Polska Sp. z o.o., Raport z wykonania ekspertyzy na temat źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań kontryfaktycznych w ramach ewaluacji EFS, Warszawa 2013 r.]

⁶⁸ W niektórych badaniach, ze względu na potrzebę zapewnienia porównywalności z pozostałymi regionami, do określenia efektu, jaki wywierają fundusze unijne na podstawowe wskaźniki makroekonomiczne, powinny zostać zastosowane takie same narzędzia badawcze i powinny zostać przyjęte podobne założenia.

Nazwa źródła	Opis
Literatura naukowa i fachowa	Ogólnodostępne opracowania poświęcone tematyce dotyczącej obszarów wsparcia w ramach programu oraz inne źródła literaturowe wspomagające proces wnioskowania ewaluatorów oraz formułowania rekomendacji.

Źródła: opracowanie własne.

Badania ilościowe

Typ ewaluacji	ex-ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (głównie dla opracowania adekwatnych narzędzi badawczych)

Badania ilościowe (CATI, CAWI, CAPI, PAPI) powinny objąć w szczególności beneficjentów programu. Pozwolą ocenić czy program właściwie odpowiedział na potrzeby grupy, do której adresowano wsparcie. Analizie podlegać będzie wpływ interwencji na sytuację beneficjentów, w tym osiągnięte dzięki wsparciu korzyści. Szerokie zastosowanie w ramach tych badań znajdują metody kontrfaktyczne – aby lepiej ocenić wpływ interwencji na beneficjentów analizą zostanie objęta również sytuacja podmiotów z grupy kontrolnej czyli zbiorowości, której nie objęto wsparciem.

Wywiady indywidualne i fokusowe

Typ ewaluacji	ex-ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (głównie dla opracowania adekwatnych narzędzi badawczych)

Wywiady indywidualne (IDI) przyjmują formę pogłębionych rozmów przeprowadzanych z pojedynczymi osobami reprezentującymi różne środowiska interesariuszy programu (przedstawiciele administracji, beneficjenci, ostateczni odbiorcy wspartych projektów). Wywiady fokusowe (FGI) to metoda badań jakościowych polegająca na przeprowadzeniu przez moderatora dyskusji wśród grupy fokusowej na podstawie wcześniej opracowanego scenariusza. Jako metoda interaktywna pozwoli na ujawnienie tych aspektów eksplorowanego zagadnienia, które mają mniejszą szansę pojawić się podczas IDI. Na badania fokusowe będą zapraszani różni interesariusze programu po to, by zgromadzić informacje pozwalające „naświetlić” wybrane problemy z różnych punktów widzenia. Wywiady fokusowe zwiększają charakter partycypacyjny ewaluacji – zaangażowanie partnerów z różnych środowisk zwiększy wiarygodność i obiektywność wniosków z badania.

Obserwacja uczestnicząca

Typ ewaluacji	ex-ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	(brak)

Obserwacja uczestnicząca stosowana jest w celu lepszego zrozumienia badanego zagadnienia, poprzez przebywanie ewaluatora w rzeczywistych sytuacjach, np. obserwację procesu programowania, podejmowania decyzji, aplikowania o wsparcie (w takim zakresie, jak to będzie uzasadnione i możliwe).

Metoda delficka

Typ ewaluacji	ex-ante (EX)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Metoda delficka polega na przeprowadzeniu serii badań kwestionariuszowych przesyłanych do grupy ekspertów. Eksperti wybierani do badania będą się specjalizować w dziedzinach obejmujących obszary wsparcia w ramach programu. Zwykle wyniki pierwszej rundy badania stanowią źródło i podstawy do kolejnej rundy. Na odpowiedzi ekspertów udzielone w etapie drugim i każdym następnym mają wpływ opinie ekspertów udzielone w poprzedzających je rundach badania. Kwestionariusze do badania delfickiego są budowane tak, by zachęcić respondentów do wyrażania własnej opinii na przedstawione zagadnienia oraz by umożliwić im późniejszą weryfikację swojego stanowiska w oparciu o zapoznanie się z opiniami innych uczestników badania.

Panel ekspertów

Typ ewaluacji	ex-ante (EX), ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Panel ekspertów to specjalnie powołana na rzecz ewaluacji grupa robocza, w skład której najczęściej wchodzi niezależni eksperci specjalizujący się w dziedzinach objętych wsparciem w ramach programu. Paneliści mają za zadanie syntezywać informacje pozyskane w ramach różnych etapów badania ewaluacyjnego, analizować ich z różnych punktów widzenia oraz wspierać proces formułowania końcowych wniosków.

Analiza kosztów i korzyści (CBA)

Typ ewaluacji	ex-ante (EX)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania informacji niezbędnych przy szacowaniu kosztów i wyników planowanego przedsięwzięcia)

Analiza kosztów i korzyści (CBA) to metoda oceny efektywności interwencji publicznej w obszarze objętym wsparciem. Celem analizy CBA jest wskazanie, czy wsparte projekty są pożądane z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu biorąc pod uwagę całość przewidywanych korzyści i kosztów z nim związanych, z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych (np. środowiskowych, społecznych). Wszystkie korzyści i koszty są wyrażane w jednostkach finansowych, z uwzględnieniem zmiany w czasie (wartość bieżąca netto).

Analiza kosztów-efektywności (CEA)

Typ ewaluacji	ex-ante (EX)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania informacji niezbędnych przy szacowaniu kosztów i wyników planowanego przedsięwzięcia)

Analiza kosztów-efektywności (CEA) to metoda, która pozwala ocenić efektywność projektu wobec realizacji założonych przed nim celów. Jej zastosowanie polega na identyfikacji alternatywnych projektów ukierunkowanych na realizację tych samych celów a następnie ocenie, która z alternatyw

maksymalizuje osiągnięte korzyści w stosunku do poniesionych kosztów. Cele projektów wyrażane są w jednostkach niepieniężnych (np. spadek zachorowalności po interwencji w sektorze zdrowotnym).

Modele makroekonomiczne

Typ ewaluacji	ex-ante (EX), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania danych statystycznych, za pomocą których można generować prognozy gospodarcze, np. GUS)

Model makroekonomiczny jest uproszczonym zapisem funkcjonowania gospodarki opisanym za pomocą równań matematycznych. Pozwala uzyskać prognozy gospodarcze i szacować wpływ określonych działań na sytuację społeczno-gospodarczą regionu. Modele makroekonomiczne dają możliwość symulowania sytuacji kontrfaktycznych, dzięki czemu można wyliczyć efekt netto analizowanej interwencji publicznej.

Benchmarking

Typ ewaluacji	ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Benchmarking to ocena efektów projektu w odniesieniu do innych działań uznanych za udane lub wzorcowe. Dzięki porównaniu możliwa jest identyfikacja silnych i słabych stron projektu, czynników wpływających na przebieg procesów oraz wypracowanie nowych, lepszych rozwiązań na rozpoznane problemy.

Studium przypadku

Typ ewaluacji	ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Studium przypadku (ang. *case study*) to pogłębiony opis działania interwencji publicznej w praktyce. W zależności od przedmiotu badania, może dotyczyć pojedynczej osoby, organizacji, przedsięwzięcia, sposobu podejmowania decyzji itp. Opracowanie jest syntezą jakościowych i ilościowych danych zebranych w ramach różnych etapów prac badawczych. Do opracowania studium przypadku selekcjonuje się zjawiska, które mają zaprezentować tzw. „dobre praktyki”, czyli szczególnie efektywne działania lub „złe praktyki”, czyli takie działania, których ze względu na negatywne skutki nie powinno się w przyszłości stosować.

Sposoby zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji

W celu zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji zostaną wprowadzone poniższe działania/praktyki:

1) Działania w zakresie planowania i realizacji badania ewaluacyjnego

- **zdefiniowanie potrzeb w zakresie dostępu do danych niezbędnych do realizacji procesu ewaluacji w fazie planowania poszczególnych badań ewaluacyjnych** – precyzyjne zdefiniowanie potrzeb w zakresie dostępu do danych w każdym planowanym badaniu ewaluacyjnym pozwoli na podjęcie z odpowiednim wyprzedzeniem działań na rzecz ich pozyskania, w tym: i) identyfikację istniejących źródeł danych, z których można

pozyskać wskazane dane; ii) zdefiniowanie zakresu danych, które muszą być na bieżąco gromadzone od podmiotów uczestniczących w programie; iii) określenie danych, które będą musiały zostać pozyskane w ramach badań pierwotnych);

- **ściśła współpraca z Regionalnym Obserwatorium Terytorialnym (ROT) i Regionalnym Forum Terytorialnym (RFT)** – współpraca z ROT i RFT pozwoli wzmocnić merytorycznie metodologię planowanych badań ewaluacyjnych, wesprze proces definiowania potrzeb w zakresie dostępu do danych, a także identyfikację dostępnych źródeł danych;
- **aktywna współpraca z ewaluatorem** – aktywna współpraca z ewaluatorem oparta na przeprowadzaniu bieżących konsultacji w zakresie metodologii i przebiegu procesu badawczego, a także możliwie największym wsparciu w zakresie dostarczania danych niezbędnych do realizacji wysokiej jakości badania ewaluacyjnego;

2) Działania na etapie gromadzenia danych niezbędnych do ewaluacji

- **Lokalny System Informatyczny** – lokalny system informatyczny kompatybilny z centralnym systemem SL 2014 dostarczy cennych informacji uzupełniających dla danych gromadzonych na poziomie centralnym (w szczególności na potrzeby badań kontryfakcyjnych)⁶⁹;
- **Bieżące gromadzenie danych dotyczących instytucji aplikujących o wsparcie** – zbieranie informacji dotyczących zarówno beneficjentów programu, jak i instytucji, którym nie udało się uzyskać wsparcia ułatwi dobór grupy kontrolnej do badań kontryfakcyjnych;
- **Bieżący monitoring procesów ewaluacji realizowanych na poziomie krajowym** – gromadzenie informacji na temat badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie krajowym, po pierwsze pozwoli uniknąć sytuacji, w których na poziomie regionalnym i centralnym realizowane są badania o zbliżonych zakresach tematycznych, po drugie dostarczy wiedzy na temat nowych źródeł danych możliwych do wykorzystania w ramach badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie regionu;
- **Współpraca z Głównym Urzędem Statystycznym** - współpraca z GUS wesprze proces pozyskiwania danych dla procesu ewaluacji, w tym w zakresie realizacji badań kontryfakcyjnych (w szczególności w zakresie doboru jednostek spełniających określone kryteria);
- **Wsparcie podmiotów raportujących dane z zakresu realizacji programu** – wsparcie techniczne (m.in. przystępne instrukcje wypełniania) i merytoryczne (w ramach m.in. punktów konsultacyjnych) podmiotów raportujących dane do lokalnego i centralnego systemu informatycznego zwiększy szanse na dostarczenie odpowiedniej jakości danych;

3) Działania na rzecz zwiększenia popularyzacji praktyk ewaluacyjnych

- **Promowanie praktyk ewaluacyjnych w instytucjach publicznych** - działania na rzecz zwiększenia zainteresowania przeprowadzaniem własnych badań ewaluacyjnych na poziomie pojedynczych instytucji czy przedsięwzięć zapewni dostęp do wyników zindywidualizowanych analiz, które ze względu na poziom szczegółowości nie mogłyby być przeprowadzane w ramach oceny K-P RPO 2014-2020.

Budowa potencjału ewaluacyjnego

Zgodnie z Art 49. CRP państwa członkowskie mają obowiązek zapewnienia właściwego potencjału przeprowadzenia oceny.

⁶⁹ System informatyczny powinien być ponadto zintegrowany z systemem ewidencji danych stosowanym przez GUS (uwzględnienie kodów jednostek terytorialnych odpowiadających nomenklaturze przyjętej w GUS).

Według komisyjnego podręcznika metodologicznego EVALSED, budowa potencjału ewaluacyjnego zachodzi na wielu poziomach, a w tym: indywidualnym (rozwój odpowiednich kompetencji i umiejętności), organizacyjnym (projektowanie odpowiednich struktur organizacyjnych i zarządzanie nimi), inter-organizacyjnym (wzmacnianie relacji między instytucjami publicznymi i prywatnymi, sieci współpracy, procedury, partnerstwa), a także ogólnym społecznym (budowa świadomości społeczeństwa w zakresie ewaluacji)⁷⁰. Wieloaspektowość potencjału ewaluacyjnego sprawia, że katalog możliwych do podjęcia działań w kierunku jego rozwoju jest bardzo szeroki. Co więcej, są to najczęściej działania długoterminowe, a czasem i nieokreślone w czasie. Czyni to proces budowania potencjału ewaluacyjnego długotrwałym, a wręcz nieskończonym⁷¹ - jest stałym procesem „uczenia się” i doskonalenia.

W latach 2007-2013 podjęto szereg działań związanych z budowaniem potencjału ewaluacyjnego w regionie. Utrzymywano współpracę z kluczowymi krajowymi i regionalnymi instytucjami uczestniczącymi w procesie ewaluacji (IK, KJE), dbano o upowszechnienie wyników ewaluacji (konferencje, podstrona poświęcona programowi, szkolenia dla pracowników IZ i zainteresowanych tematyką beneficjentów), realizowano działania na rzecz skutecznego planowania i monitorowania realizacji procesu ewaluacji oraz wdrażania rekomendacji w regionie. W celu zwiększania kompetencji w zakresie metodologii badań ewaluacyjnych, pracownicy IZ brali czynny udział w pracach prowadzonych przez KJE.

Okres programowania 2014-2020 przynosi nowe wyzwania w zakresie dalszego rozwoju potencjału ewaluacyjnego regionu. Wytyczne komisyjne⁷² wskazują na konieczność m.in. podjęcia działań na rzecz pobudzenia popytu na badania ewaluacyjne, jak i podaży instytucji, które mogłyby je realizować. Wskazuje się również na potrzebę działań w zakresie rozszerzenia praktyk ewaluacyjnych w regionie (np. na poziomie innych instytucji w regionie), jak i lepszej integracji ewaluacji z procesami programowania i zarządzania programami wsparcia.

Biorąc pod uwagę powyższe zalecenia, jak i dotychczasowe doświadczenia regionu w zakresie budowania potencjału ewaluacyjnego, działania podejmowane w latach 2014-2020 będą ukierunkowane na realizację pięciu głównych celów:

1) Zapewnienie odpowiednich zasobów kadrowych i rozwiązań organizacyjnych dla skutecznej realizacji procesu ewaluacji

- **inicjatywy mające na celu zwiększenie wiedzy i kompetencji pracowników JE i innych pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji** – szkolenia, warsztaty, konferencje oraz inne przedsięwzięcia zwiększające zdolność zespołu do skutecznej i efektywnej realizacji swoich zadań, w szczególności w kontekście zwiększania wiedzy na temat metodologii badań ewaluacyjnych;
- **zachowanie niezależności jednostki ewaluacyjnej** - niezależna funkcjonalnie JE realizująca badania wewnętrzne i zlecająca ewaluację na zewnątrz;
- **współpraca w ramach Grupy Sterującej Ewalacją** – platforma współpracy pomiędzy kluczowymi interesariuszami programu zapewniająca stały przepływ informacji i wiedzy w zakresie działań realizowanych w ramach ewaluowanych programów operacyjnych oraz priorytetowych działań publicznych podejmowanych w regionie⁷³;
- **współpraca z jednostkami ewaluacyjnymi innych programów operacyjnych** – utrzymywanie współpracy z przedstawicielami regionalnych i krajowych jednostek

⁷⁰ EVALSED: *The resource for the evaluation of Socio-Economic Development*, September 2013, s. 62.

⁷¹ ESTEP: *Developing Evaluation Capacity – final report; on the framework to analyse the development of evaluation capacity in the EU Member States – A study for the Commission*, 2nd edition, September 2007, s. 23.

⁷² EVALSED: *The resource for the evaluation of Socio-Economic Development*, September 2013, s. 63-70.

⁷³W odniesieniu do doświadczeń regionu z lat 2007-2013 warto poszerzyć grono osób wchodzących w skład GSE o m.in. partnerów społeczno-gospodarczych, zewnętrznych ekspertów, decydentów (IZ), przedstawicieli ROT i RFT. Zróżnicowanie grona uczestników pozwoli na poszerzenie „punktu widzenia” w trakcie programowania badań ewaluacyjnych o opinie i potrzeby zgłaszane przez innych interesariuszy programu, w tym również potencjalnych beneficjentów.

ewaluacyjnych umożliwiające stałą wymianę pomysłów i doświadczeń z zakresu realizacji badań ewaluacyjnych pod kątem ich późniejszego wdrożenia w województwie.

2) Lepsza organizacja i koordynacja procesu ewaluacji

- **wsparcie ze strony Komitetu Monitorującego K-P RPO 2014-2020** – współpraca z Komitetem Monitorującym zwiększy jakość i terminowość realizacji badań ewaluacyjnych, dzięki m.in. bieżącej analizie postępów w realizacji planów i wyników badań ewaluacyjnych, jak również monitoringowi realizacji zasad partnerstwa w procesie ewaluacji;
- **współpraca z Krajową Jednostką Ewaluacji** – współpraca dotyczyć będzie zarówno aspektów organizacyjnych i technicznych związanych z realizacją procesu ewaluacji w regionie, jak i kwestiach merytorycznych (m.in. konsultacje planów ewaluacji, przedmiotów zamówień na badania);
- **współpraca z najważniejszymi podmiotami publicznymi biorącymi udział w realizacji polityk rozwoju** – system współpracy i przepływu informacji między instytucjami zaangażowanymi w procesy monitorowania i ewaluacji działań prorozwojowych na poziomie kraju i w regionach, w tym: Głównym Urzędem Statystycznym, Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii, Krajowym i Regionalnym Obserwatorium Rozwoju Terytorialnego, Ośrodkiem Badań Regionalnych oraz Regionalnym Forum Terytorialnym⁷⁴.

3) Pobudzenie popytu na badania ewaluacyjne w regionie

- **zwiększenie zaangażowania pracowników IZ i IP w proces planowania badań ewaluacyjnych** – bieżące zaangażowanie w proces programowania procesu ewaluacji pracowników IZ i IP w celu lepszego dostosowania zakresu projektów badawczych do rzeczywistych potrzeb decydentów i innych osób zaangażowanych w realizację programu;
- **uspołeczniony proces planowania procesu ewaluacji** – przygotowanie i aktualizowanie planu ewaluacji w drodze konsultacji z partnerami społeczno-gospodarczymi, które pozwoli na lepsze dostosowanie planów badań ewaluacyjnych do istniejącego zapotrzebowania w regionie (zasada partnerstwa).

4) Pobudzenie podaży i zapewnienie wysokiej jakości badań ewaluacyjnych

- **współpraca z ośrodkami akademickimi oraz eksperckimi** – zwiększanie zainteresowania zagadnieniami ewaluacji oraz współpraca ze środowiskiem naukowym przy planowaniu projektów badawczych zwiększy szansę na uzyskanie kompletnych i poprawnych wyników badań ewaluacyjnych; opinie ekspertów będą pomocne m.in. przy opracowywaniu metodologii planowanych badań ewaluacyjnych;
- **dbałość o wysoką jakość merytoryczną treści zamówień na badania ewaluacyjne** – precyzyjne i zrozumiałe zdefiniowanie swoich oczekiwań wobec badania ewaluacyjnego w zamówieniu, zarówno jego zakresu, jak i proponowanych narzędzi metodologicznych zwiększy szansę na zrealizowanie wysokiej jakości badania przez zewnętrznego ewaluatora;
- **zmniejszenie formalnych wymogów wobec wykonawców badań ewaluacyjnych** – zmniejszenie obciążeń związanych ze spełnieniem formalnych wymogów oferty i skupienie się na merytorycznych i technicznych kryteriach oceny otworzy dostęp do przetargu nowym, wykwalifikowanym ewaluatorom, przyczyni się do wzmocnienia wartości merytorycznych składanych ofert i zwiększenia możliwości wyboru wykonawcy;
- **aktywna współpraca w realizacji ewaluacji zewnętrznych** – wsparcie merytoryczne realizowanych badań ewaluacyjnych przez pracowników jednostki ewaluacyjnej (poprzez konsultowanie m.in. zakresu badania, narzędzi badawczych, metod analizy danych),

⁷⁴ Szczegółowy zakres zadań dla poszczególnych instytucji jest jeszcze na etapie definiowania (stan na 11/12/2013).

pomoże lepiej ukierunkować proces badawczy na osiągnięcie celów stawianych przed ewaluacją.

5) Lepsze wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych w procesie zarządzania i wdrażania programu

- **kontrola stanu wdrażania rekomendacji** - monitoring procesu wprowadzania nowych rozwiązań w instytucjach publicznych zmobilizuje ich przedstawicieli do systematycznej pracy i pozwoli na bieżące rozwiązywanie pojawiających się problemów;
- **spotkania robocze ewaluatorów oraz przedstawicieli instytucji, których dotyczą rekomendacje** - spotkania robocze będą miały na celu wspólne przedyskutowanie wyników ewaluacji oraz zaplanowanie procesu wdrażania rekomendacji; koszt realizacji usług doradczych ewaluatora będzie uwzględniony wcześniej w ramach budżetów na realizację poszczególnych badań.

Poniżej zaprezentowano plan szkoleń dla pracowników odpowiedzialnych za planowanie i realizację procesu ewaluacji Programu. Plan szkoleń powinien być skonsultowany z grupą odbiorców i modyfikowany zgodnie ze zgłaszanym przez nich zapotrzebowaniem.

Plan szkoleń dla pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji

Lp.	Tytuł/Temat szkolenia	Opis/Cel główny	Harmonogram							Budżet	
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2021
1	Ewaluacja oddziaływania oparta na teorii	– zwiększenie kompetencji w zakresie metodologii ewaluacji pod kątem zwiększenia jakości planowanych badań ewaluacyjnych oraz dostosowaniu ich do zaleceń UE na okres programowania 2014-2020	x								7.000
2	Zastosowanie metod kontrfaktycznych w badaniach ewaluacyjnych	– zwiększenie kompetencji w zakresie metodologii ewaluacji pod kątem zwiększenia jakości planowanych badań ewaluacyjnych oraz dostosowaniu ich do zaleceń UE na okres programowania 2014-2020	x								7.000
3	Projektowanie badań ewaluacyjnych w trybie przetargów publicznych	– wypracowanie wspólnych standardów w zakresie projektowania badań ewaluacyjnych, opracowywania SIWZ i SOPZ m.in. dobór kryteriów wyboru ewaluatora (z uwzględnieniem zastosowania nowych narzędzi metodologicznych w ewaluacjach);		x							5.000
4	Źródła danych w ewaluacji i ich wykorzystanie	– zwiększenie wiedzy na temat możliwości wykorzystania zdywersyfikowanych źródeł do ewaluacji programu; – identyfikacja źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań kontrfaktycznych;		x							5.000
5	Metaanalizy i metaewaluacje	– zwiększenie wiedzy z zakresu efektywnego wykorzystania wyników wcześniej realizowanych badań (w tym: ewaluacyjnych); techniki opracowywania metaanaliz i metaewaluacji			x						7.000
6	Komplementarność badań ewaluacyjnych PO z badaniami w zakresie polityki rozwoju	– Wspólne dostosowywanie planu badań ewaluacyjnych do równoległego procesu ewaluacji w odniesieniu do równoległe realizowanych badań w zakresie polityki rozwoju na poziomie kraju ⁷⁵			x						7.000
7	Praktyczne relacje pomiędzy monitoringiem a ewaluacją	– pozyskanie wiedzy z zakresu efektywnego wykorzystania danych zdobytych w ramach monitoringu dla celów ewaluacyjnych: zarówno w kontekście planowania ewaluacji, jak i ich przeprowadzania				x					4.000
8	Skuteczna komunikacja z beneficjentem	– pozyskanie kompetencji z zakresu współpracy, utrzymywania bieżącego kontaktu z beneficjentami oraz skutecznego					x				3.000

⁷⁵ Zakres badań ewaluacyjnych realizowanych w ramach polityki rozwoju nie został jeszcze doprecyzowany.

Lp.	Tytuł/Temat szkolenia	Opis/Cel główny	Harmonogram							Budżet
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
		świadczenia usług informacyjnych								
9	Współpraca z wykonawcą badania ewaluacyjnego interwencji publicznej – Współdziałanie i partycypacja w procesie ewaluacji; Monitoring i ocena przebiegu badania ewaluacyjnego	– rozwijanie zdolności ewaluacyjnych w sektorze publicznym, w szczególności zdolności do przeprowadzenia procesu ewaluacji z uwzględnieniem aspektu współpracy z wykonawcą badania ewaluacyjnego – poziom zaawansowany						x		3.000
10	Wykorzystanie wyników i wniosków z badania ewaluacyjnego	– projektowanie strategii komunikowania wyników ewaluacji odbiorcom – wykorzystanie wniosków i rekomendacji z badań ewaluacyjnych		x						5.000
11	Ewaluacja formatywna i konkluzyjna	– zwiększenie kompetencji pracowników w zakresie rozróżniania i umiejętnego wykorzystywania obu typów ewaluacji – wykorzystanie wniosków z ewaluacji formatywnych na potrzeby ewaluacji konkluzyjnych						x		3.000
12	Ewaluacja wewnętrzna – planowanie, przeprowadzanie, korzyści	– rozwijanie zdolności ewaluacyjnych w sektorze publicznym, – zwiększenie kompetencji w zakresie ewaluacji wewnętrznej							x	3.000
13	Prezentacje wyników badań ewaluacyjnych- najlepsze techniki	– rozwijanie umiejętności projektowania prezentacji – rozwijanie wiedzy na temat najlepszych technik prezentacji wyników badań ewaluacyjnych		x						3.000

Sposoby upowszechniania wyników ewaluacji

W ramach realizacji K-P RPO 2014-2020 planuje się podjęcie działań mających na celu komunikację wyników badań ewaluacyjnych. Według Art. 47 CPR wszystkie raporty z badań ewaluacyjnych muszą zostać upublicznione, jednak należy podjąć również odpowiednie działania na rzecz ich upowszechnienia.

W latach 2007-2013 rozpowszechnienie wiedzy i informacji na temat ewaluacji RPO WK-P było realizowane poprzez takie działania jak: organizacja konferencji tematycznych po realizacji kluczowych badań ewaluacyjnych, moderowanie strony poświęconej ewaluacji (www.mojregion.eu), organizację oraz udział w różnych inicjatywach powiązanych z realizacją procesu ewaluacji w regionie i kraju (m.in. konferencje, spotkania, szkolenia). W związku z rekomendowanym przez KE zwiększeniem wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych w procesie programowania i wdrażania programów operacyjnych, w nowym okresie programowania planuje się zwiększenie skali działań upowszechniających wyniki ewaluacji.

W wytycznych komisyjnych wskazuje się, że proces ewaluacji powinien być już od samego początku ukierunkowany na odbiorcę⁷⁶. Konieczne jest podjęcie działań zorientowanych nie tylko na dostosowanie zakresu realizowanych badań do potrzeb odbiorców, ale również przekazanie zdobytej wiedzy we właściwej formie. Działania na rzecz komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji będą kierowane do grup odbiorców zaprezentowanych w poniższej tabeli.

Odbiorcy działań na rzecz upowszechnienia wyników ewaluacji

Symbol	Grupa	Opis
P	Osoby zaangażowane w programowanie K-P RPO 2014-2020	Osoby podejmujące strategiczne decyzje w zakresie programowania interwencji publicznej w ramach programu.
R	Przedstawiciele instytucji publicznych, będących adresatami rekomendacji	Przedstawiciele instytucji publicznych, do których odnoszą się rekomendacje sformułowane w ramach badań ewaluacyjnych.
B	Beneficjenci i potencjalni beneficjenci	Przedstawiciele instytucji realizujących przedsięwzięcia wsparte w ramach programu.
O	Ostateczni odbiorcy projektów	Osoby niekorzystające bezpośrednio ze wsparcia w ramach programu, ale korzystające z efektów realizacji wspieranych przedsięwzięć.
E	Ewaluatorzy zewnętrzni, konsultanci	Pracownicy instytucji profesjonalnie zajmujących się przeprowadzaniem ewaluacji.
A	Analitycy, badacze, środowisko naukowe	Przedstawiciele sektora naukowego specjalizujący się w szczególności w zagadnieniach związanych z polityką regionalną, a także w dziedzinach będących obszarami wsparcia w ramach programu.
S	Społeczeństwo	Społeczność regionalna, w tym w szczególności osoby, którym brak lub posiadające ograniczoną wiedzę na temat zagadnień ewaluacji.

⁷⁶ Komisja Europejska, *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation, European Regional Development Fund and Cohesion Fund - Concepts and Recommendations*, October 2013, s. 16.

Sposoby komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji

Kanały komunikacji	Opis	Adresaci	Harmonogram							Budżet		
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2021	2022
Organizacja spotkań prezentujących wyniki badań ewaluacyjnych	Spotkania informacyjne, podczas których będą przedstawiane kluczowe wyniki badań ewaluacyjnych.	Z, W, R, B, O, E, A, S					x				x	100.000
Organizacja konferencji tematycznych dotyczących ewaluacji	Konferencje tematyczne, na których poruszane będą wybrane aspekty ewaluacji polityk publicznych i programów wsparcia w innych regionach, Polsce i Europie; następnie opracowywanie i udostępnianie materiałów konferencyjnych i pokonferencyjnych upowszechniających proces ewaluacji i wyniki badań.	Z, W, R, B, O, E, A, S			x				x		x	200.000
Spotkania robocze dla pracowników instytucji publicznych, będących adresatami rekomendacji	Spotkania robocze będą miały na celu wspólne przedyskutowanie wyników ewaluacji oraz zaplanowanie procesu wdrażania rekomendacji w gronie przedstawicieli instytucji wdrażających program, instytucji publicznych i ewaluatorów.	R, E	Na bieżąco							0 (usługi doradcze kosztów realizacji badań ewaluacyjnych)		
Szkolenia dla przedstawicieli środowiska naukowego	Organizacja szkoleń z zakresu ewaluacji dla przedstawicieli środowiska naukowego z regionu, w celu zwiększenia ich świadomości, wiedzy i poziomu zainteresowania udziałem w ewaluacjach polityk prorozwojowych realizowanych w regionie.	A	x		x					x		25.000
Spotkania robocze z osobami mającymi wpływ na programowanie K-P RPO 2014-2020	Bieżące przekazywanie informacji na temat wyników badań ewaluacyjnych decydującym usprawni proces wdrażania rekomendacji odnoszących się do kształtu interwencji publicznej w ramach programu (wyniki ewaluacji - zidentyfikowane problemy - działanie).	Z		x		x			x		x	30.000
Publikacja raportów końcowych z badań ewaluacyjnych	Wydawanie w formie papierowej i elektronicznej publikacji prezentujących wyniki przeprowadzonych badań ewaluacyjnych.	Z, W, R, B, O, E, A, S	na bieżąco							0 (w ramach kosztów)		

Kanały komunikacji	Opis	Adresaci	Harmonogram							Budżet		
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2021	2022
											realizacji badań ewaluacyjnych)	
Publikacja newsletterów, broszur i innych materiałów informacyjnych prezentujących kluczowe dane z badań ewaluacyjnych	Prezentacja kluczowych danych pochodzących z badań ewaluacyjnych w przystępnych dla odbiorców, atrakcyjnych wizualnie formach np. infografik udostępnianych na stronie programu, dokumenty typu „factsheet”, newslettery, ulotek itp.; materiały ukierunkowane na prezentowanie efektów zrealizowanej pomocy publicznej.	R, B, O, E, A, S									na bieżąco	400.000
Współpraca z lokalnymi mediami w zakresie upowszechnienia wyników ewaluacji	Przekazywanie informacji na temat wyników badań ewaluacyjnych za pośrednictwem różnych kanałów medialnych, lokalnych gazet, radia czy telewizji.	Z, W, R, B, O, E, A, S									na bieżąco	900.000
Rozwój podstrony poświęconej ewaluacji na stronie internetowej K-P RPO 2014-2020	Podstrona zawierająca aktualne informacje na temat procesu ewaluacji programu, w tym bieżących działań Jednostki Ewaluacyjnej, plan ewaluacji, publikacja raportów końcowych z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych, jak i publikacji o charakterze edukacyjnym itp.	Z, W, R, B, O, E, A, S									na bieżąco	15.000 (usługi informatyczne związane z rozwojem strony)

Źródło: opracowanie własne.

Zasoby ludzkie dla procesu ewaluacji

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z Art. 44 CPR Instytucja zarządzająca zobowiązana jest do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji i postępów z realizacji planów ewaluacji, w tym wdrożonych rekomendacji, należy zapewnić odpowiednie zasoby kadrowe, które będą realizowały zadania nowe w stosunku do bieżącego okresu programowania.

Do tej pory koordynacją przebiegu procesu ewaluacji w regionie zajmowała się utworzona w ramach IZ jednostka ewaluacyjna (od kwietnia 2009 – Biuro Ewaluacji RPO). Wsparciem merytorycznym dla jednostki ewaluacyjnej była Grupa Sterująca Ewaluacją, w skład której wchodziłi przedstawiciele IZ, KM oraz eksperci dziedzinowi⁷⁷. Dodatkowo rola wspierania oraz monitorowania RPO WK-P 2007-2013 została powierzona Komitetowi Monitorującemu Regionalny Program Operacyjny⁷⁸.

Biorąc pod uwagę rozszerzenie wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji programu zapewne konieczne będzie rozszerzenie zespołu zajmującego się ewaluacją w odniesieniu do liczby osób realizujących podobne funkcje w poprzednim okresie programowania.

Poniżej przedstawiono listę i zadania głównych podmiotów zaangażowanych w proces ewaluacji Kujawsko-Pomorskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020 na poziomie regionalnym.

Instytucja Zarządzająca K-P RPO 2014-2020 - Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Za prowadzenie ewaluacji Kujawsko-Pomorskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020 odpowiada Instytucja Zarządzająca K-P RPO 2014-2020, a w jej ramach utworzona w tym celu Jednostka Ewaluacyjna, która jest odpowiedzialna za ewaluację działań realizowanych zarówno z EFS, jak i EFRR.

Główne zadania **Jednostki Ewaluacyjnej**:

- planowanie i koordynacja procesu ewaluacji K-P RPO 2014-2020 (w tym m.in. Grupy Sterującej Ewaluacją);
- przygotowanie i aktualizacja *Planu ewaluacji K-P RPO 2014-2020*;
- organizacja, prowadzenie procesu ewaluacji i współpraca z wykonawcami zewnętrznych badań ewaluacyjnych;
- współpraca z KJE;
- organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych do ewaluacji;
- realizacja ewaluacji przy zastosowaniu trafnych i zaawansowanych metod badawczych (CIE, TBE i inne);
- czynny udział w pracach Zespołów Zadaniowych powoływanych przez IZ mających na celu wypracowanie metodologii i realizację badań przekrojowych w obszarach tematycznych;
- animowanie i monitorowanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych dotyczących K-P RPO 2014-2020, raportowanie KE, KM i KJE wyników ewaluacji;
- dostosowywanie systemu ewaluacji programu do wytycznych KJE, KE oraz przyjętych standardów ewaluacji funduszy strukturalnych;
- rozpowszechnianie wiedzy nt. stosowanych w Unii Europejskiej i Polsce ogólnie przyjętych standardów ewaluacji funduszy strukturalnych;

⁷⁷ Regulamin funkcjonowania Grupy Sterującej Ewaluacją Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, załącznik do Uchwały nr 81/1316/10 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

⁷⁸ Plan ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, Toruń, grudzień 2007.

- upublicznianie wyników przeprowadzonych ewaluacji;
- rozpowszechnianie wiedzy i informacji na temat ewaluacji;
- budowa potencjału ewaluacyjnego wśród instytucji związanych z procesem ewaluacji programu;

Grupa Sterująca Ewaluacją

W procesie ewaluacji programu będzie uczestniczyć ponadto Grupa Sterująca Ewaluacją (GSE). Stałymi członkami GSE będą: i) pracownicy JE, ii) przedstawiciele departamentów merytorycznych UMWKP, iii) przedstawiciele instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu; iv) partnerzy społeczni, v) przedstawiciele Komitetu Monitorującego, vi) przedstawiciele środowiska naukowego, w tym specjaliści w zakresie projektowania metodologii badań ewaluacyjnych, a także vii) przedstawiciele ROT; viii) przedstawiciele RFT. Ponadto, na potrzeby realizacji poszczególnych badań ewaluacyjnych mogą być powoływane Zespoły Zadaniowe.⁷⁹

Rolą Grupy Sterującej Ewaluacją jest w szczególności wsparcie Jednostki Ewaluacyjnej w zakresie:

- identyfikacji tematów badań ewaluacyjnych;
- formułowania zakresu badań ewaluacyjnych (w tym m.in. przedmiotu badań, celu głównego i celów szczegółowych, obszarów badawczych, pytań ewaluacyjnych);
- formułowania kryteriów wyboru Wykonawcy badania ewaluacyjnego oraz kryteriów oceny ofert składanych przez oferentów;
- monitorowania postępu prac Wykonawcy w ramach zleconego badania ewaluacyjnego;
- oceny produktów badań ewaluacyjnych, w tym raportów metodologicznych, raportów końcowych lub raportów cząstkowych;
- operacjonalizacji wniosków i rekomendacji sformułowanych przez Ewaluatora;
- monitorowania procesu wdrażania rekomendacji sformułowanych w wyniku przeprowadzonych ewaluacji;
- opiniowanie planów ewaluacji sporządzonych przez JE;
- pomocy w budowaniu potencjału ewaluacyjnego.

Komitet Monitorujący K-P RPO 2014-2020

W procesie ewaluacji uczestniczy także Komitet Monitorujący K-P RPO 2014-2020, który:

- zatwierdza *Plan ewaluacji K-P RPO 2014-2020* (na jego pierwszym posiedzeniu) oraz akceptuje proponowane zmiany w *Planie ewaluacji*,
- monitoruje proces ewaluacji Programu,
- rekomenduje obszary, które powinny zostać poddane ewaluacji w ramach Programu,
- analizuje postęp w realizacji planów i wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych;
- monitoruje realizację zasady partnerstwa w procesie ewaluacji.

⁷⁹ Przedstawiamy rekomendowane rozwiązanie, zakładające włączenie w proces programowania badań ewaluacyjnych szerszego grona interesariuszy Programu.

11.2 Indeks odniesień do wymagań Komisji Europejskiej dotyczących zakresu ewaluacji ex-ante

Lp.	Wymagania Komisji Europejskiej w art. 55 projektu rozporządzenia ogólnego ⁸⁰	Rozdział	Strony w raporcie
1.	Ocena wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych i regionalnych i potencjału dla rozwoju oraz doświadczeń zdobytych podczas wcześniejszych okresów programowania	6 OCENA SPÓJNOŚCI PROGRAMU OPERACYJNEGO Z DOKUMENTAMI ZEWNĘTRZNYMI	55-64
2.	Ocena spójności wewnętrznej proponowanego programu lub przedsięwzięcia i jego związku z innymi istotnymi instrumentami	5 OCENA LOGIKI INTERWENCJI	31-55
3.	Ocena spójności alokacji środków budżetowych z celami programu	5.4 Sposób zastosowania zasady koncentracji tematycznej	46-48
4.	Ocena spójności wybranych celów tematycznych, priorytetów i odpowiadających im celów programów ze WRS, umową partnerstwa oraz stosownymi zaleceniami dla poszczególnych państw przyjętymi na podstawie art. 121 ust. 2 TFUE jak też w stosownych przypadkach dla poziomu krajowego, z krajowym programem r	6 OCENA SPÓJNOŚCI PROGRAMU OPERACYJNEGO Z DOKUMENTAMI ZEWNĘTRZNYMI	55-64
5.	Ocena adekwatności i przejrzystości proponowanych wskaźników specyficznych dla programu	9.1 Ocena trafności wskaźników produktu i rezultatu strategicznego	73-74
6.	Ocena sposobu, w jaki oczekiwane produkty przyczynią się do osiągnięcia rezultatów	5.2 Ocena wpływu realizacji programu operacyjnego na sytuację społeczno-ekonomiczną kraju lub regionu	35-42
7.	Ocena, czy wartości docelowe wskaźników ujęte ilościowo są realistyczne biorąc pod uwagę wartość przewidywanego wsparcia z EFSI	9.1 Ocena trafności wskaźników produktu i rezultatu strategicznego	73-74
8.	Ocena uzasadnienia proponowanej formy wsparcia	5.7 Trafność zakładanych form wsparcia – instrumentów finansowych	54
9.	Ocena adekwatności zasobów ludzkich oraz zdolności administracyjnych do zarządzania programem	8 OCENA SYSTEMU REALIZACJI I POTENCJAŁU ADMINISTRACYJNEGO	66-73
10.	Ocena odpowiedniości procedur monitorowania programu oraz gromadzenia danych koniecznych do przeprowadzenia ewaluacji	9 OCENA ZAŁOŻEŃ PROCESÓW MONITOROWANIA I EWALUACJI	73-77
11.	Ocena odpowiedniości celów pośrednich wybranych na	9.2 Ocena doboru wskaźników dla oceny	74

⁸⁰ Aneks został aktualizowany po przekazaniu raportu końcowego w dniu 11 grudnia 2013 r. zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006

	potrzeby ram wykonania	realizacji celów pośrednich („kamieni milowych”)	
12.	Ocena adekwatności planowanych działań mających na celu promowanie równości szans kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie wszelkim formom dyskryminacji; w szczególności w odniesieniu do dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	7.2 Przewidywany wkład programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych	66
13.	Ocena adekwatności planowanych działań mających na celu promowanie zrównoważonego rozwoju	7.2 Przewidywany wkład programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych	66
14.	Ocena działań planowanych w celu zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów	8.2 Ocena sposobu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów	70-73

11.3 Synteza Oceny Oddziaływania na Środowisko

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu kujawsko-pomorskiego regionalnego programu operacyjnego na lata 2014-2020 (prognoza OOŚ) przygotowana została przez firmę Agrotec Polska sp. z o.o. na zlecenie UMWKP na podstawie umowy z dnia 9 września 2013 roku. Na potrzeby przygotowania Syntezy OOŚ analizie poddano projekt prognozy OOŚ z listopada 2013 roku.

Przeprowadzenie SOOŚ skutków realizacji K-P RPO 2014-2020, której elementem jest prognoza, jest spełnieniem obowiązku prawnego wynikającego z dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko oraz zapewnieniem zgodności z przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm.).

Ustalenia zawarte w prognozie OOŚ

Na podstawie procesu oceny możliwego wpływu K-P RPO 2014-2020 zdiagnozowano kluczowe środowiskowe problemy w następujących obszarach w województwie:

Gospodarka wodno-ściekowa, w tym jakość wód powierzchniowych i podziemnych

- Badania wód płynących na terenie województwa kujawsko-pomorskiego przeprowadzone w 2012 roku wykazały, że tylko 13% badanych punktów można zaklasyfikować do II klasy czystości. Stałym problemem jest słaba sanitarna jakość wód – 2/3 stanowisk charakteryzowało się skażeniem bakteriologicznym. Wpływ na ten fakt z pewnością ma zbyt niski udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej;
- obserwowany jest zbyt niski udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej (64,3%), choć i tak wyższy niż średnia krajowa (5. miejsce na terenach zurbanizowanych, 6. na terenach wiejskich). 59% mieszkańców korzysta z kanalizacji w miejscowościach poniżej 10 tys. RLM (KPOŚK 2011 r.). Zbyt mało jest oczyszczalni ścieków w miejscowościach poniżej 2000 RLM. Konieczna jest poprawa świadomości społeczeństwa w zakresie efektywnego gospodarowania wodą;
- Stan jakości wód, rzek i jezior w województwie wymaga prowadzenia działań naprawczych celem spełnienia wymogów Ramowej Dyrektywy Wodnej. Celu środowiskowego Ramowej Dyrektywy Wodnej nie spełnia aż 35 z badanych 54 jezior i żaden z 3 zbiorników zaporowych.

Gleby, zasoby naturalne i tereny zdegradowane

- Stwierdzono zanieczyszczenie gleb wielopierścieniowymi węglowodorami aromatycznymi. W porównaniu z wynikami badań z lat 2001 i 2004 w większości badanych odcinków odnotowano wzrost ich zawartości;
- Stwierdzono konieczność rekultywacji terenów zdegradowanych i zdewastowanych.

Zagrożenie powodziowe, zagrożenia deficytem wody

- Zagrożenia powodzią występują głównie na obszarach Doliny Wisły, Drwęcy i Noteci, ale także lokalnie w miastach, w których w skutek nawałnych opadów atmosferycznych pojawiają się lokalne podtopienia. Szczególne zagrożenia związane są ze stanem technicznym zapory we Włocławku oraz pogarszającą się jakością infrastruktury przeciwpowodziowej (wały, zastawki itp.).

Powietrze atmosferyczne, w tym OZE i zrównoważony transport

- Według klasyfikacji jakości powietrza atmosferycznego dokonanej w 2012 roku ze względu na ochronę zdrowia ludzi, wszystkie 4 strefy w województwie (aglomeracja bydgoska,

miasto Toruń, miasto Włocławek, strefa kujawsko-pomorska) znalazły się w niekorzystnej klasie C (stężenia zanieczyszczeń przekraczają poziomy dopuszczalne powiększone o margines tolerancji). Rejestrowane wielkości stężeń pyłu zawieszonego PM10 wskazują na pogłębianie się niekorzystnego stanu. Pomiary wykazały, że ilość pyłów PM2,5 nie przekroczyły wartości normowanej. Podobnie jak w przypadku pyłu PM10, najwyższe stężenia występowały w okresie zimowym – dwu, nawet trzykrotnie wyższe;

- Na podstawie danych Inspektoratu Ochrony Środowiska stwierdzono, że w ostatnich latach liczba skarg na nadmierny hałas zwiększa się – głównie dotyczy to hałasu komunikacyjnego i drogowego, czego oczywistą przyczyną jest dynamiczny rozwój motoryzacji.

Gospodarka odpadami

- W dalszym ciągu obserwuje się niekontrolowane wprowadzanie odpadów do środowiska (nie wszyscy mieszkańcy województwa są objęci zorganizowaną zbiórką odpadów). Również wymagającym poprawy jest wskaźnik selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (pomimo wzrostu z 4,9% w 2007 r. do 9,6% w 2010 r.);
- Problemem jest niska świadomość społeczeństwa w zakresie zagadnień dotyczących gospodarki odpadami;
- Zbyt wysoki jest udział odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania;
- W projekcie K-P RPO 2014-2020 brakuje działań z PI 6.1. Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, co wydaje się istotne z uwagi na konieczność wypełnienia zobowiązań wynikających z unijnej dyrektywy 2008/98/WE.

Ochrona przyrody, Natura 2000 i bioróżnorodność

- W województwie kujawsko-pomorskim występują korzystne warunki do rozwoju energetyki alternatywnej w oparciu o OZE, takie jak: energia wiatru, wody, biomasy oraz biopaliw. Z punktu widzenia obszarów Natura 2000 istotne oddziaływanie może wiązać się ze wspieraniem działań w zakresie budowy i modernizacji infrastruktury transportowej.

Elementem przeprowadzonych analiz w ramach prognozy OOS było wskazanie przewidywanych oddziaływań na poszczególne komponenty środowiska. Analiza i ocena poszczególnych osi, celów i działań nie wykazała możliwości wystąpienia znaczącego negatywnego i długoterminowego oddziaływania, w takim stopniu, aby mogło nastąpić wyraźne, trwałe pogorszenie stanu któregokolwiek z komponentów środowiska. Negatywne oddziaływania będą miały przeważnie charakter chwilowy (w trakcie realizacji inwestycji). Krótkotrwałe negatywny wpływ na środowisko będą miały wszystkie działania związane z budową nowej infrastruktury (np. emisja pyłów w trakcie budowy, zwiększony ruch samochodowy). Skutki negatywne mogą wystąpić również w sferze społecznej i gospodarczej. Ponieważ integralnym i najważniejszym elementem środowiska jest człowiek, wszystkie planowane działania mają na celu poprawę jakości życia w otaczającym go środowisku.

Należy uznać, że realizacja K-P RPO 2014-2020 będzie miała generalnie pozytywne oddziaływanie na środowisko. Możliwe oddziaływania negatywne będą miały miejsce w przypadku OP, w których realizowane będą duże przedsięwzięcia inwestycyjne, zmierzające w kierunku rozwoju infrastruktury:

- **OP 4. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie**, w postaci infiltracji zanieczyszczeń na etapie budowy, odwodnienia terenu, uciążliwości hałasowych i pylenia w trakcie eksploatacja inwestycji, płoszenia ptaków, których siedliska często są w szczelinach budynków; możliwe oddziaływanie negatywne może mieć miejsce w przypadku niewłaściwego wytyczenia tras, np. w pobliżu lub przecinając miejskie obszary chronione i obszary zieleni; na etapie prowadzenia prac może wystąpić płoszenie zwierząt oraz wycinka drzew i krzewów (np. płoszenie ptaków i nietoperzy na trasach przelotów –

farmy wiatrowe; zagrożenie zniszczenia lub zamurowywania siedlisk ptaków i nietoperzy podczas termomodernizacji budynków); pylenie podczas prac remontowo-budowlanych; powstawanie odpadów budowlanych;

- **OP 5. Dostosowanie do zmian klimatu** – możliwe jest wystąpienie oddziaływań negatywnych na wszystkie komponenty środowiska, w zależności od typu inwestycji na etapie budowy; dotyczy inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz dotyczących systemów zarządzania klęskami żywiołowymi;
- **OP 7. Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu** – możliwe jest wystąpienie oddziaływań negatywnych poprzez: bezpośrednie niszczenie siedlisk, fragmentację siedlisk przyrodniczych, tworzenie barier i przerwanie korytarzy ekologicznych, zmianę sposobu wykorzystania przestrzeni przez zwierzęta, synantropizację, rozprzestrzenianie się obcych ekologicznie i geograficznie gatunków wzdłuż drogi, śmiertelność zwierząt na drodze, konieczność wycinki drzew i krzewów, przedostawanie się substancji ropopochodnych do wód, zasolenie, zagrożenia związane z występowaniem katastrof, zmiany warunków wodnych, zanieczyszczenie gleb, zmiany powierzchni ziemi w trakcie realizacji inwestycji, zagrożenia zanieczyszczenia powierzchni ziemi związane z transportem substancji niebezpiecznych (w wyniku awarii podczas transportu tych substancji), wzrost wydobycia surowców budowlanych; w przypadku bliskości inwestycji drogowych może wiązać się ze zwiększonym pyleniem i osiadaniami pyłów na obiektach zabytkowych, a także z narażeniem na większe drgania i hałas (wpływ na konstrukcję obiektów);
- **OP 12. Polityka terytorialna EFRR** – możliwe jest wystąpienie oddziaływań negatywnych poprzez: uciążliwości hałasowe i pylenie w trakcie eksplantacji infrastruktury OZE, przekształcenie profilu glebowego i ograniczenie powierzchni gleb w związku z budową kanalizacji i sieci wodociągowej, powstawanie nieużytecznych w danym miejscu mas ziemnych, usuwanie drzew i krzewów podczas realizacji inwestycji, powstawanie odpadów budowlanych, wzrost wydobycia surowców budowlanych w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, emisję spalin podczas budowy (pojazdy i maszyny budowlane), emisję hałasu podczas budowy, płoszenie zwierząt na terenach realizacji inwestycji, mechaniczne uszkodzenia roślinności, wycinkę drzew i krzewów podczas realizacji inwestycji;
- **OP 14. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność** – możliwe jest wystąpienie oddziaływań negatywnych poprzez: płoszenie zwierząt na terenach realizacji inwestycji, przekształcenie profilu glebowego i ograniczenie powierzchni gleb w związku z realizacją inwestycji, powstawanie nieużytecznych w danym miejscu mas ziemnych, usuwanie drzew i krzewów podczas realizacji inwestycji, powstawanie odpadów budowlanych, wzrost wydobycia surowców budowlanych, emisja hałasu i spalin podczas prac.

Propozycja rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko

W znakomitej większości przypadków realizacja postanowień K-P RPO 2014-2020 służyć będzie ochronie środowiska i uzyskaniu pozytywnych efektów ekologicznych (najczęściej w sposób pośredni i zauważalny w dłuższej perspektywie czasu). W celu minimalizacji przewidywanych negatywnych oddziaływań na środowisko przyjęte powinny zostać odpowiednie rozwiązania techniczne i technologiczne, aby wpływ projektów na środowisko był nieodczuwalny i nie powodował pogorszenia jego stanu:

- **rozwiązania o charakterze administracyjnym**

Rozwiązania te dotyczą jakości działań prowadzonych przez administrację samorządową, które powinny uwzględniać zasady z zakresu ochrony środowiska (w szczególności w zakresie odpowiedniego podejścia do planowania przestrzennego w gminach, rekomendowania stosowania najlepszych dostępnych technik);

- **rozwiązania o charakterze organizacyjnym i technicznym**

W odniesieniu do projektów realizowanych w przyjętych ramach wyznaczonych przez system administracyjny możliwe jest stosowanie różnych rozwiązań o charakterze organizacyjnym i technicznym, np. stosowanie różnych wariantów realizowania projektów, przyjmowanie poszczególnych rozwiązań technicznych. Rozwiązania techniczne powinny być dobierane w taki sposób, aby minimalizować negatywne oddziaływanie na środowisko. Z tego względu warto pamiętać o stosowaniu odpowiednich technologii (niskoemisyjnych, nisko odpadowych, oszczędzających wodę, materiały i energię). Prognozuje się, iż konieczność stosowania działań kompensacyjnych może występować w odniesieniu do projektów w ramach OP 7 Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu.

Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w K-P RPO 2014-2020

Na obecnym etapie oceny projektu K-P RPO 2014-2020 można jedynie przyjąć pewne założenia odnośnie natury planowanych działań. Przewidując na tej podstawie możliwość wystąpienia oddziaływań negatywnych uznano, że należy poszukiwać rozwiązań alternatywnych w stosunku do wymienionych niżej osi:

OP 4. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie

W OP 4 rekomenduje się rozszerzenie katalogu podmiotów mogących ubiegać się o dofinansowanie. Aktualny katalog potencjalnych beneficjentów jest ograniczony do następujących podmiotów: przedsiębiorstwa, jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, PGL Lasy Państwowe i działające w ich imieniu jednostki organizacyjne. Wskazane wydaje się rozszerzenie tego katalogu także na następujące podmioty: regionalne zarządy gospodarki wodnej, szkoły wyższe, stowarzyszenia / wspólnoty, parki narodowe i krajobrazowe. W zakresie wspierania w K-P RPO 2014-2020 projektów z zakresu budowy instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw oraz budowy/modernizacji zakładów do produkcji urządzeń OZE, proponuje się uruchomić wsparcie dla tego typu projektów na samym początku wdrażania K-P RPO 2014-2020. Umożliwi to wytworzenie potencjału do późniejszego wspierania innych projektów realizowanych przez wytwórców energii z OZE oraz podmioty odpowiedzialne za jej przesył, w celu osiągnięcia dodatkowego efektu synergii i komplementarności w zakresie wspierania OZE. W zakresie opisu przedsięwzięć planowanych do realizacji sugeruje się wspieranie budowy instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw II generacji.

OP 6. Region przyjazny środowisku

Uwzględniając kapitał, jakim są walory turystyczne województwa kujawsko-pomorskiego, a także obciążenie parków krajobrazowych ruchem turystycznym, sugeruje się w ramach Programu szczególne wsparcie w zakresie form turystyki alternatywnych do turystyki masowej.

OP 7. Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu

W ramach OP 7 rekomenduje się prowadzenie odpowiedniego podejścia do polityki transportowej regionu. Sterowanie popytem w zakresie transportu może być wspierane przez rozwój koncepcji miasta zwartej, odpowiednie kształtowanie rozwoju zabudowy stref podmiejskich i obszarów wiejskich oraz w szczególności poprawę dostępności do podstawowych usług publicznych w ośrodkach lokalnych.

Zidentyfikowane w oparciu o diagnozę regionu problemy nie mogą być adresowane w inny sposób, jak właśnie wprost poprzez obszary wsparcia wskazane w Programie. Podkreślić należy, iż

poszczególne OP i obszary wsparcia K-P RPO 2014-2020 są optymalnie wyważone ze środowiskowego punktu widzenia (trudno jest wskazać w Programie inne tj. bardziej ekologiczne propozycje działania).

Opinia właściwych organów do prognozy OOS

W ramach procesu OOS pozyskane zostały niezbędne opinie właściwych organów zgodnie z przepisami o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Uwzględniono szczegółowe uwagi zgłoszone przez Regionalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska w Bydgoszczy.

Uwagi i wnioski zgłoszone w wyniku konsultacji społecznych

W okresie od 7 listopada do 17 grudnia 2013 roku przeprowadzone zostały konsultacje społeczne projektu K-P RPO 2014-2020 wraz z prognozą SOOS. Uwagi dotyczące uszczegółowienia, doprecyzowania i wskazania właściwej terminologii, zgłoszone podczas konsultacji społecznych zostały wprowadzone do Prognozy OOS.

Wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko

W wyniku przeprowadzonej analizy zapisów K-P RPO 2014-2020 prognozuje się, iż kierunki działań wskazane w tym dokumencie nie wskazują na możliwość wystąpienia istotnego negatywnego oddziaływania poza granicami Polski. Potencjalne efekty transgraniczne działań przewidzianych w poszczególnych PI RPO 2014-2020 uzależnione są przede wszystkim od lokalizacji oraz charakteru poszczególnych inwestycji. Planowane w Programie kierunki wsparcia, w uzasadnionych przypadkach (charakter inwestycji) będą podlegać oddzielnym postępowaniom w sprawie oceny oddziaływania na środowisko. Specjalną uwagę przy przeprowadzaniu ocen oddziaływania powinno zwracać się na takie projekty, które zlokalizowane będą blisko granic województwa kujawsko-pomorskiego, a także na projekty, które będą mogły powodować powstawanie znaczących oddziaływań transgranicznych daleko od miejsca zlokalizowania inwestycji. Potencjalne skutki realizacji całego Programu nie będą miały znaczenia transgranicznego w rozumieniu art. 58 ustawy Prawo ochrony środowiska. Żaden z kierunków wsparcia w ramach K-P RPO 2014-2020 nie niesie za sobą ryzyka wystąpienia negatywnych oddziaływań transgranicznych. W toku prowadzonych prac badawczych nie zidentyfikowano także możliwości wystąpienia żadnych oddziaływań skumulowanych o charakterze transgranicznym mogących być efektem nałożenia się na siebie oddziaływań Programu

Propozycje metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień prognozy OOS

W ramach K-P RPO 2014-2020 wyznaczono wskaźniki środowiskowe w obszarach odpowiadających tematyce pro środowiskowej, głównie w OP 5 i OP 6.

W odniesieniu do wskaźników środowiskowych zastosowanych w OP 5 - zaproponowane wskaźniki odnoszą się do wszystkich celów szczegółowych osi. Z uwagi na zdiagnozowany problem ochrony powietrza w regionie (zagrożenia przekroczenia standardów PM10 i B(a)P, emisję powierzchniową), uzasadnione jest, aby podczas monitorowania redukcji emisji dwutlenku węgla, monitorować także efekty w zakresie: redukcji pyłu PM10, B(a)P.

W odniesieniu do wskaźników środowiskowych zastosowanych w OP 6 - zaproponowane wskaźniki odnoszą się do celów środowiskowych, uwzględniają również tematy problemowe w zakresie analizowanych komponentów środowiska, m.in. zmian klimatu, zagrożeń naturalnych (powodzie).

W K-P RPO 2014-2020 szczególnie istotne jest uwzględnienie wskaźników rozwoju zrównoważonego. Za najważniejsze, z punktu widzenia ochrony środowiska, są wskaźniki dotyczące oceny zasobów przyrody oraz jakości poszczególnych komponentów środowiska, np. powietrza, gleb, wód. Do określenia dynamiki zmian należałoby wykorzystać wskaźniki pokazujące tendencje zmian w zakresie jakości powietrza, stanu gospodarki odpadami i gospodarki wodno-

ściekowej. Przyjęty system monitorowania jest spójny z zapisami strategicznych opracowań na szczeblu krajowym, m.in.: KSRR. Badania powinny być prowadzone co najmniej jeden raz w roku.

Z punktu widzenia K-P RPO 2014-2020 zaleca się wykorzystywanie istniejących danych monitoringowych (statystyka publiczna, dostępne dane, sprawozdania i raporty). Będą one umożliwiały śledzenie zmian w środowisku w sposób pośredni (w tym w zakresie skutków środowiskowych i przestrzennych).

Wskaźniki zrównoważonego rozwoju zostały w Programie uwzględnione (odnoszą się one m.in. do wskaźników w obszarze: ładu społecznego, gospodarczego, środowiskowego oraz instytucjonalno-politycznego). Niemniej jednak warto wprowadzić do monitorowania projektów wskaźniki zbierane z kilku źródeł w oparciu o dostępną statystykę publiczną, przykładowo wskaźniki pozwalające śledzić stosunek emisji gazów cieplarnianych według sektorów gospodarki w regionie (tys. ton ekwiwalentu CO²) w odniesieniu do np. liczby funkcjonujących podmiotów w regionie, generowanego PKB.

Dla pełnej oceny wpływu ocenianego dokumentu na środowisko proponuje się rozszerzenie listy wskaźników o takie, które pozwolą łączyć ocenę uzyskanych efektów związanych z rozwojem lokalnym z efektami środowiskowymi. Uwzględnienie wskaźników, oceniających stan środowiska będzie miało miejsce w dokumencie uszczegóławiającym K-P RPO 2014-2020.

11.4 Opis zakresu i sposobu uwzględnienia wniosków i rekomendacji z ewaluacji ex-ante K-P RPO 2014-2020

1. OPIS PRZEBIEGU EWALUACJI:

Ocena ex-ante projektu programu wykonywana była równoległe z jego sporządzaniem, w okresie tworzenia wspólnotowych i krajowych podstaw prawnych programowania operacyjnego, formowania ostatecznych wersji głównych dokumentów strategicznych. Okoliczności te stanowiły istotne i nieuniknione uwarunkowanie prac, tak zespołu autorskiego przygotowującego program, jak i zespołu dokonującego jego ewaluacji. Badanie tematycznie zostało podzielone na 3 moduły:

4. Ocena trafności i spójności wewnętrznej Programu,
5. Ocena trafności i spójności zewnętrznej Programu,
6. Ocena systemu realizacji Programu.

Zgodnie z zaleceniami dotyczącymi ewaluacji ex-ante⁸¹ Instytucje Zarządzające programami operacyjnymi miały możliwość wyboru zastosowania jednego z podejść do ewaluacji ex-ante ze względu na sposób realizacji:

- tradycyjny – ewaluacja programu operacyjnego po zakończeniu prac nad projektem programu,
- partycypacyjny – ewaluacja prowadzona równoległe z procesem programowania.

Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego zdecydował o wyborze modelu partycypacyjnego, rozumianego jako równoległe prowadzenie procesu programowania i ewaluacji. Zadaniem zespołu ewaluacyjnego było wsparcie merytoryczne zespołu przygotowującego zapisy Regionalnego Programu Operacyjnego 2014-2020 oraz przygotowywanie wniosków i rekomendacji, przybierających postać propozycji zmian w zapisach programu, które w konsekwencji wpłynęły na podniesienie jakości programu. W toku prac uwzględniono zarówno zmieniające się uwarunkowania krajowe, jak i związane z procesem negocjacji rozporządzeń dotyczących funduszy strukturalnych.

Zastosowano głównie metody typu desk research: przegląd literatury oraz wyników badań naukowych i ewaluacyjnych, które wykorzystano w odniesieniu do wszystkich modułów badania. Ponadto metodyka uwzględniała metody jakościowe (wywiady), ilościowe (ankieta wśród potencjalnych beneficjentów) i eksperckie (metoda delficka).

2. SKRÓCONE WYNIKI EWALUACJI 2 WERSJI PROJEKTU PROGRAMU:

2.1. Ocena diagnozy

Diagnoza wykonana na potrzeby K-P RPO 2014-2020 oceniona została jako trafna i rzetelna, oparta na wiarygodnych źródłach i właściwie dobranych danych. Zawarto w niej kluczowe w danej dziedzinie informacje, skoncentrowane wokół obszarów, do których adresowana jest interwencja publiczna zaproponowana w programie. W ramach badania ex-ante nie stwierdzono braku zasadności interwencji w poszczególnych Priorytetach inwestycyjnych (PI), włączonych w zakres projektu K-P RPO 2014-2020. W osiach priorytetowych (OP) zaproponowane działania są adekwatne i w większości w dużym stopniu odpowiadają na zdiagnozowane problemy i wyzwania społeczno-gospodarcze regionu. Wskazano jednakże na kilka obszarów, w których należy wprowadzić modyfikacje.

⁸¹ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*, Warszawa 2012

2.2. Spójność zewnętrzna

W projektach K-P RPO 2014-2020 zapewniono wysoką spójność z regionalnymi, krajowymi i europejskimi dokumentami strategicznymi. Oceniany projekt jest spójny ze strategią Europa 2020 i Wspólnymi Ramami Strategicznymi, oraz z celami strategii krajowych (Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego) i regionalnych (m.in. Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego). Wskazano jednak na brak w Programie oddzielnej części poświęconej spójności zewnętrznej.

2.3. Logika interwencji i spójność wewnętrzna

Na podstawie analizy Priorytetów Inwestycyjnych, w ramach których realizowane będą Cele Tematyczne, oraz w oparciu o analizę teorii społeczno-ekonomicznych oraz dowodów empirycznych, stwierdza się iż zaproponowana w projekcie logika interwencji umożliwi realizację założonych celów rozwojowych. Cele szczegółowe dla poszczególnych PI przyczyniają się do realizacji celu Programu. Kierunek zmian określony jest prawidłowo w sposób spójny ze zdiagnozowanymi trendami. Występują jednak nieścisłości w formułowaniu celów, których część nie obrazuje efektów działań, ale procesy mające do nich doprowadzić. Zarekomendowano także takie sformułowanie celu głównego Programu, aby bardziej podkreślić ukierunkowanie Programu na poprawę jakości życia mieszkańców.

2.4. Ocena systemu monitoringu i ewaluacji programu operacyjnego

Założenia programu operacyjnego umożliwiają skuteczną i efektywną realizację procesów monitorowania i ewaluacji. W projekcie K-P RPO 2014-2020 przedstawiono listę wskaźników produktu i rezultatu strategicznego (EFRR) i wskaźników rezultatu długoterminowego (EFS), choć nie dla wszystkich osi. W większości przypadków wskaźniki dobrano trafnie i spełniają one zalecenia MIR. Nie określono jednak wszystkich wartości bazowych i docelowych wskaźników. Brakuje również doboru i wartości tzw. kamieni milowych. Przygotowana została wstępna koncepcja procesu ewaluacji programu operacyjnego, który posłuży Instytucji Zarządzającej do przygotowania Planu ewaluacji PO na lata 2014-2020.

2.5. Ocena planowanych warunków realizacji programu

Przeanalizowany został potencjał administracyjny i zasoby ludzkie instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programu operacyjnego. Prawidłowo zamieszczono też podstawowe informacje na temat najważniejszych podmiotów zaangażowanych w realizację K-P RPO 2014-2020 oraz ich zadań. W związku z planowanymi zmianami w strukturze wdrażania nowego Programu (kumulacja zadań w UMWKP bez udziału instytucji wdrażających), w raporcie z ewaluacji ex-ante przedstawiono mocne i słabe strony nowego systemu oraz szanse i zagrożenia, jakie się z nim wiążą. Prawidłowo w Programie przedstawiono rozdział poświęcony działaniom ukierunkowanym na zmniejszenie obciążeń administracyjnych dla beneficjentów, w którym wykorzystano proponowane zapisy w *Szablonie...*

2.6. Ocena polityk horyzontalnych

Dokonana w trakcie ewaluacji K-P RPO 2014-2020 - pod kątem realizacji zasad horyzontalnych na poziomie programowania - analiza adekwatności, potwierdza, iż Program przyczynia się do realizacji celów horyzontalnych Strategii Europa 2020: zasady zrównoważonego rozwoju oraz zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji. Niemniej wskazano w ewaluacji ex-ante, iż opisy te nie są kompletne w przypadku poszczególnych zasad horyzontalnych i wymagają uzupełnienia.

3. KLUCZOWE RÓŻNICE MIĘDZY WERSJĄ 2.0 I 3.0 PROGRAMU W PODZIALE NA MODUŁY BADANIA:

3.1. Ocena trafności projektu K-P RPO 2014-2020 w odniesieniu do wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych: Główną zmianą w obszarze diagnozy wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych opisanych w projekcie Programu między wersją 2.0 oraz 3.0, jest ich uporządkowanie wg celów tematycznych, a także uwzględnienie w Sekcji 1 wszystkich elementów diagnozy z jednoczesnym ich usunięciem w sekcji 2, tj. w opisie osi priorytetowych. Diagnozę w każdym obszarze zakończono podsumowaniem w postaci wyzwań i potrzeb regionu wynikających z diagnozy. Pozytywnie należy ocenić zmniejszenie objętości diagnozy, w której pozostawiono dane istotne z punktu widzenia identyfikacji potrzeb i wyzwań, a usunięcie rozbudowanych części faktograficznych. Zmniejszono także opisy dotyczące obszarów, które nie będą wspierane bezpośrednio z Programu, np. najważniejsze trendy w rolnictwie w województwie kujawsko-pomorskim i kraju, turystyka czy demografia. Zmieniono część diagnozy poświęconej podejściu terytorialnemu (interwencji na obszarach o szczególnych uwarunkowaniach – OSI), dostosowując do nowego kształtu osi priorytetowych (włączenie zintegrowanego podejścia terytorialnego w ramach ośmiu osi, a nie wydzielanie oddzielnych).

Odniesienie do szczegółowych rekomendacji dotyczących Sekcji 1 K-P RPO 2014-2020, które zostały sformułowane w wyniku ewaluacji ex-ante, znajdują się w poniższej tabeli.

3.2. Ocena logiki interwencji: Uwzględniono uwagi dotyczące logiki interwencji w obszarze: demarkacji pomiędzy poszczególnymi Priorytetami Inwestycyjnymi oraz uszczegółowienia i podporządkowania poszczególnych typów operacji celom szczegółowym. Zastosowano sekwencję pozwalającą na przedstawienie mechanizmów przyczynowo skutkowych pomiędzy poszczególnymi typami operacji a uzyskanymi celami, przeformułowano także cele szczegółowe oraz cel główny Programu, tak aby przedstawiały spodziewany wektor zmian w regionie w wyniku interwencji. Nie zastosowano jednak rekomendacji odnoszących się do zwiększenia środków w obszarze małej retencji (PI 5.2) oraz zmniejszenia alokacji w obszarze programów zdrowotnych na działania mające niską trwałość (PI 8.10), przez co jakościowa zmiana sytuacji w regionie będzie mniejsza. Pozostawiono również w obszarze ryzyka kwestię efektywności zatrudnieniowej w obszarze PI 8.7, bez postawienia wyraźnej demarkacji między zastosowaniem systemu dotacji a zastosowaniem instrumentów zwrotnych.

3.3. Ocena spójności programu operacyjnego z dokumentami zewnętrznymi: Podczas procesu ewaluacji dokonywano porównania kolejnych wersji K-P RPO 2014-2020 z najważniejszymi dokumentami i strategiami o charakterze międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Wynikiem każdorazowej oceny był szereg rekomendacji mających na celu doprowadzenie do możliwie najpełniejszej zgodności zapisów K-P RPO 2014-2020 z analizowanymi aktami.

W zakresie wdrażania przedstawionych zaleceń, należy rozróżnić dwie kwestie. Wersja 3.0. K-P RPO 2014-2020 na poziomie konkretnych zapisów jest z pewnością bardziej zgodna z zapisami analizowanych dokumentów (np. w zakresie podejmowanych działań i artykułowanych motywacji). Nadal jednak brakuje wyodrębnionego podrozdziału, w którym przedstawiono by spójność zewnętrzną, tj. spójność z najważniejszymi dokumentami strategicznymi europejskimi oraz spójność z dokumentami krajowymi i regionalnymi.

3.4. Ocena uwzględnienia w programie operacyjnym celów polityk horyzontalnych: Cele polityki horyzontalnej zostały uwzględnione w sposób prawidłowy. W stosunku do poprzedniej wersji Programu przedstawiono sposób monitoringu i ewaluacji realizacji celów oraz przedstawiono typy operacji, które będą realizować cele poszczególnych zasad horyzontalnych oraz grupy docelowe.

3.5. Ocena systemu realizacji i potencjału administracyjnego: W RPO WK-P 2014-2020 prawidłowo opisano system realizacji oraz analizę działań zmniejszających obciążenia administracyjne dla beneficjentów. W mocy pozostają rekomendacje z ewaluacji ex-ante odnoszące się do analizy potencjału administracyjnego IZ RPO WK-P 2014-2020, których charakter nie będzie miał przełożenia na treść Programu, ale których uwzględnienie będzie konieczne dla sprawności wdrażania programu. Biorąc pod uwagę, iż w Programie nie przewiduje się powierzenia zadań instytucjom pośredniczącym, konieczna jest optymalizacja zatrudnienia i rozbudowanych struktur IZ do nowych zadań.

3.6. Ocena założeń procesów monitorowania i ewaluacji: W porównaniu do zapisów wersji 2.0., K-P RPO 2014-2020 wersja 3.0. jest zdecydowanie bliższa zapisom *Szablonu Programu Operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem*, uwzględniając wiele z zaleceń sformułowanych przez Ewaluatora. Warto podkreślić usunięcie informacji, które wykaczały poza rekomendowany szablon. W obecnej wersji sekcja ta jest bardziej skoncentrowana na zobowiązaniach postawionych przed IZ, aby właściwie zarządzać i wdrażać Program.

Tabela 1: Uwzględnienie wniosków i rekomendacji z ewaluacji ex-ante w K-P RPO 2014-2020

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
17.	Wybrane problemy w diagnozie zostały opisane w sposób niewystarczający.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy zgodnie z rekomendacjami szczegółowymi zawartymi w rozdziale 4.2 Trafność interwencji w kontekście diagnozy społeczno-ekonomicznej (Tabela 1).		
1.2.	OP 1. Budowa innowacyjności regionu poprzez działalność B+R przedsiębiorstw Problem: Słabe powiązanie sektora przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz towarzyszący mu brak systemowych rozwiązań dotyczących wsparcia systemu transferu innowacji i technologii. Ocena: problem został niewystarczająco uzasadniony w diagnozie.	Uzasadnienie: w K-P RPO 2014-2020 pojawia się jedynie wzmianka na ten temat, bez konkretnych danych liczbowych, opisu dynamiki itp. Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o dany problem; zaleca się wykorzystanie źródeł i informacji przy przeprowadzaniu analizy SWOT, a nieuwzględnionych bezpośrednio w diagnozie.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona częściowo. Opis słowny zagadnienia został rozwinięty, jednak tylko w nieznacznym stopniu rozbudowano diagnozę o konkretne dane liczbowe. Ponadto, ograniczono się w znacznej mierze do danych przekrojowych, uniemożliwiających wnioskowanie na temat dynamiki zmian w analizowanym obszarze.
1.3.	OP 2 Cyfrowy region Problem: Niski poziom wykorzystania TIK przez przedsiębiorstwa, co przejawia się niskim udziałem telepracy w strukturze zatrudnienia, niski udział transakcji handlowych przeprowadzanych z wykorzystaniem TIK (e-handel). Ocena: problem został niewystarczająco opisany/uzasadniony w diagnozie.	Uzasadnienie: Problem został jedynie wzmiankowany przy opisie OP 2; brakuje potwierdzających go argumentów (danych, wyników badań itp.). Rekomendacja: Należy uzupełnić diagnozę o dane tematyczne stanowiące podstawę zidentyfikowanego problemu; dane (np. z GUS) powinny być na poziomie regionalnym (dotychczas, jeśli jakieś dane są uwzględniane są one agregatem krajowym).	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona. Uzupełniono diagnozę o dane tematyczne ujmowane na poziomie regionalnym.
1.4.	OP 2 Cyfrowy region Problem: Relatywnie niski współczynnik cyfryzacji [digitalizacji] gospodarki i społeczeństwa, czego przejawem jest przede wszystkim niski poziom rozwoju e-edukacji, e-medycyny [e-zdrowia], e-administracji. Ocena: problem został niewystarczająco opisany/uzasadniony w diagnozie.	Uzasadnienie: Problem został jedynie zasygnalizowany przy opisie Osi 2; brakuje potwierdzających go argumentów (danych, wyników badań itp.). Rekomendacja: Należy uzupełnić diagnozę o dane tematyczne stanowiące podstawę zidentyfikowanego problemu; dane (np. z GUS) powinny być na poziomie regionalnym (dotychczas, jeśli jakieś dane są uwzględniane są one agregatem krajowym).	operacyjna	Rekomendacja nieuwzględniona. O ile uprzednio problem został zasygnalizowany przy opisie Osi 2, o tyle aktualnie opis Osi nie zawiera jakichkolwiek odniesień do problemu, podobnie jak część diagnozy poświęcona społeczeństwu informacyjnemu.
1.5.	OP 3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu Problem: Trudności przedsiębiorców z pozyskaniem kapitału zewnętrznego.	Rekomendacja: Należy uzupełnić diagnozę oraz analizę SWOT o opis ze strony 151 z raportu (Analiza wsparcia przedsiębiorczości w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, Agrotec Polska sp. z	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona. Pośród wyzwań i potrzeb w obszarze przedsiębiorczości wskazuje się konieczność dokapitalizowania majątku MŚP. W nowym RPO

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
	Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.	o.o., maj 2013). Poruszone są w nim kwestie adaptacyjności przedsiębiorców, w tym brak wiedzy nt. zewnętrznych źródeł finansowania działalności.		połączono w jedną OP Wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu interwencją CT1 i CT3. W opisie osi uzupełniono zapis i wskazano, że jedną z głównych barier rozwoju przedsiębiorczości jest brak kapitału własnego zarówno na założenie przedsiębiorstwa, jak i na jego rozwój w początkowej fazie funkcjonowania.
1.6.	OP 3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu Problem: Słaby stan rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego (przy dużej produkcji rolniczej – nieproporcjonalnie mała produkcja żywności). Ocena: Problem niewystarczająco opisany w diagnozie.	Uzasadnienie: W rozdziale dotyczącym przemysłu w diagnozie znajduje się informacja o przemyśle żywnościowym oraz o zagrożeniu niepełnego wykorzystania jego potencjału. Brakuje informacji o nieproporcjonalnej produkcji żywności do produkcji rolniczej regionu. (Michna, W. red. (2007)) Ocena wpływu rozwoju sektora spożywczego na kierunki modernizacji gospodarstw rolnych w poszczególnych regionach IERiGŻ, Raport Szanse i zagrożenia oraz potencjalne kierunki rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w ujęciu regionalnym, FAPA, Agrotec Polska sp. z o.o., Warszawa 2012) Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy oraz analizy SWOT.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona częściowo. Nie uzupełniono diagnozy o dodatkowe opisy problemu słabego stanu rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego. W opisie osi, w PI 3.2 wskazano natomiast, że pomoc będzie przeznaczona również na wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw (w tym producentów rolno-spożywczych). Brak uzupełnienia opisu w diagnozie.
1.7.	OP 3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu Problem: Ograniczona wiedza przedsiębiorców o możliwym wsparciu oferowanym przez IOB. Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.	Uzasadnienie: Opisano korzyści ze wsparcia oferowanego przez IOB, nie określono jednak samego problemu polegającego na ograniczonej wiedzy przedsiębiorców o możliwym wsparciu oferowanym przez IOB. Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy oraz analizy SWOT o informacje z rozdziału: Korzystanie przedsiębiorstw z oferty IOB str. 33 opracowania „Model działania IOB stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim”. Według tego źródła: jedynie 8% przedsiębiorców korzystało z IOB, 46% deklaruje brak wiedzy w tym zakresie, 5% wskazań ma charakter współpracy sporadycznej, 11% spotkało się z promocją IOB. Źródło: Brussa A., Tarnawa A. (red.), Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, Warszawa 2011, Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Model działania Instytucji Otoczenia Biznesu stymulujący proinnowacyjną	operacyjna	Rekomendacja nieuwzględniona. W diagnozie brak jest wskazania na problem ograniczonej wiedzy przedsiębiorców o możliwym wsparciu oferowanym przez IOB.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
		współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim Analiza wsparcia przedsiębiorczości w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, Agrotec Polska sp. z o.o., maj 2013		
1.8.	OP 3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu Problem: Brak wypracowanej trwałej struktury i praktyk współpracy JBR z IOB i sektorem MŚP. Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.	Uzasadnienie: Opisano korzyści ze wsparcia oferowanego przez IOB, ale nie ujęto problemu z praktyką współpracy. Rekomendacja: Uzupelnienie diagnozy oraz analizy SWOT o informacje z rozdziału: Związki pomiędzy instytucjami otoczenia biznesu str. 22 opracowania Model działania IOB stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim. Zróżnicowana sytuacja w zakresie współpracy, przedsiębiorcy posiadają wiedzę o istnieniu IOB, ale współpraca nie ma skonsolidowanej formy. Źródło: Brussa A., Tarnawa A. (red.), Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, Warszawa 2011 Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Model działania Instytucji Otoczenia Biznesu stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona częściowo. W RPO nie opisano problemu braku wypracowanej trwałej struktury i praktyk współpracy JBR z IOB i sektorem MŚP. Zgodnie z wytycznymi MiR dotyczącymi zgodności programu operacyjnego z UP (8.01.2014 r.) w ramach CT3, PI 3.4 mogą być wspierane wyłącznie usługi specjalistyczne IOB.
1.9.	OP 3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu Problem: Małe zainteresowanie firm współpracą z innymi firmami oraz IOB. Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.	Uzasadnienie: Opisano korzyści ze współpracy, jednak nie ujęto problemu braku zainteresowania. Rekomendacja: Uzupelnienie diagnozy oraz analizy SWOT o informacje z rozdziałów: Korzystanie przedsiębiorstw z oferty IOB str. 33 oraz Innowacyjność i współpraca przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim z opracowania Model działania IOB stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim. Wyniki badań potwierdzają ograniczony zakres współpracy IOB między sobą. Tylko 8% przedsiębiorców współpracowało z IOB, 20% z izbami gospodarczymi oraz parkami naukowo-technologicznymi w województwie kujawsko-pomorskim. W latach 2008-2010 5,6% ogółu przedsiębiorstw przemysłowych oraz 2,1%	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona. W diagnozie wskazano na dane statystyczne dotyczące współpracy przedsiębiorstw (str. 12).

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
		<p>przedsiębiorstw z sektora usług podjęto współpracę w zakresie działalności innowacyjnej.</p> <p>Źródło: Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Model działania Instytucji Otoczenia Biznesu stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim</p>		
1.10.	<p>OP 3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu</p> <p>Problem: Niekorzystna sytuacja w zakresie rozwoju klastrów w regionie.</p> <p>Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.</p>	<p>Uzasadnienie: W K-P RPO 2014-2020 znajdują się tylko informacje o konieczności rozwoju współpracy z klastrami, jednak nieopisana została obecna sytuacja ich funkcjonowania na rynku.</p> <p>Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy oraz analizy SWOT o dane z opracowania Toruńskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A., wymienionego poniżej.</p> <p>Współpraca w ramach klastrów wygląda słabo na tle kraju. Badanie benchmarkingowe z 2012 roku oparte na rozpoznawalności w mediach, analizie strategii wykazało, że tylko Bydgoski Klaster Przemysłowy jest wart wyróżnienia. W roku 2011 w województwie kujawsko-pomorskim odnotowano najniższy odsetek przedsiębiorstw przemysłowych współpracujących w ramach klastrów (6,5% wobec 12,4% w skali kraju i 8,1% w 2010 roku).</p> <p>Region kujawsko-pomorski, obok województw: dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego funkcjonuje też jako ten, w którym nie odnotowano udziału przedsiębiorstw usługowych w klastrach (w roku 2010 w inicjatywach klastrowych wzięło udział 4,8% przedsiębiorstw usługowych). W skali wszystkich przedsiębiorstw regionu można stwierdzić, że zaledwie 5,6% wszystkich przedsiębiorstw przemysłowych i 2% usługowych podejmowało współpracę w ramach działalności innowacyjnej. Spośród tych przedsiębiorstw zaledwie 8% uczestniczyło w klastrach, co stanowi 0,5% wszystkich przedsiębiorstw regionu⁸².</p> <p>Źródło: Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Model działania Instytucji Otoczenia Biznesu stymulujący proinnowacyjną współpracę przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim, 2010</p>	operacyjna	<p>Rekomendacja uwzględniona częściowo.</p> <p>Pośród wyzwań i potrzeb w obszarze przedsiębiorczości wskazuje się wzrost powiązań między przedsiębiorstwami (np. klastry). Brak uzupełnienia opisu o obecną sytuację funkcjonowania klastrów w regionie.</p>

⁸² Działalność innowacyjna przedsiębiorstw 2008-2010. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw 2009-2011, GUS.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
		Analiza wsparcia przedsiębiorczości w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, Agrotec Polska sp. z o.o., maj 2013		
1.11.	OP 4 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie Problem: Brak nowoczesnych, innowacyjnych technologii wytwarzania energii (w tym OZE). Ocena: Problem nie został przedstawiony w diagnozie.	Uzasadnienie: Opis sytuacji województwa związanej z energetyką odnawialną odnosi się jedynie do lakonicznego opisu pozycji województwa w zakresie wytwarzania energii z odnawialnych źródeł na tle innych regionów, nie opisuje natomiast problemów zdiagnozowanych w tym obszarze tematycznym. Rekomendacja: Należy uzupełnić część diagnostyczną o opis/analizę problemów związanych z OZE w województwie.		Rekomendacja uwzględniona. Zakres uwzględnienia rekomendacji należy uznać za kompletny. Diagnoza została uzupełniona zarówno o dane liczbowe, jak i analizę problemów związanych z OZE w województwie.
1.12.	OP 4 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie Problem: Straty i zużycie energii przez MŚP. Ocena: Jednym z PI jest 4.2 Promowanie efektywności energetycznej i użycia OZE w przedsiębiorstwach, jednakże problem, na który odpowiada ten PI nie został opisany w diagnozie.	Uzasadnienie: Nieprawidłowością jest, jak w poprzednim przypadku, brak odniesienia w diagnozie do problemów zaobserwowanych w województwie, związanych z niniejszym obszarem tematycznym. Rekomendacja: Należy uzupełnić część diagnostyczną o opis/analizę problemów związanych z OZE w województwie. Szczególnie w przypadku, kiedy planowane przedsięwzięcie (tu cel szczegółowy oraz PI) wydaje się bezpośrednio odpowiadać na wskazany problem.	operacyjna	Rekomendacja nieuwzględniona. Diagnoza odnosi się do zużycia energii w sektorze przemysłowym, nie zawiera jednak pogłębionego opisu kwestii związanych ze stratami czy zużyciem energii przez MŚP w regionie ani danych na ten temat – mimo iż problem ten jest adresowany w ramach PI 4.2.
	OP 4 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie Problem: Energochłonny sektor publiczny i mieszkaniowy. Ocena: Problem nie został opisany w diagnozie.	Uzasadnienie: Zagadnienie nie zostało opisane w diagnozie, mimo, iż w ramach PI 4.3 przewidziano wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym. Rekomendacja: Należy uzupełnić część diagnostyczną o opis obserwowanych problemów w zakresie gospodarki niskoemisyjnej i OZE w województwie.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona. Wskazano podstawowe dane dotyczące energochłonności sektora publicznego i mieszkaniowego, ukazując ich zmienność w czasie.
1.13.	OP 5 Dostosowanie do zmian klimatu Problem: Niedostateczne wyposażenie służb ratowniczych. Ocena: Brak opisu problemu w diagnozie.	Uzasadnienie: W K-P RPO 2014-2020 znajdują się jedynie informacje o konieczności przeprowadzenia działań odpowiadających na problem. Brak stwierdzenia problemu. Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy oraz analizy SWOT o zapisy z raportu Stan zabezpieczenia przeciwpowodziowego w województwie kujawsko-pomorskim, KPZMiUW Włocławek 2011.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona częściowo. W diagnozie brak opisu problemu niedostatecznego wyposażenia służb ratowniczych i powiązania tego problemu z opisem wsparcia w ramach PI 5.2. tj. wyposażenie i wzmocnienie służb ratowniczych w sprzęt i zakup systemów reagowania i ratownictwa (Oś 6. Region przyjazny

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
		W raporcie znajdują się informacje o istotności działalności służb ratowniczych przy działaniach przeciwpowodziowych.		środowisku).
1.14.	<p>OP 6 Region przyjazny środowisku</p> <p>Problem: Wzrost presji na zasoby przyrodnicze i bioróżnorodność.</p> <p>Ocena: Brak opisu problemu w diagnozie.</p>	<p>Uzasadnienie: W diagnozie znajduje się jedynie informacja o zasobach przyrodniczych. Nie opisano, w jakim stanie znajdują się zasoby, ani nie wspomniano o występowaniu problemu, jakim jest wzrost presji na zasoby przyrodnicze i bioróżnorodność.</p> <p>Rekomendacja: O zagrożeniu wspomina się w prognozie oddziaływania na środowisko, dlatego rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o te informacje.</p> <p>Problem został przedstawiony w rozdziale Prognozy OOŚ (Prognoza oddziaływania na środowisko „Strategii Rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020”, październik 2013, Agrotec Polska sp. z o.o.) mówiącym o zagrożeniach, które pogłębią się, jeżeli nie zostaną podjęte odpowiednie działania. Zaniechanie działań w zakresie wzmocnienia zasobów przyrodniczych i bioróżnorodności (rekultywacja, renaturyzacja, odtwarzanie siedlisk, restytucja rodzimych gatunków roślin i zwierząt, odtwarzanie populacji narażonych na wyginięcie) skutkować będzie pogłębieniem się presji na te komponenty przyrody.</p>	operacyjna	<p>Rekomendacja uwzględniona.</p> <p>W opisie nowej osi priorytetowej 4. wskazano, że działania spowodują lepszą ochronę wartości przyrodniczych, jednocześnie przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej tych obszarów. W diagnozie uzupełniono dane statystyczne dotyczące ochrony środowiska i zasobów przyrodniczych.</p>
1.15.	<p>OP 11 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry - EFRR</p> <p>Problem: Niedostateczne wyposażenie szkół kształcenia ogólnego oraz zawodowego i ustawicznego w infrastrukturę edukacyjną.</p> <p>Ocena: Brak opisu problemu w diagnozie.</p> <p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy o braki infrastruktury dydaktycznej i edukacyjnej.</p>	<p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie zapisów diagnozy</p> <p>Źródło: Kujawsko-Pomorski Program Na Rzecz Ekonomii Społecznej na lata 2013-2020 - projekt</p>	operacyjna	<p>Rekomendacja uwzględniona częściowo.</p> <p>Zrezygnowano w diagnozie ze wskazania ww. problemu. W opisie OP wskazano na zależność poprawy edukacji, zainteresowania przedmiotami matematyczno-przyrodniczymi od inwestycji w infrastrukturę dydaktyczną.</p>

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
1.16.	<p>OP 11 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry - EFRR</p> <p>Problem: Konieczność doposażenia infrastrukturalnego istniejących przedsiębiorstw społecznych.</p> <p>Ocena: Brak opisu problemu w diagnozie.</p>	<p>Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie zapisów diagnozy o potrzebę wsparcia infrastrukturalnego PES, na przykład w związku z planami powierzenia im realizowania zadań sektora usług społecznych, przewidzianych do wsparcia w ramach OP 9.</p>	operacyjna	<p>Rekomendacja uwzględniona.</p> <p>Zrezygnowano z postawienia problemu. Nie jest również realizowany PI 9.3.</p>
1.17.	<p>OP 12 Polityka terytorialna - EFRR</p> <p>Problem: Niska efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkaniowych i związany z nią problem zanieczyszczenia powietrza</p> <p>Ocena: Problem nie został opisany w diagnozie.</p>	<p>Uzasadnienie: zagadnienie nie zostało opisane w diagnozie, mimo iż w ramach PI 4.3 przewidziano wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania OZE w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym.</p> <p>Rekomendacja: Należy uzupełnić część diagnostyczną o opis obserwowanych problemów w zakresie gospodarki niskoemisyjnej i OZE w województwie.</p>	operacyjna	<p>Rekomendacja uwzględniona.</p> <p>Zakres wdrożenia rekomendacji (przy uwzględnieniu zmian w architekturze osi) można uznać za wystarczający. Wskazano podstawowe dane dotyczące energochłonności sektora publicznego i mieszkaniowego, ukazując ich zmienność w czasie. Odniesiono się również do problemu zanieczyszczenia powietrza, wskazując na dynamikę zmian zachodzących w tym zakresie.</p>
1.18.	<p>OP 14 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność</p> <p>Problem: Koncentracja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych.</p> <p>Ocena: Problem został niewystarczająco opisany w diagnozie.</p>	<p>Uzasadnienie: Problem został ujęty w analizie SWOT i wynika z analizy wielu innych zjawisk, jednak nie został jednoznacznie podsumowany. Analiza poszczególnych zjawisk przedstawiona jest w podziale na podregiony.</p> <p>Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy o informacje z przywołanych poniżej raportów.</p> <p>W pierwszym raporcie zróżnicowanie społeczno-gospodarcze zostało przedstawione za pomocą analizy wielu zmiennych dotyczących ludności (m. in. opieka żłobkowa, bezrobocie), gospodarki (m. in. przedsiębiorczość, poziom wynagrodzeń) oraz infrastruktury (m. in. kanalizacja, gazociągi). Rekomenduje się umieszczenie w diagnozie K-P RPO 2014-2020 wniosków z raportu.</p> <p>Uzupełnienie diagnozy o informacje z drugiego raportu znajdujące się na stronie 113. Wszystkie największe miasta województwa zostały zaliczone do ośrodków, w których występuje silna koncentracja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych. Wynika to z degradacji przestrzennej śródmiejskich i staromiejskich części miast oraz na osiedlach blokowisk. Region zajmuje 4. miejsce pod względem liczby mieszkańców blokowisk przeznaczonych do rewitalizacji oraz 5. miejsce w Polsce pod względem terenów przemysłowych i liczby mieszkańców</p>	operacyjna	<p>Rekomendacja uwzględniona.</p> <p>W ramach Programu zaplanowano odrębne OP dla wsparcia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (OP 7 PI 9.10 oraz OP 11 PI 9.9). W projekcie RPO uzupełniono opis osi RLKS i opis zastosowania RLKS w Programie (str. 192).</p>

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
		<p>dzielnic przedwojennych.</p> <p>Mieszkańców regionu cechuje najwyższy w kraju odsetek osób wykluczonych oraz bezrobotnych. Przyczyną może być niski poziom przedsiębiorczości, niegenerujący miejsc pracy (s. 157).</p> <p>Źródło: Zmiany zróżnicowań rozwoju społeczno-gospodarczego województwa kujawsko-pomorskiego w I dekadzie XXI wieku, październik 2012</p> <p>Analiza potrzeb rozwojowych województwa kujawsko-pomorskiego w kontekście nowej perspektywy finansowej UE 2014-2020, IBS, październik 2012</p>		
1.19.	<p>OP 14 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność</p> <p>Problem: Jeden z najniższych w kraju poziom kapitału ludzkiego i społecznego.</p> <p>Ocena: Problem został niewystarczająco opisany w diagnozie.</p>	<p>Uzasadnienie: Problem został ujęty w analizie SWOT i wynika z analizy wielu innych zjawisk, jednak nie został jednoznacznie podsumowany.</p> <p>Rekomendacja: Uzupełnienie diagnozy o dane dotyczące kapitału ludzkiego i społecznego (Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce, GUS, Urząd Statystyczny w Łodzi, Warszawa 2013).</p> <p>Elementy kapitału ludzkiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena zdrowia (bardzo dobra i dobra 58%, kraj 55%, ani dobra, ani zła 29%, kraj 32%, bardzo zła i zła 13%, kraj 13%) • Korzystanie z Internetu (61%, kraj 62%) • Wskaźnik umiejętności indywidualnych (bardzo niski lub brak 35%, kraj 30%, niski 10%, kraj 12%, średni 26%, kraj 25%, wysoki 21%, kraj 24%, bardzo wysoki 8%, kraj 9%). <p>Elementy kapitału społecznego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osoby odczuwające związek ze swoją miejscowością 92%, kraj 92% • Osoby odczuwające związek z ludźmi z sąsiedztwa i okolicy 79%, kraj 80% • Wskaźnik zaangażowania w sieć formalną 23%, 24% kraj • Wskaźnik dobrych relacji sąsiedzkich, 56%, kraj 57%, wskaźnik izolacji społecznej 9%, kraj 9%. 	operacyjna	<p>Rekomendacja uwzględniona.</p> <p>W projekcie RPO uzupełniono opis osi RLKS i opis zastosowania RLKS w programie (str. 192).</p>

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
		Str. 7 raportu Analiza potrzeb rozwojowych województwa kujawsko-pomorskiego w kontekście nowej perspektywy finansowej UE 2014-2020, IBS, październik 2012: mieszkańców regionu charakteryzuje najniższy w kraju poziom kapitału społecznego.		
1.20.	OP 14 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność Problem: Degradacja przestrzeni miast i wsi.	Ocena: Problem nie został wskazany w diagnozie K-P RPO 2014-2020, ale jest adekwatny dla planowanego do realizacji PI 9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich. Działania będą spójne z celami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona. W projekcie RPO uzupełniono opis osi RLKS i opis zastosowania RLKS w programie (str. 192).
18.	W niektórych OP zidentyfikowano luki i nieścisłości w obrazowaniu trendów społeczno-gospodarczych, mogących mieć wpływ na założenia dotyczące planowanych rezultatów.	Rekomenduje się uzupełnienie diagnozy zgodnie z rekomendacjami szczegółowymi zawartymi w rozdziale 4.4 Aktualność i trafność analiz trendów społeczno-ekonomicznych wykorzystanych w diagnozie (Tabela 2).		
2.1.	OP 1 Budowa innowacyjności regionu poprzez działalność B+R przedsiębiorstw Luki i nieścisłości w opisie statystycznym: Brak danych przekrojowych i dynamicznych dotyczących problemu słabych powiązań sektora przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz towarzyszącego mu braku systemowych rozwiązań dotyczących wsparcia systemu transferu innowacji i technologii.	Rekomendacja: Rekomenduje się podparcie stawianej tezy o problemie polegającym na „Słabych powiązaniach sektora przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz towarzyszącym mu braku systemowych rozwiązań dotyczących wsparcia systemu transferu innowacji i technologii” stosownymi danymi w tym zakresie.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona. Rozbudowano RPO o konkretne dane liczbowe z analizowanego obszaru. Jednakże ograniczono się w znacznej mierze do danych przekrojowych, uniemożliwiających wnioskowanie na temat dynamiki zmian.
2.2.	OP 2 Cyfrowy rozwój Luki i nieścisłości w opisie statystycznym: Brak danych regionalnych dotyczących wykorzystania TIK w przedsiębiorstwach oraz obrazujących stopień cyfryzacji administracji publicznej uniemożliwia pełne rozpoznanie sytuacji w województwie kujawsko – pomorskim.	Rekomendacja: Rekomenduje się uzupełnienie opisu OP 2 oraz stosownych fragmentów diagnozy o dane powiązane tematycznie z danym obszarem, dotyczącej województwa kujawsko – pomorskiego (np. dezagregacja danych GUS).	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona częściowo. Uzupełniono, w ograniczonym zakresie, opis OP 2 oraz stosowne fragmenty diagnozy o dane powiązane tematycznie z wykorzystaniem TIK w przedsiębiorstwach. Brakuje natomiast informacji obrazujących stopień cyfryzacji administracji publicznej.
2.3.	OP 2 Cyfrowy rozwój Luki i nieścisłości w opisie statystycznym: Brak danych regionalnych dotyczących wykorzystania TIK w przedsiębiorstwach oraz obrazujących stopień cyfryzacji administracji publicznej uniemożliwiających określenie wektora tendencji.	Rekomendacja: Rekomenduje się nie tylko uzupełnienie opisu OP 2 oraz stosownych fragmentów diagnozy o aktualne dane powiązane tematycznie z danym obszarem, dotyczące województwa kujawsko – pomorskiego, ale także o dane historyczne i – w miarę możliwości – prognozy. Ma to na celu umożliwić	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona częściowo. Dokonane uzupełnienia dotyczą wyłącznie wykorzystania TIK w przedsiębiorstwach, nie obejmują zaś danych obrazujących stopień cyfryzacji administracji publicznej. Ponadto brak pogłębionych informacji historycznych czy,

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
		określenie wektora tendencji, a docelowo lepsze postawienie diagnozy i zaproponowanie działań zaradczych.		tym bardziej, prognoz.
2.4.	<p>OP 4 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie</p> <p>Luki i nieścisłości w opisie statystycznym: Brak danych statystycznych obrazujących stan województwa w odniesieniu do zagadnień energetyki odnawialnej czy też gospodarki niskoemisyjnej. Informacje zawarte w diagnozie Programu opisują sytuację regionu (mocne strony, konkurencyjność obszaru), nie opisują natomiast słabych stron województwa. Na plus należy uznać aktualność danych (dane z Urzędu Regulacji Energetyki z września 2013 roku) jednak zakres danych dla jednego roku nie obrazuje dynamiki zmian w regionie w zakresie wykorzystania/produkcji energii z OZE. Brak też danych statystycznych potwierdzających zasadność obrania poszczególnych działań/ PI w tym obszarze tematycznym.</p>	<p>Rekomendacja: Zaleca się uzupełnienie diagnozy o opis stanu województwa w zakresie energetyki odnawialnej i gospodarki niskoemisyjnej wraz z danymi statystycznymi, obrazującymi słabe strony, zdiagnozowane problemy oraz ich zmianę w latach (dynamika).</p>	operacyjna	<p>Rekomendacja uwzględniona.</p> <p>Uzupełniono diagnozę o opis stanu województwa w zakresie energetyki odnawialnej i gospodarki niskoemisyjnej wraz ze wskazaniem danych statystycznych, obrazujących słabe strony, zdiagnozowane problemy oraz ich zmianę w latach.</p>
19.	<p>Analiza alternatywnych scenariuszy dla OP 5 wskazuje na zasadność zwiększania alokacji na projekty z zakresu rozwoju form małej retencji.</p> <p>Brak jest działania dotyczącego wyposażenia służb ratowniczych w systemy monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi.</p>	<p>Rekomenduje się zwiększenie alokacji na projekty z zakresu rozwoju form małej retencji.</p> <p>Rekomenduje się dodanie nowego typu interwencji: wyposażenie służb ratowniczych w systemy monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi.</p>	operacyjna	<p>Rekomendacja uwzględniona częściowo.</p> <p>Wprowadzono działanie dotyczące wyposażenia służb ratowniczych w systemy monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi. W projekcie z lutego 2014 r. na CT5 planuje przeznaczyć się 12,3 mln euro. W projekcie z października 2013 alokacja na PI 5.2 wyniosła 13,3 mln euro. Zmniejszono zatem alokację.</p>
20.	<p>PI 8.10 został zaprojektowany w sposób ryzykowny ze względu na niską trwałość programów profilaktycznych i rehabilitacyjnych, na które kierowany jest główny strumień pieniędzy. Koncentracja alokacji na działaniach, których trwałość skończy się wraz z okresem programowania, nie wydaje się być rozwiązaniem efektywnym kosztowo.</p> <p>Ponadto zakres chorób wpływających na absencję i utratę bądź ograniczenie zdolności do pracy mieszkańców regionu pokrywa się ze statystykami ogólnopolskimi. Stąd istnieje ryzyko powielania efektów działań na szczeblu krajowym w ramach programów profilaktycznych</p>	Rekomenduje się zmniejszenie alokacji na ten PI 8.10.	strategiczna	<p>Rekomendacja nieuwzględniona.</p> <p>Nie tylko alokacja na PI 8.10 nie została zmniejszona, ale wręcz wzrosła (wsparcie UE przewidziane w wersji 2.0. RPO to 15 017 200,00 EUR, zaś w wersji 3.3 - 18 562 868,23 EUR).</p>
21.	OP 8: Działania szkoleniowe, skierowane do przedsiębiorców przewidziane do realizacji na szczeblu krajowym mogą budzić wystarczający popyt przedsiębiorstw na te usługi oraz prowadzić do jego realizacji na rynku komercyjnym	Proponuje się stosowanie tej kategorii interwencji jedynie jako narzędzia wspomagającego utrzymanie zatrudnienia w sektorze MŚP, koncentrując środki w ramach PI 8.9 na programy przekwalifikowujące	strategiczna	Brak jednoznacznych zapisów umożliwiających ocenę uwzględnienia rekomendacji.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
	w sposób niewymagający wsparcia bezpośredniego ze strony środków europejskich.	pracowników oraz wsparcie outplacementowe.		
22.	W świetle badań ewaluacyjnych należy podważyć długoterminową efektywność zatrudnieniową dotacji na samozatrudnienie (zwłaszcza przy zidentyfikowanych czynnikach ryzyka) oraz trwałość subsydiowanych miejsc pracy.	Proponuje się zastosowanie instrumentów zwrotnych bądź ograniczenie grup docelowych do grup defaworyzowanych.	strategiczna	Rekomendacja nieuwzględniona. Zakres PI w ramach OP 8, w ramach których uwzględniono zastosowanie instrumentów finansowych nie uległ zmianie. Podobnie, nie wprowadzono wyraźnego sformułowania, iż dotacja na samozatrudnienie czy subsydiowane miejsca pracy miałyby być skierowana wyłącznie do grup defaworyzowanych.
23.	Zwraca uwagę dublowanie się niektórych form wsparcia, przewidzianych do realizacji w ramach PI 9.4 i PI 9.7. Na przykład: planowane w ramach 9.4. wsparcie w zakresie opieki środowiskowej dla osób niepełnosprawnych pokrywa się zakresem z zadaniem Asystenta osoby niepełnosprawnej w PI 9.7.	Rekomenduje się ponowną rekonstrukcję zapisów szczegółowych typów interwencji w ramach OP 9 w celu unikania dublowania się zakresów działania.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona. Postawiono demarkację między PI 9.7 i 9.4.
24.	Diagnoza zawarta w K-P RPO 2014-2020 nie posiada wymiaru terytorialnego. Niektóre kwestie są prezentowane przestrzennie (mapy ze strony 12, rysunki 6, 7, 8, 9, 10, 11), ale ich treść „nie przekłada się” na układ i zasięg przestrzenny interwencji w ramach OP. Diagnoza K-P RPO 2014-2020 bazuje wprawdzie na strategii województwa, w której wymiar terytorialny jest silniej zaznaczony (np. priorytet silna metropolia), analizy ze strategii nie zostały jednak wykorzystane w ramach K-P RPO 2014-2020. Diagnoza jest niespójna z późniejszym wyborem priorytetów, np. brakuje diagnozy spraw miejskich a OP 12 w istotnej mierze jest temu zagadnieniu poświęcona.	Diagnozę należałoby wzbogacić o przestrzenny wymiar opisywanych zjawisk społecznych i ekonomicznych. Wskazane jest, aby osobny rozdział poświęcić kwestii miejskiej, jeżeli ma ona tak duże znaczenie dla rozwoju województwa (osobna OP 12). To z kolei pozwoliłoby wskazać tematy /dziedziny/problemy wymagające w K-P RPO 2014-2020 albo przestrzennego różnicowania interwencji i/albo ponadsektorowej i wielopodmiotowej współpracy, czyli zintegrowanego podejścia terytorialnego. Dałoby to asumpt, lub przynajmniej materiał umożliwiający refleksję nad terytorialnym różnicowaniem interwencji w ramach osi 1-11.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona częściowo. Nie wzbogacono diagnozy o przestrzenny wymiar opisywanych zjawisk społecznych i ekonomicznych. Choć nie poświęcono osobnego rozdziału kwestii miejskiej, to jednak należy podkreślić, iż znalazło to przełożenie również w nowej konstrukcji systemu osi priorytetowych, wobec której przedłożona wcześniej rekomendacja traci na ważności.
25.	Przewidywane jest wykorzystanie ZIT i RLKS (CLLD). Sformułowania dotyczące ZIT i RLKS są bardzo ogólne, powielają dobrze znane informacje ze szczebla krajowego, w małym zakresie jednak odzwierciedlają regionalną specyfikę.	Konieczne jest wypracowanie i zaprezentowanie w K-P RPO 2014-2020 zasad, na jakich RLKS i ZIT powinny być wspierane przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań regionu.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona. Zakres uwzględnienia rekomendacji obejmuje wskazanie zasad (choć w dużej mierze dość ogólnikowych), na jakich RLKS i ZIT będą wspierane, przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań regionu.
26.	Brak mechanizmu koordynacji pionowej i poziomej przy wdrażaniu K-P RPO 2014-2020, uwzględniającej wymóg podejścia terytorialnego i zintegrowanego. Osie 12, 13 i 14 są zarządzane w sposób scentralizowany.	Należy określić kwotę szacunkowej alokacji EFS i EFRR na RLKS zgodnie z UP. Rekomenduje się wprowadzenie trybu wyboru LGD do realizacji LSR. Rekomenduje się dodatkowo określenie kryteriów wyboru projektów innowacyjnych w ramach RLKS.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona. Na tym etapie programowania RPO rozbudowano opis osi RLKS i opis zastosowania RLKS w programie (str. 192). Włączono zintegrowane podejście terytorialne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
		Zgodnie z <i>Szablonem...</i> , w Sekcji 4.1. należy wprowadzić ustalenia dotyczące wsparcia przygotowawczego RLKS. Rekomenduje się wprowadzenie uprawnienia LGD na rzecz przeprowadzania niezbędnych weryfikacji i kontroli w celu podjęcia decyzji o kwalifikowalności danej operacji do finansowania. W K-P RPO 2014-2020 w obecnym kształcie potrzebny jest mechanizm w ramach IZ zapewniający koordynację efektów OP 12, 13 i 14 z rezultatami pozostałych osi.		do ośmiu OP, rezygnując z wydzielenia oddzielnych osi poświęconych polityce terytorialnej.
27.	W kilku miejscach Programu pojawiają się odniesienia do Strategii Europa 2020, ale bez omówienia spójności K-P RPO 2014-2020 z celami Strategii. Ponadto, nie ma wyodrębnionego podrozdziału, w którym przedstawiono spójność zewnętrzną, tj. z najważniejszymi dokumentami strategicznymi europejskimi oraz spójność z dokumentami krajowymi i regionalnymi (podrozdział obecny w projekcie z czerwca 2013).	Należy wyodrębnić w K-P RPO 2014-2020 podrozdział dotyczące spójności zewnętrznej lub przywrócić obecny w projekcie z czerwca podrozdział dotyczący spójności z dokumentami krajowymi i regionalnymi. Proponuje się wyodrębnić w Programie zestawienie tabelaryczne, w którym zostanie przedstawione powiązanie OP z celami i tzw. projektami flagowymi Strategii Europa 2020.	operacyjna	Rekomendacja nieuwzględniona. W K-P RPO 2014-2020 nie uwzględniono podrozdziału dotyczącego spójności aktu z najważniejszymi, strategicznymi dokumentami krajowymi i regionalnymi.
28.	Kategoria wydatków rozwojowych, postulowana i definiowana szczegółowo w SRK, powinna zostać wykorzystana w Programie, co będzie automatycznie powodowało większą koncentrację na działaniach budujących trwałą potencjał rozwojowy regionu i umożliwi budowanie spójności pomiędzy celami/priorytetami Programu a jego strukturą finansowania.	Zdefiniowanie i odwołanie do kategorii wydatków rozwojowych powinno znaleźć się w podrozdziale 1.1.2.	operacyjna	Rekomendacja nieuwzględniona. W podrozdziale 1.1.2 nie zawarto odwołania do kategorii wydatków rozwojowych ani ich definicji.
29.	Sposób uwzględnienia celów zasad horyzontalnych jest niewystarczający. Nie wskazano konkretnych grup docelowych, objętych interwencją horyzontalną, nie wskazano obszarów realizacji celów horyzontalnych (PI, typy interwencji) oraz konkretnych mechanizmów selekcji i monitoringu interwencji wraz z procedurami kontroli. Nie wskazano sposobu, w jaki wyniki monitorowania i ewaluacji zostaną wykorzystane.	Rekomenduje się uzupełnienie zapisów rozdziału „Zasady horyzontalne” o enumerację PI oraz typów interwencji odnoszących się do poszczególnych zasad horyzontalnych, wskazanie grup docelowych oraz określenie sposobów monitorowania, ewaluacji oraz metod uwzględniania wyników monitorowania i ewaluacji w dalszym wdrażaniu Programu.	horyzontalna	Rekomendacja uwzględniona częściowo. Opisano typy interwencji oraz wskazano grupy docelowe bez wskazania PI, w których będą realizowane działania dedykowane danej zasadzie oraz PI, w których realizacja zasad będzie miała charakter horyzontalny (kryteria dostępu). Określono sposób monitorowania i ewaluacji.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Typ rekomendacji	Zakres i sposób uwzględnienia wniosków i rekomendacji
30.	W IZ RPO WK-P 2007-2013 i IP POKL występuje niewystarczające zatrudnienie przy obecnej i zakładanej ilości zadań. Już teraz komórki UMWKP cierpią na brak pracowników. W przypadku IZ RPO WK-P 2007-2013 obecnie brakuje 33 etatów (co stanowi aż 16% całej liczby etatów), a w IP PO KL jest to 6 etatów (5%).	Należy zwiększyć zatrudnienie w IZ RPO WK-P 2007-2013. W kontekście nowej perspektywy jest to szczególnie zasadne ze względu na to, iż równoległe z rozpoczęciem wdrażania K-P RPO 2014-2020 prowadzony będzie proces zamykania perspektywy 2007-2013.	operacyjna	Nie dotyczy. Rekomendacja nie odnosi się wprost do treści K-P RPO 2014-2020. Dotyczy kwestii, które IZ powinna wziąć pod uwagę na etapie podejmowania decyzji o strukturze wdrażania Programu oraz na etapie ich przygotowania do realizacji.
31.	System wskaźników zawarty w K-P RPO 2014-2020, oparty na wskaźnikach zaczerpniętych z WLWK, należy uznać za niekompletny. Znajdują się w nim wskaźniki produktu oraz wskaźniki rezultatu strategicznego, lecz nie wskazano wartości docelowych i bazowych (dla wskaźników strategicznych), a także brak w nim źródeł pozyskiwania danych. Braki dotyczą również określenia celów pośrednich (2018), celów końcowych (2023), jak i KEW.	Zaleca się uzupełnienie K-P RPO 2014-2020 w zakresie wartości docelowych i bazowych (dla wskaźników strategicznych), a także brak w nim źródeł pozyskiwania danych.	kluczowa	Rekomendacja uwzględniona częściowo. Zasadniczo, dokonano uzupełnienia K-P RPO 2014-2020 w zakresie wartości docelowych i bazowych (dla wskaźników strategicznych), a także źródeł pozyskiwania danych. Można jednak dostrzec pewne nieliczne braki, jak np. na s. 183 czy 184. Wskaźniki proponowane dla poszczególnych PI mają bazować na wskaźnikach zawartych na WLWK, zatem przeprowadzanie oceny pod kątem przejrzystości, wiarygodności statystycznej, agregowalności, dostępności i solidności (ang. robustness) przestaje być zasadne. Wersja 3.0. K-P RPO 2014-2020 jedynie w kilku przypadkach uwzględnia przedłożone rekomendacje w zakresie zmian i uzupełnienia listy wskaźników. Pomijając sytuacje, kiedy dana rekomendacja traci aktualność wobec zrezygnowania z wdrażania wybranego PI (np. 6.5 czy 9.5) – w olbrzymiej części pozostałych przypadków wskazane zalecenia nie zostały włączone do programu. In plus wyróżniają się w omawianym zakresie PI 5.2, 10.1 i 6.4.
32.	W obecnym projekcie K-P RPO 2014-2020 proces monitorowania i sprawozdawczości, a także ewaluacji jest opisany w sposób niewystarczający.	W odniesieniu do <i>Szablonu...</i> , uzupełnień wymagają elementy systemu monitorowania i sprawozdawczości (7.1.1) oraz systemu ewaluacji (7.1.2). Szczegółowe propozycje uzupełnień znajdują się w rozdziale dotyczącym monitoringu.	operacyjna	Rekomendacja uwzględniona. W znacznej mierze odniesiono się do głównych rekomendacji wskazanych w raporcie, jednak stopień ich zastosowania wydaje się ograniczony.

11.5 Raport metodologiczny

W oddzielnym dokumencie